
ECCE AGNVS DEI QVI TOL
LIT PECCATA MVNDI

MYRMECIA BONORVM.

Siue

FORMICARIVS IOANNIS NYDER

S. THEOL. DOCTORIS ET ECCLESIASTÆ PRÆSTANTISSIMI, IN QVINQVE LIBROS DIVISVS.

Quibus Christianus quilibet, tùm admirabili Formicarum exemplo, tùm historijs pro re accommodatis, & ad parandam sibi sapientiam, & ad vitam honestè pieq; instituendam, efficacissimè eruditur.

Opus singulare, clarissimis miraculis & exemplis refertum.

DVACI,

Ex officina Typographica BALTAZARIS BELLERI, Sub Circino aureo, Anno 1602.

INCIPIT PROLOGVS FORMICARII IVXTA ÆDIFICATIONEM FRATRIS IOANNIS NYDER, SACRAE THEOLOGIAE Professoris eximij, qui vitam tempore Concilij Constãtiensis Basiliensisq́ue duxit in humanis, feliciter.

PEragrans crebrò partes quasdam præsertim Alemaniæ querelas nonnunquam audiui pigrorum in fide hominum: Cur modo inter Christicolas Deus nullis ecclesiam roboret miraculis, aut sacris pro fide tuenda, & virtutibus ad bene viuendum non illuminet, sicut olim, reuelationibus? Cum perfidis enim Iudæis clamitant: Signa nostra non vidimus, iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Quod murmur, Christi cooperante gratia, compescere conabor in sequentibus per plura quæ prope & circa nostra tempora, imò nobis dum datũ est viuere in humanis, mira adeo vel miracula ostensa sunt diuinitus, cum reuelationibus varijs & sanctorum hominum virtutibus; quæ constant, aut visus mei, vel auditus propria experientia, aut fide dignorum relatibus, & , vt reor, satis exinde facta sunt credibilia. Verum quia

Psal. 73.

c. d. à deo.

in morali nunc laboro materia, precor ideo lectorem sequentium ne demonstrationem quærat vbi accommoda sufficit probabilitas. Nec me suspicetur faciliter credere hominibus quibuslibet, præsertim feminis, quas nisi sint probatæ, plurimum semper in talibus delirare suspicor, quanquam sexus non despiciendus sit fragilis, in quo sexu Deus sæpe magna fecit vt confundat fortia mundi secundum Apostolum. Scio Deum iuxta beati Iob vaticinium nostro non egere mendacio ad obsequendum sibi. Scio quòd falsitates detestatur Theologica quàm professus sum scientia. Scio denique fucatam doctrinam procul esse à vita, & quo fungor ordine Prædicatorum & officio. Nec miretur quis si quandoque loca & nomina propria personarum siluero, quia ita fieri debere fraterna caritas imperat, & recta persuadet ratio, vbi aut confessionis sigillum, aut secretum aliquod notabile, aut periculum cenodoxiæ ad aliqua silenda astrinxit, vel periculum aliud corporis aut animæ.

1. Cor. 1.
Iob 13.

Sub vnius igitur typo voluminis libellos quinque colligere studui, & præsens opus quod Formicarius appellatur, moralizatur. In quo *PIGER* discipuli, & *THEOLOGVS* præceptoris habebit officium.

Libellus primus principaliter erit de raris bonorum hominum exemplis & operationibus.

Secundus de verisimilibus bonis reuelationibus.

Tertius de falsis & illusorijs visionibus.

Quartus de virtuosis perfectorum operationibus.

Quintus de maleficis & eorum deceptionibus.

Capitu-

Capitula ſecundi libri.

Capitula tertij libri.

Capitula quarti libri.

Capitula quinti libri.

* c. d. omit. quantum

ILLVSTRIVM

AVCTORVM DE IOANNE NIDERO TESTIMONIA.

Iohannes Tritthemius de scriptoribus ecclesiast.

IOhannes Nyder, ordinis fratrum Prędicatorum, natione Teutonicus, vir in diuinis scripturis studiosus & eruditus, & in Philosophia scholastica sufficienter doctus, in declamãdis sermonibus ad populum excellentis & praeclari ingenij, haereticae prauitatis inquisitor, & muliercularum quas maleficas vulgus appellat, acerrimus inuestigator: scripsit aperto sermone nonnulla volumina, quibus nomen suum posteris notificauit. De quibus ista ferũtur.

De contractibus mercatorum lib. j. Cũm mercatorum officium.

De lepra morali lib. j. Olim dum legimus in te.

De pręceptis decalogi lib. j. Decalogi legẽ sacratis.

De formicis moraliter lib. v. Peragrans crebro quas.

De cõsolatione timoratae conscientiae lib. j. Apud disciplinas reperi.

Speculum perfectionis. lib. j.

Sermones de tempore lib. j. Ecce rex tuus, &c.

Sermones de sanctis lib. j. Venite post me, &c.

Quadragesimale lib. 1. Conuertimini ad, &c.

Et alia complura. Claruit temporibus Sigismundi Imperatoris & Conciliorum Constantiensis & Basileensis anno Domini 1430.

Guil-

Guillelmus Eysengrein in catologo testiũ veritatis, orthodoxa matris eccles. Anno D. 1423.

IOannes Nyder, ordinis Prædicatorum, Germanus, hæreticæ prauitatis inquisitor, sacræ paginæ doctor, insigni spectataque virtute præditus vir, ob vitæ continentiam; & sacrarum maximè literarum peritiam toto orbe clarus. De præceptis decalogi librum, Alium de consolatione conscientiæ scripsit. Tum porrò cui speculi perfectionis titulus tribuitur, perfecit. De formicis quoque, vitam considerans Christianam, diuino instructus eloquio, commentarios composuit. Sermones elegantes atque doctissimos posteritatis memoriæ consecrauit.

Sixtus Senensis bibliotheca sanctæ lib. 4.

IOannes Nyder, ordinis Prædicatorum, natione Theutonicus, in diuinis scripturis studiosus & eruditus, & in theologia scholastica sufficienter doctus, & in declamandis sermonibus populo gratissimus, scripsit rudi, sed aperto sermone in vigesimum caput exodi de decem preceptis decalogi eruditum & grande volumen, cuius initium est, Decalogi legem sacratissimam. Item in decimum tertium caput Leuitici de lepra morali lib. j. Item in euangelia totius anni sermonum tomos duos. Claruit sub Sigismundo Imp. anno Domini nostri Iesu Christi. 1430.

Antonius Senensis, Lusitanus, in bibliotheca Fratrum Prædicatorum.

FRater Ioannes Nider natione Sueuus, Magister in Theol. eruditissimus, verũ fuisse speculum

lum obſeruantię regularis, & ſcientiarum omnium promptuarium vberrimum & nobiliſsimum memoratur. Quantæ autem fuerit & eruditionis & in dicendo vbertatis, quàm eloquens, doctus, & concionator excellens apertè demonſtrat in his quæ tranſmiſit ad poſteros.

Scripſit præceptorium diuinæ legis.

Tractatum de contractibus mercatorum.

Alium de ſecularium religionibus.

Alium de abſtinentia eſus carnium.

Alium de reformatione ſtatus cœnobili.

Conſolatorium timoratæ conſcientiæ.

Sermones Quadrageſimales.

Tract. de vigore conſuetudinis & diſpenſatione canonica.

Tract. de perfecta paupertate.

Alium de lepra morali.

Alium de vera & falſa nobilitate.

Alium de formicarum moralitate dialogum ſtudioſi & pigri.

Speculum perfectionis.

Diſpoſitorium moriendi.

Sermones de tempore & de ſanctis.

Claruit anno 1435.

Ioannes Molanus in bibliotheca Theologica.

IOannes Nyder, ordinis Prædicatorum S. Theologiæ doctor, Prior fuit conuẽtus Baſileenſis, legatus ipſius Concilij ad Bohemos, ſagarum acerrimus perſecûtor, obijt Noribergæ in legatione anno Chriſti 1438. Scripſit autem ſermones per annũ, Pariſijs apud Paruum in 8. alibi in folio. De lepra morali. Pariſijs & Louanij. Formicarium apud Marnef in 4. Conſolatorium timoratæ conſcientię in 4. Manuale confeſſorum Pariſijs apud Marnef 1518. in 8. Diſpoſitorium moriendi in 4. In Decalogum Vlmæ in fol. De contractibus mercatorum opuſculum recuſum Coloniæ 1575. cum tractatu Beneuenuti Stracchę.

Liber Primus.

QVOD FORMICARVM PROprietates præ multis animalium conditionibus sunt inspicienda. De sexaginta proprietatibus earum. De triplici laborum differentia. De appetendis miraculis. De eis quibus Eucharistia miraculosè data est, & cur sensibilis aliquando deuotio substrahitur.

CAPITVLVM I.

VADE ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quę cum non habeat ducem ac præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat: ait diues ille Salomon primus in hoc Philosophus & Theologus, Prouerb. 6. Quo in loco tria te docet, o piger, attendere principaliter 1. pij pręceptoris mandatum cum præmittit, vade, & disce sapientiam: 2. proprij teporis excessum, vbi subiungit, o piger, 3. gnari animalis exemplum, quando concludit, ad formicam, cum suis proprietatibus, quas si humanis applicaueris moribus, veram reuera disces sapientiam. Eandem enim ob causam olim in principio nostri ordinis noster frater Thomas Brabantinus librum

moralizauit de apibus, eiſdem applicans exempla & miracula ſuo facta tempore, ne talia aboleret obliuio mater ingratitudinis. Non autem, vt reor, leui ex cauſa materiam aſſumpſi de formicis potius quàm de aliis minutis animalibus, quia inter talia omnia nihil reperi natura ſagacius, & morali diſciplinæ hominis accommodatius. Qua in re nedum ſapientiſsimi Salomonis, verùm etiam per eum loquentis Spiritus Sancti autoritatem imitor, dicentis prouerb. 30. Quatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus: formicæ populus infirmus, qui quidem præparât in meſſe cibum ſibi, & de lepuſculo, locuſta & ſtellione poſterius per ordinem loquitur. Formicarum præterea ex inſpectione prouida, olim Malchus, qui captiuus dicitur monachus, ſuæ compunctionis hauſiſſe legitur documenta ſalubria, vt beatus Hieronymus in eiuſdem ſcribit legenda: Cogitans, inquit, B. Malchus dum captus in eremo pecudes paſcerem, aſpicio formicarum anguſtum gregem, vehere videns onera maiora quàm corpora: alię herbarum quędam ſemina forcipe oris trahebant: aliæ egerebant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant: illæ venturæ hiemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea verteret, inlata ſemina præcidebant: hæ luctu celebri corpora defuncta portabant: quodque magis mirum eſſet, in tanto agmine egredientes non obſtabant intrantibus; quin potius ſi quam ſub faſce vidiſſent & onere cecidiſſe, ſuppoſitis humeris adiuuabant. Quid multa? pulchrum nempe mihi, & non modici ponderis ſpectaculum dies illa prębuit: vnde ipſe namque recordatus ipſius ſapientiſsimi Salomonis ad formicæ ſolertiam nos mittentis, &

Hierony. to. 1. in fine.

Prouer. 6.

pigras

pigras mentes ſub tali exemplo ſuſcitantis, cæpi tædere captiuitatis, & monaſterij cellulam quærere, ac formicarum illarum ſimilitudinem deſiderare, vbi laborant in medium, & cùm nihil cuiuſquam proprium ſit, omnium omnia ſunt. Cum igitur inter parua admiranda animalia, non excipiendo breuem in volatibus apem, nullum formica reperiatur ſagacius, ſimiliter quoque morali diſciplinæ hominis accommodatius: idcirco iuxta generalem præmiſſam traditionem, eius proprietates in ſequentibus huius opuſculi libris ac tractatibus recitabo; nihil tamen de talibus formicarum proprietatibus ſcribendo, niſi quod beatus Iſidorus, Plinius, Solinus, & ipſe Ariſtoteles tradunt, ſimiliter quoque & Dominus Albertus Magnus in ſuis de animalibus libris, aut quod ego propria vidi experientia. Eſt itaque inter formicarum proprietates in genere iuxta comparationis gradus triplices, quintuplex differentia, ſecundum quas quinque erunt libelli ad mores hominum bonos vel malos applicabiles.

Eccl. 11.

Prima differentia ex operatione formicarum ſumitur, quia quędam mortuos ſepelire videntur: aliæ in alijs laboribus lucroſis ſedulò occupantur: aliæ verò ſtant in vijs publicis, iter quodāmodo oſtendere conantes, ne erret aliqua.

Secunda differentia ex motu ſumitur, quia quædam repunt tantummodo: aliæ alas acquirunt: aliæ volant.

Tertia differentia in quantitate conſideratur, quia quædam ſunt paruæ, aliæ maiores, aliæ maximæ.

Quarta differentia in proceſſu ætatis videtur, cum quædam ſint in ouis, aliæ vermiculi nati nouiter, aliæ autem quæ iam poſſunt generare.

Quinta differentia eſt in colore, quia quædam

nigræ, aliæ rubeæ, aliæ formæ & qualitatis alterterius, vt in Æthiopia. *PIGER*. Quia me formicarum propria intueri iubes, & ibi discere sapientiam, vellem vt earum conditiones singulas exprimeres, vt his quasi pro exemplari habitis, facilius deinceps & delectabilius mores valeamus * diligere. *THEOLOGVS*. Vt noueris ergo (prout ex præfatorum Doctorum dictis elici potest authenticis) conditiones formicarum annectã sexagenas numero, cuique libello tradendo duodenarium. *Sub primo sit hac in ordine.*

f. rectius deligere vel dirigere.

60. proprietates formicarum pro materia totius operis.

1. In operatione sua formicæ differunt tripliciter, vt præmissum est.

2. Hæ quæ sunt nigræ, paruæ sunt mole corporis, sed virtute excellunt maiora animalia.

3. Quamuis viuant in grege, non tamen Regẽ habent ducem, nec pręceptorem.

4. Ciuilitas earum est differens multum ab apum politia, dum istæ regnum habeant Monarchicum, non autem illæ.

5. Etsi monarcha careant, tamen sibi mutuo tranquilliter obtemperant.

6. De sua Republica inest eis quędam ratio, cura, & memoria.

7. Domum simul siue ciuitatem construunt, quam distinctam habitaculis diuersis, plantarum tegunt particulis.

8. In suis domibus vias rectas & occultas fabricant, quibus satis occultè sæpe inhabitant.

9. Tam mares quam feminæ ad laborem egrediuntur vniuersæ per turmas.

10. Vias suas multum ordinatè obseruãt, ne illæ quæ exeunt, reintrare volẽtes, obuiãdo præpediãt.

11. Extra domum via satis recta & aperta ambulant, vt necessaria acquirant pascua.

12. Non

11. Non more apum ſibi cibos faciunt, ſed à Deo & natura donatos recondunt.

Pro libello ſecundo ſit

1. Formicarum differentia in motu trina eſſe dignoſcitur, vt præmiſi.

2. Prognoſticant & præſentiunt frigus & pluuias & tempeſtates aërum.

3. Geminos habent oculos quibus corpore reguntur.

4. Amputatis oculis in vijs patentibus errant.

5. Cæcitatem incurrens videntem fortiſsimè amplectitur, nec dimittit niſi ad caſam reducta.

6. Via vna egrediuntur à ſuis domibus, quæ verſus finem, propter quęrenda paſcua plurificari videtur.

7. Per vnam lineam ſatis regiã ad nidũ redeũt, nec in via vna aliã impedit ſed aliquãdo ſibi oſculo vel ore pacis fœdera porrigere videntur mutuo.

8. Omnes vnum locum obſeruant in quem theſauros ponunt & recondunt.

9. Nidus earum acutum quemdam & ponticum, atque odorem emittit delectabilem.

10. Fœtida quędã vt ſulphur, origanum & cornu aduſtum ceruinum adeo odiunt, vt ſi talium ſuper earum domos ſpargantur fumigationes aut cineres, de loco migrent. (ſunt.

11. Omnes circa vẽtrẽ ſtrictæ, paruę, & quaſi tinctę

12. Et vltima formicarum differentia eſt: Quòd in ſenio tantùm, more auium, aſſumptis alis volãt.

Pro libello tertio ſit conditio formicæ

1. In quantitate earum triplex (vt in præſenti non longè antea tetigi) reperitur differentia.

2. Quando in via viſu priuantur vix aut nullatenus ad domum reuerti poſſunt.

3. Ab vrſis deuorãtur, quos ſanãt ſi ęgrotãt vnde ab

 eis ſa-

ſagaciſsimè quęruntur.

4. Philomenæ formicas & earum oua auidè quærunt & comedunt, quia ex his conualeſcunt ægrotæ, & ſonoræ efficiuntur.

5. Formicaleon cibum formicarum rapit & edit in hyeme, quia in æſtate improuidus nihil ſibi de cibo reſeruat.

6. Quamuis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen ſi ſuper eo ligna noua & tenera, aut ex his lagena terantur duriter & fricentur, fœtorem quendam notabilē cōtrahere experiuntur.

7. Quando lucri cauſa incautæ extra domos ambulant, ſæpe à formicaleone inſidiosè necantur.

8. Formicæ vbi ſunt nociuæ faciliter fugantur ſi ibi orbiculariter cineres ſpargantur.

9. Formicæ dicuntur eſſe in Æthiopia grandes adeo, vt canibus ſimilentur.

10. Aurum tales pedibus ex arena leguntur fodere.

11. Eędem à ſe effoſſum aurum, quod eis parum aut nihil prodeſt, cuſtodire diligentius dicuntur.

12. Homines qui eis aurum furtiuè ſubtrahunt euigilantes ad necem perſequuntur.

Pro libello quarto.

1. *eſt conditio*: Quod in ætatis proceſſu gradu trino potiuntur prætacto.

2. Oua formicarum colore ſunt alba: ſed quātitate parua & rotonda, oblonga, & columnalia.

3. Oua earum ſunt odorifera, & infirmis quibuſdam animalibus medicina.

4. Incrementum oua earum ſuſcipiunt in loco calido, & verſus Solem, vbi poſita à parentibus primò in vermes albos, & exinde in formicam complen-

complentur.

5. Turbata domo oua ſtudiosé ſolent tollere, & ad nidum reportare.

6. Cibus formicarum ſunt fructus & herbarum ſucci, quarum etiam partes ſeparant, & cum eis ad nidum reuertuntur.

7. Formicis præ alijs eſt proprium quod in maiore ſua ætate virtute creſcunt.

8. Grana frumenti eligunt; ſed hordeum modicum curant.

9. Grana deſiccãt cum humida ſint & cõpluta.

10. Grana ſollerter colligunt & decorticant ne germinent, & ſecretò recondunt.

11. Arte multiplici onera reddunt portabiliora.

12. Hyeme quieſcunt, & cibo fruuntur æſtate collecto.

Pro libello vltimo.

1. In colore denique prima eſt formicarum differentia.

2. Quæ domos ędificãt extra ſolitudinem prope homines, deuaſtationes crebrò patiuntur.

3. Frigus graue ouis earum ſuperueniens prolem impedit aut retardat.

4. Alis carentes, vel nimium progredientes in publicum ab alijs beſtijs faciliter necantur.

5. Viſcoſis humoribus, & tempeſtate ab inceſſu & à labore prępediuntur.

6. Quæ ſibi à vino, vel à vippa non cauent ſubitò inebriantur & grauiter.

7. Comeſtæ ab hominibus, eis nocent, non bes omnibus, ſed quibuſdam proficiunt.

8. Formicarum cibus nonnunquam ſunt cadara animalium mortuorum.

9. Se lædentes homines humore acuto pũgũt.

10. Manus inquinãt hominis, si multũ tãguntur.

11. Radices lædunt arborum vbi iuxta eas nidificare sinuntur.

12. Ad summitates scandunt arborum, & ibi earumdem arborum flores & germina lædunt & rodunt, cauantque fructus tenerrimos.

Vides igitur piger quot imitabilium proprietatum diuersitates æterna sapientia in minuto animali locauerit? *PIG.* Video, & fortassis inuideo, qui me iam vice tertia, non proprio, sed nomine probroso pigrum vocitas; quem, à tempore quo religionem approbatam professus sum, scis acediam odisse, & si non totã euaserim. Nã auctores alij qui suis cum discipulis de exemplis habuere dialogum, honesto eos allocuti sunt nomine proprio aut appellatiuo, tu verò inchoas à conuicio. *THEOL.* Te pigri hominis vitio irretitum esse non re ipsa autumo: sed solo nomine mutuæ collationis gratiâ. Nulli scias nomen qualecunque oberit, si designati vitij actu caruerit. Quid enim obfuit Thadæo Apostolo, quòd cum proditore Christi Iuda par nomen habuit? Vbi de morum in aliquo constat differentia, parum refert quid sit de nominis conuenientia. Sicuti namque solum vocabulum nulli hominum bonitatem tribuit: ita nec cuicũque nota vitiosi nominis ipsum virtutis donũ adimit. Ni fallar, mens ipsa fuit Chrysostomi cum ait in quadã sentẽtia: Si diaboli nomen aureis litteris scripseris, malignitate tamẽ nõ carebit: & si nomen Dei tetris nonnullis depinxeris characteribus, nihil diuinę bonitati nocebit. Vocũ itaque pruriẽtia vocabula nõ curem⁹ magnopere, sed virtutes prout cœpimus, de formicę proprietatib⁹ satagamus proficere. *PIG.* Trãquillatus à murmure, video esse vt asseris, vnde quæso, cœpta morali doctrina,

doctrina, eandem velis deinceps prosequi. *THEO.* Prima formicarũ prærecitata est differẽtia & proprietas. *Quòd in operationibus suis formicæ plurimum differunt, quia quædam mortuos sepeliunt: aliæ lucrosis occupantur sæpe laboribus; aliæq; stare videntur in vijs publicis, iter quodammodo ostendere molientes alijs, ne deuient.* Per quæ datur intelligi, quòd nulli homini, præsertim minus Ecclesiastico, licet vacare acediæ vitio, sed cunctis studendum est vtili aliquo semper occupari exercitio. Sunt enim in cœtu ipsius Ecclesiæ ad instar formicarum exercitia varia, & tres operationum differentiæ plurimũ distantes apud Deum in merito. Quidam sunt in mundo detenti licitis, sed circa corporalia pressi laboribus, puta mechanici, pro sustẽtatione sua & suorum necessariorum, & maximè hi qui in operationibus misericordiæ corporalibus proximo obsequuntur, quibus tamen non semper debent insistere, sed ijsdem interdũ omissis vacare melioribus: In sæculo enim vel in infirmitate existẽtes velut mortui sunt, vel in morte quadam constituti, iuxta illud cantici Ecclesiæ: Media vita in morte sumus: Suprà enim tota vita est in cœlo, infrà tota mors est in inferno, hîc autẽ in media vita sumus, quæ quædam mors. Hinc est quod ad meliorem vitã Christus quendã vocare volens sibi dixit Matth. 8. sequere me, & permitte mortuos sepelire mortuos suos: Vnde Bernardus 19. Notãdum est in hac sententia, quòd aliquando minora bona prætermittenda sunt propter vtilitatem maiorum. Sunt alij lucrosis insudantes laboribus: sed in spiritualibus bonis, videlicet religiosi & clerici, qui per orationes & laudes Canonicas à suis & aliorũ animabus nocte dieq; hostes fugãt inuisibiles, de quibus ait Apostolus 1. Timoth. 5. Qui bene præsunt presby-

Tria hominum genera. *1.*

2.

Presbyteri duplici honore digni habeantur, remuneratione scilicet diuina pariter & humana, vt glossa insinuat. Sunt præterea alij, qui in plebeorum oculis tota die stare otiosi videntur, eò quòd corporalibus se non inuoluunt exercitijs, qui tamē in via morum veri duces sunt hominum simplicium, eis methodum ostendentes mandatorum Dei: quemadmodum sunt boni Doctores & Prælati Ecclesię, de quibus ad Ephes. 4. dicit Apostolus: Ipse dedit, quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Primi ergo boni, secundi meliores, & tertij optimi formicarum imitantur opera. *PIG.* Vellem quòd singula in sequentibus capitulis probares per moderna aliqua miracula, sicuti ipsa iam roborasti sacræ scripturæ autoritatibus, & formicarum proprietatibus.

Gloss. ord. 3.

THEOL. Si sacrę scripturę autoritas, & veterum tibi miracula ad credendum non sufficiunt, Iudaicæ perfidiæ videris esse proximus. Iudæi (inquit Apostolus) signa quærunt sicut Græci sapiētiam; & Saluator Math. 7. multi dicent mihi in illa die, domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquā noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Super quo Beatus Gregorius 20. libro moralium: Hac sententia datur intelligi, quod in hominibus charitas, humilitas, non autem debeant, virtutum signa venerari: vnde nunc sancta Ecclesia etiamsi qua sunt hereticorum miracula despicit, quia probatio quidem sanctitatis non est signa facere,

1. Cor. 1.

Greg. lib. 20. mor. cap. 8. alias. 9.

cere, quia hæc ſanctitatis ſpecimen non eſſe cog-cognoſcit: ſed proximum vt ſe diligere, de Deo vera, de proximo meliora quàm de ſeipſo ſentire. Et beatus Auguſt. libro 83.q. dicit: Intelligimus quædam miracula etiam ſceleratos homines facere, qualia ſancti facere non poſſunt. Et ſtatim cauſam huius adiungit idem, dicens: Quòd non ideo potioris loci apud Deum arbitrandi ſunt eſſe ſcelerati quàm iuſti: non enim acceptiores erant apud Deum Magi Pharaonis quàm populus Iſrael, quia non poterat ille populus facere quod illi faciebāt, quamuis Moyſes in virtute Dei maiora potuerit. Vnde reuera mali non poſſent illa facere niſi permiſsi: boni autem, ſi daretur eis a Domino, poſſent & illa, & maiora facere: non tamen ſine recta ordinatione domini eſt, quòd non datur hæc poteſtas ſicut & malis. Vnde ſubdens cauſam quare non detur eis, dicit: Ideo non omnibus ſanctis iſta tribuuntur ne perniciosiſsimo errore decipiantur infirmi, exiſtimantes in talibus factis eſſe maiora dona quàm in operibus iuſtitiæ, quibus æterna vita cōparatur. Propterea Dominus prohibet hinc gaudere diſcipulos cum ait: Nolite in hoc gaudere, quoniam ſpiritus vobis ſubiecti ſunt, ſed gaudete quoniā nomina veſtra ſcripta sūt in cęlis. Lucę 10.

Aug. lib. 834. q. 79.

PIG. Miracula adduci non deſidero vt veritati ipſe credam fidei, & diſciplinis moralibus, ſed propter puſillos fidei, quorum multitudo eſt non minima, hoc exigo: qui nouis a Deo donatis prodigijs mouentur ad virtutes feruentius, referunt exinde viri ſolidi Deo grates amplius, & vniuntur charitate * perfecta, ob id ſuo fini altiſsimo arctius inhærentes.

c. d. perfacta.

THEOL. Has ob cauſas exemplum, imo miraculum in noſtris factum temporibus refero de

laboran-

laborantibus in seculo licitè. Fuit vir quidam plebeus laborator, simplicianus mundo, sed Deo reuera prudentior in ciuitate Nurembergensi Bambergensis diœcesis meo tempore ciuis, modo non nomen proprium: sed vitæ fama bona occurrit, filius confessionis hic extitit prędecessoris mei in prioratu Nurembergensi fratris Eberhardi videlicet, viri vt adiacens mihi testari potest patris fide digni valde. Huius enim relatione didici quæ sequûtur. Hic igitur simplicianus temporali quidē substantia non mendicus fuit, sed rebus viuebat secundum seculum mediocriter, ad diuina verò fuit deuotus plurimum, nam operibus misericordiæ de labore & rebus proprijs pauperibus erogabat largiter, peregrinationibus longis aliquoties corpus macerabat acriter, & in meditatione dominicæ passionis se exercere solebat multipliciter: & quia ex his pijs operationibus ad Deū dietim eius anim⁹ cepit inardescere, idcirco desideriū aliquoties in āno sumēdi diuinissimū Eucharistiæ Sacramētum in eo non destitit crescere. Verùm in pręfata ciuitate masculinus sexus rarius quàm femineus ad Eucharistię Sacramētum solet accedere, quod isti etiam licentius plerumque plebani, quàm illi solent tradere. Formidabat propterea Dei famulus Sacramentum, quod cordis æstu affectabat, contra morem crebrius petere, ne singularis videretur, iuxta illud memorandum beati Bernardi: Qui facit quod nemo, mirantur omnes. Excogitabatque tandem diuino nutu modum aliquem quo mediante acquireret per æquipollentiam, quod sumere nequibat per Sacramenti præsentiam. Sciebat enim quòd semper Dei misericordia voluntatem bonam pro facto acceptat, quando propria negligentia opus extrinsecum nō vetat.

Exemplū diuinitus traditæ Euchari-stiæ.

Bernard.

vetat. Fecit igitur quantum in se fuit quidquid potuit, se ad Sacramentum Eucharistiæ pręparando die pręsertim & hora qua Eucharistiã habere verisimiliter à sacerdote proprio non valuit. Nam primum si opportunitas arriserat, Sacramentaliter præconfessus est, cibum præcedenti die sumpsit moderatius vice ieiunij, deinde deuotione vera per meditationes stans in ara cordis coram Dei viuentis oculis mactare se & actuare solebat solicitius quo potuit, & tandem infra missę officium, & potissimè communionis hora, omni quo desiderio poterat à diuina petijt clementia, vt se tanti Sacramenti participem efficeret, & bonam voluntatem pro facto acceptaret. In cuius euidentiam, vt corpus subijceret spiritui, & vt diuina bonitas bonæ voluntatis munus acceptaret pro facto, idcirco cùm sacerdos ore proprio Sacramentum sub specie panis solebat accipere, iste Dei famulus, tonso pectore, tunc etiam labia sua aperuit. Et ecce mira res. Nam diuino (vt piè credi potest) miraculo accidit, vt quando ita se disposuit, illico linguæ eius hostiæ consecratę quædam particula adhęrere cœpit deuotè, dulciter, & sensibiliter, adeo vt necessarium videretur ei, aut istam quam sensit particulam de ore quod verebatur ponere, aut, quod faciebat, perceptam deglutire. de quo cùm miraretur sæpius, & tãdem dubitaret, an illud adueniret diuinitus, quadam die cùm diuina audisset & percepisset vt prętactũ est, finito missæ officio certiorari volens digitum ori imposuit, linguã tangere voluit, sed digito alba quædam particula, vt visus ostẽdit, inhęsit sensibiliter, quã ori reimpositã sumpsit vt antea: sed deinceps per decursum suæ vitæ nunquã simile meruit percipere, licet à bonis operibus non minus quàm prius desisteret.

PIG.

PIG. Scire vellem, cur hoc donum Deus suo famulo voluit subtrahere, qui nihil illiciti operis videbatur in tactu facere.

THEOL. Vt satis reor, nihil boni gratuiti & virtuosi huic diuina clementia abstulit deinceps, sed solùm sentimētum quoddam ademit corporeum, in quo paruum, vel quidem nullum consistit, secundum nostram sophiam atque doctrinam, meritum; quod potius nōnunquam imperfectorum est præmium, ne in via deficiant, quàm sit meritum. Vnde etiam fortioribus sępe in Dei vinea laborantibus talia subtrahuntur sentimenta dulcia, quę opus est vt aliquando dentur infirmioribus, vt docet beatus Bernardus in epistola ad fratres de monte Dei. Et fortasśis etiam delicto penitus non caruit, post multas boni oraculi visas circumstantias, sicut Zacharias, ambigere, vbi dubitare non licuit.

Luc. 1.

Nigredo quid significet. De quibusdam virginibus à Christo desponsatis, & quare Deus simplicibus plus solet dare.

CAPIT. II.

PRocedo ad formicarum conditionem aliam, quæ est: *Quod hæ quæ nigræ sunt paruæ quidem sunt mole corporis, sed virtute & animi industria excellunt maiora animalia.* Per quę datur intelligi, quod quamuis quidam Dei famuli sint in exteriori apparentia paruuli & humiles, reuera tamen coram Deo & Dei Angelis, immo in Dei Ecclesia sanctitate & iustitia præcellunt ceteros qui in hominum aspectu sępenumero magni esse videntur: & meritò. Per coloris quippe ingredinem humilitatem.

tatem, & per paruitatem corporis ſimplicitatem debere intelligi nemo ignorat qui ſacram ſcripturam didicit. Hinc eſt quòd comæ ſponſi Canticor. v. nigræ eſſe deſcribuntur: id eſt mundo deſpicabiles, vt gloſſa dicit, & Math. 18. ipſe humanatus quæſiuit, & reſpondit, dicens: Quis putas maior eſt in regno cœlorum? Et aduocans Ieſus paruulũ ſtatuit eum in medio eorum, dicẽs: Amen dico vobis, niſi cõuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus, hic eſt maior in regno cœlorum. Sæpe ſiquidem in pauperibus & ſimplicibus ac à mundo abiectis hominibus maiora vidimus virtutum, & nonnunquam miraculorum diuinorum indicia quàm in his qui alios in dignitatibus vel ſcientijs præire videntur. Deridetur, inquit beatus Iob ibidem cap. 12. iuſti ſimplicitas, quæ eſt lampas contempta apud cogitationes diuitum, ſed parata ad tempus conſtitutum. Diuites enim (vt ſuper eodem dicit beatus Gregorius) vitam ſimplicium in hoc mundo humilem abiectámque deſpiciunt. Si tamẽ ante occulti iudicis oculos emicãt: honorari metuũt, deſpici non refugiunt, corpus continentia afficiũt, & ſola in animo dilectione pingueſcunt.

Gloſſ. ord.

Nota ſimplicium apud Deũ excellentiam.

Gregor. lib. 10. moral. c. 28. & 29. al. 17.

PIG. Poteriſne de ſimilibus talibus exemplum noſtro factum tempore pro præſenti recolere?

THEOL. Poſſum, & ſpero multum accommodé noſtro propoſito. Viuebat ſatis nouiter ſoror quędam in monaſterio quod *Tues* dicitur Conſtãtienſis diœceſis, ſimplex & recta, ac Deum timẽs, zelatrixque ſuæ religionis inter multitudinem conſororum ſatis imperfectarum, vt notum eſt locum noſcẽtibus. Hæc ſacriſtiæ pręerat & * ſacrarum veſtium pro Eccleſię officio: cui ad honorem ſancto-

pro ſacris veſtibus.

sanctorum qui sunt in patria multo tempore deuoté obsecuta fuerat. Intrauit autem, iam ista virgine satis prouecta existente, morbus epidimiæ pestis monasterium, & sacristanam istã cum multis ægrotare fecit sanctimonialibus. Cumque deuoté sumptis ecclesiasticis sacramẽtis omnibus ab ista sancta virgine, duæ sorores iam prope agoniã constituerentur, iacentes in alia camera distanti, quę infirmitatem ignorabant eiusdem virginis, cœperunt audire & videre cœlestem harmoniam & angelorum præsentiam circa locum sanctę virginis, dixeruntque sibi seruientibus. Num auditis & videtis quid cęlestes exercitus canunt & faciunt circa sororem nostram quam ægrotare non nouimus, sed feliciter iam migrare videmus? Sicque anima illius beatæ virginis in magna alacritate corpusculum reliquit propriũ, & in pace requieuit, magna cum admiratione sororum. Aliud exemplum. Præterea reuerẽdo patre nostro prouinciali referente audiui: quod nuper prædones & raptores quidam vias diuersas obseruabant an ne aliquem virum capere valerent à quo per vim lucrum temporalis emolimenti conquirerent. Fuit autem pro tunc in ciuitacula imperiali parua Sueuiæ, quæ Alen dicitur, ciuis quidam simplex & rectus, qui in suis negotijs itinerans, in manus prædictorum raptorum venit: à quo cum quærerent vnde esset? Respondit, quod de Alen, cui illi: Captus ergo es. At ille respondit. Ita sit in nomine Iesu. Quo audito vnus prædonum subintulit, velut alter Cayphas: hanc, inquit, captiuitatem quo ad nos nunquam bona sequetur fortuna. Et ita, vt creditur, diuinitus in virtute nominis Iesu venit. Nam quamuis virum cautè multum versus captiuitaté ducerent, tamẽ miris modis manus eorum euasit,

In morte virginis religiosa auditi sũt cantus angelici.

Innocato nomine Iesu liberatur vir à prædonibus.

euasit, & ad propria inuitis raptoribus liber & saluus rebus & corpore redijt, qui nomen Iesu, id est Saluatoris in sua necessitate fideliter inuocauit, simpliciter, & veraciter.

Virgo sancta accipit à Christo annulum desponsationis.

Est etiam hodie in quodam rure propinquo satis ciuitati Nurembergensi virgo quædam ex pauperculis progenita parentibus. Hæc cum esset iunior, (modo enim est grandæua) venusta fuit corpore, & recta animo ac simplicissima.

Nam circa primos suæ pubertatis annos Christo suam virginitatem dedicare studuit, leuitates iuueniles fugere, & æstus omnes sui cordis in Christum Dei filium, velut in sponsum suum, cœpit dirigere. Tentauit tunc ex aduerso, & multis annis postmodum, dæmonis nequitia, contra hanc pugilem se erigere, & nocturno tēpore, nunc strepitibus horribilibus, nunc verò inopinatis parietum concussionibus, & tandem domus quam inhabitabat ruina fantastica à sanctis, quas faciebat, orationibus sanctam virginem terrere conatus est, & à cepto proposito deijcere. Sed mentita est iniquitas sibi. Nam virgo verbis sacræ scripturæ, & confessorum prudentum consilijs, proprijsque confortata orationibus, mediante diuina gratia, non modo hostis conatus paruipendit: sed, diuina ex prouidentia, in ea cœpit his ventorum tentationibus ignis diuini amoris circa suum sponsum inflammari amplius.

Psal. 26.

Affectus enim eo tempore amoris cuiusdam ad Christi desponsationem maximus cor angebat virginis, nullo quidem fœdo aut terreno permixtus amore: sed gestiebat quatenus aliqua specificaretur certitudine se à Christo, velut sponsam, diligi, de quo

in prædicationibus ad virgines audierat deuotas exclamationes ſæpius fieri: oratióque eius ad hoc tenebat deſiderium, non abſolutè, ſed conditionaliter: videlicet, ſi id Dei voluntati foret beneplacitum. Cum autem in tali deſiderio multis perſeueraſſet menſibus, quadam die in horto, de cuius opere victitabat, deſiderium pauperis exaudiuit Dominus. Nam cum à iuuentute rerum careret affluentia, hortum ſibi pro victu proprium coluit: & vaccam emit vnicam, cuius lac & horti herbas varias frequenter ciuitati intulit, & his venditis victum acquiſiuit tenuem. Vix vllum ſermonem factum ad populum in eadem ciuitate ſolebat negligere, nec differre * infra quindenam aut circiter vt reciperet diuiniſsimum. Euchariſtiæ ſacramentum, præmiſſa prius ſacramentali confeſsione. Igitur dum in horto poſt diuturna petitæ arræ vota laboraret more ſolito, ſubitò in hanc verborum prorupit ſententiam: O vtinam fili Dei ſignum aliquod tuæ deſponſationis ego paupercula, & indigna mererer accipere in tali huius horti locello, quo nunc oculis corporeis viſum dirigo. Et ecce, in eodem momento & locello vidit tres aut duos circiter violarum amœnos floſculos. Erat autem pro tunc tempus autumnale & circa feſtum beati Martini, quando in noſtris partibus, nedum omnium florum emarceſcere ſolet amœnitas, verumetiam tunc glacierum & niuium gelicidia omnium fructuum & foliorum vires ab arboribus conſueuerunt decerpere, & enecare herbas in quibuſlibet hortulis. Gauiſa eſt itaque Chriſti virgo, & ex admiratione territa de tam inſolito ſpectaculo, violas manu collegit propria, & conſeruauit ſollicitè, vt exinde amor & ſpes arctius ad ſuum ſpōſum gratè ſuccreſcerent. Verum quia

Pſal. 9.

* vltra.

quia poſtmodum ex ſimplicitate nimia tentatio quędam & ambiguitas in eam incidit, anne hoc ſignum ſufficiens eſſet arræ illius quam tam ſedulè à Chriſto popoſcerat, ideo preces nouas, & ſuſpiria acriora prioribus ſuo ſpōſo cœpit porrigere, vt certificaretur amplius. Cúmque in ſequenti anno iterum in horto ſuo laboraret quodam die, & ibidem in locum certum intuitum dirigeret, optando ex imo cordis deſiderio, quatenus ibi reperiret, in ſignum Chriſtiferæ deſponſationis, annulum aliquem, ſi diuinæ voluntatis id eſſet. Et en altera vice non ſpreuit Deus preces humilis virginis: ſed reperit materialem quendam annulum, quem vidi poſtmodum: erat autem coloris albi, de minera qua neſcio, argento mundo videbatur ſimilior, & in clauſura vbi iungebatur in circulum, duæ manus artificiosè inſculptæ extiterunt, cancellatim ſibi mutuo fidem porrigentes & ſeſe arctè conſtringentes. Fuitque locus inuentionis huius muneris tam inopinatus humanæ cōiecturationi, vt omnino deſertus ab alijs videretur hominibus. Hunc annulum virgo gratiſsimè ſeruauit in poſterum, & altiſsimo ſuo ſponſo, deinceps vt antea, in labore manuum ſuarum, viuere ſtuduit quàm antea lætius. Addidit etiam is quem diligebat vice tertia in quadam viſione nocturna ſe virgini purę in loco quodam (vt videbatur) mūdo, in ea forma oſtendere, & ad amplexandum porrigere in qua ſolet pro fidelium libris ſimplicium depingi paruulus virginis & matris, tractatus manibus tempore pueritiæ. Vides igitur in prima virgine, poſt hanc vitam, quia erat humilis, exaltatam, & aliam ſimplicem à Chriſto conſolatam in præſenti nequam ſæculo.

Pſa. 101.

PIG. Miror cur in ea re hanc puellā commendas

in qua potius Deum tentasse videtur, quàm donum aliquod meruisse? Per certitudinem enim diuinum amorem sibi inexistentem agnoscere, & huius notitiam per signum à Deo poscere, vbi per solam fidem ambulare iubet sacra scriptura, Dei tentatio esse videtur; Sunt inquit Ecclesiastes 9. Iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit. *THEOL.* Non ex motiuis minimis præfatam laudaui virginem, cuius vitam simplicitate columbina plenam, & virtutibus refertam esse sæpe ipse præsens, & ab alijs fide dignis didici. Noscere enim debes, quod in simplicitate cordis Deum purè quærentibus eius clementiam, quosdam actus, aut ad nullum, aut ad modicum vitium imputat, quales perpetratos ab alijs, naturali, vel gratuita industria præditis, sępe pro culpa accusat. Ignorantia siquidem eorum quę non sunt de necessitate salutis, præsertim in simplicibus hominibus, actus quosdam excusat in toto, vel in tanto. Qualis ignorantia, vt constat, in simplicibus abundat, & aliquando ibi in eis meretur gratiam, quando in sagacioribus factum incusat, & auget peccatum. Legis propterea in vitas patrum. Paulum simplicissimum virum in naturalibus, per minas quodammodo Deo propositas, quibus se asseruit nolle cibum sumere, nisi dæmon ab obsesso prius recederet corpore, illic ad votum exauditum esse, vbi alius fortassis, Deum tentando, iram eius meruisset. Appropinquát propterea tales Deo seruientes in simplicitate animi, puerili innocentiæ, cui nec Ecclesia graues pœnas infligit pro actibus, quos in adultis punit grauiter. Quid ergo mirum, si Deus in infinitum misericors, eum simplici animo * quærentes exaudit

Facta quædam in simplicibus excusantur quæ non in alijs.

Vita patrũ par. 1

Extra de delictis puerorum per totum

exaudit priuilegialiter. Memoretis denique illius Gregorianæ ſententiæ qua ait: quòd miracula non ſunt imitanda, ſed miranda. Et rurſum iſtius regulæ iuridicæ, quod priuilegia paucorum non faciunt legem communem. In benigniſsimo igitur Domino confido, quòd ſimplicitas & feruor diuini amoris, quem ad Chriſtum humiliter habuiſſe creditur, hanc virginem excuſant à tentationis diuinæ vitio, & inſuper impetrare meruit, Dei filio quodammodo ſubarrari annulo, quam arram tanta poſtmodum in ſimpliciſsima ſequebatur humilitate, charitate, & patientia deuota; vt multis palam fieret, quàm coram Deo morales formicæ ſint magnæ quantitate virtutis, quæ tamen in mundi facie paruæ videntur, imbeciles, & modicæ.

rest. pro quærentibus.

Ex lege 2. C. de leg.

Quod in paruis animalibus mirabilior Dei lucet ſapientia. De reformatis miraculosè monaſterijs, & quomodo ſaluari poſſunt qui in deformatis viuunt monaſterijs.

CAPIT. III.

QVamuis formicæ viuant in grege, non tamen regem habent, ducem, aut præceptorem, vt dicit Salomon prudentiſsimus in prouerbijs. In quo mirabilius æterna ſapientia operatur in formicis, quàm in gruibus, in halecibus, in apibus, vel etiam in hominibus: in quibus tamen differentijs animalium ſemper aliquẽ pręceptorẽ, ducem, aut regẽ poſuit de propria ſpecie. Nec ita intelligenda eſt Salomonis præfata ſententia, vt penitus nullum formica habeat ducem ac pręceptorem, nec

Pro. 6.

principem: sed nullum de propria specie, aut de suo genere, quemadmodum apes & quædam alia habent animalia. Nam à supremi totius vniuersi principis regimine & ducatu nihil secludi potest in rebus creatis, vt de his referta est sacra pagina: &, vt ait mundi Philosophus Aristoteles. Ab hoc ente, scilicet Deo, cœlū dependet, & tota eius natura. Cui concordat sui commentatoris, hæc, qua ait, autoritas: Natura rectè & ordinatè agit tanquam directa & rememorata ab agente infallibili. Agens autem infallibile est solus Deus antonomaticè. Poterit itaque antefata formicarum conditio quibusdam sanctis hominibus competere in Dei Ecclesia, præsertim in monasterijs degētibus, vbi nec viua regula boni prælati, nec scripta seruatur norma à multitudine. Vbi tamen nonnunquam boni homines reperiuntur vtriusque sexus, quasi sine rege sui ordinis. Hi enim quāuis viuant in grege, non tamen regem habent ducem, aut præceptorem, solo Christo dempto, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium: cuius ad instinctum gubernantur in arduis, licet in alijs communibus à superioribus regantur. Sicuti in multis vidimus, heu, solo nomine, claustris & monasterijs deformatis nimium, quæ reuera aperturæ sūt, & perditorum hominum potius aliquando latibula, quàm sint virtutum tabernacula, & dissolutionum veriùs sunt tuguria, quàm Dei templi pastoforia. In quibus tamen aliquoties reperiuntur aliqui qui recto Spiritu Dei solius, illud beati Iob 30. ad litteram dicere possent: Consurgens in turba clamabam: Frater fui draconum & socius struthionum. De quo & illud Deut. 32. aptè potest intelligi, quod de electo Israel dicitur. Inuenit eum terra deserta in loco horroris & vastæ solitudinis:

1. Timo. 6
apoc. 19.

dinis. Circũduxit eũ, & docuit, & custodiuit quasi pupillam oculi sui. Dominus solus dux eius fuit, & reliqua, quæ ibi sequuntur. Talis in veteri testamento sanctus Propheta Michæas extitit, qui contra quadringentos viros, prophetas nomine, solus veritatem vitæ & doctrinæ seruauit, vt 3. narrat Reg. lib. 22. Talis in vtero sanctificatus Hieremias fuit, qui aduersus fictæ religionis viros clamauit suo tempore: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, mendacium enim prophetant vobis. Hier. 7. Talis insuper beatus pater Benedictus fuit multo suæ vitæ tempore, qui à falsis monachis tandem electus in abbatem, mortis poculum pro vitæ stipẽdio ab eis suscepit: quos regimine & loco deseruit, vt dicit beatus Gregorius 2. lib. dialog. *PIG.* Potésne similem aliquem qui circa nostra vixerit tempora in exemplum producere? *THEOL.* Possum quantum memoriæ occurrit. Nam eo tempore quo in studio steti Coloniensi, filium confessionis habui, virum fide dignum, canonicum Tungarensis Ecclesiæ, licentiatum in artibus, & sacerdotem vita & ordine, Libertinum nomine, à quo ea quæ sequuntur percepi: quam miraculosè quodammodo videlicet monasterium sancti Iacobi in Leodio, beati Benedicti ordinis, de fece deformationis ad statum bonæ reformationis deductum sit prope nostra tempora. Viuebant enim antea ibi monachi dissolutissimè, vbi de regulari obseruantia penè nullum reperiebatur in victu, in amictu, aut ceremonijs vestigium ordinis. Erantque ibidem degeneres vita (quod peius extitit) multi de nobilium & potentum genere progeniti, quales cùm dominari in malum gestiunt, freti diuitijs & amicitia secularium, nihil boni fieri sinunt. Seuissima enim

Gregor. l. 2. dial. cap. 3.

Exemplũ mali, in Abbatem electi à malis, & postea diuinitus cõuersi & reformãtis suum cœnobiũ

est (vt ait Philosophus in politicis) iniustitia ferens arma. Venit tamen, nescitur quorum merito, tempus quo pater misericordiarum loco antedicto succurrere voluit. Nam abbas loci defunctus est, & die statuta à monachis notabilibus nouus pater eligi debuit canonicè. Aderant tunc de gremio monasterij paucissimi Deo deuoti, qui secundum dictamen timoratę cõscientiæ elegerunt vnũ ex eis idoneũ. Sed ex aduerso adfuit dissolutorum monachorum multitudo, omni ferè religione vacua, quæ de suo grege morbido elegit & obtinuit quendam in naturalibus quidem satis industria mundana præditum, sed malorum moribus insignem, & omnibus malis accommodum. Qui postquam magnipendit mentis oculis se electum esse in pastorem, & ducem gregis tam morbidi, extẽplo motus & visitatus diuina gratia, atque mutatus in virum alterum, vitam quam gessit horruit pręteritam, formidauitque humerum infirmum oneri nouo submittere, & dubitare cœpit, an confirmationem expectare vellet cum proposito se emendandi efficaciter, vel an electioni resignãdum foret.

Vitato tamen secundo, ne eligeretur deterior, primum elegit, vt puto iterum inspiratus diuinitus. ⋆ Ob hinc cœpit absconditè, quantum licuit, regulam quam professus fuerat beati Benedicti inspicere, vestes religioni congruas, & lectisternia cuti suæ adijcere, & secundum cibum & potum regulariter se etiam in alijs ceremonijs regere, vt constanter suis, adueniente confirmatione, verbo & exemplo canere & dicere valeret. Venite, & non solùm, ite. Obtenta itaque confirmatione, & in sede pastorali cum attinentijs tẽporalis dominij collocatus, cognatorum suorum

ob hanc causam.

potentia,

potentia, ad coercendum rebelles monachos, inuocata clanculo, die ſtatuta domum intrauit capituli, capitulum primum ſuis tenuit, & mentem ſuam diuinitus immutatam modò aperuit: addiditque.

Ecce me vidiſtis hactenus multo tempore virum, heu, veſtris moribus peruerſis ſimilem; & fortaſsis ob id electum à maiori fratrum multitudine: promitto coram vobis Deo, & beato Benedicto iam vice altera, me de cetero, non vt antea, ſed vos velle verbo præcedere deinceps & exemplo; ſequuti eſtis errantem, ſequimini correctum & pœnitentem. Et quicunque, me ſequendo, regulam, quam profeſsi ſumus, tenere voluerit, a me velut ouis à ſuo pio paſcetur paſtore: quicunque verò renuerit, me vltorem habebit vſque ad carceres incluſiuè. Dixit; & hæc facta ſunt omnia, cunctis qui audiere ſtupentibus. Nã obedientes ad plenum reformauit, & rebelles aut pœnis afflixit grauibus, vel à loco fugauit, & ſic, velut vinea Domini Sabaoth, vſque hodie dictum monaſterium perſeuerat in regulari obſeruantia. *Iſa. 5.*

PIG. Illud opus mutationis manus dextræ à Deo factum nõ minus autumo fuiſſe miraculum, quàm quòd diuino numine corpus aliquod de morte eſſet ſuſcitatum. *Pſa. 76.*

THEOLO. Aſſentis in hoc beati Auguſtini ſententiæ qua ait: maius eſſe miraculum iuſtificare impium, quàm creare mundum. Hîc enim nihil reſiſtere poteſt diuinæ potentiæ: ibi verò libertas humana recalcitrare valet. *Auguſt. tract. 72. in Ioan.*

PIGER. Satis apud me vertitur in dubium, vnum quod protuliſti in exẽplo, quomodo enim verum eſſe poteſt quæſo, quòd in monaſterio, *Dubium.*

omni quasi regulari obseruantia spoliato, quosdam asseris monachos fuisse, licet paucos, Deo deuotos? Nam sine proprietatis vitio nullatenus videntur posse viuere, qui de communibus bonis monasterij non prouisi, coguntur, velut seculares veri, temporalia omnia sibi prouidere. Sileo de corporum incontinentia, & de animarum inobedientia, sine quibus in talibus vix viuitur monasterijs.

Variæ de eo sententiæ.

THEOL. Super hoc dubio non solùm variæ, sed contrariæ, & diuersorum aduersæ dantur sententiæ. Quidam dicere non verentur: omnes existentes in talibus monasterijs esse extra statum salutis, (1.) quibus non assentio. Sunt alij qui ex aduerso affirmare audent: omnes existentes in talibus monasterijs esse in statu gratiæ, si præcepta, secularibus hominibus debita, seruauerint, & more consueto in monasterijs vltra præmissa vixerint: quorum dogma incautum esse credo, nisi aliter respōsum suum distinxerint. (2.) Sunt præterea alij, ad viam quasi declinātes mediam, quorum doctrina quinque tradit regulas, per quas quisque, qui saltem ad locum reformatum venire nequit (vt inquiunt) religiosus discere poterit in dissoluto & deformato monasterio, an per viam salutis incedat. (3.)

Respons. iudicatur per quinque regulas.

1. Si seruat ea quæ etiam à seculari homine sub præcepto seruāda sunt: quia in his prima, & Christiana principaliter consistit religio.

2. Si seruat secundùm quæ in regula & statutis suis professus est, quæ, & vbi sub præcepto cadūt: quia contra hæc faciendo, eò quòd præcepta sunt, votum professionis videtur directè cadere, & huic contraire, est Deum grauiter offendere, & qui talia violat animam damnat.

3. Si de communibus bonis conuentus nō prouisus, necessaria suo statui tenet temporalia solùm

ad in-

ad incertum vſum de licentia ſui prælati, alioquin proprietarius eſſe videretur. Fuit hæc doctrina venerabilis Humberti ſuper regulā beati Auguſtini ſuo tempore, & ſimiliter domini Alberti, qui cùm eſſet Prouincialis Theutoniæ, in Prædicatorum noſtro ſcilicet ordine, ſic ſcribit dictæ prouinciæ in epiſtola, cuius initium: Inſtantia & ſollicitudo. Ne, inquit, proprietatis vitium ſanctæ profeſsioni paupertatis noſtræ poſsit ſubrepere, volo vt nullus frater aliquam habeat diſpenſationem nummorum, aut quarumcumque rerum quæ ad eius conſilium, ſiue in eius vtilitatem, voluntatem, ſiue * aliorum modo quolibet conuertantur, niſi conſcio prælato ſuo, vbi ſit illa pecunia, vel res alia, & qualiter diſpenſetur. Nam ſi quis ſecus faceret, & prelato inſcio huiuſmodi res diſpenſaret, aut diſpenſandas ſuo conſilio ſeu arbitrio reſeruaret, eum proprietarium reputarem, & tanquam profeſsionis violatorem regulariter condemnarem. Hęc Albertus.

Albertus magnus.

c. d. alio.

4. regula eſt. Si in his quibus de licentia prelati abundat temporalibus, quæ velut Deo dicata cenſenda ſunt, non vt multi diſsipat, ſed proximo, præſertim fratri neceſsitatem patiēti, ſubuenerit: quia ad hoc pluſquam ſecularis perſona obligatur religioſus, qui multiplici iure adſtringitur confratri domus ſuæ ſubuenire citius quàm ſeculari extraneo proximo. De quo beatus Ioannes dicit in ſua canonica: Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſsitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. 1. Ioā. 3.

5. regula eſt. Si firmum habet propoſitum reſignandi temporalia, ſibi ad incertum vſum con-

cessa per prælatum, quando idem debitè petierit, & in reformatione monasterij quando opportunitas arriserit, quantum sua interest, intendit cooperari fideliter pro loco & tempore. Ego igitur in confessionis audiĉtia, vel modò requisitus: quando hæc, quæ ista ab initio tradit opinio, à religiosa quacunque percipio seruari persona, eam in salutis statu esse credo, si non erro, quem errorem (si est) paratus sum corrigere.

Alia 4. dubia.

PIG. Quatuor mihi hîc occurrunt dubia quæ, si rationabile est, quæso enodare velis. Primum, quid de his sentiendum sit, qui adhuc in seculo sunt liberi, & prædicta seruare proponunt, & sic deformata intrant monasteria. Secundum, quid de his qui in seculo sunt, voto tamen de religione intrando sunt astricti, non reperientes introitum nisi in locis deformatis. Tertium, quid de his qui iam in deformato monasterio sunt recepti, & ad loca reformata venire possent, sed nolunt, prædictas tamen * quandoque seruantes. Quartum, quid de his, qui primum probati in reformatis monasterijs, & deinde ibidem professi, postmodum sine necessitate, aut causa rationabili ad loca migrant deformata: quos multi litterati, & graues viri vocant semiapostatas, iuxta illud Christi Luc. 9. Nemo mittẽs manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

1. *2.* *3.*

q̃nq; f. quinque scilicet regulas.

THEOL. Dare super talibus, & super similibus raris quæstionibus sine distinctione multiplici responsionem, puto rem esse magni periculi. Conari etiam ad distinguendum in talibus multimodè, menti confusionem grandem parere, & tœdio lectorem posset afficere: eò quòd vnica circumstantia sæpe valde casus variat in particularibus, de quibus quæris. Vni enim infinita

possunt

possunt accidere. Scimus præterea quod inter litteratos vnusquisque in suo sensu abundat. Non insuper memor sum, quemquam præceptorum meorum ad præfata dubia expresse scriptis respondisse. Quamobrem de responso meo nunc supersedeo, vtrique nostrum sufficiat quod in loco reformato est. Si autem quemquam aliorum dubij alicuius præfati cathena constringit: pro absolutione sui, magnum aliquem, si potest, quęrat in regno cœlorum, id est in Ecclesia. Magnus autem est iste quem agnoscere docet supremus magister, qui dicit Matth. 5. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Qualiscunque enim moralis in tali ambiguo laboret formica, si, quod in se est, fecerit, ducem aliquem reperiet sui itineris, aut instinctu diuino, aut nutu alio ab alto, vt tuté in aliquo viuat grege.

De politia bona triplici. De errore eorum qui castitati detrahunt. De liberatis ab amore carnali diuinitus, & quam aptæ sint terræ steriles pro castitate tuenda.

CAPIT. IIII.

Ciuilitas formicarum multum est differens ab apum politia; cum istæ habeant regimen monarchicum, non autem illæ. Distinguit Peripateticorum princeps in suo libro tertio Politicorum, quod tres sunt species politici principatus, regnum videlicet, aristocratia, & timocra-

Aristot. l. 3. pol. c. 5. Tres species bonæ politici principatus.

timocratia.

Regnum eſt monarchia, ſiue principatus vnius perſonæ, quando ſcilicet vna perſona, perfectà in omnibus virtutibus, quærens in omnibus bonum cõmune, & bonum proprium ſingulorum, principatur toti reſiduæ multitudini hominum.

1. Species eſt Ariſtocratia in qua plures virtuoſi, perfecti virtute & ſapientia dominantur, ſingulis officijs præponẽtes virtuoſos homines & prudentes: quod corrumpitur quando regunt vitioſi homines & iniuſti.

2. Eſt Timocratia in qua multitudo domi natur hominum qui ſuper ęquales in honoribus conſtituti quærunt bonum tam diuitum quàm pauperum. Hæc regimina, licet omnia ſint bona, primũ tamen regimen eſt optimum, tertium infimum, & ſecundum melius vltimo. His principatibus correſpondent ex aduerſo tres corruptiones principandi, non rectè dicendæ principatus politici, ſed tranſgreſsiones eorum.

3. *Tres eiuſdem corruptiones.*

1. Tyrãnis

Primum, quod tyrannides dicitur, & peſsimum regimen, & vbi rex vertitur in tyrannum, qui quærit vtilitatem propriam in omnibus, non ſubditorum vtilitatem.

Secundum eſt minus malum quod oligarchia nuncupatur, in quo pauci & vitioſi dominantur collecti & diuitibus & pauperibus, non bonum communitatis intendentes, ſed tantum bonum ſuum & amicorum procurantes, ſcilicet diuitum & pauperum, & exinde officia talibus diſtribuũt.

Tertium vocatur democratia tolerabilius, in quo multi, non mediocres, ſed dominantur populares, non tamen de damnis curantes diuitum, ſed ſuorum pauperum tantummodo. Primi, qui

tyranni

tyrãni ſunt, nullius à ſe bonum quærunt. Secundi bonum tantùm quærunt ſuorum amicorum diuitum & pauperum. Tertij verò tantùm ſuorum, plebeorum ſcilicet, bonum procurant. Principatus præfatos tres Iſrael Dei electus populus olim ſuccesſiuè habuiſſe videtur. Primum quidem in terris monarcham vnicũ Moyſen, quẽ ſupremus mundialis monarchiæ Deus miſit, Exod. 3. dicens: Veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Iſrael de Ægypto. Secundum quidem quando numeri 11. dominus ait Moyſi: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti quòd ſenes populi ſint ac magiſtri: & auferam de ſpiritu tuo tradamque eis vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris. Tertium verò regimen, vel quaſi idem, populus Iſrael ſuſtinuit. Iudicum 17. vbi dicitur: In diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. Dixi autem Iſrael vniuerſum in terra primũ monarcham vnicum habuiſſe, quia ponendo Moyſen, ſe de cœlo, non de terra, eſſe regem Iſrael voluit, cuius regimen vſque ad tempora Saul durauit. Vnde iratus Deus Iſrael regem primò deſideranti in terris ad Samuelem orantem 1. Reg. 8. dixit: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, ſed me, ne regnẽ ſuper eos. Et ibidem 10. Samuel populo ait: Vos hodie proieciſtis Deum veſtrum qui ſolus ſaluauit vos de vniuerſis malis & tribulationibus veſtris. Eſt itaque apud apum gregem ſimilitudo monarchię ſeu regni, in quo de grege vnus eſt rex & princeps. Inter formicarum verò multitudinẽ nullus rex habetur eiuſdem ſpeciei, ſed à natura, omnia naturante, Deo ſcilicet, reguntur ad fines

debitos.

debitos. In hac autem conditione quidam, & pauci homines, plebei & ſimplices formicis ſunt ſimiles, qui in multis non ab humano imperio, ſed reguntur à Dei mirabiliter conſilio, quales in multis locis reperi: in illis præcipuè vbi rarus & precioſus eſt ſermo Dei, & in locis iſtis, vbi clerus, qui non ſolùm dum præcepta neceſſaria, verùm etiam Chriſti conſilia euangelica ſuadere deberet, nec vita * præcedit nec doctrina ſibi commiſſum populum; imo potius perfectionis vias volentes aggredi, pro viribus impedit. Si enim animarum conditor, paterno ſuo inſtinctu ſpeciali, in locis taliuſmodi beniuolis non ſubueniret hominibus, qui nec informantes habent paſtores, nec libros ſacræ ſcripturæ valent à ſeipſis intelligere, * & quos mundus & parentela vt plurimum conatur ad malum trahere, quomodo quæſo in veritate ſtaret illud Chriſti, quod ſuis conſolatoriè promiſit Matth. vltimo: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi? Si præterea, vt omnes Philoſophi inquiunt, & videmus experientia, parentes in omni ſpecie ſuis prouident filijs in his quæ eis ſunt neceſſaria, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, nunquid iſta omittet erga ſuos filiolos? Abſit hoc nefas patri pijſsimo aſſcribere, quod lupinæ feritati vix attribuitur. Prędicando namque aliquando per loca Alemaniæ varia, quidam animarum paſtores Eccleſiaſtici (prout reperi) publicè contra fragilem ſexum, Virginis almæ volentem ſequi veſtigia, non verebantur dicere ſine diſtinctione quacunque: meliorem & vtiliorem eſſe vaccam ſingulis annis generantem vitulos, quàm vitulam iuuenculam & ſterilem. Per hanc ſententiam dantes plebi intelligere, quòd feminæ

Reſtitui pro prætendit.

Reſt. pro, vt.

2. Cor. 1.

feminæ generantes in matrimonio præferendæ forent puellis manentibus in ſtatu virgineo. Quales prędicatores reuera in hoc malitiam excedunt Vigilantij hæretici, qui matrimonium virginitati non prętulit, ſed errando æquare ſtuduit, quem, velut Eccleſiæ hoſtem & ſanæ doctrinæ inimicum, latè beatus Hieronymus in ſua confutauit epiſtola. Parem errorem nonnulli viduis ſeminant, quas inferiores eſſe ſuo ſtatu matronis matrimonij affirmant. De talibus animarum ſeductoribus aptè ad ſuam plebeculam caſtiſsimus ait Euangeliſta in ſua canonica prima Ioan. 2. Filioli mei nouiſsima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit: nūc antichriſti multi ſunt. Et concludit poſt pauca: Sed vos vnctionem habetis à Spirituſancto, & noſtis omnia. Et iterum: Hæc ſcripſi vobis de his qui ſeducunt vos, & vos vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. De ſimilibus Apoſtolus Rom. 8. ait. Quicunque ſpiritu Dei aguntur hi filij Dei ſunt. Et beatus Iacobus * id orare docet, vt videlicet ſpiritu ſapientiæ quis in neceſsitate regatur à Deo, dicens: Si quis veſtrum indiget ſapientia; poſtulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei, poſtulet autem in fide nihil hæſitans.

Hieron. aduerſus Vigilant. tom. 2.

reſt. pro adorare.

Iac. 1.

VIG. Probare digneris iſta exemplo.

THEOLO. Fuit meæ iuuentutis tempore quædam in Conſtantienſi diœceſi in rurali villagio, vltra opidum imperiale, & ſatis prope Lindaro, in terra non vinifera, ſed multum virginifera, fuit inquam ibi virgo adulta, faciē pulchra, & elegantior moribus. In huius aſpectu captus eſt quidam (vt ipſa mihi retulit) clericus: & quantum conijcio, erat ſuus plebanus, vir

Virgo tuetur ſuam caſtitatē confugiēdo ad virginē Mariā, & poſtea in matrimonio chriſtianiſsimè vixit

leuis moribus, & religiosus ferè nomine. Qui vulnus suæ mentis vltra celare non valens, venit ad laboratorium dictæ virginis, honestis verbis primùm se rete dæmonis exhibens, & tandem ad amorem sui, virginis ausus est verbis dũtaxat prouocare animum. Quod illa diuino instinctu percipiens, & mentem cœlibatus sic paulatim perdere intelligens, si serpentis caput non contereret; illico intacta mente & corpore respondit viriliter: Domine cum verbis talibus domum meam frequentetis nullatenus, alioquin repulsam sustinebitis verecundia mediante. Cui ille. Et si me diligere modò renueris, verbis monita dulcibus, me amabis, tibi promitto, * non post modicùm operibus arctata raris. Erat enim vir ille suspectus incantantor, & de maleficio. Verba hæc virgo pro vento habuit, nec se ad amorem viri sensit vllatenus pro tunc affectam: sed deuoluto non multo tempore imaginationes amorosas de viro isto cœpit habere, vel pati potiùs, nesciens quid acciderit. Sensualitas enim in ea velut serpens ad rationis aliquotiens pulsauit ostium, vt ad amorem illicitum aperire vellet. Quod illa percipiens, diuinitus inspirata, ad matrem misericordiæ confugit, & Dei virginem deuotissimè pro auxilio à filio impetrando implorauit. Statimque honestam societatem requirens, peregrinari cœpit ad locum eremitarum in præfata diœcesi, vbi Ecclesia gratiosa multum est in honore consecrata Dei genitricis. Qua ibi inuocata, confessa est sacramentaliter, ne in ea aliquem locum habere posset malignus spiritus: sicque protinus omnis in ea cessauit hostis superstitiosa machinatio, quę eam postmodum nunquam tetigit. Ibidem etiam tunc informata est diuinitus, qualiter se habere deberet, si

f. negatio omittẽda.

cam

eam intrare contingeret matrimonium, qua informatione, tanta donata est gratia virgini, vt postea à parentibus virgo pura tradita nuptui, cum viro, omni laude digno, tam deuotè vixit, quantè me nō recolo copulam reperisse matrimonialem. Statim enim postmodum imperiale opidum intrauerunt, & corpore & animo cum honesta paupertate Deo seruierunt. Vbi viro vxor prudentior, maritum Deo omni conatu seruire docuit. Omnium hominum leuem lętitiam cum tota domo sua vitauit, filios plures sanctæ indolis habere cœpit, virtutum spectacula, & filiam conseruauit Deo deuotam virginem: sicque in mundi versata est strepitu, pro domus tantummodo necessarijs, vt eam, si videres diebus festiuis, & quotidie in Ecclesia, deuotionibus extaticis raptam esse crederes in cœlum, non minùs quàm virginem aliquam deuotissimam in suo monasterio.

PIG. Ex adiutorio supremi regis præstito huic virgini elicio documenta notabilia. Primum, quàm gratiosè Deus simplices se purè quærentes inspirat. Deinde, quòd contra maleficos mentis innocentia, & sacramentalis confessio, cum sanctorum inuocatione multum adiuuat: demum tamen mihi videtur mirabile, cur terram prædictam sic commendas. Nam vidi locum & patriam quam laudas esse virginiferam; & quam inhabitasse hanc feminam asseris. Est autem terra inculta in vinetis, collibus, & montibus aspera, & ad arandum inobediens, propriè inobedientissima, in qua ad litteram incolæ non vuas, nec ficus, sed spinarum & tribulorum metunt fructus amarissimos. Et quod huic est rarius, nulla ibi virginum sunt monasteria, nec loca religiosorum reformata, nec Beginagia ibi sunt, velut in Reni

 linea.

linea. Cum Nathanaele ergo dicere possum: A tam sterili loco terrenorum fructuum & spiritualium hominum potest ne aliquid boni esse?

Ioan. 1.

THEOLO. Per ea per quæ tu locum vituperas, & patriam spiritui idoneam esse commendas. Nunquid per Iob 28. æterna ait sapientia: Sapientia non reperitur in terra suauiter viuentium. Nã Plato & sui discipuli loca reliquerunt fructifera, & pro sapientia acquirenda terras inhabitauere pestilenticas. Et sicut in terra Galileę, abiecta & sterili, in comparatione ad alia vicina loca in Nazareth primum in vtero ortus est nobis sol iustitiæ, Christus sponsus virginum: ita hodie loca sterilia plus diuinę inspirationi & cœlibatui quàm fructifera deseruiunt. Igitur inde tanquam experto potes credere, me in nulla parte Alemaniæ, ceteris paribus, tot castas & immaculatas virgines reperisse, sicut in terra prope Nurenbergam, de qua locutus sum. Viuunt enim de labore manuum suarum tantummodo, in paternis domibus, vt plurimum, & in textrina arte. Oppida enim aliqua ibi modica sunt, quę his * tantũ abundant virginibus, vt hoc anno quidam castitatis æmuli eas in Republica accusauerint, quod essent in tanto numero, de quali futuri mariti necessarijs spoliarentur vxoribus. In villagijs denique adiacentibus non minor est copia virginum, vbi tamen acrius impugnantur à clero dissolutissimo, & à temporali domino, quod eas inuitas plerumque, contra iura naturalia, matrimoniali lege subijcere nititur. Et quamquam ibi sæpe magna fames diuini verbi existat, alibi tamen, sicuti ibi, non reperi homines à Deo immediatè, rectè, & sine erroribus inspiratos. Vnde experientia pro tunc didici, quàm vera sint quæ

Luc. 1.

Patria ferax virginum.

.i. in tantum.

quæ præmittuntur de diuino & superno regimine, in quo per vnctionem dantur necessaria documenta humanæ vitæ: ita, vt quamuis spirituales illæ formicæ monarcha, & principe, & doctore egeant terreno, tamen diuina inspiratione suffultæ, rege non carere videntur supremo.

De mutuo & fraterno iuuamine. Et de triplici gradu in matrimonio castè viuentium.

CAPIT. V.

E*Tsi formicæ monarcha careant, sibi mutuò tamen tranquilliter obtemperant.* Hæc conditio pacem & cōcordiam iugem in eis custodit, quam in paucissimis animalibus reperimus. In quo etiā statui innocentiæ satis appropinquant, in quo inter homines nulla fuisset * discrepantia, si protoplasti prima Dei præcepta seruassent. Hanc enim ob causam Deus ait, Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Adæ enim non inueniebatur similis adiutor. Immisit ergo Dominus soporem in Adam: cumque obdormisset tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea: & ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Per quæ omnia, vt glossa innuit, pacem & concordiam innuere creator voluit, & in matrimonio quàm necessaria foret mutua obtemperantia, quam natura à Deo profluens tam manifestè in formica posuit. In qua etiam docet præcipuè, qualis esse debeat

.i. discordia.

Gloss. ord.

ſtatus inter iunctos in matrimonio, quia obtemperans & pacificus, de quo per increatam ſapientiam Eccleſ.25. dicitur. In tribus eſt beneplacitum ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.

PIG. Reperiſti ne tuo tempore taliſmodi copulam matrimonij quæ miraculosè ſibi & pacificè conuiueret? *THEOL.* Inueni, vt reor, non ſemel, ſed pluries, admirandam ſtupendamque caſtitatem à quibuſdam ſeruari in cõiugio, & ſub gradu triplici. Quidam enim caſtè viuebant ad modum naturalis legis. Alij ad inſtar B. Nicolai vtriuſque parentis, vna vel pauca concepta ſobole, orationi deinceps vacare cœperunt. Alij etiam pro poſſe imitari conati ſunt Ioſeph cœlibatum & beatiſsimæ virginis. Fuerunt enim meis temporibus, vir quidam & ſua vxor circa ciuitatem Nurenbergenſem, Bambergenſis diœceſis, perſonæ deuotæ Deo, & fama redolentes apud homines, qui bona matrimonij principalia: fidem, prolem ſcil. & ſacramentum tam illibatè conſeruare geſtiebant, vt maritus debitum coniugale nunquam exigeret à coniuge, niſi ſemel in anni ſpatio, eo dumtaxat tempore quo veriſimile fuit prolem concipi. Nec caſtiſsima femina alio tempore reciprocum vnquam petiuit debitum: quinimo illico quo ſe concepiſſe ſenſit, illud marito cœlibi ſtatim innotuit; vt ſic vterque, caſtè viuendo, creatori animarum ſupplicaret pro fetu concepto, ne ſine baptiſmo vita priuaretur. Quorum oratio tã fuit efficax, vt in prole proſperarentur * votiuè. Fuerunt præterea circa prætactum locum aliæ tres matrimonij copulæ omni deuotione plenæ, quas noui, quæ omnes poſt virginitatis florem per matrimo-

Tres gradus caſtitatis in matrimonio. 1. 2. 3.

Exempla ſingulorũ 1.

* *1. ad votum*

2.

trimonij legem perditum transactis duobus, quinque, vel sex circiter annis infra quos proles genuerunt, ex consensu mutuo, amore castitatis & diuini obsequij, deinceps se propter regnum Dei, non ferro, sed religione castrarunt: non, velut Origenes, ad litteram, sed nulli deinceps Venereæ voluptati dantes operam. Erant autem inter has copulas quædam personæ multum pauperes: quędam mediocres in diuitijs: quædã verò abundantissimæ in opulentijs, sed omnes penè iuuenes personæ erant, pulchræ & fecundæ prolificationi futuræ, & quod his maius est, continuè in eadem camera, licet non in eodem lecto, dormientes, cœlibatum tamen vidualem seruantes. In eadem autem dormiebant camera ne alter de aliena notari valeret persona verè vel mendaciter, vt sæpe fieri compertum est in separatis cõiugibus ab eadem camera. Noui insuper in ijsdem partibus iuuenculum & iuuenculam deuotione præcipuos, qui à parentibus traditi nuptui, pari voto sese primum clam constrinxerunt, vt in virginitate perseuerantes, nulli vnquam darent operam corruptioni, sed tantummodo in matrimonialem consentirent cohabitationem castam & virgineam. Ita enim matrimonij sacramentum susceperunt, in eodem proposito iam multis annis vsque ad senium continuarunt, & in Deo fido, ita perseuerabunt. *PIG.* Hæc quæ asseris haud dubium magna Dei sunt miracula, quæ ego non minora reputo, quàm prodigium trium puerorum qui in ignem proiecti tempore modico, illæsi euaserunt diuinitus: Hi autem viri pariter & feminæ, de quibus affirmas, die noctéque, & annis plurimis ad ignem applicatæ Veneris, Dei nutu solius illesæ permanserunt. Quis enim picem tangere poterit,

3.

Dan. 3.

Eccle. 13.

& ab ea non inquinatus abire? Quis quæso arida & ligna fragilia igni applicauerit, & adustionem eorum non sentiet? Quis denique scorpioni tam diuturno tempore cohabitans, toxico non læderetur vulnere?

THEOLOG. Bene sentis, quia reuera mulier viro casto ignis & scorpio esse poterit: à quibus si Deus custodierit, vt præmittitur, miraculum est, & solius Dei digitus. Testatur illa B. Ambrosius in lib. de offi. vbi dicit non habetur. Ianua diaboli, via iniquitatis scorpionis percussio nociuumque genus est femina. Cùm proximat, stimulat, ignem accendit flãmigero igne percutit conscientiam pariter habitantis, & exurit fundaměta montium. Si viris feminæ cohabitent, viscarium non deerit diaboli.

Quæstio. *PIGER.* Suntne tales modi quos præmisisti castè viuendi in matrimonio suadendi coniugibus, an prohibendi potius? Quod ideo moueo, quia percepi aliquoties, quàm callidè sacerdotum quidam tales solent persequi. *THEOL.* Nec passim suadenda sunt ista indifferenter plurimis, nec vbique vitanda. Suprà enim audisti, quòd miracula non sunt ad consequentiam trahenda, & quòd priuilegia paucorum non faciunt legem communem. *cap. 2.* In carne autem præter carnem viuere, angelorum, non hominum est communiter. Sunt præterea quidam constituti in matrimonio adeo fragiles, (& horum infinitus est numerus) quibus præfati modi castè viuendi sunt impossibiles, & per eos attentati, laquei fierent dæmonis. Talibus idcirco Apostolus 1. Cor. 7. talem tradit generalem regulam: Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Sathanas pro-

pter

pter incontinentiam veſtram. Sunt autem, ſed rarò, in coniugio aliqui virtute muniti ab alto chariſmata æmulantes meliora. Spiritus enim vbi vult ſpirat. Si igitur à ſapienti viro vterque coniugum, omnibus attentis circumſtantijs, reperitur antedictæ continentiæ accommodus, & probabiliter inſpiratus diuinitùs, non ſunt retrahendi tales à ſupererogationis operibus. Spiritum (inquit Apoſtolus) nolite extinguere Et idcirco, vbi prius immediatè ſubiungit: hoc autem dico ſecundum indulgentiam, ſcilicet redditionem debiti & exactionem, non ſecundum imperium. Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſquiſque proprium donum habet à Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic. Verum tamen eſt, vt dicis, quòd hæc caſtitas, & omnis virginalis continentia deteriores habet hoſtes in clericorum numero, horum videlicet, qui aut ſcripturas ſanctas, & ſanctorum ignorant doctrinam: aut eorum qui Venereis deſeruientes voluptatibus, in alijs ex malitia virtutem caſtitatis odiunt, qua ſe turpiter contra ſuum ſolemne votum ſpoliatos eſſe conſpiciunt. Et quamuis autoritate Apoſtolica prædicti tres gradus matrimonialis continentiæ ſatis roborati ſint: eoſdem tamen breuibus exemplis naturalibus & hiſtoricis declaro. Primus enim modus quo nunquam petatur debitum in coniugio, niſi conceptus probabilis tempore, naturali legi conformis eſt: qui à primis parentibus, ſi perſeueraſſent in originali iuſtitia, tentus fuiſſet in ſtatus primæui innocentia. Eundem modum inter cunctarum beſtiarum, volucrum, & iumentorum genera ſeruant feminæ: quæ concepto fetu marem non admittũt, excepta ſolùm equa, vt Albertus libro 18.

1. Cor. 12
Ioan. 3.
1. Theſſ. 5
1. Cor. 7.

tradit

tradit in ſuis animalibus. Secundus etiam gradus, quo vna ſuſcepta prole, vel pluribus, pari propoſito continentia in matrimonio incipitur, multa Sanctorum Sanctarumq́ue habet ille gradus exẽplaria. Sic enim parentes Iſaac vixiſſe videntur, licet iã vetuli, in cuius ſignum Sara ſe concipere debere audiens, angelo dixit, Geneſis 18. Poſtquam conſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? Sic parentes Ioannis, de cuius matre dicitur Luc. 1. Poſt hos dies, conceptionis ſcilicet, occultauit ſe Eliſabeth menſibus quinque, ex verecundia videlicet, ſecundum gloſſam, quia ſenibus operam dare amplexibus dignum videbatur eſſe rubore. Sicq́ue, quod magis probat propoſitum, multæ adhuc prolificationibus aptæ feciſſe leguntur: vt beati Nicolai parentes, qui poſt vnicum fetum orationibus impetratum, deinceps continenter vixerunt. Sic mater ſancti Gadinundi Cantuarienſis Archiepiſcopi, marito monaſterium intrare perſuaſit, & ipſa in ſeculo deuotiſsimè Deo miniſtrauit. Pari modo beatæ memoriæ Maria de Oegnies, quæ multis claruit miraculis in matrimonio, tandem à viro, & à Deo precibus obtinuit, vt ſimul vitam cœlibem ducerent. Et teſte beato Hieronymo, Melania Romana nobiliſsima in anno ætatis 13. viro tradita, cum eodem 7. annis vixit, & eidem 20. annis renunciauit, ipſumq́ue virum ſuum ad contemptum conuertit ſeculi, miniſtratrix facta omnium pauperum occidentalis Eccleſiæ, quæ exempla omnia latè deſcribit. Vincentius in ſuo hiſtoriali ſpeculo. Tertius gradus eſt perfectiſsimus matrimonij, quo retentatur virginalis integritas, qui profeſſores multos in vtroque ſexu habuit. Primò quidem Chriſti genitricem, & Ioſeph Chriſti nutritium. Deinde

Gloſſ. ord.

Vincent. ibid. lib. 18. c. 92.

Septem exempla coniugũ qui virgines permãſerunt.

vt in

vt in vitaſ-patrum legitur, Euchariſtus paſtor ouium, & Maria eius coniunx, quæ ſingulis noctibus in ſaccis dormientes, ſua vita paupercula & virginali, ſanctorum duorum Abbatum vitam, angelo teſte, ſuperabant. Pariformiter ſanctus Ioannes Abbas videns ad nominationem & præſentiam cuiuſdam caſti ruſtici exiſſe à poſſeſſo homine dæmonem, quem nullatenus Ioannes expellere poterat, ruralem iſtum, quem vndecim annis didicit, nullo conſcio, vxorem conſeruaſſe virginem, caſtimoniæ ſuæ prætulit, vt Caſsianus tradit in colla. Abbatis. Neſterotis. Ita Thomas Brabantinus in ſuo libro de apibus, deſcribit Eliſabeth quandam nobilem virginem, cuius caſtitati parentes inuidentes, eam nuptui cuidam tradiderunt militi: à quo per annum impolluta, data eſt monaſterio, vbi angelica conſolatione & Chriſti apparitione mirabili ſæpe fouebatur. Sancta Radegundis nupta Imperatori Lothario, & ab eodē virgo monaſterio tradita, ibidem in ſupremo miſericordiæ opera pauperibus exhibuit. Et Anaſtaſius cum Theogenia vxore & virgine, peplo illæſo, ardentes prunas eam portaſſe didicit, vt vtrūque Vincentius recitat vbi ſuprà. Legimuſque ſimiliter ſancti Heynrici Imperatoris coniugē Kunegundim virginem ſemper permanſiſſe, ſicuti & ipſe virgo perſeuerauit, licet ad ſiniſtram infamiā ipſa ſuper ignitos vomeres, illęſa tamen, ambulaſſet. *FIG.* Duo tantum mihi circa hæc dubia declara, & quietus ad audiendum alia properabis. Primum, cur ſecundum modum caſtimoniæ præfers primo, cùm teſte quodam qui in ſecundo modo vixit in matrimonio, ſe fateretur facilius poſſe in antea ſemper caſtum permanere, quàm reddere vel exigere debitum dumtaxat cōceptus tempore.

2. Vita patrū par. 2

Magna vis caſtitatis.

3. Caſsian. collat. 14 cap. 7.

4. Thomas Cantip. lib. 2. de apib. cap. 50. p. 4. 5. & 6.

5. Vincent. in ſpecu. hiſt. l. 22. cap. 78. & 79.

Vincent. in ſpecu. hiſt.

7.

Duo dubia.

tempore. Scimus autem quòd difficultas auget meritum, & meriti maioritas eminentiorem gradum constituit. Sic etiam plures facilius pro semper abstinere volunt ab esu carnium, quàm easdẽ interpolatim sine excessu gulæ præsumant comedere. Secundum dubium, qualiter se prudens confessor vel consiliarius erga tales personas, proposito castitatis in matrimonio inspiratas gerere debeat? THEOL. Propter primi notitiam noueris quòd in operatione aliqua, seu omissione eiusdem, aliquando difficultas est ex genere, & natura operis, puta quia difficile in se & arduum est, aliquando verò solùm est, vel principaliter ex parte operantis. Prima difficultas auget meritum, non secunda quæ est ex vitio subiecti, & ita est in exemplis ante traditis. Idcirco gradus continentiæ coniugalis stant debitè. Ad secundum scito, quòd primò ei opus est, cum summa diligentia naturas & conditiones ac circumstantias personarum sic affectarum ad castitatem agnoscere. Deinde si quis talia omnia repererit castitati alludentia, caueat ne votum ad id firmandum statim admittat, proinde occasiones incontinentiæ doceat excludere. Ibi tamen prouideat, ne ex separatione personarum, si fieri congruit, nocturna, in alia videlicet camera iacendo diuisim, de incontinentia adulterij * vllum posśit sinistrũ interuenire iudicium, ad quod dæmon multum machinatur. Postremò doceat iugiter diuinum implorandum esse auxilium, & in nulla fortitudine confidant propria. Memores enim esse debent illud Sapientis Sapientiæ 8. immo ipsius Salomonis, vt dicit glossa, dicentis: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam, & cùm essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum. Et vt sciui

resti. pro nullum.

Gloss. ord.

sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus dederit, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum: adij Dominum, & deprecatus sum illum; & dixi ex totis præcordijs meis: Deus patrum meorum. Vide, si libet, reliqua deuotione plena, ibidem c. 9. Magis tamen hoc vt glossa subiungit, paruulo per baptismũ habenti corpus incoinquinatum congruere potest. Ex præfatis igitur liquet iam exemplis, quomodo multæ diuinæ formicæ monarcha quodammodo careant, & tamen in iugi pace sibi mutuo sanctè obtemperant.

Quomodo in brutis quibusdam animalibus quædam est ratio, memoria, & sollicitudo: de non iudicanda faciliter Prælatorum vita, & de sanctis Episcoporum quorundam exemplis.

CAPIT. VI.

DE *sua Republica inest eis quædam ratio, cura, & memoria*. Rationem hîc accipe pro virtute æstimatiuæ potentiæ, qua etiam irrationalia animalia, secundum Auicennam, ex sensatis intentionibus intentiones non sensatas eliciunt: qua virtute mediante animalia multa mira & industriosa perficiunt opera, nunc fetum educando, nunc sanitatem perditam reparando, nunc speciẽ suam, aut proprium indiuiduum tuendo, & ita de multis alijs actionibus quibus humanũ intellectũ sæpe in admirationẽ conuertunt non modicã. Est enim virtus hæc suprema in animalibus ratione carẽtibus, & diuino regimini, iuxta id quod bruta sustinẽt, proximior, & in minutis animalibus, vt in apibus & formicis, ad prouidendũ sibi, & suis mirabi-

mirabilior. Tales hodie esse deberent continuè principum omnium, & potissimè prælatorum Ecclesiæ ratio, cura, & memoria: vt hæ potentiæ illuminatæ diuinitus sibi commissam rēpublicam facilius possent regere. Ex quali sollicitudine & ad Thess. 3. ait Apostolus. De cetero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Et 1. ad Timoth. 2. Obsecro primo omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram Deo saluatore nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionē veritatis venire. *PIG.* Tales scio esse deberent nostri Episcopi & præsules, sed heu omnes quos videmus in Alemania deteriores sunt quàm mundani secularium principes, & quid quęso de prælatis vel pastoribus plebis minoribus?

2. Thess. 3

THEOL. Caue ne temerariè iudices, & ne in illud terribile Christi verbum incidas, quo ait: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare & non condemnabimini, in eadem enim mensura qua metiemini, remetietur vobis. Nunquam de multitudine fando generalem de malo proferas sententiam, alioquin perniciosum iudicium vix, vel euades nullatenus. Sicut enim pia mater Ecclesia in communitatem nunquam anathema iaculat, semper pręsumens in multitudine esse innocentes aliquos: ita tu ipse facito, ni à supremo iudice velis condemnari. Nam in omni loco & statu boni malis admixti esse possunt. Est interea certum satis, tuum iudicium verisimiliter

Luc. 6.

Id prohibetur c. Romana de sent. excō in 6.

esse

esse præsumptuosum. quia omnes Alemaniæ pręsules non vidisti: & si audisti de singulis, & de quibusdam mala dici, vide ne id Sapientis incidas: Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos Prouerb.14. & Ecclesiastici 19. Qui cito credit, leuis est corde. Nec mirum si in talibus quidam deuotarij & zelotypi decipiuntur sępius, qui falsò ęstimant Deum Ecclesiam suam reliquisse, & destitutam vbique sanctis pastoribus. Audi Apostolum ad Rom 11. talia demonstrantem, quærentem, & respondentem. Nunquid repulit Deus populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abrahæ, de tribu Bēiamin. Non repulit Deus plebem suam quā præsciuit. An nescitis in Helia quid dicit scriptura, videlicet 3. Reg. 19. quemadmodum interpellat Deum aduersum Israel, dicens: Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septē millia virorum, qui non curuauerunt genua sua ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundum electionem saluæ factę sunt. Putabat enim etiam Sanctus Propheta, iudicio deceptus humano, quando terram Israel plenam vidit idololatris, se solum permansisse deicolam, quia vt B. Greg. probat super Ezechielem in principio: prophetarum spiritus non semper eis præsto est ad cognoscendum occulta. *PIG.* Saltem multi sunt, vel quidam, de quibus pręmisi, vt in libro legimus experientiæ. Manifesta sunt (ait Apostolus ad Gal. 5.) opera carnis, quæ sunt fornicatio, immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixę, iræ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia,

Gregor. hom. 1. in Ezech.

micidia, ebrietates, comessationes, & his similia: qui talia agunt regnum Dei non consequentur.

THEOL. Quidquid sit de pastoribus maioribus siue minoribus non iudico: Suo enim Domino stabit vel cadet quisque seruus. Vnum credo verum, videlicet te errasse grauiter in tua sententia. Nam de plebanis multis quorum vita nobis est notior, tu, non ambigo, ⋆ bonum sentis, de Episcopis verò per exempla probabo. Viuit enim reuerendus pater & dominus, dominus Fridericus de Vfsisas, de Franconia orientali genitus nobili ex genere, qui dudum factus ⋆ Membambergensis Ecclesiæ canonicus, & sacerdos, ita mūdi oblectamenta spreuit omnia, vt sua domus à minus deuotis clericis risu vocaretur reclusorium. Vacāte deinde ibidem sede cathedrali, satis præter multorum intentionem primariam, à concanonicis electus est, & credo dignè in Episcopum: in tali, vt videtur, discordia, in quali olim in summum Pontificem, vt fertur, electus ⋆ fuisse, de quo idem in metro dixisse fertur:

Me patrem patrum fecit discordia fratrum.

Factus igitur episcopus de quo nobis sermo, mores sanctos retentauit priores, quantum statum suum decuit. Nam in habitu humilis, in affatu gratiosus, in conscientia mundus, manus, contra multorum in nostris partibus episcoporum morem, excusit ab omni Simoniaco munere. Nullum voluit habere, vt alij Alemaniȩ episcopi, suffraganeum ad sacerdotalem vsum pertinentem. Non consecrasset, nisi prius ad terram procidens, sacramentali confessionis antidoto se expurgasset. Pauperibus pius, mediocris diuitibus, & religiosis bonis misericordissimus extitit. Nescio an viro isti in spiritalibus aliquid defuerit: In temporalium

Rom 14.

.i. bene.

Exemplū sanctæ cōuersationis episcopi Bambergensis Friderici de Vffsas.

b. Bambergensis.

t. d. fuerat.

Gregorius x. de quo Io. Molā. in Nat. SS. Belgij 10. Ian.

lium tamen regimine grauabatur anima innocentis nimium: vnde accidit vt laboraret pro viribus quatenus episcopatui cederet. In curia illud petijt, & obtinuit, sicque modo prouisus ab eadem ecclesia, non in eadem, sed in possessione eius, vitam ducit per omnia clericalem. Fuit pridem in VVormaciensi diœcesi (tempore quo fui iunior) quidam Episcopus Eckardus nomine, litteris sacris eruditus, mundum tantopere fugiens, vt in oppido Laudenburgensi in quo multis annis sederat, vt à fide dignis audieram ciuibus, paucos esse conciues qui episcopi personam extra suum palatium, vel extra Ecclesiam infra anni spatium vidissent. Solebat hic etiam, vt in sua curia Simonia vitaretur, ordines conferre sacros, & minores in persona propria. Ad quem eandem ob causam à conuentu meo natiuo, & à meis patribus, dum essem iuuenis, missus sum per quatuor diœceses: vt sine macula prauitatis Simoniacæ confirmationis & ordinis sacramenta susciperem. Vixit præterea in humanis nuper satis meo tempore sanctæ memoriæ (vt dicere audeo) reuerendus Dominus Sebastianus Tridentinæ Ecclesiæ Præsul, qui in minoribus constitutus in vniuersitatis * Viennésis studio, & alibi, omnium bonorum virorum iudicio, vitam sanctam tenuit. Erat enim nobilis genere, litterarum studio diligens, & speciali gratia contemplationis diuinæ præditus: cuius rei causa, vt iuxta pedes Christi sedere valeret cum Maria, quotidie horam elegit aliquam ad vacãdum otio contemplationis: hic postremò se inuitissimo electus est in episcopũ dictæ Ecclesiæ, cuius electionem refutauit constantissimè: sciens quòd eadem Ecclesia, & pene omnes Ecclesiæ in Theutonia, adeo pressæ sunt spinis, & mole rerum tẽporaliũ,

2. exemp. Eckardi episc. VVormaciensis.

3. Sebastiani Tridentini Episcopi.

a. b. vbique VViẽ.

 & ne-

& negotiorum ſæculi, vt * quidem eas regentes, non ſicut olim, procuratores pauperum, & animarum paſtores, ſed eſſe videantur capitanei militum, & pauperum neglectores. Ob quam cauſã conſtat antiquitus Dominũ Albertũ * reſignaſſe Ratiſponenſis Eccleſiæ principatui & præſulatui. Sed dominus ille, cuius hiſtoriam tractamus, finaliter perſuaſus à Iuriſperitis onus paſtoralis curę ſemi-inuitus acceptauit. Hi enim timoratæ conſcientiæ viro dixerunt, prout hæc & ſequentia ab Abbate Mulbrunnenſi didici, Domino Ioanne, qui in ſæculo exiſtens, collega extitit & notarius dicti Domini. Ecce Domine, dicebant, Eccleſia hæc quantum lapſa ſit in ſpiritualibus & temporalibus ipſe noſtis, de veſtra probitate nemo ambigit, cunctis eſtis gratus, conſanguineis potentibus armatus, & electus ſatis concorditer. Quamobrem ſi electioni reſignaueritis Eccleſiæ, cui aliunde ad bonum obligamini, dilapidationis periculo in rebus & moribus exponetis, & fortaſſis intercedentibus armatis precibus, in ſortem cedet ſpurio, vel alteri apoſtatico clerico, vnde niſi electioni veſtræ acquieueritis, reatum mortalis criminis non poteritis euadere. Hoc igitur vltimo velut diuino motus ſigillo, & velut quodam diuino mucrone munitus, confirmationem electionis & eius ſuſcepit regimen. Aduolare autem cœpit viro (vt eſt ſolitum) cognatorum multitudo nobilium, ſine quibus modò, vt dicitur, non poſſunt regi propter tyrannos cathedrales Eccleſiæ. Cœpit hæc turba, quę ſecundum Senecam, ſolùm prædam ſequitur, copijs ſe velle replere terrenis, & ex aduerſo hi quibus obligabatur in pecunijs Eccleſia, debita poſtulare: & quia in theſauro Eccleſiæ ſolùm erant nemo, & nihil, ſtimulabant

f. quidam

Albertus magnus pro renũciaſſe.

labant consanguinei episcopum, vt redditus aliquos Ecclesiæ aut perpetuò venderet, aut impignoraret saltem. Tunc primùm vir contemplationi assuetus, propriam inchoauit miseriam deplorare, & dicere consanguineis, spiritu, vt puto, prophetico: Vasa pretiosa & clenodia quæ meæ personę attinent vendite, & Ecclesię damna quæ potestis resarcite: quibus exhaustis, me scitote nec obolum Ecclesiæ, vt petistis, velle alienare: spero autem in patrem misericordiarum Deum, quòd me infra anni præsentis spatium per vitæ terminum liberabit ab hac miseria. Dixit, & factum est diuino nutu, vt prædixit. Nam in omni quam habuit cura diœcesis ad horam quotidie contemplationi studuit, & in anni spacio diem clausit extremum, cum vitæ sanctimonia celebri.

PIG. His motus exemplis virtutum, temeritati meæ renuntio quam habui de prælatis omnibus Theutoniæ, & piè credo, si tales fuissent in primitiua Ecclesia, quando necesse erat miraculis succurrere infidelibus, non pauca per eos omnipotés Deus egisset signa & prodigia.

THEOL. Rectè sentis, quia hodie ad eos qui præsunt fidelibus nulla est necessitas faciendi miracula, sed opus est, vt iuxta doctrinam Principis pastorum oues & agnos pascant vita virtuosa, prædicatione gratiosa, & temporali subsidio, vt eis, sicut formicis sagacibus insit pro sua republica diuina ratio, cura, & memoria. Sed his modo relictis ad aliam proprietatem procedamus formicarum.

Ioan. 21. Officium pastoris.

De ciuitate morali, & labore bono tripliti: Quæ bona fecerint duo concilia generalia nostro tempore: Quòd impossibilis sit modò generalis Ecclesiæ reformatio, & de prælatorum in his excusatione, & vitiorum dissimulatione.

CAPIT. VII.

D*Omum simul, siue ciuitatem construunt formicæ, quam distinctam habitaculis, diuersis plantarum tegunt particulis.* In quibus triplex innuitur mirabilis istorum animalium operatio. Nam ciuitatem quandam sibi construunt, habitacula varia ibi ædificant, & talia tegunt contra æstum & pluuiam diuersis plantarum particulis. In quibus operationibus nullum suæ speciei habent magistrum, sed Deum tantummodo, cuius instinctu in talium constructione simul reguntur & reformatione. Typum autem in his gerũt propriè eorum, qui ad generalia pertinent concilia, prælatorum præcipuè. Hi enim ciuitatem militantis Ecclesiæ suis in ædificijs, quantum sua interest, vbi ruinam patitur, deberent reformare, homines diuersis modis Deo ibi obsequendi construere, & ab æstu vitiorum, à gelicidijs inimicorum defendere, & protegere, & sese verbo, & exemplo habere taliter, vt in his à spiritu diuino mererentur princicipaliter dirigi. Ita enim hanc ciuitatem vidit Iohannes descendentem de cælo, & in eodem oriri primitus. Vidi (inquit) ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cælo à Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Sed, heu. hodie res versa est in contrarium. Nam potior

Apoc. 21.

eius

eius portio ſtatus Eccleſiaſtici magna in parte deprimitur auaritia, ſuperbia, & vtinam non incontinentia. De quibus pſalmus lamentatur dicens: Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum. In parte verò ſæcularium adeo vbique rupta ſunt pacis federa, vt in eis illud prophetę locum habeat. Effuſa eſt cõtentio ſuper principes, & errare eos fecit in inuio, & non in via. Et iterũ dicit de ciuium malitia, atque imprecatur: Præcipita domine, diuidè linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate die ac nocte. Circundabit eam ſuper muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniuſtitia, & nõ defecit de plateis vſura & dolus. De religionis autem vinea, cuius radices Dei plantauit filius, quæ olim impleuit terram, operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei, quæ inſuper extendit palmites ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines eius, ſic alibi dicit. Deſtruxiſti maceriam eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam, exterminauit eam aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.

Pſ. 78. *Pſa. 106.* *Pſal. 54.* *Pſal. 79.*

FIG. Tempore noſtro quo Conſtantienſe generale celebrabatur concilium, quantum memoror, de reformatione multum tractabatur in eodẽ ſingulorum ſtatuum ciuitatis Eccleſię, & lætatus ſum pro tũc in his quæ dicta ſunt mihi, quia in corde dixi: In domum domini lætantes ibimus, in cuius atrijs antea vix ſtabant pedes noſtri prę deformationis malitia. Sed fruſtrati ſumus à deſiderio noſtro: Aduenit poſtmodum hoc præſens Baſilienſe concilium, quod penè in omnium Bullarum ſuarum præferebat exordio, reformationis titulum. Rogauimus in eodem concilio per ante-

Pſa. 121.

dictum psalmum quotidie diuinam clementiam, vt id fieret. Instituebatur ob id disputati[o] specialis, dicta reformatorij, & vsque ad sex annos iam crebro disputatum est de diuersorum statuum reparationibus, nec in effectu vsque hodie quicquã vidimus. Scire igitur multum cupio, vtrúmne de totali reformatione Ecclesiæ, in membris & capite, aliquam spem habere posſimus; vt iocundè cum propheta canere posſemus. In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati, & similia.

Psa. 125.

Quid pro fuerint Ecclesiæ Concil. Constantiense & Basil.

THEOL. Non omnino frustra celebrata fuerunt duo ista Concilia: Nam in primo inueteratiſsimũ schisma Ecclesiæ, quod antea nullis modis mederi potuit, diuino regimine ablatum est. In altero verò crudeliſsima Husſitarum persecutio, & eorum infidelitas, quæ nullis tractatibus, nec fidelium gladio, sub quo infiniti corruerunt ex vtrisque partibus, auferri potuerunt, per Christi gratiam penè totaliter auersa sunt, mitigata ad minus, atque sopita plurimùm. De totali autem, quam depingis, reformatione Ecclesiæ ad præsens, & ad propinqua futura tempora nullam penitus spem habeo: tum quia voluntas bona in subditis deficit, tum quia illud prælatorum malitia impedit, tum etiam quia illud electis Dei, qui persecutionibus malorum probantur, non expedit. Exemplũ de hoc accipe in arte architectonica. Da enim architectum quantumcunque artificiosum; si is materia congrua, lignis vel lapidibus caruerit, nunquam domum construet. Da rursus ligna vel lapides in materia etiam nobili; si domificatorem non habueris, domo idonea & habitationibus semper carebis. Si præterea domus aliqua amicis tuis accommoda non fuerit, & ędificata fortaſsis eis

eis obfuerit, cur eam prudens conſtrueres? Hæc tria cùm reformationi totali Eccleſiæ applicabis, quàm impoſsibilis ſit, ipſe mentalibus oculis videbis. Verùm de reformatione particulari in ciuitate Eccleſiæ, poſsibili in multis ſtatibus & religionibus, non dubito quin eaſdem dietim introduci videmus in quibuſdam monaſterijs & cōuentibus, ſed cum quanta difficultate nouit altiſſimus. Si enim præſente generali Concilio in Baſilea in annis ſex, nec vnum quidem fragilis ſexus monaſterium, cooperante etiam ſeculari conſulatu, refórmari potuit, propter quarundam inhabitantium vitam maliuolam, & eiſdem aſtantem ſeuitiam, quid, quęſo, ſperandum eſt de virorum nóbilium, vel litteratorum collegijs, qui ruinas, & deformitates ſuas in ſpiritualibus exiſtentes domibus, non modo armis chalybeis, ſed etiam, quæ deteriora ſunt, verbalibus & lingueis poſſunt defendere. *PIG.* Puto prælatorum malitia, totius mali cauſa eſt in ſubditis. Si enim paſtores boni eſſent, ad morum eorundem veſtigia greges venirent. *THEOL.* Partim hîc, ſed non in toto erras In grege enim pecudum fortaſsis ita eſt, vt aſſeris, ſed in cœtu hominum, qui libertate potiuntur animi, non ſic: verum tamen eſt, vt B. Gregorij docet auctoritas, quód nemo amplius nocet in Dei Eccleſia, quàm is qui in dignitate vel gradu ordinis conſtitutus, ſuis facinoribus plebem ſcandalizat. Et dum paſtor per abrupta graditur, grex in pręcipitium labitur, dumq́ue caput ęgrotat, cetera membra languent. Non ſic autem in ſubditis imitationis facilitas à virtutibus pręlatorum capitur, ſicut vice-verſa, ab eiſdem exemplum vitij diſcitur, quia peccare facilius eſt multitudini, quàm benefacere. Virtus (inquit

Gregor. de cura paſtor. p. 1. cap. 2.

philosophus) est circa difficile, in non habitatis & insuetis intellige. Et lata est, & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem: arcta vero & stricta, quæ ducit ad vitam. Primam enim viam * ingrediuntur plurimi, secundam verò pauci, quia regnum cęlorum vim patitur, & violēti rapiunt illud. Malam ergo consequentiam formas in morali materia. Quod autem boni pastoris vestigia sequi sæpe abnuat populus, multis exemplis nostro factis tēpore docere possum. Vidimus namque legatum sedis apostolicæ Cardinalem, virum omni sanctitate præditum, dominum Nicolaum Sanctæ crucis, legatum in Francia, professione & vita semper Carthusiensis ordinis, prælatum certè quasi ordinarium de iure communi, super terras legationis suæ officio commissas. Hic quantum profecerit in eisdem partibus sciunt multi. In reformationis enim materia nonnulli sibi resistentes in faciem appellarunt, multi alij minis, alij verò callidis modis alijs sibi non obediuerunt. Habuimus in Germania in annis plurimis à summo pōtifice transmissum legatum dominum Iulianum Cardinalem, cuius vitę sanctissimæ virtutibus (quantum in me noscit humana fragilitas) nullū vnquam prælatum parē illi agnouisse puto, qui in reformationis sancto opere quantū prępeditus, & quotiens persecutionē passus sit, omnes vidimus, qui virum istum agnouimus. Nō minus enim curabantur eius exempla, & pręcepta à multis, quā si ea tulisset semi-infamis prælatus alius. Scio præterea vnū ordinem inter medicātium ordines, cui Deus iā ante decēniū prouidit de duobus bonis & beneuolentissimis capitibus, quorum vnus generalis magister est totius sui ordinis: alius verò prouinciā vnā grandē habet regere. Vterque zelator est re-

Mat. 7.

rest pro egred.

Mat. 11.

Nicolaus Cardinalis ord. Carthu. sanctæ vitæ, zelator reformationis.

Item. Iulianus Cardinalis.

est reformationis tā validus, vt se pro suo grege nō semel ad resistentes sibi seculares mortis periculis subiecerit, & tamen vterque modicū profecit in subditis: paucos enim conuentus reformare potuerunt, quibus velle adiacebat de omnibus, sed propter inobediētē materiā perficere nequiuerūt. *PIG.* Ego in talium prælatorum officio magnum esse periculum puto, & scire vellem, an in statu salutis cum tanta rebellione subditorum esse valerent. *THEOL.* Non solùm istos, sed pastores omnes alios in periculo constitutos esse docet B. Augustinus in regula, vbi dicit ad subditos: Prælati seu præpositi miseremini, qui inter vos quanto in loco maiori, tanto in periculo maiori versatur. In statu tamen perditionis non sunt, si in quantū in se est, instant oportunè, (iuxta doctrinā Apostoli) arguunt, obsecrant, & increpant in patientia omni & doctrina. Ne autem peior fiat scissura, dissimulare oportet nonnunquam subditorum vitia minora, vbi ex correptione probabiliter mala aduenirent maiora: sicut peritus Chirurgicus morbum in corpore infirmi aliquando relinquit minus nociuum, ne eundē curando, deteriori & læthali vulnere præstet incentiuum. Sic primus Israel rex rebelles sibi, nondum firmatus in regno, spiritu bono docēte, quē videlicet Saül adhuc habuit, nō correxit. Maiore enim multitudine sibi obediēte, tamē quidā filij Belial dixerunt 1. Reg. 10. Nū saluare nos poterit iste? & despexerūt eū, & non attulerūt ei munera: ille verò dissimulabat se audire, cum eo tamen abijt pars exercitus, quorū tetigerat Deus corda, vt ibidē præmittitur. Pari modo timore rebellis, vel furētis multitudinis præsertim principū, rex Darius potētissim⁹ inuitè permisit Danielē in lacum leonū proijcere, quod

Rom. 7.

August. in reg. sub finem.

2. Tim. 4.

Dissimulanda interdum subditorū vitia probat ratione, similitudine, & exemplis.

quod si nō fecisset, vita regis fuisset in periculo; nec liberatus fuisset Daniel. vt habetur Dan. vltimo. Sic Mathathias Dei sacerdos, & pastor Israelitici populi, videns regis Antiochi tyrannidem deformantem templum, Dei cultum, & populum, in deserta loca secessit, quousque congregata est ad eum synagoga bonorum, & fortis viribus, per quā reformauit prædicta pro viribus 1. Macha. 2. Et Iudas Machabęus summus sacerdos, & post eum Ionathas frater eius, licet essent animosissimi, tamen Alchimum, qui per Bacchidem Antiochi capitaneum est intrusus ad summum sacerdotium, fretum potentia seculi, seuitiam & deformationem templi Hierosolymis & populi procurantem totis nisibus, diu sustinere coacti fuerunt. ibidem vij. & viij. cap. & 2. Machab. 10. Sicque Onias deuotissimus Dei summus sacerdos innumera mala per Simonem & Menelaum suæ gentis deformatos ęmulos, passus est 2. Machab. 3. & sequentibus.

Quæ sint perfectionis viæ, & quantùm peccent religiosi medicinam studentes corporum, animarum neglecto studio.

CAPIT. VIII.

IN *suis domibus vias rectas & occultas fabricant, quibus satis occultè sæpe inhabitant*: Ecce tria moraliter notanda iterum. Nam vias in domibus rectas fabricant, quę semitę dicuntur & methodi, quibus breuiter aliquis ad terminum ducitur: tales enim faciunt occultas; & easdem sępe inhabitant. Per quæ omnia viam arripere compendij ad creatorem docet in formicis naturalibus, & spiritualibus increata Dei sapientia. Viæ igitur

igitur rectæ itinera virtutum ſunt, à vitiorum ſemita declinantes. Vnde eadem ſic ſuadet Sapientia per Salomonem. Prouerb. 4. Dirige ſemitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ ſtabilientur. Ne declines ad dexteram, nec ad ſiniſtram. Auerte pedem tuum à malo. Vias enim quæ à dextris sũt nouit Dominus: peruerſæ verò ſunt quæ a ſiniſtris ſunt. Ipſe autem rectos faciet curſus tuos, itinera autem tua in pace producet. Viæ autem rectæ & abſconditæ ſunt modi diuina contemplandi, & per ſupererogationis opera Deo obſequendi fideliter: quales hi arripuerunt de quibus veritas ait Luc. 10. Confiteor tibi pater cęli & terrę, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. De quo in Iob 4. dicitur. Ad me dictum eſt verbum abſconditum & quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius. Animalis autem homo non percipit ea quæ ſpiritus Dei ſunt: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinatur. Vias non occultas & rectas homo tunc inhabitat, quando ſupererogationis opera ſecreta contemplatione examinat, & talia opera exequi pro viribus diſcretè attentat. Tales vias incedere deberẽt contemplatiuę vitæ, videlicet quidam viri religiones approbatas profeſsi, ob procurandum fructũ animarum repertas: ſimiliter epiſcopi, & qui ex officio habẽt prædicare verbum Dei; quia ad tales omnes ſpectat præcipuè, ea quæ per ſecretum cõtemplationis hauſerunt, alijs verbo, vel ſcripto tradere. Vnde B. Gregorius in de cura paſtorali iubet prælatum, & prædicatorem præ cunctis eſſe in contemplatione ſuſpenſum.

1. Cor. 2.

Gregor. de cura paſtor. p. 2. cap. 5.

PIG. Quid ergo erit, vel quale dabitur iudicium de quibuſdam religioſis, non ſolùm dico de poſ-

ſeſsio-

ſeſsionatis; ſed etiam mendicantibus, qui ab Eccleſia pro animabus curandis dati ſunt paſtoribus Eccleſiæ in ſubſidium: & tamen in nulla vniuerſitate in medicinis graduati, nec aliunde apprimè, vel profundè in eadem arte eruditi, paſsim ſe de medicandis, vel ſubleuandis ægrotis corporibus intromittunt viam contemplationis, qua inceſſerunt patres eorum, relinquentes? Quid proinde de noſtris in Alemania epiſcopis, qui tanto onere caſtrorum, ciuitatum, militum, & ſimilium temporalium negotiorum tumultibus ſunt circundati, vt reſpirare vix valeāt, & qui omnino ſpiritum contemplationis & curam animæ in ſe & proximis videtur penitus extinguere? Quid demum de plebanis, & prælatis inferioribus, qui ad viam vitæ contemplatiuæ, etiāſi aliàs ſine grauibus peccatis ſunt, rariſsimè, vel nunquam ſe ad inhabitādum ponunt, quinimo alijs talia facere prohibēt? *THE.* Primi certè qui ita ſunt obnoxij, (tranſeo enim nūc de duobus reliquis) multiplici peccati cathena ſe cōſtringunt, qui toxicum mortis multis ſæpe propināt, irregularitatis pœna ſeſe ſic illaqueāt, anathematis Eccleſiaſtici causā nō vitant, patrū ſuorū intentionem ſanctam caſſant, & multos diſcretos viros actiuè ſcandalizant. Ecce quinque mala.

Quinque mala relig. medicinā exercentium.

1. Primùm, inquam, toxicum mortis multis ſæpe propinant, quia dum putant morbo præbere antidotum, inexperti applicant fortaſsis id quod pro tunc eſt venenum. Mouet idcirco mundi philoſophus in v. Ethicorum quæſtionem: An facilius ſit eſſe iuſtum iudicem, vel bonum medicum. Hanc quæſtionem cùm me præſente in vniuerſitate Colonienſi quodlibetarius determinandam tradidiſſet cuidam magno in medicinis doctori, iſte difficultates multas medicinæ artis adduxit,

Ariſtot. 5. Ethic. ſub finem.

duxit, & inter cætera mihi memorabile verbum protulit, quomodo Arnoldus de noua villa, olim medicorum summus, calculasset in humano genere esse posse infirmitates distinctas duo milia centum & 24. in qua varietate graduum id quod vnam infirmitatem fugat, aliam illico adducit, & iuuat, & quod vnum morbum curat alium intoxicat. Quo audito, alienis hominibus medicinalia indiuidualia suadere horrui, inexpertis medicis minus credidi, & si experti aliquando errant, eos clemētius iudicaui. Secundum malum est, irregularitatis consequuntur periculum. Quis enim in tanta varietate morborum, nil omittit de contingentibus in noscēdo morbum specificè & gradualiter, videndo tempus idoneum in cęlo subtiliter, & in eligendo medicinæ necessaria artificialiter? Scio quēdam magnum in medicina cuiusdam vniuersitatis graduatum doctorem, qui regis Romanorum, & aliorum illustriū virorū physicus sæpe laudabiliter extitit: hic publicè in serio audebat dicere, scire satis probabiliter, multos se interfecisse ægrotos A quo dum sciscitaretur causa. Respōdit: Quādo inexpertus practicæ de scholis & libris primum veni, nescius de multis quę me postmodū docuit experiētia, vidi quomodo plures neci tradidi ex ignorātia, quos ex intētione curare quærebā. Causam etiā anathematis isti nequaquā vitant, quia ea intētione pia mater Ecclesia audire leges & physicam sub latæ excōmunicationis sententia inhibuit ad curam animarum obligatis, religiosis, & clericis, vt tales sanctis studijs, & sacræ scripturæ libris, quorum est imperscrutabilis, secundum Augustinum, profunditas, animum darent indefessum: vt in rubrica, Ne clerici, vel monachi negotijs secularibus se immis-

Arnoldus de noua villæ numerauit infirmitatum 2124.

2. Extra ætate C. ad aures. & de homicid. volūt. c. Quanos

3. lib 3. decretal. tit. ne clerici vel monachi, c. non magnopere & c. super specula. Aug. ep. 3

immiſceant, tituli ipſius pondus docet, & ſententia. Et ibidem Super ſpecula prohibitionis ſupraſatæ notam & cauſam aſsignat Honorius in hæc verba. Theologiæ, inquit, ſtudium cupimus ampliari, vt dilatato ſui tentorij loco funiculos ſuos faciat longiores, vt ſic fides catholica tutior fiat, ſcilicet, circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus reſiſtere valeat aſcendentibus ex aduerſo. Prædicti inſuper religioſi, & etiã ſi ſeculares ſint clerici, patrum ſuorum intẽtionem, quantum in eis eſt, fruſtrant, quorum principalis erat intentio, & ſtudium præcipuum, animabus prouidere, non mederi morituris corporibus, quibus plerunque plus ad ſpiritum cooperatur ægrotatio, quàm medicinalis valeat operatio. Cùm (inquit) Apoſtolus, infirmor, tunc fortior ſum. Et quidam ſanctorum patrum reſpondit infirmo fratri curam poſcenti corporis. Rem, ait, virtutibus tuis neceſſariã amoueri deſideras. Meritò autem hi de quibus loquimur, deridentur à viris bonis & prudentibus, quos ideo ſcandalizant, quia ad tractandum cœleſtia, & ad curãdum ſpiritus nobiliſsimos vident ex auaritia, vel ex humana laude vrinas amplecti hominum, & eorum ſtercora. Vnde tales abuſus videntes hi religioſi boni, quos zelus domus domini comedit, religionem talium lamentantur, velut deſtructam Hieruſalem olim propheta Hieremias Threnorum 4. Quomodò, inquit, obſcuratum eſt aurum? mutatus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum? Qui veſcebantur voluptuosè interierunt in vijs, qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora.

Honorius iij. c. ſuper ſpecula.

4.

2. Cor. 12

5.

Moralem huius expoſitionem vide in Greg. ho. 17. in Euang.

Vitupe-

Vituperatur iners otium, & commendatur labor triplex, & de quorundam hominum bonorum ſtupendis corporalibus exercitijs.

CAPIT. IX.

T*Am mares quàm fœminæ in formicis ad laborem egrediuntur vniuerſæ per turmas.* Docent in hoc vitare iners otiũ, & deſidiã, quibus fomenta vitijs præſtantur. Labor enim corporeus, ſeu membrorum fiat exercitijs, ſiue in alia caſtigatione corporis, ſiue in alijs vitæ actiuæ medijs, vbi quis mentis contemplationi, vel librorum ſtudio ſe nõ dederit, ſecundum communem legem tam neceſſarius eſt omnibus, vt ſine eo nullus ritè ad vitam Theoricam migrare poſsit. Vnde dicit B. Gregorius lib 6. moralium tractãs illud Exod. 19. Caue, inquit Deus per Moyſen ad populum, ne aſcendatis in montem, nec tangatis fines Iſrael. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur: manus nõ tanget eum, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: ſiue iumentum fuerit, ſiue homo, non viuet. Populus autem à monte prohibetur cùm lex à Deo accipitur, vt videlicet, qui infirmis adhuc mentibus terrena deſiderant, conſiderare ſublimia non præſumant. Vnde rectè dicitur. Si beſtia tetigerit montem, lapidabitur. Beſtia etenim montem tangit, cum mens irrationabilibus deſiderijs ſubdita, ad contemplationis alta ſe erigit. Sed lapidibus percutitur, quia ſumma non ſuſtinens, ipſis ſuperni ponderis ictibus necatur. Qui ergo culmen perfectionis apprehendere nituntur, cùm contemplationis arcem tenere deſiderant,

Gregor. l. 6. moral. c. 17. al. 27.

derant prius se in campo operis per exercitium probent, vt sollicité sciant si nulla mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquanimiter portant, si * obiectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitia soluatur, si subtractis non nimio mærore sauciatur. *PIG.* Prout ex verbis tuis sentio, triplicem commendas laborem. Vnum, qui ad modum mechanici operis exercetur manibus vel pedibus: Alium, quo corpus vigilijs, ieiunijs, abstinentijs, cilicijs domatur, & similibus: postremò eum quo licitè conuersando inter homines quis animum refrenat cōtra iram, odium, amorem, tristitiam, lætitiam, delectationem, & aduersus pasiones similes. Quæritur igitur, quis horum laborum est melior? *THEOLOG.* Quantum ex natura operis, bonitatis gradum habent eo ordine, quo audisti. Minoris etiam meriti esse videtur ceteris paribus, & minoris difficultatis primus quàm secundus, & idem quàm vltimus. Cui autem omnes, vel eorum aliqui magis sunt necessarij ad perfectionem acquirendam, attenté quisque in sua legat conscientia. Sicut enim magis oportet pauperem ditari laboribus manuū, quàm philosophari apud Aristotelem: ita apud Christi imitantes doctrinam, plus vrget multos arte vti mechanica pro victu habendo, quàm opus sit secundum exercitium, quo corpus atteritur. Ad vltimum tamen gradum, quo mediante pasiones vincuntur, & ad medium deducuntur in anima per occasiones habitas in exterioribus, omnis imperfectus tenetur tendere, vt audisti in auctoritate beati Gregorij; quia in eisdem consistunt virtutes actiuæ necessariè. Sine primo autem & secundo laborandi genere, quidam satis tranquilli esse possunt pro loco & tempore, & iuxta dis-

rest. ex orig. pro obiectis.

Triplex labor.

Aristot. 3. Topic. cap. 1.

pōsitæ

positæ complexionis suæ, vel cõsuetudinis acquisitę naturam, & virtutem. Tales enim duo gradus non virtutes sunt, saltem principales, sed virtutes eis mediantibus acquiri possunt in edomatione corporis ad spiritum. Qualiter autem assumenda sunt talia, & in quanto, vide de hoc collationem abbatis Moysi secundam, in qua Cassianus facundissimus illud docet elegantissimè.

Ioã. Cassianus collat. 2. abb. Moysi quæ est de discretione.

PIG. Sæpe miratus sum, cur in nostris partibus non modò, sicut olim, reperiantur viri, qui corpus ieiunijs, & abstinentijs aggredi audeant, flagellis, & duris alijs exercitijs, sicuti fecisse leguntur sanctorum canonizatorum multi, & patres in Ægypto, & in Scythia, de quibus Vitas-patrum plenè edisserit. *THEOL.* Quamuis modò non tam crebrò, sicut olim, reperiantur de quibus refers: tamen multi sunt adhuc deuoti tales, de quibus in sequentibus statim audies. Verùm prius volo noueris, quod ex quinque vel sex causis euenire potest, cur aliqui tam grauia exercitia habere non valent. Ex dispositione videlicet aëris, ex cõplexione corporis, ex zelo perfectionis, ex habitu iuuentutis, ex fictione hypocrisis, & ex specialibus donis. Aër enim, si in regione aliqua est multum calidus, digestionem (vt inquiunt Physici) impedit, ad exteriora euocat, & abstinentiores facit homines ex consequenti: & ex aduerso frigida regio poros constringit corporis, & calorem exinde per antiperistasim augere potest in stomacho. Vnde prouenit, quòd in nostris partibus frigidis, viri quidam hyemali tempore plus comedunt quàm æstiuo tempore. Non ergo mirum, si in regionibus calidis homines ieiunant faciliùs. Complexio etiam corporis aliquorum habet, vt in natura frigidis liquet, flegmaticis, vel melancholicis,

Sex causæ cur quidã corporalia exercitia habere nõ possint.

1.

2.

E

cholicis, cibus tam modicus sumitur à quibusdam & rarò adeo, vt in comparatione ad alios, eis abstinentia videatur esse miraculosa. Patet etiam hoc in quibusdã feminis, & in viris frigidis, in ranis, & serpentibus, immo in perfectis animalibus, vt in vrsis, qui multis mensibus in hyeme nullum penitus cibum sumunt in locis syluestribus, vel abditis. Zelus præterea perfectionis ad obsequẽ-
3. dum Deo acriter, ad satisfaciendum pro peccatis viriliter, & ad adhærendum Deo pacato & edomito corpore plures ita stimulat, vt ex amoris magnitudine excessum in exercitijs tantum faciant, qualis videtur tepidis impossibilis. Videmus hoc apertè in philocaptis erga feminas amore cæco & Venereo, ex quo quidam tota hyeme semper nudis incedunt capitibus, alij vestimentis carent necessarijs, alij hastiludijs lethaliter impingunt mutuò, alij vigilant inhumaniter, & ita de reliquis; quæ omnia vincit amor cæcus & leuiora facit. Cur autem Christi amor, & charitas, dilectioque, quæ, vt Canticorum 8. dicitur, velut mors fortis
4. est, his maiora non posset facere? Habitus insuper iuuentutis ardua nouit efficere, puta, si quis assuetus est penè à cunabulis modicum victum & amictum habere: sicut videmus pauperes in villagijs, vestibus tam contentari modicis in hyeme, vt si easdem delicatè nutritus deferret tantummodo
5. ob amorem Dei, sanctus esse videretur. Fictio etiam hypocrisis non minora nouit luere pro laude vana, vel ex auaritia. Hanc ob causam trutanni quidam & mendici glaciali tempore, nudi sedent in niuibus, vt ad compassionem moueant diuites, & ad sibi subueniendum in pecunijs. Prius enim certis herbis vel seminibus corpus fricauerunt, & ligaturis artificialibus sanguinem constrinxerunt, vel

vel poros corporis alijs remedijs obturauerunt. Sed & in ſanctis hominibus ſæpe grauia exercitia reperiuntur ex ſpecialibus donis. Sic manifeſtum eſt, & fuit in beato patre noſtro Dominico, qui in humo Eccleſię crebrò noctes ferè duxit inſomnes, qualia exerçitia fratribus ſuis inhibuit, non vt eis talia non faueret, ſed quia donum illud nouit ſpeciale, & infirmis alijs fratribus non eſſe communicatum à Deo. *PIG.* Potéſne proferre in medium aliquos diuina clementia noſtris diebus frigidis, in quibus, iuxta Chriſti verbum & Apoſtoli, charitas multorum refriguit, donis talibus laborum corporalium, ſeu exercitiorum, de quibus loquimur dotatos? *THEOL.* Poſſum multipliciter. Vidi in Italia tempore quo fui iunior, in conuentu Elugienſi prope Venetias noſtri ordinis priorem Fratrem Paulum de vrbe veteri, non dico hominem, ſed vix homuncionem corpore, ſed gigantem in prædictis exercitijs. Nam paruus corpore, ſtatura puſillus, & obeſus erat totus carnibus, atque membra eius vix hærebant oſsibus: attamen tam alacer & expeditus animo fuit & viribus, vt ſecundum in ordine non nouerim. Ieiunium regulare, quod durat prope annum dimidium, perſoluebat integrè. Carnes non edebat etiam debilis, die ac nocte ſequebatur chorum aſſiduè. In quadrageſimali tempore penè prædicans quotidie, & occupatus in confeſsionum audientia aſsiduè, non dicã vino limphato, ſed aqua vinata vino modiciſsimè vtebatur, quando non puram recepit aquã: pictantiam, à qua ſæpius abſtinebat, tam curioſè à ſe propinquis & diſtantibus diuidebat fratribus, ac minutatim occultè molebat inter manus, ne notaretur à circumſedentibus de abſtinentia, vt niſi curioſus explorator vix parſimoniã

6.

Mat. 24.

Auſteritas vitæ F. Pauli de vrbe veteri ord. Prædic.

possſet aduertere. Veſtitus durè nocte iacebat, vigilijs multis inſiſtebat, & orationibus deuotis ſedulò incũbebat. Nemo in choro & cantu alacrior, in labore manuum nullus pro communitate ſollicitior, nec in ſedandis fratrum tentationibus efficacior. Et ne tempus ſibi tranſiret incaſſum, quando audientiæ confeſsionum, prædicationi, orationi, vel ſcripturæ non vacabat, ſtatim coquinam, præſertim poſt prandium intrauit, & cocum ad diſponendũ, & laborandũ pro futura fratrũ refectione iuuabat ſollicitè, in mundando nunc piſa, nunc olera, nunc verò cooperando ad ſimilia proprijs manibus. Lapideo tabulatu totam Eccleſiã, vel refectoriũ (quorũ vtrumque non minimę eſt latitudinis) ſtrauit, & ornabat. Et quia ſcriptor multũ artificialis extitit, chorum eadẽ arte, libris valde notabilibus omniquaque prouidit. Et non obſtãtibus prædictis omnibus, in his vſque ad annum ſuę ętatis perſeuerauit circiter octogeſimũ in regulari obſeruãtia, quã tuebatur pro viribus: tandẽ autẽ præſenti vita functus eſt. Vidi ibidẽ noſtri ordinis in eodem conuentu patrẽ, prout oſtendebat ſui canicies capitis, ſeptuagenariũ, nunquam hyemali tẽpore, nec die, nec nocte, quocũque coopertorio vtentẽ in capite, nudis incedẽtẽ pedibus cõtinuè, abſtinẽtia cibi, prout tradit regularis obſeruãtia dura; & tamen in his tãta præditũ lætitia, vt alijs fratribus, præ ceteris, honeſtũ cõmuniter procuraret ſolatiũ, licitis loco & tẽpore. Noui in noſtra prouincia de Nurẽbergẽſi cõuentu fratrem aliũ, qui in ſui nouitiatus tẽpore à dæmone, qui in dolore viri prænoſcebat tẽtationes, ſuſtinebat acerrimè. Sępiſsime enim proponebat, dãdo per tabulã pacis oſculum in Eccleſia, dicere alicui ſibi notæ puellæ (fuit enim prius notus à multis, & notus in ciuitate)

Aliud exemp. f. eiuſdem ord. & cõuentus.

De alio f. miræ auſteritatis conuentus Nurẽberg. qui factus eſt procurator Baſilienſis.

ciuitate) quæso Priorem in porta adeas, sibique dicas, quod tibi matrimoniũ promiserim, & me postules iuridicè. Sæpius animo firmiter proposuit in choro existēs, Priori publicè scapulare & cappam tradere, & per Ecclesiã recedēdo statim de ordine fugere. Sed vicit in eo Christi gratia: professus est enim, & in cōuentus Basiliēsis reformatione postmodũ effectus procurator gratiosus. Nã occultè visus est exercitiorũ, inuisis tēporib⁹ nostris, armis. Habuit ciliciũ, nō quale portant patres Carthusiæ, sed contextũ tantùm ex equorum grossissimis crinibus & nodis: vsus est flagello, stimulis, & calcaribus equorũ similibus: torquē ferreã cum appensis de eadē minera cãpanellarum nodis, clã, more nobilium collo detulit, lorica ferrea, & alijs miris ad domandã carnem instrumentis vtebatur. Crucē habebat in siropodio magnam, & ligneam, & absconditam super qua iacuit, nec vllis sub capite vtebatur plumis. Nec charitatē proximi, quæ feruebat in pectore huius pulchri sacerdotis, & iuuenis, cohibuit dicta exercitatio, vel procurationis officiũ, (quod in dicto cōuentu est grauissimũ) quin diebus festiuis circuiret prædicando per villagia Dei verbũ, & populum informando consilijs salubribus. Verùm quia ingenio fuit subtilissimus, ideo est postmodũ missus in Viennam ad generale studiũ, vbi annum vitæ habēs prope tricesimũ, anima sua Deo grata assumpta est de corpore. Sileo de femina reclusa, quæ prope Maguntiam vsa est lorica ferrea, erro, si non fuit chalybea. Idē iuuentutis suę tēpore fecit Ioãnes Benedictus, postmodũ Teruisinus antistes, quãdo Venetijs cōuētũ nostrum intrauit reformatũ ordinis nostri. Erat enim cuiusdã de maioribus Venetis filius, quē patriarchatus quidã expectabat prius eidē collatus:

Reclusa.

Ioan. Benedictus Teruesinus. epis.

qui pater postmodum electus est in Teruisinum episcopum, anteà tamen Prior fuit Venetijs in conuentu sanctorum Iohannis & Pauli.

Dæmon quomodo religiosos perfectionis iter transeuntes plus vexat quàm alios, & quanta bona in Ecclesia fecerint Mendicantium ordines, licet persecutores semper habeant.

CAPIT. X.

V*Ias suas multùm occultas ordinatè obseruant, ne illæ, quæ exeunt reintrare volentes, obuiando præpediant.* Viæ rectę & occultæ quæ sint dictum est 8. proprietate suprà. Sunt enim modi diuina contemplandi per supererogationis opera, qualia communiter bonis religiosis ad fructum animarum ordinatis aptè congruunt: quales esse debent de Prædicatorum & Minorum ordinibus, & sibi similibus. Tales enim secundum ordinationem Ecclesiæ in occultis contemplationibus hausta, intrà sua loca & extrà exeundo, debent alijs contemplata tradere, nec se impedire mutuò, sed adiuuare potius inuicem dicti duo ordines statuti ad eosdem fines. Verùm sicut in republica formicarum, & in vijs earum nulla exiens, nec intrans aliam impedit in opere, sed alia diriora animalia ipsas, & vias earum sępe moliuntur destruere, & ita ad errorem eas ponunt: sic in reformatis conuentibus dictorum ordinum, maiores bestiæ, dæmones videlicet, talium vias & operationes congruas, quantumcunque rectè & cautè incedant, præpedire nituntur, vt aut se perturbent mutuò, aut vt à reformationis cœptæ resiliant proposito.

Hac in-

Hac intentione ſathanas in exordio talium ordinum ſępe viſibiliter, & ſępius inuiſibiliter terroribus, & tentationibus in locis pacificis, armis applicatis infernalibus, ſatagebat turbare: de quibus ſuorum ordinum libri multum & latè notant. Sicuti etiam in inchoatione monachorum, vel potius in reformatione talium prima, dęmones viros religioſiſsimos vexauerunt plurimùm, ⋆ vt liquet in reformatorum cœnobitarum primitiuorum vita, Antonij, ſcilicet, Baſilij, & ſimilium. Antonius enim non primorum monachorum religioſorum, ſed primò reformatorum pater fuit: quia prout teſtatur Euſebius in Eccleſiaſtica hiſtoria, certum eſt, quòd tempore beati Marci Euangeliſtæ in Alexandria, vbi præſul extitit, vtriuſque ſexus fideles diuiſim habitacula velut monaſteria conſtruxerunt, & vitam monaſticam in caſtitate, paupertate, & obedientia, imò in ſtudio ſacrarum litterarum ſanctè duxerunt. Conſtat etiam beatum Dionyſium beati Pauli apoſtoli diſcipulum epiſtolam ad Demophilum monachum intitulaſſe ſcribendo. Etſi exordiri placet altius, conſtat Dei filium in aſſumpta humanitate, primùm, vnà cum ſuis diſcipulis inchoaſſe mores & vitam, ad quorum inſtar ſupratactorum ordines ſunt inſtituti primitus. Certum eſt enim ex ſerie Euangelica in ſenatu Apoſtolorum, Chriſtum prioris, Petrum ſupprioris, Iudam procuratoris, Philippum quodammodo portarij habuiſſe officium. In eis paupertas fuit, & abdicatio omnium rerum temporalium, teſte Petro Matth. 19. proditore dempto, ibi: Ecce nos reliquimus omnia. Ibi caſtimonia fuit, ob quam Ioannem à nuptijs euocauit. Ibi obedientia fuit ad Chriſtum. Studium ibi in Chriſti doctrina nocte fuit & die excellentiſsimum,

adieci vt.

Euſebius lib. 2. Eccleſ. hiſt. c. 16.

Act. 17. Dionyſ. areopag. epiſt. 8.

Vita monaſtica à Chriſto incępit.

mum, dicente saluatore omnium. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Prædicationis etiam exercebatur officium, quando misit eos binos ad prædicandum ante faciem suam. Possessio rerum temporalium grandis nulla, sed paupertas affuit copiosa. Hanc ob causam, vt opinor, dæmonis malitia à principio mendicantium ordinum, qui prælibatam Christi vitam seruare deberent, præ cunctis per se, & per quosdam de clero sæpe vexauit, & hodie persequi non cessat ad extremũ, plusquam cæteros ordines, & in locis vbi nunc ad vnguem regulas suas obseruant: quorum tamen tyrannides, sicut nec Christi fidem, nec Petri nauiculam, ita nec religiones istas delere potuit, nec delebit (Deo propitio) in posterum: quemadmodum recolendæ & sanctæ memoriæ magister Henricus de Hassia sacræ paginæ professor pulchrè deducit in lectura sua super Genesin.

Mat. 11. *Luc. 10.* *Henricus de Hassia*

PIG. Constat libros iuris diuini & humani, & colentibus theologiam, & sanctiones canonicas, quòd dictorum ordinum fratres in sacra præsertim pagina longè amplius, quàm sęcularis cleri doctores laborauerunt. Nam libros ferè innumeros S. Thomas ediderunt & Dominus Albertus, non solùm in diuina, sed etiam in philosophica scriptura. Primus & perfectus postillator totius bibliæ Hugo Cardinalis, & postremus Petrus de Palude, medijque alij fuerunt plurimi. Super sententiarum librum Petrus de Tharantasia, postmodum papa Innocentius, Durandus, & multi scripserunt latissimè. Sermones de tempore & sanctis, qui in comparatione aliorum (vt à viris auditi litteratissimis) dicuntur aurei, scripsit, & totum passionale, quod Lombardica historia dicitur de legendis sanctorum Iacobus de Voragine. Iohannes Ia-

Præclari scriptores ex ordine Prædicatorum. *S. Thomas* *Albertus magnus.* *Hugo Cardinalis.* *Petrus de Palude.* *Petrus de Thrãtasia qui est Innocẽ. V.* *Durãdus* *Iacob. de Voragine*

nes Ianuensis episcopus, summam confessorum, quæ summa latius conscientiosos casus Theologicos pariter & iuridicos continet quàm Iohannis Friburgensis; quæ summa breuior & disertior in eisdem quàm Bartholomæi de Brixia. Quis denique textum quinque librorum decretalium, & summam iuris primam, nonne Raimundus de penna forti? Sileo de omnibus textibus philosophi, quos Henricus Krosbein de Græco transtulit. De noua logica, topica, & sophistica eiusdem philosophi, quam sub compendio non solum in quinque, sed multis alijs paruis tractatibus clausit Petrus Hispanus, & de innumeris alijs libris & opusculis, quæ omnia præfata composuerunt fratres prædicatorum ordinis. Porrò Alexander de Halis, qui summas scripsit maximas, & profundissimas, venerabilis Bonauentura, nouus Scotus Ioannes, Richardus, & alij plurimi, qui super sententias scripserunt egregiè: Astaxanus, & Ioannes Erdfordensis, qui iurium summas; & Nicolaus de Lyra super omnes Bibliæ libros ad literam, quem nullus in hoc excessisse videtur, qui omnes minorum ordinis fuerunt, quos, & alios me melius exprimere valerent, qui dictum ordinem professi essent, ita in alijs ordinibus excellentes multi extiterunt. Cum ergo ex dictis religionibus tot fructus prodierunt Ecclesiæ, & hodie in multis partibus prodeant, & multos suam religionem professos ab Ecclesia canonizatos habeant, & de præfatis voluminibus clerus se & populum habeat regere, mirum vnde apud quosdam odium tale procedat. *THEOL.* A dęmonis seuitia originaliter, ex abusu iurium comunium, & vtrunque fortasis, ex quorundam auaritia. Postrema duo quia clerum tangunt & religiones, pro nunc relinquo:

Ioan. Ianuensis episcopus.
Ioan. Friburgensis.
Bartholo. de Brixia.
Baymun. de penna forti.
Henricus Krosbein.
Petrus Hispanus.
Ex ordine Minorum
Alexãder de Halis.
S. Bonauentura.
Ioan. Scotus. Richardus de Mediauilla.
Astesanus
Ioã. Erdfordiensis.
Nicolaus Lyranus.

relinquo: vnum credo, quod si quidam religiosi abuterentur priuilegijs, non totus ordo, sed persequi deberent rei. Et certum est, quod illos, qui religionem suam modo seruant, persequi ad minus non deberent, quos tamen in suis patribus, & in inchoatione ordinum scimus persecutionibus amarissimis esse vexatos. *FIG.* Ergo de dæmone, an adhuc tales vexet religiosos exemplo velis ostendere. *THEOL.* Manifestè pandam. Nam à relatione fide digna didici magistri Guidonis sacræ theologiæ professoris, prioris Zamberati, & eius subprioris; & scripto prioris in Asiaco prouinciæ Franciæ nostri ordinis reformatoris, religione, litteris, & fama approbatorum, didici, inquam, quod postquam idem conuentus in Asiaco preterito anno reductus fuit ad reformationis decus, spiritus malignus fratrum officinas cœpit patenter inuadere, fenestras fregit, vtensilia subuertit, dolia vinaria dissoluit, chordas campanæ scidit, & easdem asportauit, cymbalum, quod duntaxat de die pulsari solet ad mensam & collationem, tẽpore pulsauit nocturno, sicque inquietauit solùm intra triduum fratres, vt quosdam ferè duceret ad amentiam. Nam de die in domibus conuentus inferioribus, de nocte verò habitauit in dormitorio adeo terribiliter, vt nullus fratrum auderet solus per conuentum incedere. Quid plura? Vna die inuasit nouitium in ætate constitutum vitæ suæ vigesimo & quarto circiter anno, cuius vestes lacerauit in duodecim foraminibus, vestigia in eis relinquens vnguium quasi cuiusdam feræ syluestris. Alia die, in vigilia videlicet octauarum Epiphanię, dicto apparuit nouitio in forma catti nigerrimi, dicens: nisi habitum ordinis exueris, die tertia te interficiam, quo viso & audi-

Exempl. de dæmone vexante religiosos seruãtes statuta reformationis.

& audito, iuuenis alta voce adiurare cœpit dęmonem in Christi nomine. Inuasit tunc dæmon de nouo nouitium, defendit se idem, in qua lucta accurrebant fratres, ex lucta amborum in cella reperientes mensam, pulpitum, lectum, & feré alia subuersa omnia; vnde debilitatum ad recreandũ fratres detulerunt ad ignem, quo facto statim eum de nouo de manibus fratrum eripuit, in flammas ignium proiecit, & per longum tractum temporis caput eius in medio ignis detinuit: deinde nouitium fratres magno cum labore eripientes, eum in Ecclesiam ad summum altare detulerunt, vbi iterato eum dæmon è manibus eorum explodit, & per totum chorum violenter traxit, & adeo percussit grauiter, vt demum relictus à dæmone, penè à cunctis fratribus diceretur esse mortuus. Quamobrem omnes ad Dei genitricem, & ad sanctos plurimos preces pro defuncto cœperunt fundere, & postremò ad sanctum patrem nostrum Dominicum recurrere, ob cuius reuerentiam locus nouella reformatione decoratus erat, & vbi hæc patiebatur à dæmone. Et ecce pater iste pijssimus, suorum memor operum, super altare subitò in forma viri elegantissimi, & in habitu ordinis apparuit. Frater verò qui credebatur mortuus & in fratrum quorundam iacuit manibus, vultu cœpit hilarescere, se de medio fratrum erigere versus altare, vt ibi Deum adoraret, & sanctum Dominicum. Cœpitque currere dæmon inter hęc à loco, & deinde per diuersas officinas domus tãto cum strepitu fugiendo furere, vt totius patriæ malleatores adesse putares. Et quod admiratione est dignius, mox vt sacramento diuinissimo communicatus fuit frater, qui putabatur esse defunctus, contra inuasionem dęmonis tãtam ei diuina

Apparet S. Dominicus.

Virtus Sacramenti Eucharistiæ.

virtus valetudinem tribuit, vt membris omnibus plena & perfecta restitueretur sanitas. Minabatur præterea eisdem diebus dæmon iste pessimus voce clamorosa, se nullatenus à domo ista recessurũ, quam dixit se longo tempore titulo proprietatis possedisse, sed scientes Deo deuoti fratres, dæmonem esse mendacem, & patrem mendacij, cœptæ reformationi pro viribus operam dederunt, licet in his & alijs vexationibus adeò grauati fuerint, vt noctes * bene insomnes ducerent, nec dæmon iste malignari destitit. Nam postmodum alterius nouitij cappam destruxit, & famulo in coquina fratrum necessitatibus seruienti violenter librum satis pulchrum, in quo horæ canonicę contine bãtur, cœpit, & in ollam bullientem iecit & totaliter destruxit: sicque tandem miser illæ dęmon abcessit, & fratres iam, velut laboriosas formicas, occultas & patentes vias perambulare sinit.

Ioan. 8.

c. d. omit. f. legendũ pene.

dæmõ breuiarium projicit in ollam bullientem.

De vtilitate peregrinationis discretæ. De laude & fructu Christi passionem crebrò ruminantium.

CAPIT. XI.

E*Xtra domum via satis recta & aperta ambulant, vt necessaria acquirant pascua.* Per quæ docet omnes viuentes collegialiter, seu ciuiliter, quòd extra locum suæ habitationis pro necessarijs ædificatoriè possunt egredi. Recta enim via, morum rectitudinem denotat. Aperta autem est extra domum via recta, quando iuxta Christi verbum, sic lux nostra coram hominibus lucet, vt videant opera bona & nostra, per quæ meritoria acquirimus

Mat. 5.

nus pafcua virentia hæreditatis æternæ. Cauſa utem quare extra domum ambulant eſt, vt paſ-ua neceſſaria acquirant, animarum moraliter in-elligo, vel corporum. Quãtumcunque enim quis itam duxerit bonam & clauſam, tamen ſæpe o-us eſt, vt pro victu vtriuſque hominis ſibi vel pro bi commiſsis extra domum egrediatur. Si via ecta tũnc incedere geſtiat, ſiue in via pedum fue-t, ſiue morum, non ambulent, præſertim ſine te-e ſocio, in abditis, vel vbi ſordes eſſe conſueue-int communiter, velut in angulis, alioquin ſpo-i periculo ſe quis committit in rebus honorẽ vel heſaurum animæ concernentibus.

IG. Dic quæſo, ſi occurrit, aliquod miraculum oſtro factum tempore, de bono fideli, qui extra uam habitationem prodeundo pro animæ vel orporis neceſſarijs, diuina gratia viſitatus ſit in oc maligno tempore. *THEOL.* Duplex tibi andam prodigium de vno Chriſti famulo diui-tus oſtenſum in ſuo corporali itinere. Nam no-ro tempore fuit vir ille dignus memoria, de quo bi in proprietate prima ſuprà retuli, qui ob amo-em Dei genitricis, ob ſatisfactionem pro delictis, t vt Deo vacaret quietus, nonnunquam ad pere-rinandum verſus Aquiſgranum de Nurenber-a ſe deuotè dedit itineribus. Conſuetudo præ-rea talis illi crebra extitit in itinere, vt inter prã-ium & cœnam, etſi ſiti graui premeretur, nulla-nus tamen biberet, ſed delectationi tali ob reue-entiam dominicæ paſsionis reſignaret. Hanc au-m afflictionẽ zelo diuini amoris aſſumptã, quia rtè naturæ debili nocere poterat, ita tandem mi-o modo temperauit diuina clementia. Siquidem itinere tempore illo & hora qua ſitis Dei ſeruũ rauare cœpit, ſtatim ore clauſo quandã humecta-tionem

Exemp. ſitis diui-nitus ſe-data in quodam peregri-nãte Nu-remberge-gẽſi. cap. 1.

tionem rorifluam ori suo infundi sensit, quam, quia haustus refrigerantis naturam * gessit, mirãdo deglutire cœpit, & omnem sitim sibi extinxit, nec hoc semel tantum accidit, sed quotidie, quando sitis, vt præmittitur, sanctum virum vexare cœpisset. Cumque hanc diuinam, vt præsumitur, recreationem plurimo tempore percepisset, adfuit infausta quædam (vt ita dicam) illi dies & hora, in qua peregrinando, vt antea, versus beatam virginem in Aquisgranum graui vexatus æstu, siti acuta tentatus est: affuit etiam pro tunc in ipsius itineris spatio, abstinentiæ bonæ ipsius viri, maioris transgressionis fomentum, fons quidam amœnus & frigidus; quo viso pugnare cœpit ingluuies cum abstinentia, quæ etiam deuicta est, nam appetitui corporis satisfaciendo, bibit, & diuinum, quem prius susceperat, haustum irrecuperabiliter pro tunc perdidit. *PIG.* Scire vellem cur Deus illi suo famulo ob tam parui (si credere audeo) excessus transgressionem, talem voluit consolationẽ adimere? *THEOLO.* Responsum non aliud, quàm vt suprà prima proprietate dixi, accipito, quia eodem perpenso causam quæsiti tui habebis. Audi aliud eidem Dei famulo impensum beneficium. Est consuetudo multum laudabilis multorum, ne dicam, plebeiorum vtriusque sexus in Alemania, verumetiam magnatorum & nobiliũ, ad minus semel die naturali in hora aliqua, summum humano generi impensum beneficiũ Christi passionem meditari & rememorari, vt exinde Deo grati mala mundi ferant patientiùs, & virtutes operentur faciliùs. Hunc morem postquam Dei famulus audisset in sermone cõmendari plurimum, cœpit ipse eundem dietim prosequi deuotiùs, quo potuit. Admiratio autem quædã magna tandem

rest. pro gestit.

Pia consuetudo in Germania quotidie meditandi passionẽ domini.

tandem eum tetigit, videlicet, acerba & grandis quæ fuerit in Christo tristitia tempore quo patiebatur in die parasceues, qua admiratione sancta crescente postremò orationes ingeminare nō desinebat ad Christi clementiam, vt si sua voluntas esset, sentimentum aliquod perceptibile daret, in quo per experientiam viri simultatem dictæ amaritudinis legeret. Nec fraudatus est à desiderio suo bono: Nam die quadam, cùm iuxta consuetudinem de ciuitate Nurenbergæ exiret versus capellam Sancti Leonardi, satis prope muros dictæ ciuitatis iacentem, ad quam deuotorum hominum multitudo dietim solet confluere, constitūtos in itineris dicti spatio meditabundus & sitibundus ad obtinendum id quod iam diu desiderauerat, inopinatè tantus dolor suo corpori, & tristitia illabebatur animæ, vt omnibus deficientibus viribus cogeretur solotenus cadere, seseque putabat illico animam è corpore perdere. Verùm quia istud diuinum munusculum communicationis dominicæ passionis non in habitu, & permanēter, sed solùm dabatur in passionis & transitus cuiusdam modo, idcirco resumptis viribus resedit, & vltimò surrexit, gratiùs deinceps & deuotiùs, immò & dulciùs Christi passionem mente reuoluendo.

Datur eidem experimentū doloris Christi in passione.

PIG. Tria hic occurrunt dubia. Mihi enim constat quosdam terreri à Christi vita meditanda, præsertim vbi passionis eius fit memoria, turbulentū & tristem Christum per decursum vitæ suæ fuisse existimantes, naturaliter autem cum tristi diu quemquam morari tædet. Primò igitur quæro: An Christus qui vitam duxit perfectissimam, & semper via incessit publica, an inquam martyr sēper fuerit, qui passionem suam acerbissimam præuidit? Secundò, vtrum conuersationem lætam in

Tria dubia.

vultu,

vultu, gestu, & verbo crebrò suis ostendit. Tertiò, anne aliquando riserit. *THEOLO.* Ad primum dico: martyr fuit, vt ita dicam, scientiæ infusæ notitia, sed non sensu doloris & experientia. Ab instanti enim conceptionis suę notitiam habuit omnium futurorum in superioribus animæ beatæ potentijs, vbi verbum vidit clarissimè & per infusam scientiam; sed hæc futura præagnoscere, sensualitatem non mouebant ad tristitiæ & doloris sentimenta, nisi appropinquante passionis tempore. Hoc vult S. doctor cùm in 3. dist. 17. quæst. vltima dicit. Quamuis mors à principio cōceptionis esset pręuisa, non tamen præuidebatur vt imminens, ideo dubitationem, id est formidinem affectus non faciebat, sed solùm quando iam imminebat. Sic enim in nobis experimur timorem vel dolorem. Scit enim studens vitam iuuenis, omnium terribilium finem esse mortem ex dicto philosophi in 3. Ethicorum, & se moriturum, sed quia non eam imaginatur vt propinquam, sed vt distantem, ad tristitiam modicum vel nihil mouet: mouet autem in sensato, sene esse & propinqua si sic præcogitatur. Ad secundum, reperio quòd Christus in facie & in omnibus artubus sui corporis pulcherrimus fuit; pro maiori parte vitę, conuersando cum alijs, vultu hilari & iocundo incessit, & in verbis, affabilitatis, & eutrapeliæ virtutes perfectè ostendit. Primum patet ex sacra scriptura, ex sanctorum doctrina, ex approbata historia, & ex rationis id conuincitur industria. Nam secundum Hębreos & Latinos sacrę scripturæ expositores illud Psalmi de Christi humanitate ad literam exponitur. Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, super quo B. Hieronymus in epistola ad Principiam virginem

Resp. ad 1

Thomas in 3. dist. 17. q. vlt. ad 5.

Arist l. 3. Ethi. c. 6.

ad 2.

Psal. 44.

virginē dicit. Abſque paſsionibus crucis pulchrior vniuerſis fuit virgo de virgine, qui non ex voluntate viri, ſed ex Deo natus eſt. Niſi habuiſſet, & in vultu occultaſſet lumen quoddam ſidereum, nunquam eum Apoſtoli ſtatim ſecuti fuiſſent, nec illi, qui ad eum comprehendendum venerāt corruiſſent. Idem ſuper Matthæum dicit. Certè ipſe fulgor diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana relucebat facie, ex ipſo primo aſpectu diſcipulos ad ſe trahere poterat, ſicut magnes lapis annulos & ſtipulas ac feſtucas ſibi copulat. De vultus autem hilaritate ad literam tam ſecundum Iudæos, quàm iuxta Catholicos, Iſaias, Iſaiæ 42. de Chriſto ſic prædicit: Non erit triſtis, nec turbulentus. Vbi gloſſa: Semper hilaris, ſemperque iocundus fuit. Et ibidem B. Hieronymus dicit: Denique iuxta prophetiam Iſaiæ, non triſtis neque turbulentus fuit, ſed æqualitatem vultus omni tempore conſeruauit. Quod in falſo Philoſophi gloriantur de Socrate, nunquam ſcilicet eum, plus ſolito, triſtem aut lętum fuiſſe. Idem ponitur in gloſſa ſuper Matthæi 12. vbi Chriſtus præfatum textum Iſaiæ 42. appropriat in multis ſibi, & prælibata verba Iſaiæ, vitio ſcriptorum omiſſa eſſe denotat, vnde & ſanctus doctor ibidem ſic commentatur de Chriſto: Non erit triſtis in corde, nec turbulentus in facie, ſemper enim hilaris, iocūdusque fuit, æqualitatem mentis ſeruans: etſi quantum ad partem ſenſibilem fuerit propaſsio triſtitiæ, non quidem neceſsitatis, ſed voluntatis: vnde Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Hinc B. Bernardus in perſona pœnitentium ſermone de ſancto Martino, comparando Chriſti benignitatem ad duritiam ſæculi ſic dicit: Dominus Ieſus libentius mecum, quàm ego ſecum eſſe dignatur,

Hieron. ad Princi. de explica. pſal. 44.

Hieron. in c. 9. Mat.

Gloſſ. interlin.

Id habet Gloſſ ord. ad c. 42. Iſa.

Thomas ſuper Iſa. cap. 42.

Bernardus.

quem inuenio quotiens quæro. qui occurrit cum panibus fugienti, qui vultum lætum mihi ostendit, qui meam pœnitentiam, sicut innocentiam, amplexatur, vbique lętus, vbique bonus, vbique pius, vbique dulcis cum magna multitudine dulcedinis: non facit supercilium, oculos non obliquat, nec retorquet faciem, nec verba resonat ampullosa: sed occurrit reuertenti, & accurrit in amplexus flens super collum meum, & iubet proferri stolam primam. Hæc Bernardus, & alia similia de filio prodigo cum suo patre adducit proposito. Historia pręterea de Abagaro rege authēticata scriptis Iuonis Carnotēsis, epistola Adriani ad Carolū & sententijs Ioannis Damasceni lib. 4. de imagine gratiosissima saluatoris, ab eodem, linteo impressa, prælibata confirmat. Rationibus etiam idē conuincitur in sacro eloquio fundatis, & in morali philosophia. Nam ea quæ immediatè à Deo manant, secundum Chrysostomum, excellunt alia sui generis, vt in Adam creato & Eua, in vino per Christum de aqua facto, & similibus patuit. Sed Christi humanitas immediatè à spiritu sācto creata & facta est. Insuper, secundum omnes nostræ sophiæ professores, Christus omnes virtutes habuit, quæ imperfectionem non includunt, sed affabilitas seu amicitia est vera, ac specialis & perfecta virtus, nullam imperfectionis notam includēs, vt probat sanctus Thomas 2. 2. q. 114. qua affabilis quis est debitè proximo: de qua Sapiens mandat Ecclesiastici quarto. Congregationi pauperū affabilem te facito: immo pars est iustitiæ, quia homo naturaliter est animal sociale, ideo debet ex quadam honestate veritatis manifestationem alijs. Sicut autem homo non posset viuere in societate sine veritate, ita nec sine delectatione, quia sicut

Luc. 15.

Damascenus lib. 4. orthodo. fid. c. 17.

Ioan. 2.

Tho. 2. 2. q. 114. art. 1.

sicut Philosophus dicit octauo Ethicorum: Nullus potest per diem morari cum tristi, nec cum non delectabili: Ideo tenetur ex debito quodam naturali honestatis homo, vt alijs hominibus delectabiliter conuiuat, nisi propter aliquam causam necesse sit aliquando alios vtiliter contristare, vt in correctione pro peccatis (sicut Apostolus 2. Corinth. 7.) pronis ad peccatum: non hilarem vultum ostendendo, sicut Ecclesiastici septimo: Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem ad illas. Ergo ad sapientem pertinet, vt delectationem adferat conuersantibus, nō * lasciuam, quam virtus cauet, sed honestam, secundum illud Psalmistæ. Ecce quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Hæc de Thoma. Hinc est, quòd Pharisæis Christi discipulos, immo magistrum calumniantibus, Lucæ quinto, dominus ait: nūquid filios sponsi potestis facere ieiunare dum cum illis est sponsus? Venient autem dies, cùm abblatus fuerit ab illis spōsus, ieiunabunt, ieiunio, scilicet exultationis, nō afflictionis, secundum glossam. Lucæ decimo, ait euangelista, exultauit Iesus spiritu, & dixit: Cōfiteor tibi Pater &c. Quæ Cirillus, Albertus magn⁹ & Hugo de Christi humanitate exponūt. Immo virtus eutrapeliæ, qua quis bene scit cōuertere aliqua dicta vel facta in solatiū (vt in quarto Ethicorum ponit Philosophus, & sanctus doctor secunda secundæ quæstione 168) à Christo neganda esse, non apparet. Dicit propterea Origenes. Venit traditio talis ad nos de Iesu, quoniam non solum duæ formæ in eo fuerunt, vna secundum quam omnes eum viderunt, altera secundum quam transfiguratus est coram discipulis in monte, sed etiam vnicuique apparebat secundum quod fuerat dignus, si-

Arist. li. 8. Ethi. c. 5.

rest. ex orig. pro lasciuiam

Psa. 132.

Gloss. ord.

Arist. li. 4. Ethi. cap. 8.

Thō 2. 2. q. 168. ar. 2.

Origenes trac 35. in Math. sub med.

Sap. 16.

cut & de manna ſcriptum eſt, quod habebat ſaporem ad omnem vſum conuenientem. Ita etiã hodie diuerſimodè à diuerſis videtur mentibus. Vnde Caſsianus colla. abbatis Iſaac. 2. Secundum naturam puritatis ſuæ vnaquæque mens in oratione ſeu contemplatione ſua erigitur vel formatur, tantum ſcilicet à terrenarum ac materialium rerum contemplatione diſcedens, quantum eam ſtatus ſuæ prouexerit puritatis, feceritque Ieſum humilem hominem adhuc & carneum, vel glorificatum, & in maieſtatis ſuæ gloria venientem, internis obtutibus animæ peruideri. Ad tertium dubium de riſu cautè loqui oportet & intelligere, ne imperfectio aliqua perfectioni ſummæ aſſcribatur. Reperio igitur in ſacro eloquio riſum triplicem. Vnum virtuoſum; Alium delicioſum, ſeu iocoſum: Tertium pernicioſum. Pernicioſus eſt, quo quis per ineptam lætitiam ad peccatum mortale declinat cum rationis conſenſu deliberato: de quo veritas Lucæ ſexto ait. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Vbi beatus Baſilius. Superfluus riſus eſt immoderantiæ ſignum, & effrenis animæ motus. Vbi etiam dominus peccato væ addit, ſecundum doctorum communem doctrinam, criminale peccatum adeſſe Chriſtus innuit. De quo Prouerb. 2. dicitur. Lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Delicioſum verò, qui ad tales conſenſus metas non peruenit, ſed ex inordinata animi lætitia procedit, ſicut de riſu Saræ legimus. Geneſ. 18. quę audito conceptu ex ſenibus, diſceptando de Dei oraculo (vt gloſſa dicit) riſit, quamobrem etiã ab angelo correpta fuit, quia fidem nondum de eius verbis habuit. Vnde & beatus Auguſtinus, ibidem dicit in gloſſa, quod riſus fuit dubitationis, non admirationis ſolùm: Quale peccatum fortè

Caſsian. colla. 2. abb. Iſaac cap. 6.

Ad 3.

Triplex riſus.

Baſilius.

Gloſſ. in terl.

Gloſſ. ord.

beatus Augustinus ridendo commisit, quando poma quędam iuuenis existens substraxit alijs: de quo lib. confessionum dicit. Risus erat quasi titillato corde, quòd eos fallebamus, qui hoc à nobis fieri non putabant. & vehementer nolebant. Nemo autem solus facilè ridet, nisi cùm aliquid nimis ridiculum sẽsibus occurrit,* vel animo: vel saltem risus perniciosus hic fuit. De quibus duobus risibus Seneca lib. de quatuor virtutibus dicit: Reprehensibilis est risus, si est immoderatus, si pueriliter effusus, si muliebriter * factus. Odibilem quoque facit hominem risus, aut superbus & clarus, aut malignus, aut furtiuus, aut malis alienis euocatus. De secundo risu dicit B. Basilius in regula. Incontinẽtiæ signũ est, inordinatis & incõpositis moribus agere in risu, cùm vtique subridendo tantummodo lætitiam oportet indicari. Indecorum est enim trepidantem cum sonitu eleuare risum, quod per incontinentiam mentis accidere solet etiam inuitis; quæ res grauitatem & constantiam animæ emollire ac resoluere solet. Qui risus quàm alienus esse debeat à religiosis, ostendit exemplum in vitas-patrum, vbi dicitur: Patribus in charitate manducantibus, risit vnus ad mensam, quem videns abbas Ioannes amarè fleuit, dicens: Quid putas frater iste habet in corde? qui risit, cùm magis flere deberet, quia charitatem manducat. Virtuosus autem risus est quem Seneca, vbi supra, sic describit fiendum. Non, inquit, sit risus tuus scurrilis, sed grata vrbanitas. Sales qui sine dente sint, ioci sine vilitate, risus sine cachinno, vox sine clamore. Talem lætitiam, vel vt Basilius ait, subrisum fuisse affirmat B. Bernardus in sancto Malachia episcopo. Quid, ait, non ædificat in eius incessu, aspectu, habitu, vultu? denique

Augustinus li. 2. conf. c 9.

adieci vel ex orig.

Seneca.

orig. fractus.

Basil in regulis fusius disp interrog. 17. quò vid tur. respicere.

Vitæ Patrum.

Bernardus.

 vultus

vultus hilaritatem non suscitauit mœror, nec læuigauit risus, totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis, perfectionis forma, per omnia seriosus, sed non austerus, remissus interdum, dissolutus autem nunquam, negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans. Talem se fuisse testatur B. Iob tempore prosperitatis. Iob 29. Si quando ridebam ad eos, scilicet cum quibus conuersabar, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram. Super quo S. doctor dicit. Hoc ostēdit quia erat in conuersatione moderatus, nec enim dissoluebatur ad eos in gaudio, vnde dicit: Si quando ridebam ad eos, scilicet aliqua signa lætitiæ ostendens, non credebant, sc. me esse risibilem. Et similiter etiam nō erat per tristitiam depressus, vnde subdit: Et lux vultus mei non cadit. Solent enim homines mœrore depressi oculos dimissos ad terram habere. Et dominus Albertus super eodem dicit. Si quando ridebam, ait, quia ad eos exhibens hilaritatem, quod aliquando faciendum est, vnde Ecclesiastici 4. Noli esse sicut leo in domo tua euertens domesticos tuos. Non credebant, sc. quod risus vt risus esset, sed quod esset hilaritas benignitatis magna maturitate modesta, nihil habens ineptiæ, secundum illud Ecclesiastæ 2. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Et hoc explanat idē subdens: Lux vultus mei in hilaritate significata non cadebat in terram, hoc est, in conculcationem, sicut lux eorum, qui ineptas habent lætitias & dissolutas, de quibus dicitur Sapientiæ 14. Dum lætantur insaniunt. Virtuosum hunc risum Abraham habuit, de quo Genes. 17. dicitur: Cecidit Abraham in faciem, & risit, dicens in corde suo: putésne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?

Thomas in c. 29. Iob.

Albertus ibidem.

Super

super quo glossa. Gauisus est, vnde Isaac risus vocatur. Sequens autem applaudendo dixit, non disceptando. Et vt ibi Augustinus cap. 18. dicit: Hic risus admirationis fuit, non dubitationis: vnde ab angelo non hic, sed Saræ risus reprehensus est Ad tertium igitur quæsitũtuum ex tertio risu virtuoso recipere poteris, * qui pro quanto perfectionem importat, à Christo non est negandus. Sed quia plus prodest aduersa quàm prospera fortuna, teste Seneca, & teste propheta, à latere sinistro, aduersitatis, sc. cadunt tantum mille, vbi decem milia cadunt à dextris prosperitatis, Christus paupertatem elegit, & pœnitentiæ opera, fleuisseque legitur, non quin prefata sanctorum dicta de eo locum omnino habeant, vt præmittitur.

Gloss. inter.
August. in gloss. ord.
sc. responsum.
Psal. 90.

IG. Contentus sto, & prout ex superioribus conijcio res magni profectus est, & virtutum materia sæpe, & multum meritorium dominicam meditari passionem, & tamen nonnulli litteratorum reperiuntur, qui contrarium huius suadent: ut ad illam quam laudas meditationem, nec exclamatorijs, nec priuatis sermonibus fideles Christi trahere nituntur. *THEOLO.* Imperfectum meum fateor, verius præsumptionem & stultitiam: diebus enim aliquibus & temporibus meditationes tales non magnipendi apud me, & alios, t debui: sed Christi verborum immemor & sanctorum autoritatibus, omisi in me, & in proximo, de quo doleo. Doctus sum etiam cum confusione mea tacitus, quàm merito multum dolere de neglectis deberem, quia reuera à generosis, & à simplicibus, à doctis, & à secularibus, ab oppidanis, & à ruralibus, ab his, inquam, quos omnes, ni fallor, summam expertus sum deuotionem acquisisse in Christi passione, didici quàm fructuo-

ſum illud ſit memoria reuoluere quod Chriſtus fieri mandauit, Apoſtolus docuit, & ſanctorum auctoritas authenticauit. Hæc, inquit, quotieſcūque feceritis, videlicet, conſecrando, vel ſumendo ſacramentum dominicum, in mei memoriam facietis, vt Eccleſia in Miſſæ habet officio, & à Chriſto ſumptum eſt. Vnde prima Corinth. 11. Apoſtolus dicit, poſt Euchariſtiæ primam traditionem Chriſtum dixiſſe Apoſtolis: Hoc facite quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem: quotieſcunque enim manducabitis panē hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis, donec veniat. In eiuſdem etiam laude ita dicit Sanctus Thomas in 4. diſt. 7. quæſt. 1. art. 3. Confeſsionis fidei Chriſtianæ tota ſumma conſiſtit in paſsione Chriſti, vnde Apoſtolus 1. Corint. 2. Non iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Cuius articuli confeſsio maiorem habet difficultatem: quia ſicut dicitur in eadem epiſtola 1. cap. Nos prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudęis quidem ſcandalum gentibus autem ſtultitiam. Hæc Thomas. Præterea idem in 2. 2. q. 82. vbi tractat de deuotione, concludens quòd tria ad deuotionem cauſandam ſūt accommoda, videlicet, Dei gratuitum donum, conſideratio propriorum defectuum, & contemplatio, ſiue meditatio de diuinis, ſic contra vltimam cauſam arguit. Si contemplatio eſſet propria, & per ſe cauſa deuotionis, oporteret quòd ea quæ ſunt altioris contemplationis magis deuotionem excitarent: Huius autem contrarium apparet, frequenter enim maior deuotio excitatur ex conſideratione paſsionis Chriſti, & alijs myſterijs humanitatis ipſius, quàm ex conſideratione diuinæ magnitudinis. Reſpondet. Ea quæ ſunt

Luc. 22.

S. Thomas

Idem 2. 2. q. 82. art. 3.

sunt diuinitatis, sunt secundum se maximè excitantia dilectionem, & per consequens deuotioné, quia Deus est super omnia diligendus: sed ex debilitate mentis humanę est, quòd sicut indiget manuduci ad cognitionem diuinorum, ita etiam ad dilectionem per aliqua sensibilia nobis magis nota, inter quæ præcipuè est humanitas Christi, secundum quod in præfatione dicitur. Vt dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. Et ideo ea quæ pertinent ad Christi humanitatem per modum cuiusdam manuductionis, maximè deuotionem excitant, cum tamen deuotio principaliter circa ea quæ sunt diuinitatis consistat. Hinc venerabilis Beda super illud Matthæi 16, Tu es Christus filius Dei viui, sic dicit. Si Apostolo Paulo satis est nihil scire nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum; quid amplius mihi desiderandum est scire quàm Christum? In vno enim hoc nomine & diuinitatis, & incarnationis, & fides est passionis. Complexus est itaque omnia, qui & naturam & nomen expressit, in quo summa virtutũ est. Sed quo protelabor longius? finis fidei meæ Christus est, finis fidei meæ filius Dei est, in quo, scilicet, ingrediendo & egrediendo moralis formica pascua inueniet.

Beda.

De præparatione cibi spiritualis, de duplici dulcedine diuinæ gratiæ, quæ aliquando in Eucharistiæ sumptione, aliquando in alijs exercitijs percipitur, & de mirabilibus naturalibus quæ videntur esse miracula.

CAPIT. XII.

Non

NOn more apum sibi formicæ cibum faciunt, sed à Deo, & à natura cibos donatos recondunt. In primis contemplatiuorum, in secundis verò refectio & labor actiuorum datur intelligi. Panis enim iste, de quo Lucæ 14. dicitur, Beatus qui manducat panem in regno cælorum, à quibusdam sollicitudine quasi propria & labore acquiritur, vt à doctoribus sanctis, & prælatis prudentibus, qui conatu sibi à natura indito, non tamen sine Dei instigante gratia, operibus bonis insistunt. De quali cibo Ecclesiastici 14. dicitur. Ante tuum obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos reperire cibum. A quibusdam verò incipientibus & imperfectis mentis recreatio cum labore modico plus reperitur, quàm fatigatio præpararetur. De eodem & priori Prouerb. 13. dicitur. Multi cibi in noualibus patrum, & alij congregantur absque iudicio. Est enim (vt tactum est suprà circa finem primi capituli) mentem consolans gratia Dei seruis collata in via, vna gratum faciens, quæ à quibusdam in modico, vel in nullo aliquando percipitur sensibiliter. Alia est gratia gratis data, in qua diuina dulcedo sensibiliter acquiritur Dei solius munere, sine merito præuio. Primam potientes sine secunda sæpe sub virtutum & tentationum statu laborant grauiter, sed meritoriè plurimum: sicut Christi Apostoli ablato sponso luxisse reperiuntur. Secundi verò impugnationibus non quassantur pro tunc grauibus, sed cum gaudio diuinæ consolationis minus merentur cæteris paribus, velut saluatoris discipuli, qui in præsentia sponsi lugere nequibant.

Matth. 9. PIG. Da peto, exemplum de secundis, de primis enim est commune. THEOL. Noui aliquem militem, Boarum nomine, generosum multum,

tum, & etiam apud sæculum prudentem virum in Herbipolensi diœcesi, qui mihi satis familiaris fuit & notus, & quæ sequuntur, vt sibi consulerē, patefecit. Cùm enim fuisset aliquando iuuenis cū filijs procerum, satis malè in quibusdam educatus est, non verbum Dei, sed fistulatores audire consueuit, prudentum & grauium virorum societates fugit, & verba blasphemiam Dei notantia vix aut nullatenus in ore continere potuit. Venit interea tempus, quo pro acquirenda militia ire debuit ad terram, quam Dei filius suis cruore & pedibus consecrauit. Vbi cum alijs peregrinis per loca varia, in quibus Christus passus est, deductus est, & ab alto tunc per Dei gratiam visitari cœpit. Nam quasdam orationes crebrò ob Dei reuerentiam dicere proposuit, & miles effectus in terram propriam redijt, vbi in virum alterum est mutatus. Ex prædicationum enim auditione discere cœpit, quòd longè deuiasset à Deo, & an militando antea in diuersis guerris proximis nocuisset in mundo: Confessionem sacramentalem omnium facinorū suorum fecit, & pro loco & tempore læsis secundum prudentum consilia satisfecit. Deinde non modò vt antea semel, sed bis in anni spatio Eucharistiæ sacramentum suscepit. Quo facto in secunda communicatione etiā deglutita iam sacrata hostia, quendam insolitum percepit saporem dulcem quidem, & prout coniecturare potuit, similem habentem odorem panis frumenti nouiter & optimè depisti, sed cùm de hoc miraretur, & cogitaret cibo sumpto materiali talem saporem & odorem debere recedere, illud non statim euenit, sed longo temporis tractu postea continuauit prefata perceptio, quæ tamen postremò desijt. Cœpit interea sequenti anno trina vice Eucharistiam sumere.

Exempl. Boari militis conuersi sentientis miram dulcedinē in Eucharistia sumptione.

mere, in festiuitatibus videlicet maioribus, & in qualibet communione se sapor & odor prædicti augmentauerunt in perceptibilitate & in cõtinuatione, quousque deuenerunt ad tantam suauitatem, quòd nulli rei dulci & suaui ea comparare poterat. Verberatus est interim Dei iam miles in sua conscientia, vnde hæc sentimenta prouenirẽt, annè à Dei munere, vel ab hostis antiqui versutia. In vitijs enim se habituatum esse sciuit, licet contritum iam se esse crederet de peccatis, quæ omnia animo reliquit: vnde testimonium conscientiæ se habere non vidit de tam insolita percepta dulcedine quòd à Deo esset. E diuerso verò, operationem dæmonis adeo appropinquare Eucharistię effectui, vix animo concepit. Cumque diu in hac nutaret ambiguitate, euenit, Deo disponente, tempus quo sermonem à quodam litterato audiuit, distinguentem inter virtuosam dulcedinem, quæ aliquando non sentitur in gustu, sed percipitur solùm in vitiorum, quam facit, fuga, & inter sensibilem dulcedinem, quæ perceptibiliter animum iocundat nonnunquam & corpus, qua dotantur & cibantur ideo aliquando debiles & infirmi à Christo, ne à cœptis desistant sanctis pœnitentiæ operibus. Quo audito miles se esse de secundo genere hominum coniecit, & deinceps acrioribus virtutum operibus operam dedit. Prius enim à multis quęsiuerat secretò prudentibus, quid de sentimento prædicto tenere deberet, sed tãtummodo, vt tactum est, viro plenè responsum fuit in prædicatione publica. Noui præterea quãdam aliam virginem Adelheydim nomine, quæ in loco villagij valde rusticano nõ lõgè ab Isnensi opido Constãtiensis diœcesis nata fuit, & diuinitus vocata à primo iuuentutis flore. Nã septennis paren-

Exemp. Adelheydis virginis miras diuinitus consolationes recipientis.

parentum pascens pecora, à coætaneis, solò tamen nutu, nonnunquam procabatur amatoribus, vt in illa ætate ab insolentibus pueris de longinquo solet fieri; sed illa statim, vt dolum affuturum sensit, ad orationis fugit tutamen flectendo genua, & manus ad suũ sponsum, quem elegerat, leuando: sicq; tentatorũ fugit omniquaque ad malum machinatio. Veniẽdo proinde ad annos nubiles magnã dulcedinẽ in diuino obsequio, in orationibus sensit, & priuatis meditationibus, quæ sibi exercitia deuota corporis quo ad Deum, & laborẽ in domo, & in agris adeo fecerãt leuia, vt opera perficeret improportionata feminæ viribus. Nam per totam quadragesimam strictè ieiunabat, pisces & oleũ nunquam, & minimè butyrum gustabat, interim in agris sulcos, qui à vomere linquebantur, post aratrũ instrumento ferreo diuidebat, in quo maximus consistit labor, & siquidẽ terra ibi culturę tam inidonea erat, vt aratrum seminibus sufficienter non præpararet, nisi pręsulcetur terra iteratis vicibus vomere, & nisi postremò sulci diuidãtur, quorũ tamen partes adhuc, velut glutẽ, sibi cohærẽt mutuò. Tẽpore hyemali, quando omnia cõgelantur strictissimè, post diurnos labores durissimos, virgo ad horã & vltra sæpe tã diu coram lectulo orabat, quousque plãtæ pedũ, antea in stabulo, vel apud pecora madefactę, in calceis eisdem congelatę adhærerẽt tam validè, vt solutæ à calceis cutẽ virginis excoriarẽt sępius. Quæ õnia sibi facilia reddebat diuina, quã tũc sensit, cõsolatio in suis meditationibus. Tandẽ verò circa annũ suũ vigesimũ quartum ciuitatẽ Isni intrauit vna cũ tribus sororibus, quas cõseruabat in castitate virgines, & ibidẽ tantã aggregauit virginũ aliarũ multitudinẽ, vt in opido propè modico quinquaginta virgines

essent

essent in medio sæculi deuotissimè Deo seruiētes, cum proposito ita perseuerandi, earumque mater effecta est, & demum feliciter prope annum quadragesimum vitam hanc resignauit morituram. *PIG.* Cur per hunc librum iam multa vidêris Dei seruorum dixisse miracula? Nunquid naturales & philosophi, eisque experimentatores similes aliqua mira sciunt facere miraculorum typum gerentia? *THEOL.* Sciunt quidem, & multi talibus abutuntur, aut ad curiositatis, aut ad auaritiæ vitium, licet sint merè naturalia: vt de albo lapide, qui Aimast dicitur, de quo sic dicit dominus Albertus libro suo de causis proprietatum elementarium lib.1.trac.& ca. 10. Quod, inquit, mirabile, est & lapis quidam albus, cuius nomen est Aimast, qui attrahit ignem ex magna longitudine, & sequitur eum ignis, & inflammatur in ipso, & faciunt cum illo deceptores sacerdotes lampades ad aras, quas per seipsas dicunt accendi, & sic deludunt populum simplicem. Sequitur autem ignis Aimast album vbicunque oppositus fuerit ei, siue superius, siue inferius, siue à dextris, siue à sinistris, & hoc pro certo est, quia lapis ille spirat quasi spiritum sulphuris, quo spiritu sic ignis ad locum attrahitur. nec tantum attrahitur, sed etiam mouetur ignis ad ipsum, siue ad rem in qua est locus eius naturalis secundum aliquid, sicut magnes locus generationis ferri: Hæc ille. Sic quidam lanam quandam circumferunt, quæ in igne ardet, quam quidam Salamandræ serpentis, alij lanuginem plantæ cuiusdam asserunt esse. Sed Albertus lib.21. de neutris se esse expertū dicit, sed expertus sum, inquit, quod est lanugo ferri, vbi enim magnæ massæ ferri cōfabricantur, aliquando scinditur ferrum, & euolat vapor ignis, & cum illo

Albertus magnus mira refert de lapide Aimast, & alijs quibusdam.

ille capitur panno, vel manu, vel per ſe adhæret tecto fabricæ, & eſt ſicut lana fuſca, & aliquando alba eſt: & quod de illo fit, & ipſa lanugo non aduritur igne, & hoc trutanni dicunt eſſe lanam Salamandræ. Hæc Albertus. Item idem dicit de lapide Albiſton lib. ſuo mineralium quod ſemel accenſus multis annis ardet, propter vnctuoſum connaturale. Item ponit inde regulam, & plura de corylo, cuius partes diuiſæ, ſe naturaliter reuniũt: & plura ſimilia & experimenta ſunt, quæ ſimplicibus miracula, vel ſuperſtitiones eſſe videntur, & tamen apud ſapientes ſciuntur eſſe naturalia ſolùm.

Finis libri primi.

Liber

Liber Secundus.

QVOD REVELATIONIBVS quis credere potest bene probatis: Quòd simplicibus aliquando & feminis tanquam aptioribus aliqua reuelantur, & de Magistri Vincentij laudibus.

CAPITVLVM I.

DE verisimilibus bonis reuelationibus arridet alius duodenarius de formicarum proprietatibus. *Quarum prima est in differentia motuum, quia quædam repunt tantummodo, aliæ alas acquirunt, aliæ volant.* In quibus triplicem vitam iustorum innuũt, actiuam, contemplatiuam, & doctrinalem, siue informatiuam. In actiua enim vita degentes quia corporalibus & terrenis negotijs miseriæ & necessitatis insistunt, idcirco in huius mundi exilio quasi in terra repunt. Contemplationis autẽ studio se dantes pro viribus, ⋆ qui spiritualibus & cœlestibus bonis inuigilant cum columba, cuius pennę deargentatę, & posteriora dorsi eius in pallore auri ad superna tendunt. Sed doctrinalem vitam habentes ex vita & officio, puta, qui contemplata alijs per documenta tradunt, non modò pennati, sed volantes meritò dicuntur, & vitam Aposto-

⋆ d. addit sunt.

Psal. 67.

Apóstolicam ducunt: de quibus propheta admiratur Isaiæ 60. dicens. Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? *RIG.* Te dicturũ de reuelationibus bonis nũc exorsus, in quo satis vereor & ambigo, annè ridiculo te in prospectu pluriũ expones, quàm vtilitati quorundã deseruies; quid, inquient, opus est reuelationib⁹ modernis stylo insistere cũm in sacris scripturis, & per studiosos in sanctorũ doctorũ commentis omnia quæ necessaria sunt, expressa sint? Semel inquit Iob 33. loquitur Deus, & secundò idipsũ non repetit. vbi interlinealis glossa dicit: Deus singulis priuata voce non respõdet, sed eloquiũ condidit, quod õnibus satisfacit, & glossa marginalis addit. Heliu prẹuidens quòd scripturã sacrã dominus cõdiderit, & in ea publicis vel occultis cunctorum quæstionibus responderit, ait: Semel locutus est Deus, & idipsũ non secundò repetit. Propterea si quis de agibili aliquo dubitat, an prosequendũ sit vel exequendũ, lumẽ intellectus agẽtis id poterit ostẽdere in creatione animæ dudũ infusũ, de quo secũdũ multos propheta loquitur, vbi dicit: Multi dicunt, quis ostẽdit nobis bona? & respondit: Signatũ est super nos lumẽ vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Terrere fortassis etiam nõ debet modicum, quòd in nouissimis quibus inuenimur istis diebus, in quo instant tempora periculosa reperiuntur feminæ, sexu fragiles & mobiles animo, frequentius visiones habere, quã viri natura fortes, & mente stabiles. *THEO.* Qui obseruat vẽtũ, (ait Salomõ prudẽtissimus Eccl. 11.) non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metet. Ergo subdit: Manè semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua, quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud, & si vtrumque

Gloss. ord.

Psal. 4.

2. Tim. 3.

simul, melius esset. Cuius hæc, vt glossa innuit, sententia est. Qui metuit persecutionem aduersariorum, qui per ventum possunt intelligi, nunquã meritoriè seminat verbo nec facto: & qui ad adulationes blandientium timet, quæ per nubes significantur, nunquam vitam æternam metit. Peruersi, inquit idem, difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus Eccl. 1. paucique valde sunt, vt videmus, qui spiritualia sectantur toto ex animo. Aptè etiam Apostolus 1. Corint. 2. tibi respõdet, vbi dicit: Nos non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinantur. Et lucidius 1. Thessal. vltimo dicit. Hæc est voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis: Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere, omnia autem probate, quod bonum est tenete. Per hæc ad primam tuam obiectionem respõdeo. Vbi sacras scripturas, & eius expositores doctrinam omnem & difficultates quęstionum continere affirmas, verum dicis, sed non omnis fidelium plebs hæc cordetenus nouit, nec discere potest in libris, nec doctores habet vbilibet, nec tempore necessario semper. Num ergo his opus est diuina clementia succurrere, & vnctionem eis submittere ab alto? vt latè satis ostensum est suprà 4. cap. libro procedenti. Non enim minor est Dei potentia & misericordia, imo in effectu latior nunc, quã in testamenti veteris obseruantia, præsertim vbi cordis adest, sine peccato graui, puritas, vel tempore

Gloss. interlin.

pore oportuno, si id exigit necessitas, secundum illud Isaiæ 59. Ecce non est abbreuiata manus domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat, sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis. Historiam audi, quam nec ea negauit quęsita virgo, quam tota Basiliensis ciuitas habet pro viuo sanctuario Adelheydin de Mulberg. Huius enim parentes fuerunt simplices plebei, & deuotione pleni ciuitatē præfatam inhabitantes: habuerunt autem tres infantes liberos, præfatam Adelheydim, & Catharinam, ac Ioannem suum fraterculum. Contigit ibidem quodam tempore quo de habitatione pristina ad domum aliam migrabant inhabitandum, tres pueros antefatos circa primum constitutos septennium, hortum nouæ inhabitationis statim intrare, & puerili more quisque puer arborem vnam amplexatus est, eam dicens esse suam, quam singuli deinceps speciali prosequebantur fauore. Eodem igitur anno cum iam arbusta vernali tempore virere inciperent, contra naturalem morem ligni, de qualibet arbore flosculus alterius speciei oriri cœpit & florere. De prima quidem albi coloris flos, quæ erat appropriata, vt præmittitur, Catharinæ, de secunda, quæ alterius sororis extitit, similis coloris flos albus: de tertia verò, quam Ioannes sibi appropriauerat, rosa procedebat amœna. De quo spectaculo multi satis admirabātur, quid sibi hæc prænosticarent futuri. Vitę autem sanctitas, si in prædictis inspicitur subsecuta pueris, florum istorum prophetiam declarat. Nam ambæ sorores virginitatis nitorem seruauerunt illibatè: Prima quidem vsque ad tertium prope septennium, in quo feliciter migrauit ad dominū.

Exemp. de tribus floribus natis in tribus arboribus, designantibus virginitatem seruaturos duas sorores cū fratre.

Altera hodie viuit ferè nonagenaria, omnium virtutum, & virginum ſpectaculum. Frater verò quē cum virginitate, & in æquipollenti martyrio credo intraſſe feliciter ſepulchrum, factus eſt calceator, in qua arte, cuius etiam ſuus pater Mulber cognominatus extitit, familiam præfatā nutrire meruit vſque ad vigeſimum ſuum circiter annū in quo à quodam ſancto viro, forte futurorū pręſcio, vocatus eſt ad ſcholas, in quibus nō ſine deriſione multorū infra bienniū in artibus liberalibus, tātū profecit tā Baſileę, quàm in vniuerſitate Pragenſi, vt iam coætaneum, & in prædictis artibus ſimilē vix haberet. Redijt deinde à generali ſtudio, & in conuentum Columbarienſem poſt noſtri ordinis ingreſſum venit, quem in multis locis reformari procurauit, & tam deuotus prædicator tandem effectus eſt, vt Germania ſibi parem pro tunc non haberet. Imperterritè enim & animoſiſsimè vitia correxit, & ob id dudum, & longè ſatis vexatus à perſonis varijs, poſtremò in longa quā pręoptauerat ægritudine feliciter, vt ſpero, cum martyrij quodā merito ab hac luce diſceſsit. De qua hiſtoria ſtylum ideo laxo liberiùs, quia ſocius itineris ſępe eſſe merui huius ſancti viri, & hodie viuētis ſuę ſororis notitiam magnam in bono habeo & habui.

PIG. Quia tibi placet reuelationes aliquas referre, expedit vt exprimas in quo certitudinis gradu tales credas eſſe veras. *THEOL.* Nolo intelligas in ſequentibus exēplis cuiuſcunque reuelationes in gradu tātæ certitudinis ponere, in quāto sūt prophetarū & ſanctorum doctorū oracula, de quibus cap. 7. dicetur. Reuelationes enim bonas has eſſe intelligo viſiones, quæque a bonę & optimæ famę prodierunt hominibus, in nullo, ſacræ ſcripturæ, doctrinæ eccleſiaſticæ, nec dictis ſanctorum cōtrariantes,

c. d. qua.

riantes, sed potius Dei hæ sunt consolationes, secundũ illud Apoc. 2. Vincenti dabo manna abscõditum, & dabo illi calculum candidũ, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Nec volo per hæc ausum, quantum mea interest, dare faciliter credendi omni instinctui, etiam ei qui speciem magni boni gerit: Scio enim tantum esse periculum in faciliter credendo reuelationibus, vt in hoc pede se, iuxta Augustini dictum, ferè omnes hæretici fundent tanquam ad vltimum refugium, sicut patet in Arrianis & Hussitis, quorum sectæ se diuina reuelatione affirmauerunt credere id, in quo principalis eorũ perfidia consistebat. Verba autem vera & sancta quæ Iob esse asseris, non eius, sed Heliu sunt iniustè persequentis sanctum prophetã. Nec glossa quamlibet allocutionem dei secretam adimit fidelibus, sed id esse Dei speciale donum & priuatum non vetat. Vnde enim septem dona spiritussancti, de quibus Isaias loquitur, habitus reales in bonorum animabus, nisi, vt secundum S. Thomam, eis mediãtibus bene & faciliter mobilis ad diuinas inspirationes quis redderetur? Aliud quod subiungis motiuum, minus me mouet à cœptis desistendũ, videlicet de lumine signato super nos vultus domini, quia aut illud est radius agẽtis intellectus animæ concreatus, aut splẽdor aliquis collatus gratuitè secundum glossam. Si de primo intelligis, cũ naturalis sit, ad totum regimen humanæ vitæ, quæ ad supernaturalia tendit, non sufficit. Si verò de secundo capis, meo non tuo obsequitur proposito, quia illud lumẽ est, quod pater parauit ad reuelationem gentium, & ad gloriam plebis suæ Israel. Porrò postremum nihil te, quæso, terreat adeo vt multarum ex deliratione feminarum

Iob. 33.

Isa. 11.
2. 2. q. 68. ar. 1.

Psal. 4.

colligitur ex Gloss. partim interl. partim ord.

omnes oberrare contendas, aut viros mente latius preditos semper decipi contendas: memor eris tamen, hortor sancti doctoris verbis, quibus in 2. 2. q. 82. art. 3. dicit viros simplices & femineum sexum, qui maiorem in se vident, propter suos defectus, humilitatis materiam, sæpe grandiori deuotione, & per consequens altiori contemplationis perfundi gratia. Diffinit enim ibi contemplationem siue meditationē esse deuotionis causam, & in huius contrarium sic arguit. Si contemplatio esset huiusmodi causa, oporteret quod contemplationi aptiores essent in deuotione maiores, cuius contrarium videmus, quia deuotio frequenter magis inuenitur in quibusdam simplicibus viris, & femineo sexu, in quibus inuenitur contemplationis defectus. Respondet ibi. Scientia & quicquid aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est, quod homo confidat de seipso, & quod non totaliter se Deo tradat, & inde est, quod huiusmodi quandoque occasionaliter deuotionem impediunt, & in simplicibus & in mulieribus deuotio tio abundat, elationem comprimendo. Si tamen scientiam & quamcunque aliam perfectionem ratio perfectè Deo subdat, ex hoc ipso deuotio augetur. Vt autem hoc exemplo doceamus, noueris me sæpius didicisse à nostro prouinciali patre venerabili, & omnium reformatorum fratrum tutore, quod in opido * Goppingensi quædam paupercula, sed casta & deuota muliercula nostro viuebat tempore, quæ dudum ante incinerationem dicti opidi, incolas lamentabiliter clamitando auisauit. O, inquit, quantum væ loco huic imminebit in breui temporis spatio. A qua cum sciscitaretur quid mali homines passuri essent. Respondit: ignis, inquit, incendiū opidum in cineres resoluet cum

S. Thomas.

** Gep. [c.d Gepin.]*

Exemp. paupercula & castæ mulieris prædicentis incendium vrbis Goppingensis.

cum graui nimis iactura hominum, peccatis eorum hoc exigentibus. At illi. Vbi quæso, primùm insurget? Respondit ista: In domo talis viri. Quo audito paterfamilias eiusdem domus, ne proditor vel auctor incendij putaretur, spontaneè, nullo angente, opidum reliquit. Sed quia probus à cunctis iudicabatur, coactus est opidum & habitationem propriam reinhabitare, & non multò post in eiusdem domo, ignis, nescitur quo Dei iudicio, primùm accensus, & deinde loca vicina incendẽs, opidum totum incinerauit, & incolas, femineum sexum non semper esse spernendũ, edocuit. Tradit insuper naturales rationes dominus Vuilhelmus Parisiensis pręsul & doctor in suo Vniuerso, quomodo ob teneritudinem complexionis, aut propter aptitudinem mentis nonnunquam femina viro est ad impressiones separatarum substantiarum * captabilior in bonis assistente gratia, & in malis ea absente. Vide de hoc infra lib. 5. cap. 10. causas huius distinctiũs.

f. capabilior.

PIG. Quia de obiectis me absolutum video quęstionum nodis, peto da exemplum dę principali proposito, vt modernum virum videamus aliquẽ, qui in actuali theorica vita, & in doctrinali fulserit.

THEOL. Magistrum Vincentium accipito de regno Arragoniæ nostri ordinis, & sacræ paginæ professorem egregium, qui diu pœnitentiariæ gerens officium in curia Apostolica, tandem per orbem penè, Dei verbum seminauit gratiosissimè. Pedes, quando valetudo sinebat, diu ambulauit, quibus infirmatis, non nisi aselli tergo vehi voluit, in paupertate voluntaria vixit, esum carnium semper vitauit, & ieiunijs ordinis & ecclesię sedulò institit. At vbi, & quantum valebat contemplationi vacans, sæcularium vitauit præsentiam, nisi

S. Vincentij ord. Prædic. labores, prædicationes, & miracula.

nisi quando ædificatio proximi ad contrarium coëgit. In qua contemplatione hausisse videtur diuina reuelatione sensus, verba, & gestus quæ diuinißimo modo effundebat & ostendebat in sermonibus. Tam enim gratiosus in Dei verbo fuit, vt nec sui sancti patres, & nostri, ei in hoc æquiparari potuerint; Dominicus, videlicet, Petrus, & Thomas. Nam de villa ad villam, de regno ad regnum tam multa milia sequebantur eum vtriusque sexus homines, non solum plebei & simplices, sed etiam in iure diuino, canonico, & ciuili graduati, & religiosi varij, vt in comitatu se penè omnium mechanicarum artium viri, & mercatores nutrirent. Habuit plures secum de diuersis religionibus fratres, quibus auctoritatem Apostolicam subdelegauit, quam primùm habuit à domino Petro de Luna: & eodem per Concilium Cõstantiense deposito, habuit ab eodem secundariò pro confeßionum audientia, sicque de diuersis peccatoribus Christo maximum collegit pœnitẽtium populum. Vix vnquam ecclesia aut platea tam ampla extitit in ciuitate aliqua vel opido, quæ populum suis prædicationibus aßistentem caperet. Vnde frequenter cogebatur in campis prędicare, vbi ciues, qui virum sanctum precibus adduxerant, de ligno in altum capellã erexerant. Quotidie hic missam ibi, vel in loco simili cantauit publicè, vnâ cum fratribus, qua finita, statim prædicauit motiuè, vt credatur à fide-dignis, quos tempore Basiliensis concilii examinaui, vltra numerum triginta milium Iudæorum & Saracenorum ad gremium duxisse ecclesiæ. Sileo de infinitis alijs baptisatis peccatoribus, quos ad veræ pœnitentiæ statum aduexit. Vt plurimùm etiam, finito sermone, innumeros liberauit à dœmonibus, super quos

Dominicus. Petrus martyr. Thomas Aquinas.

Supra triginta milia Iudæorum & Saracenorum conuertit.

per quos etiam specialem à Christo potestatem habuisse dignoscitur. Pro infidelibus verò prædictis tale ad capiendum tetendit rete euãgelicum. Nam quia in quibusdam regnis, vt in Aragonia, multi sunt Saraceni serui, & Iudæi in magno numero, idcirco cum locis talium appropinquauit, per potestatem fidelium principum procurauit, vt in platea publica, sub vnius protracti sinus termino, solùm infideles conuenire cogerentur ad audiendum dei verbum. Quo facto, cœpit vir dei ad Iudæos, si affuerunt, vetus exponere testamẽtum, quod sciuit optimè secũdum Hæbraicos doctores, & Christum ibi prædictum, & venisse efficacissimè probare. Si verò pagaui aderant, legem naturæ, munditiam legis euangelicę sciuit, & alia naturalia accommoda fidei adducere, & hoc modo in captura spiritualium piscium Christi rete magnis & multis repleuit piscibus. Prædicauit autem quotidie (excepta fortè vnica quindena) per 18. annos circiter in regnis, Castellæ, Aragoniæ, Nauerræ, Portugaliæ, & Franciæ, ac in partibus his adiacentibus, tandem autem in Britannia, vbi post multa, quibus antea claruit, miracula, deuotissimè dormiuit in pace cum patribus suis. *FIG.* Reuera si hic Apostolorum vixisset tempore, puto memoria laudabili, annalibus fidelium diligenti stylo asscriptus fuisset.

Id factũ est & habetur 5. Aprilis.

THEOL. Verum asseris; & hanc ob causam præsentia, præcedentia, & quæ sequuntur trado scriptotenus, ne ingratitudinis mater, & nouerca virtutum talia sepeliat obliuio & negligentia.

De Archiepiscopi Treuerensis Ottonis bona vita, & cur hodie Episcopi, non sicut olim, clarent miraculis.

CAPIT. II.

FOrmicarum est alia conditio, quod *prænosticant & præsentiunt frigus, & pluuias, & tempestates aeris.* Huius autem signum est, quia ante aduentum calamitatum talium se ad casas suas recolligunt diuino instinctu. In quibus typum gerunt virorum eminentium, qui gratia quadam dotati prophetica, mala imminentia fidelibus prędicunt, & Deo gratis, ne tangantur à talibus, vel saltem alios muniunt, vt præparatiores migrent à mundo. *FIG.* Da exempla, quibus hoc tempore certa reuelatio finem vitæ præmonstrauit.

Prædictio mortis Comiti VVirtenbergensi facta.

THEOL. Pauci sunt elapsi anni quibus viuebat meo tempore Comes de VVirtenberg Constantiensis diœcesis, cuius vitæ terminus fuit qui sequitur, vt in præsentia nostri prouincialis (à quo hæc habeo) Castellanus de Stockgardē recitauit multis fide-dignis viris astantibus. Nam præfatus Comes iam propè sexagenarius fuit aliqualiter debilis ad mortem, tamen nullatenus humano iudicio: vnde se ad thermas prope ⋆ Geppingen contulit, vbi lætè frueretur balneis. Die vna medicus ad eum dixit: Domine domui vestræ disponatis, & animæ prouideatis principaliter, quia reuera in quinque horarum spatijs ab hac luce migrabitis. Cui ille, Quid, quæso, refers? nulla enim indicia mortis, nec tu, nec ego iudicamus in me esse. Est præterea dudum mihi prophetatum, feminam

a. b. Scoppingum.

nam

nam in opido proximo quandam eadem debere mori hora qua ego, quam nec ægrotare percepi. Cui medicus: Hæc, noueritis, femina, omnibus munita ſacramentis, prope agoniam laborat in extremis. Et iterum Comes. Scio alterum mei interitus indicium, arborem, quam nouimus non multò ante meam mortem ruituram ex oraculo quodam. Cui medicus. Domine hæc hodie cecidit, ergo occaſum veſtrum adeſſe ſciatis. Tunc Comes ad extrema propinquans, in prædictis didicit, & in propria experientia mortem adeſſe, quam in ſex deinde horarum ſpatijs deguſtauit. & inopinatè ſatis occubuit. Talis modi notitiam & reuelationem habuiſſe videtur noſter contemporaneus dominus Otto Treuerenſis Eccleſiæ archiepiſcopus. Hic, vt à ſuo cancellario magiſtro Tydmaro, decretorum deuoto valde doctore audiui, & ab alijs fide dignis percepi, hic, inquam, diuino (vt creditur) nutu primum electus in præſulem dictæ Eccleſiæ, tam plenam duxit vitā virtutibus, vt non de Theutonia epiſcopus, ſed plus videretur eſſe monachus. Nam corpus ieiunijs & veſtimentorum duritia atterebat, & animum infra rerum temporalium extremum ſtrepitum, ad contemplatiuam vitam erigebat. Latera ſua tam in rebus eccleſiaſticis, quam ſecularibus talibus muniuit viris literatis & religioſis, qui noſcere poſſent, quid reddendum eſſet Deo, & quid Cæſari. In propria perſona cum exercitu non modico, fide bona plenus, & in expenſis grauibus Bohemiam intrauit, & quantum ſua interfuit, peſtem hæreticam ibidem extirpare conatus eſt. Pro qua cauſa, niſi Apoſtolicæ ſedis prohibuiſſet licentia, quam obtinere nequiuit, bona quædam fortunæ ſuæ Eccleſiæ libens vendidiſſet. Et quia zelus domus

Ottonis Treuerenſis archiepiſc. vita ſancta, & mors diuinitus reuelata.

Matth. 22.

domus domini virum istum comedere non desijt, quando vidit suos canonicos, & collapsos sacerdotes à gradu suæ institutionis, monasteriaque deformata vbilibet: idcirco operam dare cœpit sanctæ reformationi, quam in se dudum antea strictè assumpserat: quam quidem in paucissima loca introducere valuit, sed in nullum collegium clericorum secularium. Maligno enim instigante spiritu, & vitiorum turma tam in monasticis, quá secularibus viris, renitente, muri destructæ Hierusalem reædificari non poterant, & opus Dei demeritis hominum exigentibus interceptum est, non, vt olim, à mechanicis, sed à malis clericis & monachis. Qua in re hi qui minus debuerant, literis sacris imbuti videlicet, & Deo dedicati amplius quàm seculares restiterunt reformationi. Quo viso vir sanctus ingemuit, & cum beato Ambrosio, de cleri duritia tactus dolore cordis lamentari cœpit, & mori ac cum Christo esse non pertimescere, voceque prophetica, quadam die, diuina, (vt creditur) reuelatione præditus, publicè prædicere, & sui incolatus absolutionem adesse in breui, & deinde rebellem clerum & populum vltione diuina mulctandum graui. Vos, inquit, me benignum præcedentem sequi noluistis, venient tempora in quibus neglectum supplere cupietis, & præ calamitate id non perficietis; ego autem interim tollar de medio, & dormiam cum patribus meis. Dixit, & per ordinem actum est, vt prædixit. Nam pauló post, licet ætas viri id non exigeret, tamen diuino beneficio, (vt reor,) & ne oculi sancti hominis viderent mala imminentia ægrotare cœpit, & sumptis deuotissimè ecclesiasticis sacramentis, feliciter migrauit ad Deum. Post cuius occasum in electione noui pastoris

Psal. 68.

1. Esdra 4.

Paulinus in vita S. Ambrosij

paſtoris diuiſio non modica ſuborta eſt. Nam penè omnes elegerunt vnum, qui viro Dei in reformatione plurimum, vt dicitur, reſtiterat, quatenus aliorum captaret beniuolentiam. Paucíſsimi alium prætulerunt armis munitum theatralibus, & mundana fretum amicitia, qui de facto, non de iure priori reſiſtendo, permittente diuino iudicio, eum penitus à iure electionis deſiſtere coëgit. Dedit proinde dominus Apoſtolicus & confirmauit in Treuerenſem præſulem, Spirēſem prius epiſcopum, virum ſeculari conſanguinitate etiam potentem, cui is, qui prius electum à cepto deſiſtere compulit, pari modo reſtitit, & longè acrius. Exinde ſibi hi reſiſtentes mutuò, primum via iuris, deinde materialibus armis, demum vtroque ſibi tam inhumaniter reſtiterunt vtrimque, vt ipſa diœceſis, immò metropolis ſex circiter annis & vltrà, interdicta grauiſsima, excommunicationes acerbiſsimas, prædas, incendia, cædes hominum, & bella patiatur continuè. Deſolantur propterea Eccleſiæ, & monaſteria adeo, vt plurimi exulare cogantur alibi: quidam ex rerum temporalium carētia, alij vero ex ſacramentorum, quam habere coguntur, abſtinentia.

PIG. Virum hunc, quem verè laudas, tanto tempore dudum agnoui, in cuius hiſtoriæ ſententia nunc primum validè diſco, quàm verum ſit id quod ſuprà præcedenti libello docuiſti, id eſt cap. 7. videlicet, quòd deformatio Eccleſiæ, & defectus reformationis non ſemper aſcribenda ſunt epiſcopis & paſtoribus, ſed ſæpe ſubditis, & morbidis ouibus. Scio enim ex fama præfatum pontificem comitem fuiſſe origine, vita immaculatum, amicis etiam ſæcularibus & potentibus ditatum, & virtutibus plenum, in me tamen inſurgit

insurgit admiratio, cur non modò, sicut olim, sancti & deuoti sunt episcopi.

Cur non hodie vt olim miraculis clareant episcopi.

THEOL. Causa huius est, quia iam, non velut olim, à spiritu sancto ad apicem cathedralis culminis eorum fit vocatio, sed à vanègloriosis, & ab auaris clericis & laicis crebra eorum fit promotio. Mox enim vt sedes aliqua vacare incipit, conspirant mutuó honorum cupidi canonici, qui nobiles & principes subarratis aucupantur epistolis, & per cognatos Hierusalem ædificare nituntur in sanguinibus, dirigunt plures statim ad Romanam curiam, in qua copia reperitur eorum, qui vendicatis supplicationibus, vt oculos tegant domini Apostolici, referre norunt ea, quę nunquam fuerunt in esse, idoneos affirmant esse præsulatui, qui nulli bene præfuerunt statui, & ita falsis vel cautelosis narrationibus, ignarus, vtinam non vitiosus, animabus præficitur milibus, quem multi agnoscunt nunquam aptum extitisse ad debitum regimen duorum hominum. Silentio pertranseo de sublimatis in cathedras pōtificum eos qui duo obligantur scire testamenta, per duo designata mitræ cornua, quorum nullus congruè nouit loqui grammaticam prima puerorum rudimenta. Tales enim postmodum in regimine ecclesiarum talibus clarent miraculis qualia esse solent in secularium hominum peruersis curijs. Vnde tuæ quęstionis nodum aliquando videtur soluisse (vt audiui) quidam Theologicæ scientiæ non ignarus, regi Francię quærenti, vt tu mouisti. Modo, ait, domine mi rex non miraculis, vel diuinis reuelationibus, aut vitæ sanctitate pollent velut antea episcopi, ideo certè, quia antiquitus hos præuijs orationibus sanctis creauit spiritus sanctus in pręsules; modò autem solis præmissis humanis fauoribus

Mich. 3.

ribus vos & principes facitis pōtifices, qui vestris, non Dei, clarent miraculis & prodigijs. Nam spiritu sancto promouente episcopos, in primitiua ecclesia cœcis visum, claudis gressum, & mortuis dabant vitæ reditum, terris pacem, & super his ciues aduehebant cœlestes. Nunc verò episcopi vestro repleti spiritu diabolico eiusdem clarent virtutibus, quia videntes oculis, gradientes pedibus, & sanos vita orbare soletis, dum de terra per vestras guerras pacem, & de cœlesti vita religiones tollitis. *PIG.* Hæc, de quibus loqueris malorum miracula, & vulgus clero obloqui videtur, in Alemania crebriora sunt quam in quacumque mundi parte alia; fortassis ideo, quia iam spinis rerum temporalium adeo nobiscum circumseptæ sunt multæ diœceses, vt in eis non animarum pastores, sed mundanæ militiæ principes vita, moribus, cura, & vestitu ac equitatu potius, quàm episcopi esse censeantur: quibus pompis tantò obruuntur, vt animarum saluti non possint intendere, & prouidere. *THEOL.* Vulgus nō longè in hoc à veritate discedit, sed vtinam imperfectum suum non viderent oculi nostri, de cuius plateis nondum defecit vsura & dolus, in cuius ciuitate vidimus iniquitatem & dolum sępe, potius sæpius. Verùm causam huius lapsus in episcopis, rerum temporalium, nō plenam assignasti, quæ ad malum cogat, sed occasionem præstat, videlicet, eis qui possessionibus Ecclesię licitis abutuntur ad illicita: cuius demōstratio patet in beato Gregorio totius orbis & vrbis olim ditissimo episcopo. Audisti insuper suprà, & modò de multis Alemaniæ præsulibus bonis, qui laudabiliter diuitijs & animabus præfuerunt. Non ergo vsus, sed abusus in tēporalitate cleri passim vituperandus

Psa. 138.
Psa. 54.
lib. 1. c. 6

perandus est. Caue propterea, ne sectam Hussitarum præsentem incidas, inordinatè detestando cleri temporalia, quæ certum est primum esse data ad tuitionem morum & fidei, ad salutẽ animarum, & ad Dei augendum obsequium, quæ bona si maior pars malorum prælatorum non quærit principaliter, non mirum, quia in omni ferè multitudine, bonis raritas pretium imponit.

PIG. Nunquid inter simplices plebeios reperiũtur aliquando prophetico fulgore illustrati, qui imminentes malorum tempestates prænosticent sicut recitasti de præsulum cœtu?

Act. 10. *1. Cor. 12*

THEOL. Sic. Non enim est personarũ acceptor Deus, sed vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, qui spiritus distribuit singulis, prout vult, teste Apostolo. Fuit meo tempore quædam reclusa prope Basileam diœcesis tamen Constantiensis, in domo dominorum Theutonicorum de Prussya Buken nominato. Hæc anus effecta iam in dicto loco reclusa, toto mentis nisu Deo famulabatur, & sui sexus feminis consilia in dubijs satis catholica crebrò ministrare solebat, quando ad hæc actuabatur. Visitare hanc multi vtriusque sexus homines solebant ob deuotionis gratiam de Basilea veniendo. Inter quos quidam secularis sacerdos beneficiatus in Basiliensi Ecclesia deuotus & senex, mihi notus, Nicolaus nomine, specialior in domino dictę reclusæ esse solebat. Ad quã cum quadam vice veniret, quæsiuit ab eo sancta femina, in qua parte ciuitatis Basiliensis domicilium pro nunc haberet dominus Nicolaus. Qui respondit. Prope summam Ecclesiam. Cui illa. Doleo de hoc vehementer. At ille. Cur, inquit? Et illa. Quia in breui circa eundem ciuitatis situm, Deo permittente, vindicta grauis incolas conturbabit.

Inclusa prædicit incendiũ.

babit. Quæ verba ſacerdos velut ab ore feminæ prolata, & minus ponderis habere credebat, quouſque non longè poſtea ipſius ſacerdotis domus, & ferè trecentarum domorum ibidem incendio inopinato demoliebantur.

De viſu hominis duplici: De ſomniorum veritate & falſitate: & de auiſatis in ſomnio vel vigilia per ſanctos.

CAPIT. III.

B*Inos habent oculos, quibus corpore reguntur.* Nam propter paruitatem ſui capitis formicæ oculos ſitos habent ſuper quædam additamenta, quæ per modum duorum pilorum egrediuntur de capite. Per hæc docemur ſatis apertè, quòd binis oculis, corporis videlicet & animæ, vti debemus ad debitum regimen vtriuſque hominis. Qui enim ſint corporis oculi, palam eſt omnibus. Animæ verò oculi ſunt intellectus practicus & ſpeculatiuus ſecundum Auguſtinum lib. 12. de Trinitate, & in gloſſa dicitur 1. Corinth. 2. Primo enim velut ſiniſtro intueri debemus inferiora & terrena, ſine quibus in hac vita victitare nequimus. Secundo verò ſpeculanda ſunt ſuperiora & æterna, ſine quibus finem noſtræ beatitudinis attingere non poſſumus. De vtriſque tā corporis quàm animæ oculis propheta commemorat vbi dicit: Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum donec miſereatur noſtri. Et de intellectualibus potiſsimè veritas ait ad diſcipulos: Beati oculi

Auguſt. lib. 12 de Tri. ca 3. & 7. Gloſſ ord.

Pſa. 122.

qui vident, quæ vos videtis. Inter corporeos autẽ oculos & mentales licet magna sit conuenientia, non minor tamen inter eos est differentia: quia corporales sicuti & mentales bini sunt, luce necessariò indigent, munditia & puritate eos nitere oportet, & sicut natura primos multis tunicellis 7. videlicet & 3. humoribus tutauit, prout ars tradit, quam perspectiuam nuncupant, ita gratia & propria industria cautissimè prouidere opus est oculis secundis. Vnde propheta de mentalibus oculis amplius ne læderentur metuens, ad similitudinem corporalium orando addidit, cum dixit: Custodi me Domine vt pupillam oculi. Differunt insuper plurimum, quia primi terreni, vel elemẽtares, secundi spirituales sunt & cælestes: illis lux corporalis, istis verò radius diuinus opus est: hi materiali puluere, isti fantasijs, erroribus, nescientijs, ignorantijs, & delictis maculantur: prioribus in actu & in luce corporali existentibus multas agnoscunt visibilium differentias, sed prò tunc posteriores, intellectus videlicet, per talia impediuntur amplius. Vnde artem memoratiuam imprimere volentes, lucida loca solent fugere, & in caligine Deus à Moyse visus esse dignoscitur, scripturę sacræ testimonio.

Mat. 13.

Psal. 16.

Exod. 19. & 24.

PIG. Scire desidero, vtrúmne in somno anima veritatem diuinam aliquam intellectualibus oculis videre valeat pro regimine vtrique homini debito, interiori scilicet & exteriori.

THEO. In somnio quidem, non autem in somno perfectè perfecto; veruntamen sacra scriptura vnum pro reliquo solet accipere, sicuti etiam philosophum fecisse constat in libro suo de somno & vigilia. Quęsito igitur tuo satis apertè respondetur Iob 33. vbi dicitur: Per somnum in visione noctur-

nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his quæ fecit.

PIG. De literatorum numero plures audiui, qui nullam prorſus, vel penè nullam fidem adhibere iubent viſionibus & ſomnijs, incertitudinem periculi allegantes pro ſua ſententia.

THEOL. Omniquaque reſpuere ſomnia vel viſiones, hodie puto rem eſſe è diuerſo non ſine periculo peccati ingratitudinis, impatientiæ, vel negligentiæ: ad quod me iuuat præcedens in Iob allegata auctoritas, & mouent exempla plurima. Tempore enim meo in conuentu Eiſtetenſi noſtri ordinis quidam frater profeſſus ſtetit, qui aliquandiu B. Barbaræ virgini quibuſdam ſanctis exercitijs crebra præſtitit obſequia, per quam à multis præſeruabatur malis. Torpore autem corporis tandem victus, præfata omittere cœpit obſequia, & ſegnitiei intendere. Hinc dicta beata virgo ſibi apparens in ſomno excitauit, & ei dixit (quemadmodum ipſe poſteà retulit.) Tu cõſuetis obſequijs dereliquiſti me, & ego ſolitis adiutorijs deſtituam te, hoc flebili audito oraculo territus frater fuit, ſed negligentiam non correxit. Nam paulò poſtea leuitatibus deditus, ordinis habitum reiecit, & diu apoſtatauit. Tandem iam in ánima & corpore ægrotans venit ad ciuitatis Nurembergenſis hoſpitale ſine ordinis habitu, & ibi ignotus iacens extremis ſuis propinquare cœpit. Miſſum eſt ad conuentum noſtrum ibidem pro fratre Conrado viro prudenti, vt infirmo cõſuleret, quem in apoſtaſiæ vitio quidam eſſe notauerant: quo percepto frater Conradus habitum ordinis ſpecialem abſconditè attulit, & apoſtatæ,

Exēp. terribile ſ. omittentis obſequia D. Barbaræ in apoſtaſia mortui.

modis quibus valuit, suadebat reinduitionem sui ordinis. Viso autem habitu, nescio quo instinctu dæmonis, vel infirmitatis, miser, velut equus vmbraticus, vestē sanctę religionis temerariè abiecit, dicens: Cur, inquit, modo me vultis confundere? recedite, recedite; quia ita fiet nullatenus. Mœsto itaque patre abscedente, miser & ægrotus statim agonisauit, & ita spiritum efflauit.

PIG. Quæro igitur annè illi profuisset, si ad visionis munus dictæ credulus reassumpsisset derelicta virginis sanctæ obsequia?

THEOL. Credo reuera profuisset plurimum. Audi quæso exemplum aliud. Annis istis quibus præsens Basiliense durauit generale Concilium, eidem in protectorem loco Cæsareæ maiestatis datus est illustris princeps VVilhelmus dux Bauariæ, pater pauperum, & tutor omnium religiosorum, cuius quàm laudabilis vita fuerit, testantur orphanorum & viduarum lachrymę super eodem effusæ mortuo. Hic anno vltimè prętèrito postquā ad propria de Basilea redijt, prout diligenti inuestigatione à sibi notis facta audiui, quadam nocte somnium habuit, in quo ceruum elegantissimæ staturæ vidit, in cuius vno cornu campanellas habere, & in alio cereos plures affixos conspexit: venator autem quidam, multis cum canibus, fugientem insequebatur ceruum, & euadēdi eidem omnes vias præuenit, quo viso territum animal in cemiterium Ecclesiæ beatæ virginis, quæ in ciuitate Monatensi sita est, fugit, & in apertum sepulchrum descendens, per canes captus, & occisus est. Euigilauit his visis princeps, & de eis satis admirari cœpit, quid res ista infausti vel ominis prætenderet. Cumque die sequenti suis ista patefaceret, ipse dixisse fertur, alijs variè somnium

Somnium Guilielmi ducis Bauariæ ei prædicens mortem.

inter-

interpretantibus: Ego (inquit) ceruus iste sum, & in breui vitā hanc concludens mortalē in dictæ ecclesiæ loco humari eligo. Ægrotauit * deinde statim moriturus, & quāquam quibusdā diebus paucis viueret, tamen sumptis ecclesiasticis sacramentis velociter satis vita functus est. Putásne principi illi prodesse potuit preostensum somnium, si eodē bene & cautè interpretato futura iacula preuidisset? *FIG.* Credo Dei magnum esse beneficium, quando eum metuentibus per visionem aliquam dat significationem vt fugiant à facie arcus imminentis periculi. Sed satis me terret multiplex sacræ scripturæ auctoritas, quæ somnia obseruare vetat, quæ tu videris approbare; Nam Leuitici 19. ait dominus. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia, & Deuteron. 13. Propheta ille aut fictor somniorum interficietur. Manasses rex Iuda 2. Paral. 33. vituperatur, quia obseruabat somnia. Et spiritus sanctus in libris sapientialibus contra talia inuehit plurima, dum Salomon, Ecclesiast. 5. dicit. Multas curas sequuntur somnia. Vbi multa sunt somnia, ibi plurimæ vanitates & sermones innumeri. Glossa interlinealis addit. Somnia ne cures quia vana sunt. Et iterum Iesus filius Syrach. Ecclesiastici 34. Vana spes & mendacium insensato viro, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit vmbrā & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia, sed hæc visio somniorum, ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Et iterum ibidem. Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia maleficientiū, vanitas est. *THEOL.* Auctoritates quas induxisti in mediū si diligenti mentis inspiciātur oculo, non omnium somniorū obseruantiam vituperant, sed eorum tantummodo quæ

a. b. proinde.

Psal. 59.

Auctoritates scripturæ quæ vetant somnia obseruare.

Quomodo sint intelligendæ.

superstitiosè fiunt, aut quæ ex cura negociationũ pręcedentium surgunt. Aliquando aliqui minus frequenter, aut incautè somniorum interpretationi insistunt. Nam expressè dominus vbi suprà in Leuitico, & Deuteronomio de maleficis solum antè & post loquitur. Nec dubium quin vanitates incidat, qui somnia curare nititur ex cura præcedenti venientia, & non ex superis. Vnde glossa in Deuter. dicit. Vult, inquit, intelligi ea quæ à diuinis, id est, à maleficis, non secundum Deum dicuntur, etiamsi euenerint, non esse sic accipienda, vt fiant quæ ab eis prædicuntur. Vnde textus sese declarat, qui immediate sic sequitur. Diuinatio erroris, & auguria, mendacia somnia maleficientium vanitas est: propter quod glossa ibi dicit exponendo multas curas, quasi diceret. Sicut qui multa cogitat, ipsa frequenter somniat, sic in stultitiam recidit, qui vltra se de Deo disputat. Porrò quid Ecclesiasticus, quem allegas, senserit, glossa sobriè sic exponit. Quasi qui apprehendit vmbrã &c. Significat somnia & fallacias dæmonum homines sępe deludere, & in errores trahere, nisi cautę discernantur, vnde, s. sequitur. A b immundo * quis mundabitur, & à mendace, quid verum dicetur? Inde in lege præcipitur: Non obseruabitis somnia, neque diuinationes. Quomodo autem cautè sit procedendum in talibus, domino cooperante, in sequentibus proprietatibus habebimus.

Gloss. ord.

Gloss. ord. in c. 5. eccle.

Gloss. ord.

text. & glossa quid.

De somniorum differentiis, de causis eorum, & de deceptis per somnia & visiones.

CAPIT. IIII.

Amputatis oculis eberrant in vijs alijs patentibus. Nutant enim tunc formicæ, & quorsum tēdant ignorant. Ita reuera in mentalibus oculis rationali homini accidit, si diuinæ gratiæ luce priuantur, vel vsu rationis homo bestiæ potius, vel ebrio in via morum comparatur, quàm rationali creaturæ, vel angelicæ substantiæ, qua tamen paulominus est ab initio creatus & munitus. Hoc periculum mentalis cœcitatis, & necessitatem diuinę manuductionis in visionibus & somnijs innuit Sapiens, cùm post ante allegata verba de somnijs protinus sic adiungit: Sicut parturientis, cor tuum fantasias patitur, nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio, & Iob 32. Spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. *Eccle. 34.*

PIG. Doce quæso primum quot sint somniorum differentiæ, deinde modos discernendi vera à falsis subiunge, vt sciamus in quibus cauere, vel residere debeamus, ne in semita huius periculosæ vallis deuiemus à veritatis tramite.

THEOL. Ad primum glossa super textu de Ecclesiastico præallegato, verbis & sententijs beati Gregorij ad tuum propositum de 4 lib. suo dialogorum in his verbis respondet. Aliquando, ait, reuelationes per somnia fiunt. Vnde in dialogo Gregorius: Sciendum Petre quia sex modis tangunt animum imaginationes somnij: aliquando ventris plenitudine: vel inanitione: aliquando illusione: aliquando cogitatione simul & illusione: aliquando reuelatione: aliquando cogitatione simul & reuelatione. Duo prima omnes experimēto cognoscimus, cetera in scripturis inuenimus. Nisi enim somnia per illusionem diaboli fierent, nequaquam diceret vir sapiens. Multos errare fecerunt somnia. Et alibi. Non augurabimini, non obser- *Gloss ord.* *Gregor. l. 4. dial. c. 48.* *Eccle. 34.* *Leuit. 19.*

obseruabitis somnia, valde enim detestabilia somnia ostenduntur, quæ augurijs cõiunguntur. Quia verò cogitatione simul & illusione somnia fiunt, scriptum est: Multas curas sequuntur somnia. Per reuelationem verò Ioseph se fratribus præferendum somnio vidit. Et Ioseph monetur, vt tollat in Ægyptum puerum & matrem eius. Et quia aliquando somnia cogitatione, & reuelatione fiunt, Daniel Nabuchodonosor visionem edisserens, à radice cogitationis inchoauit: Tu rex cœpisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hæc. Ex qua sententia sanctus doctor in 2. 2. q. 95. ad secundum tuum petitum compendiosius, quo vidi, respondet, vt infrà subiungam. Sed primum scito, quòd de somnijs duo genera hominum iudicare valent, philosophi videlicet, & veri theologi, & vtrumque est difficile non habenti acquisitam vel infusam peritiam. Primum modum præsertim, & partim secundum dictus doctor sub quintuplici differentia docet agnoscere in his sententijs & verbis pariter. Diuinatio quæ innititur falsæ opinioni est superstitiosa & illicita, & ideo considerare oportet quid sit verum circa præcognitionem futurorum de somnijs. Sunt autem somnia futurorũ euentuũ quãdoque quidẽ causa, puta cùm mẽs alicuius sollicita ex his quę videt in somnis inducitur ad aliquid faciendũ vel vitandũ, & de talibus loquitur Salomõ, dicẽs: Multas curas fecerunt sõnia. Quandoq; verò somnia sunt causa aliquorum euentuũ in quãtum reducuntur in aliquã causam cõmunẽ somnijs & futuris euentibus. Et secundum hoc plurimum pręcognitiones futurorũ ex somnijs fiunt. Est ergo considerandũ quæ sit causa somniorum, & an posit esse futurorum euentuum, vel ea possit cognoscere. Sciendum est

Eccle. 5.
Gen. 37.
Mat. 2.

Thomas 2.2.q.95 ar. 6. in corp.

ergo

ergo quod somniorũ causa quandoque quidem est interius, quandoq; autẽ exterius. Interior autẽ causa sõniorũ est duplex, vna quidẽ animalis, in quãtum, scilicet, ea occurrũt hominis phãtasię in dormiẽdo, circa quę eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilãdo. Et talis causa sõniorum, nõ est causa futurorũ euẽtuum, vnde huiusmodi somnia per accidẽs se habent ad futuros euẽtus, & si quandoque simul cõcurrant, erit casuale. Quãdoq; verò causa intrinseca somniorũ est corporalis, nã ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phãtasia cõueniẽs tali dispositioni, sicut homini in quo abundãt frigidi humores, occurrit in sõmnis, quod sit in aqua vel in niue. Et de extrinsecè tãgẽtibus experiẽtia docet: Si quis dormientis digito vel manui aquã frigidã circũdederit, statim se in aqua iacere somniabit. Et propter hoc medici dicũt esse intendẽdum sõnijs, ad cognoscendũ interiores dispositiones. Causa autẽ sõniorũ exterior similiter est duplex, scil. corporalis & spiritualis. Corporalis quidẽ, inquantũ imaginatio dormiẽtis immutatur vel ab aëre cõtinẽti, sicut de aqua iam exẽplificatũ est, vel ex impreßione cœlestis corporis, vt sic dormiẽti aliquę phãtasię appareãt cõformes cœlestiũ dispositioni. Spiritualis autẽ causa est quãdoq; quidẽ à Deo, qui reuelat aliqua in somnis ministerio angelorũ, secundum illud Numeri 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somniũ loquar ad illũ. Quandoq; verò operatione dæmonũ aliquæ phantasiæ dormiẽtibus apparẽt, ex quibus quãdoque aliqua futura reuelãt his, qui cũ eis habent pacta inita illicita. Sic ergo dicẽdũ cõcludit doctor ibi respondẽdo, si aliquis vtatur somnijs ad præcognoscenda futura, secũdũ quod sõnia procedũt ex reuelatione

diuina,

diuina, vel ex causa naturali intrinseca, siue extrinseca, quantum se potest virtus talis causæ extendere, non erit illicita diuinatio. Si verò huiusmodi diuinatio causetur ex reuelatione dæmonũ, cum quibus pacta habent expressa, quia ad hoc inuocantur: vel tacita, quia huiusmodi diuinatio extenditur ad quod non potest se extendere, illa diuinatio illicita est & superstitiosa. Ex quibus distinctionibus clarè habes, quòd ex quinque causis somniorum, significatio eorum potest aliquando elici. Primò ex causa corporali intrinseca, vt quando ex materia humida, vel sicca futura phantasia mouetur ad somniandum de similibus, & de talibus propriè iudicat Medicus. Secundò ex causa corporali exteriori oriente ex aëre, vel elemento circundante corpus hominis, vt si aër est humidus, faciliter phantasia sensibilis hominis mouetur ad somniandum de pluuia: & ita de alijs aëris vel circumstantis corporis proprietatibus elemẽtaribus: & de hoc modo propriè habet considerare naturalis philosophus. Tertiò ex causa corporali exteriori, oriente ex impressione cœlestis corporis, vt sic dormienti aliquæ phantasiæ appareãt conformes cœlestium dispositioni: & de hoc cautè habet coniecturare astronomus. Quartò ex causa spirituali extrinseca mala, vt quando dæmon ad cognitionem alicuius occulti vel futuri mouet phantasiam. Quintò verò ex causa spirituali extrinseca & bona à Deo, ministerio tamen bonorum angelorum prodeunte in phantasiam & mẽtem hominis, & de istis duobus considerat Theologus. Prædictis considerationibus, si primum & secundum modos per doctorem sanctum adieceris, septem differentias coniecturandi de somnijs, promptè habebis. Quorum primus est, cum mens alicuius

Ex quinque causis somniorũ haberi potest eorum significatio. 1. 2. 3. 4. 5.

alicuius sollicita est ex his quæ videt in somnis, inducitur ad aliquid faciendum vel vitandum, quemadmodum quidam vani practicant homines, quibus cùm aliquid delectabile somniauerint, tanquã necessariò exequendum id perficiunt, sed tunc talis executæ rei causa, non est somnium, sed animi libertas, vel potius instabilitas. Alius est modus, quando somnia sunt causa per accidens futurorũ euentuum, vt cum fiunt cum causa intrinseca animali, vt quando occurrunt homini phantasiæ in dormiendo, circa quæ eius cognitio & affectio fuit immorata in vigilando, quemadmodum dictum est à sancto doctore in principio suorum verborum. *PIG.* De hoc saltem da exemplum. *THEOLO.* Duo tibi anteà recitabo exempla, ad intelligendum quomodo per somnia adeo deluduntur plurimi, vt eis iam euigilantibus omnino se æstiment in veritate vidisse, quod solo sensu apprehenderunt interiori. Præceptore enim eo referente audiui, quod pater quidam nostri ordinis villagium quoddam intrauit, vbi feminã quandam inuenit dementatam in tantum, vt nocturno tempore se cum Diana, & alijs feminis transferri crederet per aera. Cui cùm pater persi... verbis conaretur expellere salubribus, per... ex ista experientiæ se plus credere affirmauit. ... pater. Sines ergo me esse præsentem cum de... ximo recedes. Respondit illa. Ita placet, & me ...dere videbis præsentibus, si placet, testibus ...eis. Igitur vt deliram animarum zelator con... ...eret, adueniente die recessus, quem vetula ...ixerat, affuit pater cum fide dignis homini... At illa cubellam in qua pasta formari solet ... scamnum positam intrauit, & sedere ibi..., applicatisque verbis maleficis & vnguento, reclinato

Exempla deceptorũ per somnia.

Primum.

reclinato capite obdormiuit, statimque opere dæmonis sōnia de domina Venere, & de alijs superstitionibus tam fortia habuit, vt in iubilo quodam voce submissa clamitaret, & in his plausibus, motis manibus, cubellam cui insidebat nimis mouit, quæ de alto scamno præcipitanter ruens vetulæ subiacentis caput non modicum contriuit: & ita in terra iacentem, nec de loco motam pater inclamauit iam euigilantem. Vbi quæso es? Num cum Diana fuisti, quæ testimonio præsentium nunquam de cubella recessisti? Ex his igitur gestis & mediantibus verbis salutiferis animum ad sui erroris detestationem deuexit. Simile est in legenda beati Germani Antisiodorensis, qui in domo quadam videns serò mensam parari, admirando didicit, quòd propter bonas mulieres nocturno tempore illa comedentes cibaria ponerentur: igitur eadem nocte vigilando vidit multitudinem dæmonum in specie mulierum ad mensam sedentem, quibus ne recederēt imperauit, familiam totam excitauit, & si comedentes cognoscerent quæsiuit, qui cum vicinas suas esse dicerent, misit ad domos singularum, & omnes in lectis suis repertæ sunt. Adiurati igitur dæmones sese manifestabāt, & quomodo populum illuderent aperuerunt. Horum ratio & causa datur 26. q. 5. Episcopi, vbi ex concilio Acquirensi sic dicitur. Ipse siquidem Sathanas, qui transfigurat se in angelum lucis, cùm mentem cuiusque mulieris cœperit, & hanc per infidelitatem sibi subiugauerit, illico transformat se in diuersarum personarum species, ac similitudines, & mentem quam captiuam tenet in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò incognitas personas ostendens per deuia quæquæ deducit, & cùm solus spiritus hoc patitur, infidelis

Secundū ex legēda aurea Iacobi de Voragine.

2. Cor. 11

delis * mens hoc non in animo, sed in corpore uenire opinatur. De somniantium talium visionibus plura ibidem reperies. Porrò quomodo deludantur qui somnijs faciliter credunt, de hoc sume tale exemplum. Noui quendam fratrem nostri rdinis Iodocum nomine, de conuentu Constanensi professum, pro nunc boni zeli; qui cum nior existens non tam fuit, velut modò, moris & conscientia compositus: huic existenti in nuentu, ante tempus generalis Constantiensis oncilij somnialis visio dormienti affuit, in qua i videbatur, quomodo in summum pontificem eatus esset. Vigilans dudum posteà satis seriosè gitabundus (vt ab eo audiui) * incedebat quid i hoc somnium bonæ afferret prænosticationis, m enim aliqualem de veritate in se adimplenpræsumpsit de præsulatu aliquo habendo, licet ris & statu nulla penitus alluderet in homine disposítio. Porrò tempore antedicti concilij ositis per idem tribus à Summo Pontificio, vilicet Petro de Luna, Gregorio Coriarij, & Ioā Balthasare de Costa, qui omnes se in suis obentijs gerebant pro summis pontificibus, locus, tores, dies, & hora in quibus vnicus & indutus pastor, & Petri successor eligi debuit, stasunt. Quibus visis frater prædictus spem prętam sibi clanculo augere cœpit, quòd fortase eo dudum à se visum verificaretur somniū. to autē domino Martino de Columna cōcor, confusus apud se frater, didicit quàm stultū imum dare somnijs sine sufficienti motiuo. multò post autem elapso tempore, tempus priuij appropinquauit, in quo in conuentu res fratres pro solatio aliquando consueverepræsentationes ludicras habere summi pontifi-

adieci ex orig. voculam mens.

Tertium.

c. d intendebat.

Martinus V.

pontificis & curiæ Romanæ, pro quo ioco cùm diuersi iuuenes ad varia eligerentur officia, prędictus frater Iodocus electus est iocosè in summum Pontificem per fictitium. in qua eminentia tunc primum omnem pręsulatus spem perdidit; quam tacitus fatuis * spebus prius sæpe præhabuit. Hic enim euentus non à somnio causabatur, sed ad eum casualiter se habebat.

* i. d. speciebus.

Quòd recurrendum est ad discretos viros in somniorum & visionum incertitudine. Et de sex regulis per quas aliquis in talibus non decipi potest faciliter.

CAPIT. V.

C*Æcitatē incurrens formica, aliā habentē oculos fortissimè amplectitur, nec dimittit nisi ad casam sit reducta.* In quo relucet quam piè talibus diuina prouiderit clementia, cuius instinctu orbata visu formica, videntis industria aliena saluatur. Possunt per talem industriam intelligi hi homines simplices, qui diuino munere somnia diuina, vel reuelationes diuinas habentes, eorum intellectum non vident, sed alieno ductu id addiscunt quod propria industria non norunt, sicut Samuel simplex, & visionum diuinarum inexpertus, cùm tempore pueritiæ in templo cum Heli sacerdote dormiens, tertiò vocatus diuino oraculo, id non à se intellexit, sed qualiter se ad idem habere deberet ab Heli protinus didicit 1. Reg. 3. Sic etiam noui plures valde deuotas vtriusque sexus personas, quæ somnia de quibusdam sibi ignotis euentibus satis certa habuerunt, in quibus sibi non credētes, ne de-

ne deciperentur, recursum humilem ad literatos habuerunt, & eorundem dictis certiores de veritate effecti sunt. Fuit meis temporibus in Argentinensi diœcesi nobilis quidam maior creato milite, libertinæ conditionis, vita & moribus tam compositus, vt nulli eum veriùs quàm Martino post catechismum comparare valerem. Hic quia in omnibus strennuè egerat & probè, quæ Dei erant Deo, & quæ Cæsaris dabat Cæsari omni iudicio, ideo * quidam, qui viri bonitatem, & reipublicæ necessitatem nouerant, eum precibus molestabāt, vt Baliuatum ducatus domini Austriæ debitum, quem habent in Alsatia acciperet, & regeret, de quo, non dubium, apud seculum honorem grandem, & vtilitatem rerum temporalium non modicam assequi potuisset in se & in suis, immo in tuendis sanctis monasterijs, quæ plurimum ibidē diligebat. Distulit vir prudens affirmatiuum dare responsum, & cogitabat quod dictum officium iudicem exigit iura terræ municipalia noscentem, quæ ipse ad plenum nesciebat. Quæsiuit igitur à me & ab alijs, qui sibi accommodi videbantur, quid responsurus esset, vt animam propriam in tuto poneret. Fateor imperfectum meum, quia noui virum esse iustissimum, & quomodo multis prodesse valeret, & fortassis per assessores (qui tamen vix haberi valebant) posse suppleri, quod principali deesset iudici, timidus eram vnà cum alijs quid determinatè suaderem, & ita nullus viro videbatur dare responsum. Habere autem nobilis hic solebat (sciebam) somnia, vel visiones potius valde ponderosas & notabiles prius sæpe, in quibus tamen nihil vel modicum, sed in sola sacra scriptura, & eius expositoribus principaliter se fundare nouerat, vnde quadam vice eodem tempore

Somnium cuiusdam nobilis innuens ipsum non debere suscipere baliuatū ducatus Austriæ.

Mat. 22.

** rest. pro à quibusdā.*

tempore somnium vidit tale. Videbatur ei, quod in agro quodam lato staret satis bene sulcato per aratrum, & semina quæ in manu tenebat accuratè terræ pro fructu habendo insereret, cumque attentius ista conspiceret, vidit quod nullum ex seminibus sursum creuit, sed totum deorsum tendebat ad interitum. In qua admiratione stupens euigilauit, mihique postmodum dixit, nisi consilium firmum mihi dederitis de acceptando Baliuatum exhibitum, mihi consulo vt incertum dimittam, & amplectar certum, liber enim sum modò à cura huius grauis regiminis, quod acceptando, vereor periculo me submittam, potissimè ob ignorantiam iurium secularium, & consuetudinum. Quo audito, acquieui viro prudenti, quia conforme eius fuit iudicium Christi illius sententiæ, qua dicit: Quid proderit homini si vniuersũ mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? detrimentum ait, non perditionem. Intellexit enim nobilis iste pro tunc quosdam habitare potentes in Baliuatu, de quibus timendum erat, ne quidquid boni per antefatum ædificaretur nobilem, illi destruerent, vel ne perficeretur cœptum, præpedirent. Cui euentui verisimiliter visio arridebat de pullulante semine versus terrã, & deorsum, non autem ad cœlum & in sursum.

Mat. 16.

PIG. Nimis generales vsque modò dedisti regulas de curandis, vel non curandis somnijs, idcirco precor ad specialia, quæ plus mouent, descendere velis, ad videndum saltem quid sentiendum sit de multorum somnijs, in quibus rarò vel nunquam falli dicuntur, præsertim in his casibus, quando eis ignorantibus aduersa obuiare consueuit fortuna, puta, tentatio grauis, seu grandis tribulatio & tristitia. *THEOL.* Rem partim poscis quam me tibi

tibi tradere est solius Dei donum gratuitum. De numero enim, heu, sum horum, qui animales sunt, non spirituales, nisi solo nomine: spiritualiũ autem & Dei spiritum habentium proprium est, aliquãdo talia particulariter agnoscere. De quibus per ordinem dicit Apostolus 1. Corint. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Quis enim nouit sensum domini, aut quis instruat eũ? Nos autẽ (concludit) sensum Christi habemus. Vnicuique etiã (vt ibidem 12. dicit) datur manifestatio spiritus ad vtilitatẽ, & inter nouẽ dona gratiarum gratis datarũ dicit, Alij datur discretio spirituum, alij interpretatio sermonum. Hęc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Spiritus præterea loquitur mysteria. ibidem 14. Vnde B. Gregorius, vbi suprà, enumeratis omnibus somniorum causis sic concludit. Difficilè somnijs credendũ est, quia quo impulsu veniant facilè non elucet. Sancti verò illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant quid à bono spiritu percipiãt, & quid ab * illusione patiantur. Ex quibus verbis tria salubria debes documenta elicere tuo proposito valitura. Primum, quòd difficilè somnijs credendum est. Secundum, quòd sancti quidã habẽt notitiã & differentiam aliquando de somniorum interpretatione. Tertiũ verò, quod mediũ acquirẽdi in hoc discretionem spirituum fit per quẽdã nõ solum internum, sed per intimum saporem collatum ab eo, videlicet, sancto spiritu, qui solus interior est cuique rei, quàm ipsa sibi. Hanc ob causam omnes quos vidi magnos Theologiæ doctores fecisse de instinctibus, vel de discretione spirituum tractatus, qui se vltimatè resoluunt

Gregor. l. 4 dial. c. 48.

orig. illusore.

Tria documenta de somnijs

ad dictas Apostoli & beati Gregorij auctoritates, quamquam regulas in eis vel coniecturas potius annectant quas si placuerit intueri, poteris in diuersorum, videlicet, doctorum tractatulis. Veruntamen quia discretè satis ad vnum modum interpretandi cautè somnia descendis quo verentur quidam præostensa sibi futura mala, ideo sex regulis seruatis, spero in Deum, talibus omne malum culpæ vitabis. Prima, diffinitiuè talibus somnijs, neque assertiuè credas, nisi cum indubitatum donum interpretandi habueris, quale Hieremias obtinuit, qui ait Hiere. 26. In veritate misit me dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hæc. Ratio dicti est, quia causæ somniorum sunt aliquando quæ nullius futuræ rei signa sunt, sed tantum præteritarum imaginum, vel aliàs naturalium, non somniata designandum, vel dæmonum, qui credulos somnijs ita assuefieri sibi gestiunt. Secūda regula est, omniquaque somnia non semper abigas, præsertim ea quæ tribulationis futuræ signa forent, si percipis ea crebrò tibi in bonis & vtilibus animæ verificari, quia aliquando Dei dona sunt nos à malis præseruantia, ne ducamur in tentationem. Iacula enim præuisa minus feriunt, vt beatus Gregorius dicit. Tertia regula. Cùm somnium alicuius infausti tibi occurrerit, tunc forti animo cum Dei adiutorio sine confidētia in proprijs viribus, æquanimiter te tenere proponas. Firmatio enim animi per ea naturalia quæ Deus contulit in libertate arbitrij, actuanda sunt, & eis vtendum est, quia istis mediantibus philosophi (vt Seneca docet de remedijs fortuitorum) immania patientèr sustulerunt. Quarta regula. Occasionem mali verisimiliter imminentis pro viribus fugias, ne, videlicet, tu in hoc causam culpabl-

Sex regulæ obseruandæ in somnijs quibus mala putantur præsignificari. 1. 2. *Greg. hō. 35. in Euang.* 3. 4.

pabilem præstes loquendo, eundo ad loca periculosa, & ita de similibus multis, in quibus sæpe nostris negligentijs, vel factis illicitis mala pœnæ grauia incidimus. Quinta regula est, vt deuota oratione frequenter ad Deum pro gratia patientiæ recurramus, quia opus perfectum habet, & iuxta beati Gregorij mentem, miraculorum operationi antefertur. Non enim nostra industria, & libertas arbitrij ad virtutes acquirendas vel retinendas sufficiunt, sed diuina specialis gratia exigitur, quæ precibus sanctorum, & ad Deum effusis orationibus ex diuina misericordia sæpe obtinetur, vbi nostra demerita aliud exigerent. Sexta regula. Caueas in his visionibus, ne superbiens, tuis ex meritis talia tibi collata esse credas, etiamsi sint à diuino spiritu. Talia enim quando sunt à Deo, sunt gratiæ gratis datę, quæ sæpe in peccatis grauibus existentibus dantur ex mera Dei misericordia, non semper meritis, prout habuisti de hoc suprà libro primo cap. 1. de miraculis.

5.

Iac. 1.

Necessitas gratia specialis.

6.

De via bona multiplici in moribus, & sub quam multis imaginibus somniorum diuersi auisantur.

CAPIT. VI.

Annectitur prædictis alia formicarũ proprietas, *quòd, videlicet, via vna egrediuntur à suis domibus, quæ tamen versus finem propter quærenda pascua plurificari videtur.* Contulit enim illis bestiolis diuinus instinctus vnam principalem & regiam viam facere, & iuxta eandem metiri reditum, quamquam circa eandem viam ad quærendum

victum parumper diuertant. Ita hodie nutu diuini spiritus in cuneo & concione vniuersalis Ecclesiæ, omniũ est vna via regia per diuina præcepta progrediendi. Si vis (inquit Christus Matthæi 19.) ad vitam ingredi, serua mandata. Et Leuitici 26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo pluuiam vobis tẽporibus suis, & terra gignet germen suum. Et tamen circa eadem vniuersalia Ecclesiæ & Christi mandata modi varij sunt viuendi, & pascua virentia virtutum acquirendi. Hęc sanctus præsul Augustinus intuebatur, quando à socijs suis & amicis Euodio & Nebridio habere volebat, quis, videlicet, esset aptus modus viuendi ad ambulandum in via Dei; in qua alius sic, alius sic ibat. *FIG.* Vt materiæ somniorum finem imponamus, quæro, vtrũmne mala huius vitæ sanctis viris aliquando imminentia per vnum genus somnij vel an sub diuersis modis præostendatur, quando in somno diuina gratia præmuniuntur vel præauisantur? *THEOL.* Quantùm conijcio, diuersi diuersimodè quod ad hoc inspiratur dum dormiunt, quia quibusquam de aqua, alijs de calice, nonnullis de cruce Christi, aliquibus etiam de infantibns somnia fiũt, post quæ semper, vel vt in plurimum tribulationẽ aliquam grauem in se vel in suis amicis sentiunt, prout sequentibus patescet exemplis. Habui genitricem, quę viduata patre meo iam vita functo, apta secundis nuptijs, eandem multis ad hoc interpellantibus, ob castimoniæ amorem omnino spreuit. Quæ quàm deuotam in matimonio vitam, & in viduitate vsque ad vltimam senectutem coram Deo duxerit & hominibus, si opus foret, totum, spero, natale solum testaretur cum adiacenti vicinio. Aduerterat hæc, quód quotiescunque * somnium

August. lib. 8. conf. c. 1.

Mater au ctoris sõnians se per aquas incedere vel mare videre, præ sensit ali quid triste euenturum.

nium habebat in quo sibi peditare videbatur in aqua, vel quando eadem mare aliquod est intuita, sine * fallo euentum postmodum in breui magnæ tristitiæ sensit, quantoque aqua maior, turbulentior, profundior videbatur, vel impetuosior, tantò grandior tristitiæ materia sequebatur. Latebat me materna hæc cōsideratio, quousque iam multis annis stãdo in ordine, de studio vniuersitatis VViénensis repatriaui, satis pro tunc nouus, quia solum fui tunc studens in sancta facultate Theologica. Vnde ipsa mihi confidens, coniecturam somnij retulit, & experientias plures, addidit, quia valde superstitiones & dæmonis fallacias timuit, se non credere diffinitiuè post talia somnia tribulationem sibi affuturam, sed timere illam, Deo committendo, vnde visio illa somnialis venisset, vel quò iret, & exinde postremò ne deciperetur, à me consiliū quęsiuit, quomodo sine offensa peccati se gerere in his deberet. Qui igitur sciui à iuuētute mea hanc timuisse Deum, & vitā timori huic cōcordasse in effectu, doctrinā, quam præcedēti dedi capitulo, sibi tradidi, quā nō mea industria, sed à quodā magno sacrę paginę magistro in pręfatis scholis didici. Nec discordat aquæ vel maris hæc visio, tribulationem denotans à modo sacri eloquij, quod per aquā sępe vult passionis illationem intelligi. Vnde propheta orat in tribulatione extrema cōstitutus. Saluū me fac Deus, quoniam intrauerūt aquæ vsque ad animam, infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Viuit hodie virgo nobilis secundum seculum, & valde deuota in Argentinensi diœcesi, sexagenaria, Sophia nomine, abbatissa monasterij canonissarum secularium in Andelano, quæ à iuuentute sua castissimè vixit, sicuti & tres aliæ suæ vterinæ sorores, Collegium etiam prædictum,

a. b. somnulum.

c. d. falso.

Psal. 68.

quod dum in Abbatissam esset creata, reperit deformatissimum, magnis cum laboribus in religione reformauit ad plenum, & in temporalibus ditari procurauit plurimum. Hæc mihi aliquando retulit confidenter, quod quandocunque in somnis videret calicem, in quo sacramentum diuinissimum Eucharistię contineri solet, infallibiliter in breui postmodum pressuram aliquam mundi in se, vel in suis perciperet, & quanto in somnis profundius in calicem dabatur potestas videndi, tanto seuerior tribulatio sequebatur virgini. Accidit post hanc relationem longo tractu annorum me venire ad dictum collegium, vbi dicta domina mihi dixit. Ecce pater pro nunc bona pace fruor, sed in breui, vt timeo, grandis mihi obuiabit tristitia, quia somniũ de calice satis profundè inspecto nuper habui. Non multo deinde tempore elapso frater suus miles VValterus ægrotare cœpit, & statim sublatus de hoc seculo. Fuit enim vir in armis strennuus, fama conspicuus, prudentia prędictus, & dicti monasterij, ac reformationis eiusdem fautor supremus: quamobrem virgini aderat magna tristitia per calicem præsignata. Nam de passione locutura veritas ait filijs Zebedæi. Matth. 20. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Et ibidem 26. orando pro oblatione dominicæ passionis, dixit: Pater si fieri possibile est, transeat à me calix iste. Fuerunt meo tempore in ciuitate Basiliensi vna in domo duæ virgines, senioris, quæ 80. circiter annum attigit, nomen Anna extitit, quæ iuniorem suo sub regimine domestico habuit, etiam Annam nomine. Hæ reuera specula virtutum toti ciuitati extiterunt & adiacenti patriæ. Prima quidem Anna & senior sanctè dudum migrauit ad dominum. Iunior vero in fama bona viuit vsque

Somnium de calice domini præ nuncium aduersitatis.

Somnium de pueris vel innocentibus præsagium tribulationis in duabus sanctis virginibus.

hodie,

hodie, cui etiam, non ambigo, interior vita concordat. Deuotæ huius relatione, quam credo veridicam, sæpe didici, quod quandocunque de paruulis & innocentibus puerulis habet somnium, qualiter eos, videlicet, videat, aut iocos licitos cum eis habeat, de proximo virgini persecutio aliqua, aut tribulatio alia aduehitur. Idem per omnia seniori dum viueret eius in spiritualibus nutrici creberrimè cōtingebat. Nata enim fuit præfata iunior Anna à parentibus, qui residentiam habuerūt sub quodam mihi noto nobili solùm nomine, hic quia virgo iuuenis erat pulchra facie, & apta nuptui, eius semper castimonię dæmon insidiabatur per dictum nobilem, qui eam sæpe licet ingenuam, seruam facere conabatur, vt ex ea seruos plures habere valeret. Vnde nunc blanditijs sibi suadebat, vt matrimonio alicui de suis seruis copularetur, nunc minis terrere solebat ad idem. Quamobrem constans virgo de loco ad locum, & de patria fugam dare cogebatur. Et contra hunc accipitrem, Dei columba antefatis puerorum somnijs sæpe præmunita est. Quando enim talia somnia habuit, statim de custodia sui corporis per fugam, vel per occultationem aliam sibi prouidebat, postmodumque experta est somniari verum præcessisse. Et fortassis diuina clementia ideo per paruulorum visum hanc præmonebat, quam in innocentia, castimonia, & patientia sine macula inuidiæ & peccati sibi preseruare volebat. Iuxta illud Matthæi 18. Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Certum est etiam paruulos in quotidianis passionibus & fletibus vexari: Vnde non mirum, si eorum imago, typum tribulationis solet præferre. Habeo preterea in Constantiensi diœcesi cognatam nomine Helizabet laudabiliter

Apparitio crucis vel passionis Christi in

 valde

somnis. signum tribulationis successuræ in aliquibus.

valde viuentem in thoro matrimonij, cui si aliqua ignota appropinquat tribulatio, hanc præagnoscit cum sibi in somnis apparet crux vel Christi passio: quēadmodum mihi retulit. Nulli autem dubium per crucem & passionē Christi tribulationē posse faciliter designari. Qui, inquit, vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Lucæ 9. Et ipse Christus Petro obuiās passuro dixit. Vado Romam iterum crucifigi, vt Linus & Leo de eo testantur. *PIG.* Quando somniorum visio est à diuino instinctu signum futuri, peto, an hoc fiat à Deo immediatè, an boni Angeli ministerio? *THEOL.* Dudum hæc determinata est quæstio per M. dist. 8. secundi, & per beatum Augustinum lib. 3. cap. 26. de Trinitate, quòd, Moyse & Paulo demptis, nunquam Deus immediatè & nudè apparuit patribus & prophetis, sed reuelationes fiunt Angelorum bonorum ministerio, vt ex his vita nostra muniatur, quemadmodū petimus de Angelis in collecta Ecclesiæ. Quinimmo vbi scriptura testamenti veteris dicit Deum esse locutū, & apparuisse Moysi in rubo, & in monte Sinai, id alibi exponit de angelo vt testatur beatus Stephanus dicens Actuū. 7. Expletis, inquit, annis quadraginta, apparuit Moysi in deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi: Moyses autem vidēs admiratus est. Et infrà de eodē. Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cū patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis. Est præterea doctrina beati Dionysij quòd æterna sapientia ima summis iungit per media, id est, infimā rationalē creaturā per angelos, qui medij inter nos sunt et Deum, sanctis inspirationibus reducit ad diuina quę sunt sūma. Nō quin Deus ista se solo facere

Linus de pass. S. Petri.

Exod. 3.

Dionysius Areopagita.

facere posset, sed vt in hoc ordo diuinæ sapientiæ videatur, vt angelico ministerio eorum gaudium augeatur, & vt amicitia maior inter eos & nos teneatur. Nec dona per nuncium nobis transmissa paruipendere debemus, quia adhuc quicquid Angelus facit, & quæque secundaria causa, id primaria (quę Deus est) plus agit, qui actiones nostras aspirando præuenit, & adiuuando prosequitur, vt cuncta nostra operatio ab eo incipiat, & ab eodem incepta finiatur.

De laude pacificorum. Quòd Deus mutis & surdis aliquando futura reuelat, & cum simplicibus in Eucharistia miracula operatur. Ac de quinque prophetiæ gradibus.

CAPIT. VII.

AGgrediamur proprietatem aliam, quæ est, *quod formica per lineam vnam satis regiam, ad nidum redeunt, nec in via vna aliam impedit, sed aliquãdo quasi oris osculo sibi mutuò pacis fœdera porrigere videtur.* In quibus indirupta quædam amicitia nobis præmonstratur, pax & tranquillitas, quę effectus sunt & fructus diuinæ charitatis, & verè aspiratorum sancti spiritus munere: de quibus apostolus ad Galatas 5. dicit. Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continẽtia, castitas. Hi igitur homines, in quibus signa talia reperiuntur diuinæ inspirationis probabilitatem satis præferunt. Ob quod Apostolus subiungit. Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus, non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

FIG. Paucæ, prout coniecturo nostro tempore reperiuntur morales formicæ, quæ talia signa vnitatis & pacis seruent erga se & proximos, quęque intra se, quæque diuinitus inspiratæ spiritu ducãtur, iuxta mandatum Apostoli, quod ibidem pręmittit. Dico autem spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. *THEOL.* Quæstionem similem, & suspicionem talem suprà libro 1. cap. 6. tibi explodi. Verùm vt pacis filios & filias, ac spiritus sancti alumnos de vtroque sexu fuisse agnoscas nostro tempore, duo de multis tibi exempla subiungam. Fuit in ciuitate Constantiensi vir quidam pauper rebus, corpore ab ipsa, vt videtur, natiuitate, surdus & mutus, sed spiritu prophetico non inexpertus, humilis vita & habitu, pacemque cũ hominibus, & amplius cum Deo, in puritate animi & in castimonia corporis habere studebat, nomẽ eius fuit...... Hic, vt à multis fidę dignis percepi personis, quandoque futura, quandoque etiam occulta, quæ humanam latebant industriam solebat, non dico, prædicere quia linguę vsu carebat, sed nutibus præmonstrare manifestis. Nam in fratrum nostrorum conuentu Constantiensi multi talia expertos se fatentur. Huiusmodi habui consanguineum aliquando in dictæ ciuitatis collegio, quod ad Sanctum Stephanum vocatur, sacerdotem canonicum, & Deo, & Apostolorum principibus valde deuotum, qui relicta domo sua sub prouisione cuiusdam vetulæ virginis suæ consanguineę, ad limina dictorum Apostolorum, peregrinationi se versus Romam dedit. In itinere autem quadam nocte casu in hospitio quodam ab alto cecidit, & quassato corpore, fractoque pede ibidem & in Romana curia multo tempore, * rediens tandem iacturas corporis passus est non modicas,

Surdus & mutus à natiuitate prædicit nutibus et signis reditum sacerdotis ab vrbe Roma, & subuersionem sui nutritoris.

omissum est mansit vel quid simile.

dicas, quæ tandiu durauerunt, vt præfata virgo domus eius procuratrix, & nullus in ciuitate Cōstantiensi quicquam de sacerdotis aduentu sciret humano * iudicio. Venit interea certa die dictus mutus læta facie, iocundis oculis, & ore ridenti, plausibus manuum notificans virgini sacerdotis aduentum proximum, mirabatur ista, & sequenti die inopinatum læta recepit de naui sacerdotis aduentum. Nutriebatur hic mutus, qui pauper rebus, per quendam ciuem Constantiensem satis diuitem, qui mutum paulò minus naturali filio diligebat. Venit interea dies in qua per lacum adiacentem nauigio ire disponebat ad ciuitatem aliam aquę propinquam & lacui, & dum in domo propria esset adhuc peregrinaturus ciuis, vidit & considerauit hoc mutus, vnde nutibus, quibus valuit, domino suo suasit ne nauigio se committeret; sed renuebat ciuis; qui postquam domum exiuit, eum sequebatur mutus modis quibus poterat iterum cœptum iter dissuadens, tandem circa nauim miserabilibus gemitibus, vt anteà, prohibere conatus est, suum dominum, quem si nauigaret protinus prę́sciuit moriturum in aquis, & minus profecit. Cumque nauis cum domino recederet à littore, mutus, in eodem (vt dicitur) littore magnis profusis lacrymis & apparatu lugubri domini flebilem recessum deplanxit. Aduersa igitur fortuna nauim in aquis mouente, ciuis eodem die aquis submersus est, & an mutus Dei clarescceret spiritu ostensum est non modo ciuitati, sed toti adiacenti patrię. Paulò antequam ad Coloniense transmissus sum studium, fuerunt intra ciuitatem ibidem duę virgines, carne & animo sorores, vnanimes, & pacificè in vna domo vota suæ castitatis reddentes quæ distinxerant Deo in labijs suis, & labore manuum

f. indicio.

Virginis sanctæque, frequenter communicare.

Solebat miraculosè os aperitur vi morbi occlusum ad corpus Dominicum intromittendum.

nuum victum conquirentes tenuem. Vna autem ex eis, cuius anima primùm placuit altissimo, quæ diuinissimum Eucharistiæ sacramentum multum dilexit, & deuotè sæpe solita est sumere, corpore infirmata est; & tandem morbus tantò inualuit, vt contractis neruis quibus labia & mandibulæ mouere consueuerunt, etiam adhibito toto conatu corporis & animæ, ora aperire nequiret ad cibum sumendum corporeum, tantoque superior mandibula inferiori cohęrebat, vt vix vel nullatenus ad minutissimum sumendum cibum cum instrumento argenteo vel cocleari aperiri posset. Æstuabat interea cordis desiderio, se morti propinquare conspiciens, illud saluberrimum Christi viaticum, quod de terrenis cœlestes nouit efficere, vt hoc munita pręsidio fidètius migraret ad Christum. sed omnes vel plurimi formidabant id non posse ab ea sumi. Verùm vt confiteretur sacramentaliter, quod prius sæpe facere consueuerat, & vt viso Christi sacramento, sic credendo saltem manducaret, aduocatus est sacerdos Eucharistię sacramentum afferens. Et cùm absolutione pro peccatis præmissa, sacerdos ante faciem Christi sponsæ dominicum corpus eleuaret adorandum ab ea, statim & inopinatè tantam virtutem sę percepit habere in corpore, & internum quendam instinctum in anima, vt subitò ad animæ & cordis hiatum corporalia ora amplè satis laxaret, quibus confestim sacerdos dominicum corpus lętè immisit, & ita Christi sponsa, soror, & qui aderant admirantes Deo gratias de collato miraculo retulerunt. *PIG.* De vtroque exemplo aliqua quæstio animum meum pulsat. De primo, an surdus iste semper in dictis suis in quibus futura vel occulta prædixit, veritatem euentuum futu-

Duæ quæstiones circa prædicta.

rorum

rorum tetigerit. De secundo exemplo non video quid ibi prophetiæ spiritui asscribi valeat, cùm ibi nihil, nisi de motu & apertione oris miraculum vel mirum aliquod affuisse videatur. *THEOL.* Non mihi hoc bene constat, sed esto quòd in aliquibus errauerit, non mirum, cùm hoc veris prophetis aliquando accidisse legatur, vt de Nathan. 1. Paral. 17. patet, qui Dauid iussit domino ædificare domum, vt putabat, Dei spiritu, quod postmodum reuocauit. Mens enim prophetæ, vt sanctus Thomas docet in summa, dupliciter à Deo instruitur. Vno modo per expressam reuelationē. Alio modo per quendam instinctum, quem interdum etiam nescientes humanæ mentes patiuntur, vt beatus Augustinus dicit 2. super Genesin ad literam de his ergo quæ expressè per spiritum prophetiæ cognoscit propheta, maximam certitudinem habet & pro certo habet, quòd hæc sibi sunt diuinitus reuelata. Vnde dicitur Hieremiæ, 26. In veritate misit me dominus ad vos, vt loquerer in aures vestras omnia verba hæc. Sed ad ea quæ cognoscit per instinctum, aliquando sic se habet, vt non plenè discernere possit, vtrum hoc * cogitauerit aliquo diuino instinctu, vel per spiritum proprium. Non autem omnia quæ cognoscimus diuino instinctu, sub certitudine prophetica nobis manifestantur. Talis enim instinctus est quiddam imperfectum in genere prophetiæ. Vnde beatus Gregorius super Ezechielem propter præallegatum prophetam Nathan dicit. Sciendum est, quòd aliquando prophetæ sancti cùm consuluntur, ex magno vsu prophetandi, quædam ex suo spiritu proferant, & se hoc ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur. Non ergo mireris, si aliquando non euenerunt quæ à muto isto prædicta

Thomas 2. 2. q. 71 ar. 4.

cap. 17.

c. d. cognouerit.

Homil. 1.

prędicta fuerunt, quem tamen nec in alijs didici esse deceptum. De secundo dubio non absolui poteris, nisi gradus quosdam prophetiæ noueris, quos sanctus doctor, vbi prius, ponit. Sunt enim quinque. Primus ascendendo & infimus est, cùm aliquis ex interiori instinctu mouetur ad aliqua exterius facienda, sicut de Samson dicitur Iudicũ decimo quinto quod irruit spiritus domini in eũ, & sicut solent ad ardorem ignis ligna consumi, ita & vincula quibus ligatus erat dissipata sunt & soluta. Et propter istum modum tibi dixi exemplũ secundum, quia iste gradus locum habere videbatur in apertione oris dictæ sanctæ fœminæ. Secundus gradus prophetiæ est, cùm aliquis ex interiori lumine illustratur ad cognoscendum aliqua cognoscenda, vel agenda, ad humanam conseruationem, vel conuersationem pertinentia, quæ tamen * non excedunt limites naturalis cognitionis, sicut dicitur de Salomone 3. Reg. 4. quòd locutus est parabolas, & disputauit super lignis à cedro quę est in libano, vsque ad hyssopum quæ egreditur de pariete, & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus. Et hoc totum fuit ex diuina inspiratione, nam præmittitur: Deus dedit sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis. Hi tamen duo gradus sunt infra prophetiam propriè dictam, quia non attingũt ad supernaturalem veritatem. Memineris autem quòd de prophetis propriè dictis loqui non vellem per omnia. Tertius gradus est, quando aliqua supernaturalis veritas per lumen intelligibile alicui manifestatur imaginaria visione per similitudinem corporaliũ rerum ducentium in supernaturalem veritatem: & talem prophetiam habuerunt omnes illi qui numerantur in ordine prophetarũ in textu biblię.

Quinque gradus prophetiæ ex B. Thomas 2. 2. q. 74. ar. 2. & 3.

2.

adieci negationem ex orig.

3.

Qui

Qui etiam ex hoc specialiter dicuntur prophetæ, quia prophetico officio fungebantur: Vnde ex persona domini loquebantur dicentes ad populum. Hæc dicit dominus. Quod non faciebant illi qui hagiographa conscripserunt, quorum plures loquebantur frequentius de his quæ humana ratione cognosci possunt, non quasi ex persona dei, sed ex persona propria, cum adiutorio tamen diuini luminis. Quartus gradus est, quando per lumen intelligibile reuelatur aliqua supernaturalis veritas absque imaginaria visione, & sic Dauid est & dicitur propheta per excellentiam, quia accepit reuelationem intelligibilis & supernaturalis veritatis absque imaginaria visione, & quia plenius etiam Moyse cognouit & expressit mysteria incarnationis Christi. Non tamen intelligas, quod aliquis in via intelligat etiam supernaturaliter sine phantasmatibus, quia hoc est contra philosophū, & Dionysium 1. cap. cœlestis Hierarchiæ. Illustratio enim diuini radij in vita præsenti non fit sine velaminibus phātasmatum qualiumcunque, quia connaturale est homini secundum statum præsētis vitæ, vt non intelligat sine phantasmate. Quandoque tamen sufficiunt phantasmata, quæ communi modo à sensibus abstrahuntur, nec exigitur aliqua visio imaginaria diuinitus procurata, & sic dicitur reuelatio prophetica fieri sine imaginaria visione. Quintus gradus & supremus est, quando veritas supernaturalis nudè ostenditur intellectui per lumen supernaturale sine imaginaria visione, vt Moysi & Paulo communicatum est, videre, videlicet, diuinam essentiam, secundum Augustinum in libro super Genesin ad literam. Hæc omnia de sancto doctore sumpta sunt, per quæ satis iam patet quæ viæ sint rectæ, per quas diuino instin-

4\.

5\.

August. lib. 12 de gen. ad lit. c. 26. 27. & 28.

instinctu boni diriguntur sine errore.

De sollicitudine pro thesauro virtutum habendo. Et de militibus virtuosè pro republica laborantibus, vel pro fide.

CAPIT. VIII.

OMnes vnum locum obseruant, in quem thesauros suos ponunt & recondunt, vt videlicet, congregent in messe quod comedant. Et hęc bestiolarum nostrarum conditio quemque docet in pręsenti vita fructus virtutum quos potest conquirere, tales in tuto loco, velut animæ thesauros, in cœlo, non in terra recondere. Vnde glossa super verba. Formica parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat, Prouerbiorum 6. sic dicit, Si animal principe carens, rationis expers, natura duce sibi in posterum prouidet, multò magis tu ad imaginem Dei conditus, ad videndum gloriam eius vocatus, tanto magisterio adiutus ad ipsum conditorem * debes in præsenti fructus bonorum operum congregare, quibus in ęternum viuas in futuro. Hæc enim vita messi cōparatur & æstati, quia nunc inter ardores tentationum tempus est colligendi futurorum merita præmiorum: dies iudicij hyemi, quia nulla relinquitur facultas laborandi pro vita, sed tunc cogetur quisque de horreo priscę * affectionis quod recōdidit proferre. Hinc 1. Timot. vltimo dicit Apostolus discipulo: Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat omnia nobis abundè ad fruendū, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere

Gloss. ord.

rest. ex orig. pro omnes.

orig. actionis.

tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamétum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Et veritas dicit Matthæi sexto. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur: thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur.

PIG. Aliquem si nouisti diuitem nostra sequentem animalia, & sibi sic thesaurizantē, vt suades, peto in medium proferas. *THEOL.* Tam de numero religiosorum, quàm de cœtu secularium tales reperi. Fuit enim meo tempore ciuis quidam in ciuitate Columbariensi Basileensis diœcesis vxoratus, Petrus nomine, diues in terrena substantia, & meditationi dominicæ passionis adeo assuetus, vt quotidie per quinque missarum tractus temporis eum in nullo tæderet sanctis insistere meditationibus. Hic vxore defuncta tandem conuersus factus est in curia sororum nostrarum monasterij, quod in Subtilia dicitur, cui diuitias suas omnes obtulit, demptis quadraginta circiter aureis, quos inscia sua priorissa, & ignorante vicario monasterij, proprietatis captus vicio, in quadam bursa collo proprio occultè suspensa, tempore satis multo portauit. Cum igitur diu miser iste vicium celaret proprietatis, debilis esse cœpit, & quia anteà in sæculo vitam Christo deuotam duxit, ab eodem & Dei genitrice, quam plurimum dilexit, misericorditer visitatus est. Nam vice quadam cum maneret solus, ad se vetulam quandam malignam cum acuta furca ferrata, cum qua fenum vel fimus colligi solet, intrare vidit, quæ grauem ictum fratri in latere dare videbatur, sed adiutorio beatissimę virginis inuocato, ipsa

Religiosus proprietarius percutitur diuinitus & renuncians proprietati sanatur.

eandem vetulam propulsauit, & sic visio disparuit. Vicariusque dicti monasterij ad visitandum fratrem Petrum prædictum venit, qui quomodo haberet inquisiuit. At ille respondit. Satis bene haberem, nisi quod vetula quædam mihi in visu grauem ictum dedit, quem cum dolore magno sentio in latere, & nisi Dei genitrix me liberasset, iam fortassis finem haberem vitæ. Volens autem vicarius videre locum puncturæ, bursam cum aureis ibi pendentem reperit, & ait. Certè in anima tua frater mi ad mortem reuera per dæmonem vulneratus es, qui pessimum proprietatis vicium iam diu velut occultus recepisti. Resigna igitur proprio frater, & Dei genitricis meritis sanaberis animo, de corporis verò sospitate tibi dominus prouidebit. Exindè compunctus frater paupertati perfectè se subiecit, & diu postmodum viuens, tandē sine fine quieuit. De seculari verò cœtu noui & nosco militem in Sueuia Constantiensis diœcesis, nobilem natu, procerum statura, opibus diuitem, animo virilem, sagacem ingenio, & in armis exercitatissimum; sed quod his longè maius est, Ecclesijs deuotum & Deo, misericordem in pauperes, pium in miseros, & omnium virtutum inter nobiles speculum, qui etiam post vnius, quam habuit, vxoris deuotæ obitum viduus manens, se castrauit non materiali ferro, sed castitatis euangelicæ cauterio. Hic (vt à suo commilitone percepi fide digno, & penè toti constat patriæ) tam sedulus est & fuit in ecclesijs cùm moram trahit in ciuitatibus, vt clericus plus quàm laicus esse censeatur; sed in actuali militia, vbi iustitiam pro se gerit, nullum in campis, vel vix in armis habere parem dicitur aut secundum. In itineribus verò vbicunque pauperes Christi intuetur est largissimus adeo, vt

Miles iustus pro fide pugnans 42 acceptis vulneribus sanatur diuinitus.

nullus

nullus ferè miser sit, qui se abscondere valeatà calore eius. Porrò ante modicos annos, quando crux prędicabatur contra Hussitas & VVickliphistas Bohemicos, & frequentibus annis exercitus fidelium de superiori Alemania cruce signati aduersus fidei hostes proficiscerentur versus Bohemiam; nec proficerent, nescio quo Dei iudicio, semper hic miles grauibus expensis interfuit, paratus mori, vel vincere pro fide tuenda. Cumque tandem fideles tepefacti hęreticam prauitatem inuadere desisterent, excepto vnico constantissimo, reuera Christianissimo principe Alberto duce Austriæ, qui continuum certamen hæreticis intulit, cruciabatur animus militis plurimum, quod ferè nullus nobilium, nec ciuitatenses imperij modo congressum hæreticis dare disponebant. Zelus igitur domus Christi militem comedere incœpit. Vnde vna die motus ait ad quosdam suos nobiles & iuuenes cōsanguineos. Cur, quæso, inertiæ vacamus & ocio in nostris partibus? Scimus ducem Austriæ, à cuius domo multa habemus feoda, vexari per perfidos: me, si placet, sequimini, capitaneus vester ero, vos stipendium, si placuerit, recipietis, Deus mihi prouidebit. Placuit sermo iste tironibus prædictis, cum quibus per centum ferè miliaria Theutonicalia ad Austriam descendit. Habuerunt autem ad maius quadraginta viros equestres armis & animis electos & munitos. Cumque à duce Alberto sibi dari poscerent locum, in quo quotidianis guerris possent vexare hęreticos (pro tunc enim nulla expeditio ducebatur contra eos actu) castrum eis fidelium quoddam datum fuit versus Bohemiam ad tuendum, circa quod rarò, vel nunquam perfidi comparuerunt postmodum. Petierunt deinde locum alium tam propinquum infidelibus, vt quoti-

Psal. 18.

Zelus Alberti ducis Austriæ contra hæreticos.

Psal. 68.

dianum certamẽ habere valerent, alioquin recessū de terra minabantur: vnde miles cum suis per ducem Austriæ datus est ciuitati Iglauiensi in tutelā, quæ proxima fuit hæreticis, prope cuius portas sæpenumero, immò in ipsis aliquando portis, hæretici pisces & alia victualia vi catholicis paulò antea capere tunc consueuerant. Quibus miles cœpit obsistere, & multis dietim occisis in tantum perfidos compescere, vt nedū prope ciuitatis portas, sed nec in propinquo territorio aliquis cōparere auderet perfidus. Habuit eodem tēpore hæreticorum secta capitaneum insignem audaci malitia Zischa nomine, qui prænarrata omnia vindicare disposuit. Nam vna die duas acies armatorum disposuit, primam de quadringentis viris fortem, cui commisit, vt mane sequentis diei villagia fidelium circa Iglauiam incenderent, & ita militem Christi ad exeundum ciuitatem suam prouocarent. Secundam verò longè maiorem expeditionem collegit, in qua ipse primam sequendo, eidem si inuaderetur succurrere disponit. Prima igitur acies infidelium mane extra Iglauiam, vt ordinatū est, in campis comparuit, & Christi militem ad exeundum prouocauit. Qui statim ad vicinum quendam locum pro quibusdam armatis vocandis nuncium direxit, & stipendiarios ciuitatis secū exire inuitauit, ad explorandum exercitum aduersariorum, & ad inuadendum eundem, si opportunitas assisteret, inuitauit. Quo viso, ciuitatis stipēdiarij militi dixerunt. Ciuitatis tuitio nobis principaliter est commissa, nec expedit vt tam pauci improportionabilem nobis armaturam aggrediamur. Tunc conuocatis suis, miles more Machabæi ait. Ecce audistis, isti perfidos non aggredientur, quæso igitur Christi inimicos inuadamus: spero enim aliqui

aliqui alij ex noſtris, pro quibus direxi, tempore medio venient, paucitatem noſtram non timeam, rarò vidimus multitudinem, quæ regi nequit, eſſe victricem; aut victoriam obtinebimus, aut occumbemus. Ex primo laudem coram Deo, & mercedem, atque gloriam militiæ: ex altero habebimus martyrium, quo genere mortis nihil fœlicius. Quo audito quadraginta iſti viri parati mori, munitionem perfidæ concionis aggreſsi ſunt, currus quibus ſe fortiſsimè circumdederant, velut leones, frangere cœperunt, & introitum quendam ad hoſtes per cincturam curruum, qua ſe circundederāt, velut portam quandam fecerunt, in qua bellantes mutuò, militi quadraginta duo vulnera dederunt, quibus proſtratus, raptus eſt inter hoſtes. Nec tamen ſui à cœptis deſtiterunt. Tāta enim conſtantia bellantes perſeuerauerūt, quovſque hęretici territi in oppoſita parte munitionem propriam fregerūt, & fugam arripuerunt. Venerunt enim medio tēpore quidam fideles pauci in ſuccurſum prioribus, cum quibus tota expeditio hæreticorum in fugam verſa, proſtrata eſt & occiſa, paucis Baronibus eorum reſeruatis & captiuatis, & ita Ziſcha cum ſuis fugere coactus eſt. Victores ergo redeundo reperierunt militem ſemiuiuum, & vſu rationis carentem ex plurimo ſanguine effuſo; quem in ciuitatem delatum omnis plebs lamentabātur, ſed, ex Chriſti gratia, die altera vti perfecta ratione cœpit: Et vt ipſe miles mihi retulit, non tam humano medicamine, quàm diuino munere ab omnibus vulneribus plenè ſanatus eſt in breui dierum ſpacio. Vidit eodem tempore miles iſte nocte quadam mentalibus oculis Chriſti matrem, cui ſemper ſolebat obſequi deuotiſsimè, ſe conſolantem, & ſibi ſuadentem

 ne tri-

ne tristaretur de lacerato & sauciato corpore, quod exinde amplius animæ erat profuturum. Apparebat denique sibi tūc in visione quomodo intueretur arborem quandam grandem crescere ex corpore proprio, cuius stipes & rami de terra per aëra marcescentes & aridi protendebantur, & sine fructu exclusiuè vsque ad cœlum, vbi primò virentibus folijs fructus vberes in cœlo produxerunt. Per quæ, vt rei euentus postmodum docuit, militi dabatur intelligi, quòd in terris pro tanta fidei victoria non condignum à terrigenis præmium, sed in cœlo thesaurum habere debuit. Viso enim quod miles iste, qui velut peregrinus in terra Austriæ extitit, talem de hæreticis triumphum reportasset, inuidia quosdam nobiles segnes & vecordes tetigit, quæ militem Christi apud principem falsò de quibusdam accusauit, à quibus tamen, certum est, sufficientissimè postmodum miles se expurgauit. Et quia (vt mihi constat, qui pro tunc in Austria VViennæ sententias legi) domum militis in proprijs partibus necessitas ardua inuasit, idcirco de consilio cuiusdam valde deuoti & litterati Theologię magistri secularis, Austriam cum suis, quæ eo fortè digna non fuit, recedendo reliquit, & ad propria remeauit. Vndè cùm in * bona diu postmodum memoria eius habita esset, quidam de maioribus Austriæ baronibus, & de probioribus, me præsente, ironicè contra quosdam ait. Hunc, inquit, virum sustinere non potuimus. Habuit hic tiro, (vt mihi retulit) auum militem strennuissimum, * qui in regno Hungariæ verum regem Hūgarorum de castro, quod ibi habuit, iuuare solebat. Erexerat autem se pro rege regni tunc quidam Baro potens aduersus Hungariæ regem, quē quotidianis satis molestabat guerris. Et quia miles tyranno

f. bono.

rest. pro quia

Audax respōsū homi datum

tyranno multas intulit molestias, ei insidias posuit, & in campo veri captiuauit, eique ligato dixit tyrannus. Quid, quæso, mecum ageres, si ego tuus essem, sicut tu meus es modo captiuus? Respondit miles. Te reuerâ in arbore proxima suspendio interimerem, quia nullo iure fulcitus regnum domini mei regis vexas. Cui tyrannus. Hęc tuæ mortis est sententia. Vnde protinus laqueo quæsito famulis præcepit, vt abductum in proxima quam reperirent arbore suspendio iugularent. Receperunt ergo hostes militi arma sua omnia, vt in illis iam confidere non posset. Igitur dum eques duceretur inter equites, habens in brachio laqueum, quo ab aduersario tenebatur, capta oportunitate, inopinatè & in ictu oculi miles laqueum de manibus ducentis excussit, aduersarij sui, qui eum captiuum ducebat, gladium extraxit, & vno ictu occidit, sicque pungens equum, quem habebat bonum, fugam iniјt, & versus castrum proprium properauit, à quo, sui eum præuidentes descendendo tuebantur, & hi qui militem insequebātur illico perdita iam præda recesserunt. Ista si olim gentiles vidissent, haud dubium fortunę ascripsissent, iuxta illud: Fortuna audaces ipsa iuuat. Nos virtutibus iustitiæ & fortitudinis ista ascribamus, quia hæ sunt quæ nobilibus bonis, thesauros in cœlo recondunt.

à captiuo milite iusto, & euasio stupenda è manibus eum deducentiū ad mortē.

Virg. 10. Æneid.

Quis sit odor bonus in moribus. De sanctè in matrimonio, & castè viuentibus. Et vtrum bonus Angelus aliquem hominem in bono possideat, sicut malus in malo.

CAPIT. IX.

OCcurrit alia conditio, videlicet, *quòd formicarũ nidus acutum quemdam & ponticum atque odorem emittit delectabilem*. Nidus, vt nouimus, ⋆ omnis auium fœcundarum & prolificantium propriè solet esse habitatio & domicilium. Volucres enim cœli (ait saluator) habent nidos suos, Lucæ 9. Odor verò delectabilis virtutum redolentiam, famam, & exemplar significat, atque Christi sanam doctrinã: vnde & 2. Corinth. 2. dicit Apostolus. Deo gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt: alijs quidẽ odor mortis in mortẽ, alijs verò odor vitæ in vitam. Per nidum igitur formicarum odoriferum & olentẽ suauiter, vita & habitatio intelligi potest bonorũ coniugatorum in fœcunditate liberorũ sese mutuò, & totam domum virtuosè regentium, quorum tabernacula admiratur propheta, cùm dicit. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutũ? concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos. *PIG.* Vidistinè vnquam domos tales coniugatorũ in medio seculi, de quorum conuersatione & vita virtuosa similitudo & proprietas prefata formicarum, & dictũ prophetę meritò verificari valeret tuo iudicio? *THEOL.* Quantum mea se extendit consideratio, non semper ista, sed sæpius reperi, de quo duo tibi exempla monstrabo. Vnum tibi, suprà libro primo cap. quarto, partim recitaui de virgine quæ maleficium clerici & dæmonis euasit meritis beatæ sẽper virginis Mariæ. Hæc enim postmodum columbino animo nuptui tradita est cuidam verè simplici & recto,

b. omniũ.

Psal. 83.

Exẽp. coniugũ sanctè cõuersantium in cõiugio.

recto, ac timenti Deum iuuenculo, cum quo gignere meruit plures hodie viuentes filios, & vnicam Filiam, quos natos ita ab ipsis cunabulis nutriuerunt, vt iam adulti speculum totius patriæ existant omnes, & quilibet in statu suo licito quẽ arripuit. Nam vnus filiorum castus & deuotus factus est sacerdos, reliqui matrimonio iuncti sunt, & multi viuunt laudabiliter: Filia autem sub voto virginitatis matri obediens eidem cooperatur in domus regimine. Nulla vnquã dissolutio, nullũ scurrilitatis verbum, aut derisorium parentes horũ in sua domo sustinuerunt audire vel loqui, minimè nomẽ Dei in vanũ sumi à quoquã, & vagari ocio: sed domus regimen si vidisses, plus monasterio, quàm comparasses hominum secularium habitaculo, nisi quod vir & vxor ibi pariter habitauerunt, perfectè tamen sub lege per Apostolum data cõiugibus. Ægrotare autem in bona senectute cœpit maritus, & publicè cum gaudio familiæ suæ dicere. Scio me de hoc migraturum seculo infirmitate præsenti, de quo gauisus sum corde, quia nihil amplius me in hoc mundo delectat viuere, dixit, & factum est vt prædixit, quia sumptis sacramentis Ecclesiasticis deuotè in breui postmodum diem clausit extremum. Reliquit autem Deo deuotam iam viduam, quæ prius matrona existens sanctarum coniugum, modo sancta mater est & consolatrix viduarum sibi complicum. Est præterea in ciuitate Basileensi minori, Constantiensis diœcesis, hodie Margareta nomine vidua, annum attingens propè sexagesimum, quæ cum primum esset nubilis suæ iuuentutis tempore iuncta est matrimonio viro cuidam honesto secundum seculum, sed nõ tam Deo supplici, quantũ vxor extitit. Fuit enim ipsa corporali specie pulchra facie, & elegãtis corporis,

1. Cor. 7.

Alterum exemplũ de eadem re.

corporis, quod in lege coniugij sic coëgit seruire spiritui per orationes crebras, ieiunijs & abstinentia, vt instinctu sancti spiritus de rebus occultis futuris & præsentibus * suæ sanctæ vitæ accommodum distinctiùs, lucidiùs, & frequentiùs percipere mereretur, quàm de virgine aliqua senserim. Omnia mundana fugit pro posse solatia, quando valebat, festiuis ad minus diebus, & alias quotidie ecclesiarum attriuit limina, prædicationi diuini verbi delectabiliter interfuit, & sãctos libros pro posse legere studuit, quorum sententias, & vitam Christi ac passionis eiusdem summum beneficium in domo, in foro, & in vijs publicis, immo in domo siue laboribus corporeis, frequenter, adeò deuotè & feruenter animo sciuit reuoluere, ac si præsentia in scripto conspiceret. Et licet viro, quantum vxoris intererat, valde inuita exactum redderet debitum, id tamen reciprocè nullatenus ipsa exigebat, sed ne istis casta mens occuparetur, preces ad virginem beatissimam (quam dilexit plurimum) cœpit multiplicare, vt à suo filio purissimo, marito donum daretur maioris continentiæ, quàm hactenus habuerat in matrimonio. De adulterio enim ibi nulla aderat suspicio. Quæ casta petitio feminæ tam fuit efficax, vt Venus in viro penè eradicata esse videretur. Nam maritus de se postmodum admirabatur sæpius, vnde sibi hoc castimonię munus, quod in se sentiebat præter solitum, aduenisset: Sciuit quippe nec abstinentia, nec precibus, nec ieiunijs id petisse à Deo, quod vxoris merito à Deo dabatur. Propterea quadam vice satis benignè secretò vxori dixit: Credo, inquit, (ni fallar) me frigidum esse, sed nescio qualiter procurasti. Non enim castam coniugem de maleficio suspectã habere potuit, quã summo horrore talia detestan-

.i. quod ei conueniret.

tem

tem nouit. Habuerunt tamen insimul generatione casta natos quosdam, quos mater omni conamine Deum timere docuit à sua primęua ætate. Ceterum (quod dictu vix est credibile) occupata in domus distractiuis laboribus, vel vexata debilitate in puerperio, aut in necessitatibus proprijs ministrans proprijs infantulis, mens sanctæ feminæ inter ista sæpius altiorem & deuotiorem de rebus diuinis Christum concernentibus contemplationis gradum actu habuit, quàm me triginta annorum religiosum professione & nomine vnquam scio habuisse. Inter quas visiones, prout in ea sępe didici, diuino spiritu præuidit, quæ humanitus præscire non poterat, de quibus tamen reuelationibus modicam æstimationem faciebat, sed de diligendo Deum, & de obseruandis Christi præceptis & consilijs sine peccato maximè curabat. Destituta autem tandem viro licet esset nubilis, nullum tamen de cetero virum, Christo quem elegit, præferre voluit, sed solam filiolam, quam pater reliquit secum vidua hodie puto sancta Deo militare non desinit tam perfectè, vt nonnunquam eã à bono possessam esse angelo conijcerem.

PIG. Animo meo sępe irrepsit dubium, vtrum boni Angeli & spiritus quosdam Dei famulos & famulas tales intrando in bono possideant, quemadmodum maligni spiritus non dubium in malo sibi traditos obsident? *THEOL.* Credo quæstionem tuam ad partem affirmatiuam veram, & apud plures doctores scio admissam esse. Non tamen intelligendũ est, à sanctis Dei Angelis quẽquam possideri cum priuatione vsus rationis, qua mediante necesse est meritorium actum perficere, sed sua inhabitatione corpus & animam regere norunt discretè. Et cum secundum Beatum Dionysium

Dionys. de diuin. no. c. 4. p. 4.

nysium sint specula mundissima, & lucidissima, potius mentem humanam perficiunt, illuminant, & promouent ad diuinum famulatum; quorum contraria dæmon obsessis infert corporibus. Quod autem Angeli boni quosdam Dei seruos quodammodo possideant, vel obsideant, patet experientia, patrum exemplis, ratione, & ex sacra scriptura. Experientia quidem, quia sicut videmus à dæmone possessos, vel eisdem familiares, vt maleficos, & eorum discipulos, in vultu deformitates oculorum, faciei, vel gestuum contrahere horribiles ad inspiciendum alijs hominibus, quæ nulli dubium effectus sunt maliciosissimæ præsentię dęmonis: ita eos qui toto nisu Deo & virtutibus inseruiunt potissimè castos corpore experimur, gratã faciẽ, benignos gestus, & intuitus humanissimos etiam peccatorũ aspectibus pręferre. Nam charitas, gaudium, patientia, benignitas, & similia sunt (vt Apostolus ad Galatas quinto dicit) effectus spiritus & fructus. Noui aliquando nobilẽ & deuotum militem, de quo dicam inferius libri quarti capitulo decimo, qui vxorẽ pulchrã habuit deceptã occultè paulisper à quodam adultero, cui satis cõglutinato amore affecta & infecta erat. Expertus illud miles maritus prudens, qui animã perditæ vxoris curare volebat, secretè vxorẽ accersiuit, vultum eius (vt mihi miles retulit) horridum nimis vidit, ei sanctis & pijs monitionibus contritionem super scelere, & pœnitentiæ sacramentum suasit, & per Dei gratiam ad hoc exequendum vsque perduxit. Quo facto, & sacramentali sumpta pœnitentia à sacerdote recedens, casto marito militi visa est pristinã recuperasse faciei speciem totaliter, quam anteà sensibiliter perdidisse videbatur. Patet propositum patrum exẽplis. Nam sanctus pater Equitius, de quo beatus

Bonos angelos possidere aliquos in bono varijs probat modis.

Species gratiosa coniugatæ euanuit et successit ingrata et horrida ob admissum adulterium, sed per pœnit. sacramentũ vultus pristinũ decorẽ recuperauit.

beatus Gregorius primo dialogorum refert, ab angelo possessus esse videtur Seraphico, qui licet nullũ sacrum haberet ordinẽ, nec missus foret ad prædicandũ à summo pontifice, tamẽ tanto feruore accensus extitit ad conuertendum fideliũ animas ab amore mundi ad diuinum obsequium, vt per ecclesias, per castra, per vicos, per singulorum quoq; fidelium domos circũquaque discurreret, & ad amorem patriæ cœlestis corda audientiũ excitaret. Cuius rei causam, cum ab eo ei familiaris Felix re, & nomine admirando sciscitaretur. Respondit Equitius. Ea quæ mihi loqueris, ego quoque mecũ ipse pertracto, sed nocte quadã speciosus mihi per visionem iuuenis astitit, atque in lingua mea medicinale ferramẽtum, id est, fleubotomũ, posuit, dicens: Ecce posui verba mea in ore tuo, egredere ad prædicandũ: atque ex illo die, etiamsi voluero, de Deo tacere non possum. Legimus insuper in Vincẽtij speculo historiali, quendã Cisterciẽsis ordinis Abbatẽ, à sancto Petro ordinis eiusdem cognomine monoculo interrogasse, quomodo posset semper in eodem statu æquanimiter perseuerare. Respondit Petrus. Cum essem nouitius quasi quidam spiritus sensibiliter visus est in me intrare, ex tunc vsque nunc sẽper illa vis, illa reaffectio mihi dominatur quodãmodo, regit me, & me deducit vt ouẽ Ioseph, sparsum per exteriora, frequenter introrsum colligit, nolentem intendere orationi cogit, ea quæ oculis ingeruntur, aut auribus facit interdum non sentire. Porrò scripturis sanctis dicta opinio non est absona, sed concors potiùs. Audita enim voce angelica spiritus in Ezechielem prophetam sanctum ingressus esse dicitur, Ezechielis secundo, vbi sic habetur: Audiui vocem loquentis (inquit propheta) & dixit ad me: Fili

Greg. l. 1. dial. c. 4.

Exempl. angeli boni B. Equitium possidentis & ad prædicandum iugiter instigantis.

Vincen. in spec. hist. l. 30. c. 28

Alterum de eadem re S. Petri monoculi.

Psal. 79.

Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me super pedes meos. Constat autem istum spiritum Angelum bonum fuisse omnium doctorum iudicio catholicorum. Rationi etiam consonat, quod cum bonus spiritus sit fortior malo spiritu, & fauorabilior amantibus eũ & ei obsequentibus, quàm malignus spiritus suis fautoribus hominibus peruersis, & Deus pronior est ad miserendum, & præmiandum, quàm ad puniendum, cur non maiorem potestatem tribueret super hominem eum colentem bono angelo, quàm maligno spiritui super Deum offendentibus? In his igitur contenti rationibus ad aliam formicarum proprietatem properemus.

Fœtor luxuriæ assimilatur sulphuri: & quantò sit fugienda. Et de castitate, aut virginitate, quæ sicut corpus tueri potest.

CAPIT. X.

F*OEtida multum odiunt, vt sulphur, cornu ceruinum adustum, & origanum, quæ si formicarum superfunduntur domibus, ex eis migrant ad locum alium.* Vnde qui eas fugare volunt à suæ habitationis domo, eidem pulueres cornu ceruini immittunt adusti, vel fumigant sulphure, aut origano. Per fœtida, & sulphurea sacra scriptura dat intelligere Venerea. Vnde Genesis decimonono. Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur, & ignem, vt fœtida & abominabilia eos viros punirent, quos luxuria fœdauerat. Et Ecclesiastici. 9. de incontinẽtibus feminis dicitur: Omnis mulier quæ est fornicaria

caria, quasi stercus in via cõculcabitur, colloquium enim illius, quasi ignis exardescit. Has immundicias quia diuina gratia beata Agnes euasit, idcirco teste beato Ambrosio, stans in medio flammarum speciales virginis filio, & eiusdem patri laudes retulit, quod carnis, videlicet, spurcitias immaculato calle transiuit. Virginibus igitur, & cõtinere volentibus dicta formicarum conditio necessaria est, quia talibus castis omnia velut morticina fugienda sunt in verbo, & opere, in cogitatu, & delectatione, in gestu, & contagione, quæ fœtorem in se notare possunt luxuriæ. Et si à talibus se alienare aliter nequeunt, potius domus & habitatio propria relinquenda est, & migrandum ad locum alium. Cum multis enim vitijs in facie pugnandum est, istud verò Venereæ voluptatis contagium non melius quàm fuga vincitur. Fugite, inquit Apostolus, fornicationem. Ioseph iuuenculus in hoc prudenti consilio vsus est, qui procantem feminam reliquit, & relicto pallio fugam inijt. Tantò denique multæ virgines fœtorem hunc horrebant luxuriæ, vt non solùm domum, & patriam, sed etiam vitam relinquerent pro tuenda castimonia, de quibus Pasionale sanctorum refertum est.

Ambros. ser. 90.

1. Cor. 6.

Gen. 39.

PIG. In primitiua ecclesia, quando charitas, non dico viuebat, sed potius bulliebat in fidelium cordibus, tales, de quibus asseris, repertę sunt virgines. Sed nunc tempore nostro quo charitas, & per consequens castitas refriguit, taliusmodi fugas non vidi continentium. *THEOL.* Ego autem aliquotiens meo tempore didici non minorem constantiam virginibus affuisse pro custodia suæ pudicitiæ, quàm quibusdam beatis olim in sexu fragili: Noui etiam hodie viuentem virginem Claram re, nomine, & opere. Hæc iunior existens, & decora

Mat. 24.

Exēp. fortiter custodita & propugnata virginitatis.

decora in toto corpore, in villagio rurali manere solebat, & vitam castam deuotè Deo ducere. Sed quia nubilis erat, & rebus paupercula, quidam territorij dominus hanc tyrannicè moliebatur matrimonio tradere alicui suo seruo, vt ex eis seruiles nascerentur personæ. Aciem igitur duplicem contra castam cœpit instruere: Primam blandientibus verbis, sed incassum. Ipsa enim virgo ita domino territorij respondit: Ingenua, scio, sum corpore, sicut omnis parentela mea testatur: idcirco libera castimoniam elegi, quam, absit, vt Deo subtraham & tradam homini. Alterum itaque bellum tyrannus admouit minis & terroribus, quæ illa paruipédens, assensum nuptijs præbere contradixit. Quo viso, quidam seruilis conditionis à tyranno eligi. gitur rusticus. Virgo eidem in coniugium promittitur, & quod negauit virgo facere volūtaria, nitebatur iam cogi inuita. Nam cum præfato rustico violenta manu virgo turrim carceralem ingredi compellebatur, & viro licentia consummandi matrimonium dabatur. Quo viso, virgo in angulum carceris oppositum se stando contulit, crucis signum, vt diuina asſisteret gratia manui impreſsit, & ad virum ita dicebat: Video quousque tu & dominus tuus tenditis, elige de duobus vnum, aut me intactam relinquendo mihi non appropinquabis, aut me inuadendo, si aliter euadere té nequibo, manibus feminæ interibis: Fuit enim virgo robusto corpore & animo accensa castitatis zelo. Isto viso & audito rusticus clamare cœpit ad exteros Aperite, quæso, carceres, aperite, vrsam non coniugem mihi dedistis. Ad hos clamores turris aperiebatur, & visa constantia puellæ, deinceps in maiori pace, quàm anteà Deo seruire permittebatur. Nam ipsa fratrem vterinum iuuenem ad par

castitatis

castitatis propositum alliciebat, cum quo iã habitauerat à iuuentute. Ambo enim vsque hodie de cultura terræ in vna domo viuentes in paupertate honesta, de labore manuum simul cœlibem ducũt vitam. Ipse etiam frater modò exemplar castitatis rarissimum est in loco, vbi habitat cum viris. Ipsa verò virginibus multis, quas dietim semine castorum verborum gignit, mater est, & consolatrix. Hæc licet modò sit propè quinquagenaria, tamen votum castitatis, quam semper dilexit, nunquam emiserat. Quod cùm ab ea audirem, & virginem reperissem verbi diuini prædicatione satis carentem, instinctu spiritus sancti in magnis tentationum fluctibus fuisse rectam & custoditam, suasi vt de cætero in Deo fidendo, voto priuato se castitatis Christo in sponsam consecraret. Illa protinus obediuit, & causam protelationis huiusmodi, diffidentiam propriarum virium esse asseruit, in quibus nunquam confisa est, sed in Deo qui eam hactenus custodiuit, & custodiet, spero deinceps illibatam. Viuit item virgo alia nomine Agnes, libera natu vsque modò in ciuitate Basiliensi, iam, puto, plus quàm quinquagenaria, quæ cùm esset primum nubilis, & in villagio eiusdem diœcesis nutrita, tentari cœpit ab eiusdem territorij domino, vt vnum de suis seruis ipsa reciperet in matrimonium. Quod cùm illa facere renueret, seruum elegit iuuenem, & quantum sua interesse videbatur, virginem illi in vxorem tradidit inuitam & insciam. Cumque ipsa hoc esse promissum à domino disceret, & per consanguineos, à dominoque terræ ad nuptias promittendas vocaretur, recusabat ista omnino, castitatis ob amorem, & domum, ac patriam cœpit fugere. Quo percepto, per tyrannum & suos, virginem

Aliud eiusdẽ rei.

teneram tunc cum canibus, velut feram sylueſtrē, inſequebantur, captam plagis & pugnis verberabant, ſed nihil proficiebant aduerſarij. Virginitatis corpuſculum ſiquidem eius cogi, ſed animus violentari non potuit inuitus. Igitur vi capta, & velut latro reducta laribus amicorum, ibidem iterum iuueni priori iungi tentabatur matrimonio. Inſuper publicè ad eccleſiam ducta ipſa, & qui eſſe debuit maritus, & in facie eccleſiæ per quendam fatuum ſacerdotem benedicebantur quæ non aderant nuptiæ. Demum redeuntibus amicis cum ſponſa ad hoſpitium, ſequenti nocte, in eadem domo, vna in camera, & eodem in ⁎ loco cogebatur cum prætenſo marito dormire per plures mẽſes, inter quod tempus & poſtea ſemper ſe defendit virago intacta à viro: Et ſic modò viſa eius cõſtantia perſeuerat caſtè, & mundè viuendo, cum quadam honeſta domina in ciuitate Baſilienſi.

al. lecto.

PIG. Ambas, de quibus præmittis, virgines laudas de ſua ad ſuperiorem reſiſtentia. Inter quas, ⁎ vt ſi prima eſt excuſabilis cum ſecunda in parte, non videtur tamen quod prima ſit excuſanda in toto, quia mortem, vel ſaltem violentiam ruſtico inferre grauem volebat, ſi eam inuitam violare voluiſſet. *THEOL.* Concorditer ſatis dicunt noſtri ſacrorum apicum ſcrutatores, quod caſtitatem quis, ſi aliter nequit, ſicut vitam ſuo modo defendere poteſt; & quamuis ex veridica beatæ Luciæ ſententia, corona virgini duplicaretur, ſi violaretur inuita, præiudiciũ tamen exinde multiplex corruptæ in præſentia eccleſiæ ſuboriri poſſet, vt patet in velatione virginum, in quarum numero conſecrari non debent à barbaris etiam inuitè corruptæ, vt tradit beatus Leo papa, & ſanctus doctor in 4. diſt. 38. & Auguſtinus de ciuitate Dei

al. &.

Leo epiſt. 87. al. 95 cap. 5. Tho. diſt. 38. q. 1. ar. 5. ad 4

Dei libri primi cap. 18, & 28.

PIG. Quid, quæso secundum Deum potuissent istæ feminæ fecisse, si seruę fuissent, non manumissæ liberę, seu ingenuæ? *THEO.* Adhuc eis inuitis nullus in eas iustum dominium habuisset imperandi inire matrimonij contractum, in quo periculum foret castitatis propositæ, solus enim Deus in hoc excipitur in nouo testamento in tali casu, qui plenum dominium habet in corpus & animam, in res & in famam. Vnde sicut in veteri testamento (secundum sanctum doctorem) nullus sine speciali Dei iussu à cõiugio abstinere audebat, ita in nouo testamento nullus, excepto Deo, matrimonium, in quo perderetur castitas, iustè præponere potest cuiquam inuito.

PIG. Cur ergo apostolus ad Colossenses tertio dicit. Filij obedite parentibus per omnia. Et posteà subdit. Obedite per omnia dominis carnalibus?

THEOL. Distinguendum est hic dicit sanctus Thomas, 2. 2. q. 104. Quia ex duobus potest contingere, quòd subditus suo superiori non tenetur in omnibus obedire: Vno modo propter præceptum maioris potestatis. * Vt enim ad Romanos decimotertio super isto. Qui potestati Dei resistũt, sibiipsis damnationem acquirunt, dicit glossa. Si quid curator iusserit, * nunquid tibi faciẽdum est, si contra proconsulem iubeatur? Rursum si quid ipse proconsul iubeat, & aliud imperator, nunquid dubitatur illo contempto illi esse seruiendum? Ergo si aliud imperator, aliud Deus iubeat, contempto illo, obtemperandum est Deo. Alio modo non tenetur inferior superiori obedire, si ei aliquid pręcipiat, in quo ei non subdatur. Dicit enim Seneca tertio libro de beneficijs. Errat si quis æstimat seruitutem in totum hominem descendere, pars eius

Thom. 2. 2. q. 104. ar. 5.
rest. pro vñ ex orig
Gloss. ord. ex Augu. ser. 6. de verb. dñi.
rest pro nunquam ex orig.
Seneca lib 3. de benef. c. 20.

melior excepta eſt, corpora obnoxia ſunt & aſcripta dominis, mens quidem eſt ſui iuris. Et ideo in his quæ pertinent ad interiorem motum volūtatis, homo non tenetur homini obedire, ſed ſolùm Deo. Tenetur autem homo homini obedire in his quæ exterius per corpus ſunt agenda, in quibus tamē etiam ſecundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, ſed ſolùm Deo, quia omnes homines natura ſunt pares, puta; in his quæ pertinent ad ſuſtentationem corporis, & prolis generationem. Vnde non tenentur nec ſerui dominis, nec filij parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſeruanda, vel aliquo huiuſmodi. Sed in his quæ pertinent ad diſpoſitionem actuum, & rerum humanarum tenetur ſubditus ſuo ſuperiori obedire, ſecundum rationem ſuperioritatis; ſicut miles duci exercitus, in his quæ pertinent ad bellum, ſeruus domino in his quę pertinēt ad ſeruilia opera exequenda, filius patri in his quæ pertinent ad diſciplinam vitæ & curam domeſticam, & ſic de alijs. Verba ſunt ſancti doctoris quæ audiſti. Ad tuum argumentum reſpondet quod Apoſtolus dixit, per omnia, intelligendum eſt quantum ad illa, quæ pertinent ad ius patriæ, vel dominatiuæ poteſtatis.

Thomas vbi ſupra in reſp. ad 1.

Abſtinentia quantum prodeſt, & crapula obeſt. Quòd Deus in his pugnantes iuuat. Et de terra vbi viget caſtarum feminarum multitudo, & virginum.

CAPIT. XI.

Audi

AVdi nunc proprietatẽ formicarũ aliã, quę est: *Sũt õnes circa ventrẽ strictæ paruæ, & quasi cinctæ.* In quo apertè castè viuere volentes docent, vt præ cunctis à carnalibus cibis & potibus superfluis ventrem debitè restringant. Nam tam vicina in anima & corpore sunt sibi mutuò ventris ingluuies & luxuria, quàm propinqua sunt ad inuicem membra corporis dictis vitijs deseruientia, vt Beatus Hieronymus in quodam sermone affirmat. Vnde ventre in victu non restricto * debitè ianua Venereis est aperta. Hoc sensit qui Ecclesiastici vigesimo tertio dixit orando ad Deum: Domine pater & Deus vitę meę ne derelinquas me in cogitatu maligno: Extollentiam oculorum meorũ ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concupitus concupiscentię ne apprehendant me. Et animo irreuerenti & infrunito ne tradas me. Vnde ibidem 37. proli suæ sanam dans viuendi normam, dicit: Fili in vita tua tenta animam tuam, & si fuerit nequam, non des illi potestatem. Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam: in multis enim escis erit infirmitas, etiam auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet vitam. Voluit hoc veritas dum ait Lucę 21. Attendite vobis ne fortè grauentur corpora vestra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa, scilicet, mortis & iudicij. Hinc Beatus Gregorius in pastorali. Cocorum princeps muros Ierusalem deijcit, quia dum venter ingluuie tenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur.

rest. pro debito. c. d. Veneris.

Gregor. in past. par. 3. admonit. 20.

Et facundissimus Cassianus Ioannes libro de monachorum institutis dicit: Quibuslibet escis refectus venter seminaria luxuriæ parit, nec præualet mens discretionis gubernacula moderari ciborum pondere præfocata. Non enim sola crapula * vini mentem inebriare consueuit, verumetiam cunctarum escarum nimietas vacillantem eam reddit, omnique integritatis ac puritatis contemplatione despoliat. Quantum etiam ventris seruitus, non tantum castitatem, sed etiam omnium virtutum perfectionem semoueat; animaduerte beatum Gregorium dicentem sic in moralibus. Non ad conflictum spiritualis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis * penitus, gulæ videlicet appetitus, edomatur, quia si non ea quæ nobis sunt viciniora prosternimus, inaniter ad ea quę longius sunt impugnanda trāsimus. Incassum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra vrbis mœnia ciuis insidians habetur. Cui alludit illud Cassiani, vbi prius. Nunquam poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare nequiuerit. Interioris hominis castitas virtutis huius consummatione discernitur: nunquam enim robustioribus æmulis colluctari posse confidas eum, quem in leuiori conflictu conspexeris ab inferioribus paruisque superari. Impossibile est saturum ventrem pugnas interioris hominis experiri, nec bellis robustioribus attentari * dignum est eum, qui potest deijci leuiori conflictu.

Cass. li. 5. de instit. monach. cap. 6.
adie. vini ex orig.
Gregor. l. 30. moral c. 13. al. 26.
orig. positus.
li. 5. c. 11
ibid. c. 13
adieci dignum ex orig.

PIG. Porrige exemplum de modò viuentibus, qui in principio suæ iuuentutis corpus suū acriter zelo castimoniæ crucifigāt in abstinētia & ieiuniis.

THEOL. Virgo Adelheidis, de qua primo libro capitulo vltimo tibi mētionem feci, per gastrimargiam

Exemplū magnæ sobrietatis

giam vehementer, & plurimo tempore impugnata est. Cùm enim pro castitate tuenda ieiunijs quibusdam diebus operam daret efficacem tanta fames eam inuasit, vt nisi ieiunium in laboribus magnis quos habuit, solueret, sibi quod deficeret statim videbatur. Sed illa paulisper substitit, dæmonis tendiculas hæc esse * timens. Quo viso per dæmonem, videlicet, quomodo Christi sponsa, pro eiusdem amore talem corpori rigorem nō horrescebat, statim tentator abscessit, & vt mihi fassa est, posteà, diebus suis hoc vitio virginem non tentauit. *FIG.* Insigniorem victoriæ palmam hęc in sexu fragili super gulam habuisse videtur, quàm sanctus Pater Serapion iuuenis existens, qui ad sermonem sui patris alienum compunctus est, & de vitio gastrimargiæ penè conuictus, furtum paniculi, quem comedit clanculò, coram fratribus fatebatur, & à tentatore dæmone protinus liberatus est tam plenè, vt deinceps nunquam de gula tentatus sit, prout refert de eo Casſianus collatione secunda Abbatis Moysi. *THEOL.* Ita esse videtur in parte saltem, sed omissis comparationibus, quia odiosæ aliquando sunt, audi alia. Sunt in magno numero hodie virgines versus montana Italiæ, & in metis Constantiensis & Augustensis diœcesis, non in beginagijs, nec in sanctimonialiū monasterijs, quia loca talia illis in partibus inuisa sunt. Quę virgines habitant in oppidis paruis, in ruribus, & in villagijs, & in terris incultissimis, & vix frugiferis, circa & intra Alpes, perpetuas niues gerentes, vbi vinum nullum crescit, nec hordeum, nec auena, aut siligo, nisi valde in modico, sed minimè spelta vel frumentum, seu triticum. Vix semel in anno ibi virgines vinum nō dico bibere, sed gustare quodammodo consueuerunt.

& abstinentia in virgine Adl heyde.

a. b. timuit inferre.

Cassian. collat. 2. abbati Moysi ca. 11.

Terra ferax virginum in qua nec vinū bibitur nec ceruisia.

Ceruiſia ibi quid ſit neſcitur. Piſces ſimiliter, vel nunquam guſtantur ab eis, immo rariſsimè videtur. Carnium quidem ibidem non eſt minor inopia, quas tamē fugiunt velut incentiua libidinum. Aquam puram bibunt, de lacticinijs edunt, & pane veſcuntur tam groſſo, de quali, credo, nec canes ederent in Rheni linea, & in alijs planis territorijs Alemaniæ: in laboribusq́ue manuum ſuarum victitant, & ideo puto ferè inauditum eſt, quòd aliqua in lapſu carnis deprehendatur, ſicut contrariū ſatis commune eſt in Germania, vbi vinum & alia cibaria habentur in copia. De his tamen ſuprà libro primo capitulo quarto mentionem feci aliquam. *PIG.* Tales virgines in reliquis Theutonię partibus non audiui, nec vidi abſtinere, vt tu affirmas; & niſi ipſe proprijs tecum peragrando iſta vidiſsē oculis, proculdubio vix dicenti alteri credidiſſem. Sunt enim (quod omiſiſti pronunc exprimere) nō obſtantibus ieiunijs & abſtinētijs longè robuſtiores viribus, pulchriores facie; & viuunt diuturnius (vt audiui) quàm viniferarum partium, & frugiferarum virgines, prout teſtantur etiam noſtrarum partium diſſoluti nobiles, qui dicta loca pertranſierunt. *THEOL.* Ad nos, qui caſtitatē profeſsi ſumus, non multum attinet de corporali pulchritudine (quam putredo carnis gignit) diſputare, quæ in ſpiritualibus viris & feminis nonnunquam vituperatur potius, quàm laudatur à beato Hieronymo, & tamen certum eſt, quòd abſtinentia ſecundum eūdem valitudini corporis & animæ, diuturnæ vitę, & ſanitati plus cooperatur, quàm ventris crapula, ſeu repletio: vndè dicit in epiſtola ad Iouinianum. Legimus quoſdā morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, proſcriptione bonorum ad ſimplicem menſam & pauperes

Hieron. l. 2. aduerſus Iouinian. ante medium.

Podagra ſimplici victu ſanatur.

peres cibos redactos, conualuisse. Caruerunt enim sollicitudine dispensandæ domus, & epularũ largitate, quæ & corpus frangunt, & animũ. Aptè exhinc Alanus in de planctu naturæ contra prælatos quosdam inuehit, veriùs in religiosos solo gloriantes nomine, quibus tamen ex voto plus quàm secularibus competeret sobriè viuere. Pestilentia, inquit, id est, gula, non vulgari humilitate profundius se porrigit in prælatos, qui salmones, lucios, ceterosque pisces æquipollenti generositate insignes, varijs decoctionum cruciatos martyrijs baptizandi adulterantes officium, sacri piperis fonte baptizant, vt ex tali baptismate baptizati, multiformem saporis gratiam consequantur. In eadem mẽsa terrestre animal piperis inundatione submergitur, piscis natat in pipere, auis eiusdẽ viscositate ligatur. Dumque tot animalium genera imo vẽtris ergastulãtur in carcere, aquatile animal, secum pedestre, aëreumq; genus in eodẽ sepulchro intumulari miratur, quibus si detur licẽtia exeundi egressui vix portæ sufficit amplitudo. Ob has causas ab Alano recitatas euenit, vt raro prælati, potentes, diuites, & religiosi, clerici, varijs escarum epulis saginati diu viuant. Vnde Ecclesiastici 10. Omnis potentatus breuis vita. Et vt Macrobius libro Saturnaliũ ponit. Iumenta & bestię periodum suam certius homine attingunt, quia simplicibus & vniformibus cibis contentantur. Hinc Seneca in quadam dicit epistola. Multos morbos fercula multa fecerunt: innumerabiles morbos non miraberis, cocos numera. Istis itaque iam pro custodia parsimoniæ & cœlibatus præmissis, de proprietate duodecima disseramus.

Alanus Insulensis

Varijs epulis saginati diu non viuunt.

Macrob. lib. 7. Satur. c. 4.

Seneca epist. 96.

Quòd

Quòd alæ contemplationis in senio assumi deberent. Quid sit senium laudabile. Et quomodo quidam electi in morte timent, alij gaudent, qui prius fuerunt timidissimi, & scrupulosi in conscientia.

CAPIT. XII.

IN *senio tantùm more auium assumptis alis volant.* Sic enim ipse visu expertus sum proprio, quòd in eodem cumulo alæ quibusdam nasci primum videbantur, alijs alæ maturescebant, sublimiores verò adeptis alis iam in altum volitando se extendebant. In quibus nobis congruè insinuant, quòd mortificatis iã gulæ & luxuriæ vitijs, & nõ anteà, sed in * vitæ virtuosæ senio contemplatione pacis, & tranquillitatis donis ditari quidem possumus. Per seuinm namque vita diuturna, & per alas contemplationis instrumenta aptè possunt intelligi. De senio non quolibet loquimur, quia scriptum esse nouimus: Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorũ maledictus erit. Isaię 65. Sed de eo de quo Sapientiæ quarto scribitur. Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, cani sunt autem sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. De pennis etiam illis intelligimus de quibus vaticinatur psalmista vbi dicit. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, volabo & requiescam. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate. Hoc enim desiderium est (vt glossa innuit) quorundam seruorum Dei, qui malis

i. d. vita virtuosi senij.

Psal. 54.

Gloss. ord.

malis mundi huius presſi, & puſillanimitate quadam tribulati, à diuina gratia in morte requieſcunt & liberantur. *PIG.* Vitę quietem præſertim in ſenio, vel in vitæ præſentis termino per Dei contemplationem adipiſcendam ſemper affuturam ſperabam his, qui in iuuentute Deo militauerant, vt ſic poſt labores diutinos pennas tandem contẽplationis aſſumerent velut aquilæ, & in cœlum per mortem lætam volarent, nec deficerent. Sed multi verentur de contrario. Nam vidi in diuerſis fratrum reformatorum conuentibus, & aliquando in ſanctarum ſecularium virginum congregationibus vtriuſque ſexus tam timoratos homines, vt magnum periculum eis imminere ſuſpicarer, ſi in talibus ſcrupulis extremę ægritudini propinquarent. Deſperationi enim timor inordinatus fomitem miniſtrare ſolet, quod valde periculoſum morituris eſſe creditur. *THEOL.* Signa prędeſtinationis in bene * ſpeificatis circa mortem conſolari quẽ debent, vt gaudere cum tremore diſcat: Vnde B. Gregorius ſuper iſto Iob 5. Beſtiam terræ non formidabis, cum Gloſſa dicit. Beſtiam, id eſt, diabolum. Beſtias terræ non formidabis, quæ tempore mortis ad rapiendum effrenantur. Sed ſæuientes non timet, qui blandientes ſecutus non eſt, & initium retributionis eſt in obitu ſecuritas mentis. Cum autem bene viuitur, cauendum eſt ne quis deſpectis ceteris de ſingularitate glorietur. Tamen quando aliqui reperiuntur de quibus cõſtat, quòd conſcientiam primum examinantes debitè, & vitam prętęritam ex hoc emendauerunt, qui virus veteris hominis coram legitimo confeſſore cum cordis dolore euomuerunt, & confeſſori obedientes pœnitentiam obedienter cum propoſito vitam emendandi aſſumpſerunt, ſibique à peccatis lethalibus

c.d. ſpecificatis.
Gregor. l. 6. moral. c. 16 al. 21.
Gloſſ. ord.

libus cauere studuerunt, qualia etiam scienter perpetrare nollent. Si, inquam, tales timidi in morte reperiuntur pusillanimes seu scrupulosi, bona spes de eis habēda est, nedum modo quando iste timor velut vigil quidam non dormitabit neque dormiet quin custodiat Israel à multis peccatis, & ab eorum occupationibus, sed etiam in extremis eis felix expectanda est affutura prosperitas, quia tunc præpurgati, & igne tentationis examinati, diuina gratia aut talem pusillanimitatem eis tunc adimit, aut dispositus statim euolare facit, aut victoriam tribuit, ne tales ab hoste vincantur, muniti ecclesiasticis sacramentis, & præuijs meritis. Ita enim quisque piè in benigno nostro saluatore sperare potest, quia sic actum esse cum talibus, sæpe datum est videre nostro tempore, quantum humana fragilitas considerare potest. Quid namque mirum si moriturus statim, mortem satis timet? Quis enim (vt Petrus ait diaconus 4. dialogorum Beati Gregorij) tam inexplicabilem sententiam cuiuslibet sic operis ad exitum veniens non pertimescat, quando etsi iam nouit quod egit, adhuc tamen facta illius; supremi scilicet, iudicis, quàm subtiliter iudicentur, ignorat? Cui beatus Gregorius respondet. Vt asseris, ita est; sed plerunque de culpis minimis ipse solus pauor egredientes animas iustorum purgat. Sicut narrari de quodam sancto mecum frequenter audisti: qui ad mortem veniens vehementer extimuit, sed post mortem discipulis in stola alba apparuit, & quàm præclarè sit susceptus indicauit. Nonnunquam verò omnipotens Deus trepidantium mentes quibusdam prius reuelationibus roborat, vt in morte minimè pertimescant. Hæc Gregorius. Nam vtrique idem sanctus, & liber

Psa. 120.

Gregor. l. 4. dial. cap. 45.

cap. 46.

cap. 47.

liber qui Vitas-patrum inscribitur, multa exempla referunt de sanctis viris, & perfectis, quorum quidam tempore mortis nihil, aut modicum, alij verò satis, vel multum timuerunt. Vnde ibidem de sancto abbate Agathóne dicitur, quòd in hora mortis constituto quæsiuerunt fratres. Abba vbi es? Respondit. In conspectu diuini iudicij asto. Dicunt ei. Et tu times Abba? Et ille. Interim laboraui virtute qua potui in custodiendis mandatis Dei, sed homo sum, & nescio vtrum Deo placuerunt opera mea. Dicunt ei fratres. Et non confidis de operibus tuís, quia secundum Deum sunt? Dixit senex. Non præsumo, nisi venero ante Deum. Aliter enim sunt iudicia Dei, aliter hominum. Præterea cum sanctus Arsenius iam traditurus esset spiritum, videntes eum fratres flere, dixerunt: Nunquid tu times mortem pater? Respondit. In veritate timeo. Et ille timor, qui in hac hora mecum est, semper fuit in me, ex quo factus sum monachus, & nunc timeo valde: & ita ambo dormierunt in pace. De tertio quòque ibidem dicitur de patre constituto in Scythi, cuius morituri lectum circunsteterunt fratres in hora mortis, qui senem ter ridere videntes, causam huius quæsierunt. Respondit ille. Primô risi, quia vos timetis mortem: Secundô risi, quia non estis parati: Tertiô risi, quia de labore vado ad quietem, & statim vitam clausit extremam. Sed his omissis ⋆ videamus ad hodierni temporis deuotos homines. Virginem enim quandam multum deuotam fuisse mihi constat in ciuitate Nurenbergensi Bambergensis diœcesis, quæ Kunegondis vocabatur. Hæc viuebat more castarum bonarumque virginum in victu, vestitu,

Gregor. eodem lib. 4. dial.

Tria exẽpla ex vitis patrũ par. 2.

Abbas Agathon timet mortem.

S. Arsenius mortẽ timet.

Sanctus quidam pater ridet ter ante mortem.

f. redeamus.

Scrupulis liberatur virgo ante mortem.

vestitu, vitatione seculi, & in his quæ ad Dei cultum pertinebant, sine querela ad omnem hominem sed adeo timida & scrupulosa in conscientia extitit, vt vix meminerim in hoc parem reperisse. Nam post puram & integram à se sæpe factam cõfessionem sacramentalem, frequenter grauibus stimulabatur scrupulis, de insufficienti confessione, vt timebat transacta. In minimis rebus, vbi nullum vel modicum peccatum erat, mortalis criminis lapsum verebatur adesse, & ita nulla pace in domo conscientiæ fruebatur, quicquid enim egit, aut omisit de genere bonorum, in his semper peccatum notabile affuisse suspicabatur. Cœpit itaque ex his inordinatis timoribus in sexu fragili naturalis sua complexio labi plurimum, & dietim vires decrescebant corporis, quia se semper esse plenam peccatis grauibus non diffinitiuè iudicabat, sed reuerebatur. Timuit ipsa, timuerunt cõfessores eius, & non minus cohabitantes sibi virgines, si in tali statu scrupulosissimæ conscientiæ deprehenderetur prope mortem, fortassis desperationis laqueo ab hoste maligno caperetur. Intuentes igitur viri prudentes, & animarum medici corporis defectũ redundare in animæ graue periculum interpretabantur virgini, quæ in periculo erat vsum rationis perdendi, quòd ad ieiunia ecclesię quædam nullatenus, sicut sana, teneretur. Sciebant enim, quòd labor quotidianus, quo grauabatur, quia pauper erat rebus, (alijs enim famulabatur virginibus) & prçterita ieiunia, ac abstinentię fomitem libidinis non ministrarent, sed castitati seruandæ potius satis essent. Sed ad ista tristitia maior cor eius inuadebat, cùm, videlicet, intuebatur se priuari instrumentis virtutum, quibus cõmuniter plebs fideliũ vtitur. Obediuit tamen discretis confessoribus, licet

licet inuita, & non ſine puſillanimitate maxima. Tandem verò natura deficiente, lecto decubuit, & terminum vitæ propinquare agnouit. Et ecce diuina arridente gratia ante triduum circiter ſuæ mortis, omnis ſcrupulus, timor, & puſillanimitas plenè animam virginis reliquerunt, ita vt ſumptis Eccleſiæ viaticis & ſacramentis, ad literam in pace in idipſum dormiret, & requieſceret, quam ſingulariter dominus tunc in ſpe conſtituerat. Nam anteà de inſolita hilaritate quædã admirantes ſibi ſociæ dicebant virgines quæ eius præteritum timorem nouerant. Nunquid conſcientia te redarguit modò, ſicut anteà, quòd Eccleſiæ quædam ieiunia gradiente corpore non ſeruaſti? Quibus illa reſpõdit. Animum ſcio paratum habui ad ieiunãdum, ſed quia animarum medici, Dei vicem habentes, iſta inhibuerunt, obediui eis, nec exinde pœniteo aut turbor, ſperans de Chriſti benignitate, ſuo redempta ſanguine, ſaluari, & ita requieuit, vt præmiſi, in domino. Noui aliam nobilem diuitem & potentem dominam, relictam cuiuſdam militis de ciuitate Argẽtinenſi, quę Catharina de VVeſthuſen nuncupata eſt: hæc dum manebat in ſeculo, & in ciuitate prædicta, vbi multę deuotæ Deo militant viduæ, earundem omnium ſpecialis mater & patrona extitit, ſed in animo valde ſcrupuloſa fuit. Cum autem in Columbaria monaſteriũ ſororum de Subtilia noſtri ordinis reformaretur, relicto ſeculo, ibidem ſanctæ conuerſationis habitu induta eſt, & profeſſa. Et quia vna, vt puto, de fortibus mulieribus fuit, de quibus Prouerbiorum vltimo Salomon ſcribit, idcirco quibuſdam interiectis annis prioriſſæ, & ſupprioriſſæ gerebat officium ſucceſsiuè in omni charitate & dilectione: nec feminæ aliquid deeſſe videbatur perfectionis, niſi

Pſal. 4.

Deuota Prioriſſa Catharina de VVeſthuſen circa montem ſcrupulis omnibus liberatur.

nisi quòd plena fuit scrupulis, adeò vt cùm illuc in causis ordinis venirē, cum sola hac sorore me plurimum occupare opus fuit, vt pusillanimitatem eius compescerem. Hoc enim bonum præter alia in se habuit, vt audito superioris sui, vel alterius ex fama boni & sapientis viri iudicio, in aliqua sibi dubia materia, statim eidem acquieuit. Timuit ipsa, timuerunt etiam ipsi qui eam nouerant confessores, quòd si infirmata propinquaret morti, aliquādo in his scrupulis, præsertim de iteratione à se bene confessarum rerum in periculo pusillanimitatis amplius poneretur, quàm anteà. Sed diuina ex misericordia, quæ præterita feminæ opera inspexit, actum est per omnia contrarium. Nam vna die satis inopinatè, licet quinquaginta annos vix vel non accederet, infirmata est, & dietim cœpit deficere, & pro tunc omnis scrupulus, & inordinatus timor ab ea penitus abscessit: dixitque ad Fratrem Ioannem VVolffhardi, quem, vtpote deuotum virum, in confessorem specialem præelegerat. Ecce pater scitis quàm erronea fui, & timida in conscientia nimium, sed Dei gratia ne timeatis, totum abscessit, de peccatis à me confessis, & commissis remissionis gratiam piè & fidenter spero, & credo. Et ita inuocans beatum Petrum Apostolum, suumque discipulum Apollinarem, quos peculiarissimè in vita, corde, ore, & opere dilexit, tandem eadem ægritudine, præmunita ecclesiæ alimentis, vita deuotè functa est. Habuimus aliquando in conuentu reformato Columbariensi quendam fratrem, Petrum nomine, qui à primæua conuersione sua priusquam in conuentu Nurenbergēsi primum inierat, omnium virtutum honestate conspicuus, religionis exemplar fuerat, & speculū. Nam ad colligendum eleemosynas, ostiatim, sēper paratus,

Pius inopinata morte eripitur, ne haberet spacium intendēdi scrupulis suis.

paratus, in domo obediens, die ac nocte in choro sedulus, & cunctis affabilis fuit fratribus, sed conscientiam, vltrà quàm credi potest, timidam, scrupulosam, & pusillanimem habuit, omnia tuta timuit, & nimis, vt videbatur. Vnde de his discretiores fratres eum sępe iocosè vexabãt, quem sciebant æquo animo cuncta tolerare, quæ sibi contra Deum esse non videbantur. Et quamquam esset posteà iam factus sacerdos, fortis corpore, complexione viuidus, & in annis vix attingens tricesimũ, tamen vt ex multis coniecturis habuimus, timor iste vitalia læsit nimiùm. Vnde quadam die satis improuisè ægritudinem, nescio quam, incidit, in qua statim necesse fuit, vt decumberet. Cumque bona fide in infirmaria vsu rationis perfectè vtens, patientia lenis, & deuotione solida feruidus iaceret & immobilis, statim & inopinatè agonizare cœpit, & religiosis gestibus diem clausit extremũ. Nam paulò antè præcedenti die more solito confessus est, & missam celebrauerat, talemque vitam in ordine semper duxerat, quòd de morte improuisa, & subitanea, mala saltem, & periculosa, signum periculi nõ aderat discretorum virorum iudicio. Et in domino confido, quòd inopinatus iste interitus non nocere potuit, sed fortaßis diuina clementia, ne pusillus animo mortem timeret nimiùm, aut eius circunstantias, statim finem viuẽdi in corpore dare disposuit animæ sibi placituræ.

Finis libri secundi.

Liber Tertius.

DE FALSIS ET ILLVSORIIS *visionibus.*

Quomodo multiplex est quantitas. Qualiter quidam se fingunt defunctorum esse animas, & reuelationes habere. De feminis in iubilo exclamantibus aliquando in sermone, & quid sentiendum sit de talibus.

CAPITVLVM I.

NVNC de falsis & illusorijs visionibus loco tertio libellus est inchoandus, cum materia tertij duodenarij in animalium nostrorum reperti proprietatibus. Quarum prima hæc est. *In quantitate earum triplex reperitur differentia: Quia quædam sunt paruæ, aliæ mediocres, aliæ verò maximæ:* quantitate dico molis, an autem virtutis quantitate ita se in excessu habeant, non omniquaque clarum est. Vbi primò notandum, quòd quamquā ea animalia quę diuina sapientia condidit, conditiones laudabiles multas habeant, sicut & creaturæ omnes reliquæ: nihil tamen est, præsertim in hoc mundo passibili, quod à defectu, seu nocumento, vel à malo omnimodè sit absolutum, cùm comparatur ad alia. Nihil enim est omniquaque perfectū, quia teste Iob 4.

In An-

In Angelis suis Deus prauitatem reperit, nec stellæ sunt mundæ in conspectu eius, ibidem 25. Non igitur mirandum est, si in nostris bestiolis, à quibus mores per Salomonem iubemur instruere, defectus priuationis & nocumenta reperiuntur aliqua, in quibus typum & similitudinem gerunt quorundam malorum vel stultorum hominum. In quibus non minus cauere vitia discere possumus, quàm in bonis proprietatibus virtutes valeamus inspicere. Sicut igitur in formicis quoad materiale corpus, magna & multiplex reperitur differentia in quantitate molis, quòd videlicet quædam sunt paruulæ, aliæ magnæ, reliquæ maximæ, quæ, vt dicetur inferius, plus obsunt hominibus: sic inter homines malos erroris grandis inuenitur diuersitas. Quàm ob causam Apostolus 1. Corinth. 14. suos ab errorum versutijs auisando dixit. Fratres nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti sitis: & apertius ad Ephes. 4. Iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo qui est Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mésuram vniuscuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate: sed nō ita, heu, hodie multi, sed in malitia augmentantur. *PIG.* Quia materiam de illusorijs visionibus inchoare placuit, da aliquam gradualem differentiam inter habentes reuelationes falsas, & fictitias, vt in iniungendis pœnitentijs, & in exclamatione verbi Dei publica simplices præmonere valeamus in prædicationibus. *THEOL.* Sine dono

discretionis spirituum hoc fieri nequit sufficienter, vt libro secundo tactum est. Sunt enim infiniti modi, quibus hostis antiquus deludere solet incautos, quibus nonnunquam viros maximos decepisse comperitur. Nam ab Archidiacono Barcinonensi didici domino Ioanne, iure diuino & humano multum notabili, quod ante tempora Constantiensis concilij schismate iam diu continuato, sub diuersis summis in sua obedientia vocatis pontificibus, quorum quidam Romæ, alij de aduersa parte in Auiniona residebant, Petro de Luna ibidem residente, & per inimicos obsesso, per galeam in Rhodano mare intrauit secretè fugiendo. Cumque in quodam oppido, cuius nomen nunc non occurrit, super distanti portu maris per Abbatem quendam oppidani precedenti die aduentus dicti papæ auisarentur, vt se disponerent ad recipiendũ dictum summum pontificem, deridebant cuncti Abbatem, quia de Auiniona secretissimè recesserat anteà, nec papa vllo modo intendebat dictum oppidum intrare, nec illuc quenquam præmiserat, sed per longi tractus spatium vltra idem oppidum nauigauerat per quindecim circiter miliaria: & ecce ventus contrarius galeam cum papa compulit dictum intrare oppidum. Vbi cum improuisè susceptus esset, abbatis oraculum didicit, vnde aduentum suum præsciuisset, inquisiuit. Et respõsum accepit ab abbate, quod prophetiá istam dudum in quodam libro legisset, in quo cõtinebatur, quod idem papa plura passurus esset ab aduersarijs, quod obsideri deberet, quod ad oppidũ prędictum venturus esset, quod iterum in persecutionem intrare deberet, sed finaliter Romam iturus esset, & in vnione ecclesiæ, ibidem adepta pacifica possessione, & sedato schismate, quiescere deberet.

cap. 5.

Abbas quidam falsa prophetia decipit Benedictũ 11. alias 13. dictũ ante Petrum de Luna.

deberet. In qua re, licet omnia præcedentia penè verificata essent, tantè confidebat, vt citatus per Concilium generale Constantiense contumax fieret, & finaliter ibidem depositus esset. Nam tres pro summis pontificibus se gesserunt, Gregorius, qui humiliter cessit, in Cagetha protunc residens: Ioannes, qui Romæ sedebat, à Constantiensi concilio clam fugiens, iuridicè depositus est à papatu ibidem, in Constantia scilicet. Sed dictus Petrus de Luna, siue dominus Benedictus, licet vir apprimè eruditus in omni ferè scientia esset, tamen in prædictam prophetiam fatuè confidens, vt præmisi, depositus à papatu obedire renuit, in munitiunculam fugit, & tandem in exilio, pertinax in sua opinione vitam nec Romæ, nec in pace, sed in miseria finiuit. Vides igitur quàm periculosum sit talibus faciliter credere. Tamen vt aliqualiter tuo quæsito in apertis deceptionibus satisfaciam: Scito quod triplex est in genere talium hominum differentia à sana doctrina delirantium. Quidam sunt confìcti ex auaritia; Alij possessi per dæmonia: nonnulli decipiuntur per phantastica luminaria. Primi sunt periculosi, tertij magis quàm secundi peruersi existunt. De omnibus istis exempla tradam. Fuit in ciuitate Bernensi Fratricellus quidam secularis re, sed specietenus spiritualitatem præferebat multam, de quo mihi frater Nicolaus de Landaro nostri ordinis, & inquisitor prauitatis hæreticæ vir fidedignus retulit, quod in prædicta ciuitate Fratricellus ille, & semibeghardus manere solebat, & quia cupidus erat pecuniæ, laqueos auaritiæ, vbi potuit, tendebat: Sũptaque oportunitate quãdam domũ inhabitare cœpit, & in eadẽ nocturno

Caieta.

Triplex illusorum genus. & exemplum cuiusque.

Fratricellus quidã per auaritiam simulat se reuelationes accipere.

tempore surrexit, lapidibus & lignis spiritum aliquem adesse finxit, & ita in admirationem multorum noctibus locum posuit, pluribus autumantibus, quod reuelatio diuina expectáda esset aliqua, an anima foret, vel malignus spiritus. Nonnunquam enim mutata voce verbis gemebundis, tanquam anima esset alicuius defuncti in ciuitate bene noti responsa sciscitantibus dedit, asserendo se animam cuiusdam nuper defunctæ personæ, quã Fratricellus ipse tam proprio, quàm alieno expressit nomine. Nam peregrinationi ad destinata loca sanctorum pro ea se dare persuasit. Dolus tamen illius deceptoris diu latuit, & pro memoratis animabus interim peregrinando ad quædam sanctorũ limina, pecuniam non modicam à se destinantibus, acquisiuit. Cumque, artem suæ auaritię diutius continuasset, inquietando supradictam domum, tandem filij huius seculi ciues merè seculares, qui prudentiores sunt filijs lucis, sed in generatione sua, rem habere cœperunt suspectam, posuerunt veritatis obseruatores, & tandem fictor repertus est & captus. Tunc veritatem miser ille aperuit. Et quia à multis fucato titulo præfatam pecuniam extorserat fraudulenter, velut fur & latro per publicam furcatus est iustitiam. Fide dignorum alia relatione didici, quod in monasterio monachorũ reddituatorũ in Germania nobiles multi, vt proprijs parcerent expensis, frequẽter, vt solitum est, cum equis & famulis hospitium receperunt, & victum. De quo quidam conuersus ibidem malè contentus, in hospitum domo circa diuersas cameras, se spiritum, vel dæmonem esse finxit modis quibus valuit, sed occultè. Cumque diu multos ibi hospites nocte vexasset suis strepitibus, quidam miles de veritate spiritus ambigens, cum alijs domum

Luc. 16.

Conuersus fingẽs se spiritũ esse occiditur.

mum prædictam intrauit, ex condicto audaci se dæmonem eadem nocte peremptorum, aut se ab eodem interimendum promisit, & super fortuna huius euentus clam de nocte cum armis, & gladio vigilauit. Venit igitur sub imagine spiritus miser conuersus in tenebris, & domum inquietare ictibus more solito cœpit, quem insequens miles cum ense ei lethale vulnus percussit, & ita conuersus cruentans & fugiens per ianuam secretam, quandam eiusdem hospitij cellam reintrauit, ostiumque post se clausit. Miles verò ad suos rediens, intentato gladio se dæmonem interfecisse gloriabatur. Sed & mane facto, & luce solis apparente, per vestigia sanguinolenta necatus quæritur, & conuersus iste iam mortuus repertus est. Vides igitur, auaritia quomodo quosdam decipit. De dæmonibus autem veris qualiter errores seminent, sequens indicabit exemplum. Venerabilis fratris Heinrici Kaltysen professoris sacræ paginæ nostri ordinis, & inquisitoris relatione percepi, & alterius fratris Arnoldi nostri præfati ordinis, qui infrascriptis interfuit, quod nuper in Buscoducensi conuentu antedicti ordinis iuuenis habens tredecim annos circiter fuit, qui per eiusdem ordinis habitum, & doctrinam ad profitendum suo tempore disponebatur per parentes. Hic, vt postmodum retulit, hortum conuentus intrauit, in folio caulium albedinem quandam vidit, & nulla benedictione præmissa, delectatione victus folium abscidit, auidéque comêdit, ac dæmonem quendam pessimum ignoranter deglutiuit. Possessus igitur iuuenis gestus quosdam cœpit habere deuotos in orationibus, rapi cum fratres videbāt, & priuari omnibus exterioribus sēsibus corporis, quibus restitutis, loquebatur bonum latinum,

Iuuenis nouitius in conuētu Predicat. Buscoducensi folium caulis comedēs dæmonē simul deglutiuit & rapi diuinitus se finxit.

quod prius nesciuit. Cordetenus proferebat multos Bibliȩ passus, qui eum prius latebant, Gallicam linguam expresfsit, quam nunquam didicit, se in cælo mirabilia vidisse asseruit; reuelationesque quasdam exprimendo, mirabilia dicere præsumpsit. Ex quibus nonnullæ feminæ, quæ citò credunt & leues sunt corde, satis putabant adesse * Dei spiritum, vbi diabolus solùm locum habebat. Fratres igitur qui iuuenem prius rudem nimis esse nouerant, meritò hoc in malo interpretabantur. Attulerunt iuueni reuerenter diuinissimum Eucharistiæ sacramentum, & in horrore, quem obsessus habuit, manifestam dȩmonis agnouerunt tunc adesse præsentiam. Fuit protunc ibi bonæ memoriæ frater Arnoldus, reuera fidelis, & integer sui ordinis obseruator, & tentor, qui die statuta iuuenem exorcisans, dæmonem eundem loqui arctabat, causas ingressus dicere, & corpus miseri dimittere cogebat, & manifestissimo dato signo tandem exiuit. Iuuenis autem ingenio rudis, prout antè, relictus est, & ex præsentia horrendi dæmonis vsque modò aspectum quendam præfert insolitum, verius ingratilem & horribilem, quinimmo tam hebes ęst ingenio, vt etiam dispensatione prȩuia satis dubium sit, an litteraturam attingere valeat quocunque tempore sacerdoti necessariã. Vides igitur arreptos per dȩmones reuelationes falsas, & periculosas habere. Qualiter autẽ, sine arreptione, seu obsessione facta per dȩmones phantasticis luminibus quidam decipiantur, in sequentibus capitibus exemplorum de hoc copiam habebis.

c. d. diuinum.

PIG. Vidi aliquando, & audiui sæpius feminas, vt videbatur, satis bonæ famæ rapi, quantum visu perpendi potuit; ad interiora ab exteris sensibus, veluti extasin quandam ex deuotione

tione paterentur. Vidi insuper aliam quæ in publica prædicatione alicuius de Christi charitate, audita sententia, coram omnibus clamorem quendam in altum extulit, quasi non valeret amorem sui pectoris ad Christum clausum in anteà, retinere, & tamen à multis litteratis tales pro fictis habebantur. *THEOL.* Lex generalis est, audisti superius ex Apostolo, non omni spiritui esse credendum, sed probandi sunt spiritus an ex Deo sint. Veruntamen non mireris, si prudentes, & experti de quarundam feminarum actibus fidem gerant modicam, quas flexibiles ad malum, inconstantes ad bonum, & pronas valde ad vanam gloriam esse agnoscunt. Vix enim aliquis nouit nisi expertus, quantum præfata in multis earum regnent facinora. Notitiam cuiusdam virginis habui, quæ in seculo omnium eam noscétium fama bona, & deuotione plena extitit, & ingressa reformatum monasterium, non minus in Dei obsequio videbatur sincera, quę tamen in monasterio victa per cenodoxiæ vitium reuelationē finxit, & extasin quam nunquam habuit, vt mihi coram suo suppriore sponte propria fatebatur. Nā cùm audisset in mensa legi sæpius, quàm abstractè priores sancti & sanctæ vixissent, vt de numero ⋆ earum esse censeretur, nonnunquam publicè merè ficta clamare cœpit voce alta, & in iubilo, vel cadēdo solo tenus effigiare raptum, vel mentis excessum. Multo tamen deinde elapso interuallo tēporis conscientię stimulis coacta, & agitata, vt facinus illud sibi diuina clementia dimitteret, rubore perfusa suo, & non in sacramentali confessione, qualis fuerit, mihi & suppriori manifestauit. Audiui à sanctæ memorię patre Conrado primo reformatore nostri ordinis, prędicatore in tota

1. Ioā 4.

Monialis quædam se rapi simulat.

⋆ rest. pro eorum.

Alema-

Alemania gratiosissimo, quòd quædam femina apud populum magnæ reputationis existens, in prædicationis deuotè audientia, coram cunctis clamare, quasi in iubilo cœpit; quæ tamen fassa est sibi clam postmodum, quòd illud non ex charitatis feruore, sed tantum gestiebat ex inani gloria. Nolo tamen ex his nec contra feminas, nec aduersum alios generalem elicias deceptionis regulam, quia diuinus amor (vt diuinissimus docet Dionysius) non minores in quibusdam, sed maiores habet effectus amore humano, quem constat rapi ad dilectum cogitatibus, & sese exprimere gemitu, singultu, fletu, cantu, & clamoribus. Vnde Ioannes Cassianus collatione prima Abbatis Isaac dicit de deuotis quibuscunque hominibus. Frequenter per ineffabile gaudium & alacritatem spiritus saluberrimæ compunctionis fructus emergit, ita vt etiam in clamores quosdam intolerabilis gaudij immensitate prorumpat, & cellam vicini iocunditas cordis, & exultationis penetret magnitudo. *PIG.* Si qui perfecti essent homines, viri vel feminæ, probabiliter talium deuotionum signis crederem, sed quando imperfecti talia faciunt, veriùs fortassis ea conficta pro regula habẽda sunt. *THEOL.* Hic certè iterum decipi poteris, & in temerario iudicio peccare grauiter, quia talia non solùm perfectis, sed etiam incipientibus Deo seruire hominibus aliquando obuiant, vt ibidem sic exprimit Isaac. In qualibet, inquit, mensura quis positus, incipientium scilicet, proficientium, vel perfectorum, nonnunquam puras, intensasque preces inuenitur emittere, quia & de illo * primo & humili ordine, qui est super recordatione futuri iudicij, is qui adhuc sub terroris pœna & metu exanimus constitutus est, ita ad horam

Simile de alia femina.

Dionys. areopag. de diuin. nominibus ca. 4. par. 1.

Cassian. collat. 9. quæ est 1. abbatis Isaac. cap. 27.

apud Cassianum ibidem c. 15.

test. ex orig. pro praemio.

horam compungitur, vt non minore spiritus alacritate de obsecrationis pinguedine repleatur, quàm ille, qui per puritatem cordis sui munificentias Dei perlustrans, atque percurrens, ineffabili gaudio lætitiaque resoluitur: incipit enim, secundum sententiam domini, plus diligere, quia sibimet ampliora cognoscit indulta. Hæc ille. Est etiã, noueris, deuotionis ignis in corde infirmioris vasculi mobilior, & ad prodeundum in clamores aptior: vnde euenire potest, vt fortassis magnus compũctionis feruor foret in corde sexus fragilis, qui modicus esset in animo virili. Sicut videmus in simili, quod affectus femineus minus quã masculinus intra claustrum cordis se continet cùm aliqua passionatur affectione.

Luc. 7.

Cur faciliùs femina in deuotione exclamãt quã viri.

Quantùm obest animæ cæcitas. Et de deceptione triplici quam facit diabolus aliquibus: exemplaque ponuntur de dæmone visibiliter nobili obsequente, & de per Beghardum deceptis.

CAPIT. II.

QVando in via visu priuantur, de se nullatenus ad domum reuertuntur, sed eo ipso quo errare incipiunt, tantò amplius se à quietis habitaculo alienant, quantò longius in cepto itinere ambulant. Semel enim viam regiam relinquens, nisi ad eandem reducatur ex opposito ambulans, semper longius, quasi semper oberrare dignoscitur: ita reuera in via morum oculis orbati mentalibus, per falsitates deceptorias seducti ad veritatis lumen non redeunt. Nec mirum si cæci in anima, & priuati diuini instinctus lumine, ita vt velatis, vel euulsis oculis incassum

incassum ambulant, cùm luce mundi Christo careant, de quo Ioan. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundũ. Ambulate, inquit, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendãt. In circuitu enim impij ambulant. Et vt in Vitas-patrum scribitur: Qui in area triturare cupit per iumenta calcando triticũ, ne bestiæ talia deuorent, oportet vt iumentorum, quæ laborant oculi tegantur. Sic etiã Sampson ille olim fortissimus priuatis oculis per gyrum tandem molã trahendo lethales manus Philijstim incidit, nec ad visũ corporis peruenit. *PIG.* Dare velis modos aliquos quibus dæmon mentales solet fidelibus oculos eruere. *THEOL.* Is de quo quæris mille artifex est, & esse à sanctis asseritur, nec est potestas super terram, Iob teste, quæ ei comparari valeat. Innumerabiles ergo astutias gerit ad tendendũ pedicas, & laqueos ad capiendũ animas, quas cum captiuauerit, erutis animæ luminibus sibi seruire cogit. Occurrunt tamen pronunc tres, de quibus tu quæris, modi. Nam dæmõ quibusdã in humana specie die noctuque visibiliter obsequitur. Alios primùm specie visibili credulos sibi constituit, & deinceps certo tãtùm indicio eos alloquitur. Alios sub angeli lucis figuratione, & sub specie boni mẽtaliter prosequitur. De quibus tria per ordinem exempla accipito. Viuit hodie in Saltzburgẽsi metropoli quidã nobibilis Sucher nomine, in armis famosus plurimum, de quo ea quæ sequuntur à multis grauibus, & valde dignis viris audiui sæpius, quorum quidã eidem nobili conuersati fuerant sæpenumero. Sedit iste aliquãdo in castro suo quod ab oppido Hallensi in valle distat tribus circiter miliaribus, & quotidianas protunc cœpit nutrire guerras cum oppidanis præfati oppidi, quamobrem

Ioan. 12.
Psal. 11.
Iudic. 16.
Iob. 41.
Tribus modis dæmon homines decipit.
Dæmon in specie famuli obsequitur cuidam nobili.

ebrem ſcutiferos & famulos eodem tempore tritos in armis coacervauit vbi & quales voluit. Obſequi ergo cœpit illi nobili domino iam diſſoluto in moribus, & ſacraméta eccleſiæ, confeſsionis, videlicet, & Euchariſtiam ſatis fugienti quidam famulus ignotus, exercitatus & in armis tritus ſupra modum in occultis & raris territorij vijs, obſequioſus in prouidendis equis, ſed nunquã viſus in Chriſti Eccleſijs. Quamuis enim nobilis ſauciã ex quotidiana inimicitia gereret conſcientiam, eccleſias tamen pro audiendis miſsis aliquando frequẽtauit, & cubatũ vadens, & ſurgens è lecto ſeſe crucis ſignis, & ſalutationibus angelicis, ac quibuſdam orationibus breuibus munire ſolebat. Cũque famulus de quo loquimur, omni tẽpore, quo ceteri iuerunt ad fideliũ eccleſias iſte ſolus extra maneret, ac ſẽper in ſtabulo, vel hoſpitio, aut alibi ſe fingeret in domini ſui negotijs occupari, ſuſpectus ab eodem, poſitus eſt ad rationẽ quis & vnde eſſet. Cui rẽſpõdit. Domine ne paueatis, fidelis veſter fui, prout multiplici didiciſtis experientia, & fidelis vobis manebo; dæmõ ſum, ſed non vobis nociturus. De quo nobilis aliqualiter, non tamẽ tantũ, quantũ debuit, territus eſt. Nam famulũ iſtum potius æmulũ temporalis lucri gratia, ſatis diu poſtmodum tenebat, & cum inferno pactum gerebat, licet omniquaque ei non crederet, quia prout experiẽtia didicit, in mortem vtriuſque hominis iſtius nobilis ſeruus nequam machinabatur, ſæpe tentando, an videlicet Dei protectione deſtitutus poteſtatem in eum habere poſſet. Accidit enim nocte quadam, vt famulus ille fictus, dormiente domino ſuo in caſtro in camera, ad eandem ſubitò & inopinatè pulſans clamaret. Domine, domine. Euigilans ille ait: Quid vis? Cui famulus.

Iſa. 28.

In in-

In instanti surgendo armis cingamini, quia inimici vestri Hallenses adsunt, & circumdant castrum. Noluit autem nobilis sine signo crucis, & orationibus solitis surgere, & iuxta audita se immediatè armis cingere, sed more solito signo crucis se muniens, & orationes consuetas complens, se induit, & ad extra prodiens filium mendacij tunc reprehendit. In quo miser prout potuit falsitatem tergiuersari cœpit, & tamen vt tandem fassus est, mens eius in excitando fuit, vt ecclesiastico more nobilis se non muniens, iam spiritualibus spoliatus, inuaderetur velut inermis à dæmone. Tandē tamen, licet diu inuitus sustineret dæmonē, Christi sacramenta sumendo in confessione, & Eucharistia, illæsus corpore, & rebus meruit à dæmone liberari. Tempore Cōstantiensis concilij in diœcesi Bambergensi, cum quodam satis maturo viro, diuitijs mediocri & honesto conuersationem habere cœpi. Primùm enim quia protunc inexpertus iuuenis prædicator fui, ad quædam dicti viri, & ad apparatum exteriorem in vestitu, & gestu solùm conspiciens, me prophetam meo tempore repertisse existimabam. Nam quomodo nocturno surgeret tempore ad orandum, qualiter aliquando in operibus misericordiæ Dei recipisset Angelum, quomodo idem sibi futura quædam & alijs occulta reuelasset, tam deuoto, & verisimili perorabat stilo, vt ferè persuaserit, quòd quasi Deum viuentem eum esse crederem. Verùm quia vix posibile est multa loquentem se qualis sit non prodere, vitam & mores dicti hominis an vera forent & sancta consideraui diutinè, & aliunde informatus à quadam, credo, Dei famula, & veterana virgine, nî fallar, reperi hominem grauiter deceptum per sibi alloquentem secretò malignum spiritum, quē tamen

Nota virtuē signi crucis & orationis etiam in malis.

Vir quidā præ se ferens maturitatis & honestatis speciem à dæmone illuditur.

tamen Dei angelum esse credebat satis firmiter. In consuetudine siquidem habuit cùm mecum ad alloquẽdum de bonis venisset, signa hypocritarum, vt Chrysostomus notat, ostendere, videlicet, sub typo diuini zeli proximorum vitam rodere, clero grauiter detrahere, se multum reputare, & de morte futura statim cuiusdam, quem non expressit, magni principis coram me vaticinari, & literas quasdam quę fomenta prætendebant cuiusdã grauis odij impersuasibiliter ad instinctum dicti spiritus apud se seruare, & plura similia facere non destitit, quibus perceptis à viri huius societate me absolui velut à dæmonis decipula. Qualiter autem vitam finierit mihi non constat, qui postmodum locum, & patriam eandem non multum inhabitaui. Sunt præterea pauci anni transacti, quòd circa tempora Pisani concilij me viuente in ordine, in diœcesi Constantiensi Beghardus fuit, seu fratricellus merè secularis Burginus nomine, hic eremũ ibidem intrauit, in eodem victu & vestitu sibi austerus valde extitit, orationi & contemplationi multum, vt videbatur, incubuit, & in his reuelationes, sed heu, illusorias, à maligno spiritu sub similitudine angeli lucis habere cœpit, quibus quod peius erat, etiam nimium credidit. Nam ex visionibus istis regulam quandam, & nouam religionem cudit, & eandem discipulos exinde, velut Beatus Antonius esset aut Pachomius docere cœpit: tam rigidam & austeram vitam in dicta regula scripsit, & in se, & in suis seruauit, vt nisi pertinacia, & inobedientia accessisset, veri & boni angeli instinctus intercessisse videretur. Nam vnà cum suis discipulis nouæ religionis cultor & auctor captus per episcopum Constantiensem, & examinatus, repertus est tam cæcam & proteruam habere mentem,

Signa hypocritarum.

Beghardus quidã reuelationibus illusorijs deceptus.

mentem, vt etiam si dominus Apostolicus & Dei Ecclesia regulam quam reperit condemnaret, non se, sed errare tales omnino crederet. In qua pertinacia perseuerans, per inquisitorem iudicio seculari traditus, ab eodem incineratus est rector cum regula. Viuebat paulò anteà quidam purus laicus Nicolaus nomine. Hic in linea Rheni circa Basileá & infrà, primùm velut Beghardus ambulans, à multis, qui persequebantur hæreticos, de eorundem hereticorum numero quasi vnus habebatur suspectissimus. Acutissimus enim erat, & verbis errores coloratissimè velare nouit, idcirco etiam manus inquisitorum dudum euaserat, & multo tempore. Discipulos igitur quosdam in suam sectá collegit: Fuit enim professione & habitu de damnatis Beghardis vnus qui visiones & reuelationes in prædicto damnato habitu multas habuit, quas infallibiles esse credidit. Se scire affirmabat audacter, quòd Christus in eo esset actu, & ipse in Christo, & plura alia, quæ omnia captus tandem VViennæ in Pictauiensi diœcesi inquisitus fatebatur publicè. Sed cùm Iacobū & Ioánē suspectos in fide, & sibi conscios suos speciales discipulos ad iussum ecclesiæ eum inquirenti nollet dimittere, nisi per ignem, & repertus in multis à vera fide deuius, & impersuasibilis, secularium potestati iustè traditus est, qui eum incinerarunt. Vides igitur quàm impossibile sit mētalibus orbatos oculis semel à via catholica, deuios de se ad domum reuerti animæ, quæ est catholica ecclesia.

Alter Beghardus fictis visionibus demētatus

Idem dicunt heretici huius temporis.

De Vrsis

De Vrsis quibus tyranni assimilantur. Quantum oratio communis valeat, & opera priuata misericordiæ ostenditur in monialibus peruersis, & in femina perplexa mirabiliter in causis matrimonij.

CAPIT. III.

AB *Vrsis formicæ deuorantur, quos scilicet vrsos sanant, si ægrotant, vnde & ab vrsis sagacissimè quæruntur infirmis.* Quomodo per formicas simplices & boni fideles intelligi habeant iteratum est sæpius, nunc verò qui sint vrsi insidiantes talibus subinferendum est. Vrsi siquidem nomine tyranni vel persecutoris proprietas in sacro eloquio designari solet. Vnde per Nabuchodonosor regis Chaldæorũ sæuitiã, qua Hierosolymitas persecut⁹ est, & Hierusalẽ destruxit, vrsus insidiãs Threnorum tertio vocatus est. Vbi in persona sanctæ ciuitatis Hieremias sic plangit: Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit, vrsus insidians factus est mihi, leo in absconditis. Semitas meas subuertit, & confregit me, posuit me desolatam. Et Salomon Prouerb. 28. apertiùs dicit: Vrsus esuriens princeps impius super populum pauperem. Mali autem domini tunc ægrotant, cùm iniustam potentiam in subditos exercent, quia omnis passio inordinata animæ, eius est infirmitas. Sæpe tamen diuina ordinatione disponitur, vt post mulctatam plebem tyranni propriam agnoscant malitiam, à cœptis resipiscentes persecutionibus, quasi iam sanati sint omnino. Sicut legimus 4. Reg vltim. & 2. Paralip. vltimo.

 Sede-

Sedechias primô persecutor prophetarum grauissimus, postmodum in Babylone memor de verbis sanctorum prophetarum, quos deriserat, in carcere compúctus orauit humillimè: Domine, inquit, Deus omnipotens, peccaui, super numerum arenæ maris multiplicatæ sunt infirmitates meæ. Incuruatus sum multo vinculo ferri, & nõ est respiratio mihi, quia excitaui iracundiam tuam. Et nũc flecto genua cordis mei, precans à te bonitatem domine. Per quæ verba, & alia quæ ibi sequuntur, à Deo meruit per regem Babylonis exaltari super omnes reges secum existentes in Babylone.

Oratio Manassæ regis Iuda.

PIG. Putabam ego ex persecutionis sæuitia deteriores fieri, quos tu asseueras effici aliquando meliores. Nam iniustè tyrannidem exercere in innocentes, maioris criminis reum constituit.

THEOL. Quantum est ex natura persecutionis ita est, vt affirmas, sed quia pietas iubet Christiana orare pro persequentibus & calumniãtibus nos, exinde multis confertur prima gratia, quemadmodum patet primùm in oratione quam Christus clamore valido ad patrem fudit pro se crucifigentibus, qui exauditus est pro sua reuerentia. Vnde sermo statim subiungit euangelicus de multis, qui cum Centurione compuncti tunsis pectoribus reuertebantur in Hierusalem à loco Caluariæ. Et de Apostolo Paulo sermo habetur beati Augustini dicentis. Si Stephanus pro inimicis non orasset, ecclesia Paulum non haberet. Quantum autem communis & priuata oratio valeat, noscere poteris in eo quod sequitur. Sunt vix nouem anni trãsacti quòd monasterium sororum nostri ordinis ad sanctam Catharinam in Nurenberga reformari debuit per magistrum ordinis eiusdem, qui protunc moram ibi traxit in nostro conuentu. Cui refor-

Mat. 5.

Heb. 5.

Luc. 23.

August. ser. 1. & 4. de sanctis, quorum vterque est de S. Stephano.

Communi multorum oratione impetratur cõ-

reformationi vna voce omnes ſorores reclamabãt, & exinde per conſanguineos totam ciuitatem in diuiſionem ponebant, quibuſdam dicentibus quia bona eſt, alijs verò dicentibus nequaquam, ſed nouitas eſt pernicioſa. Multis igitur menſibus in hac materia laboratũ eſt, vt in pace ſanctũ perficeretur opus, ſed propter contrarias de hoc opiniones conſulum dictæ ciuitatis negotium dietim protelabatur. Miſit interea magiſter ordinis pro vndecim ſanctis reformatricibus, quę venerũt de reformato monaſterio, & potius furtim, quàm apertè in ſororum ſanctæ Catharinæ monaſterium intromittebantur, propter timorem quorundam ciuium, ſine quorum conſenſu nihil fieri poterat efficax. Conſulatus igitur dictæ ciuitatis concluſit hanc ſententiam, quod ſorores ſanctæ Catharinæ reformari deberent ea reformatione, quæ in eis incœpta erat, ſi & pro quanto ad hanc reformationem inuitæ non fierent voluntate. Hoc audientes nos, qui onus belli contra iras dæmonum portauimus, ferè deſperabamus de perfectione ſanctæ reformationis, quia notum fuit cunctis, quòd nulla ſororum voluntaria fuit. Vnde in tam deſperato apud homines negotio, ad Deum per orationes publicas currendum eſſe decreui. Et quia quotidie protunc in Aduentu domini prædicaui, illa die, qua nuncij conſulatus voluntatem ſororum experiri publicè debuerant, ego in prædicatione ita ſub breuibus populo dixi. Boni pueri vobis conſtat quomodo pro reformatione ſororum ſanctæ Catharinę pro nunc laboratur, de qua hactenus nullam in ambone mentionem feci, nunc igitur peto vt ſingulę perſonę hîc præſentes orent altiſsimum, quatenus in tali negotio fiat voluntas beneplaciti omnipotentis Dei. Deinde facto prandio venerũt

ſenſus monialium in reformationẽ.

ad monasterium nuncij consulatus, vota inuitarum ad reformationē audire volentes, nobis præsentibus, qui ex parte magistri ordinis missi eramus: Fuerunt autem nuncij consulum quidam displicentiā in ipsius reformationis modo habentes. Cumq; requisitæ sorores super earum consensu ad partē se contraxissent, vix finita morula per quam Psalmus Miserere mei Deus dici posset, spiritu Dei afflante, omnes in reformationem consenserunt. Vnde venientes ad nostram & nunciorum presētiam cum lachrymis & genuflexionibus se reformationi obtulerunt. De quo vltra modum gauisi nos fuimus, & aduersarij cōfusi. Et quia negocium sanctum consulatus in arbitrio sororum posuerat, quod iam mutatum sensit in melius, idcirco cōclusionem hanc pro viribus executioni demādauit ad plenum, sicque locus ille hodie totaliter reformatus est. Viuebat præterea nuper in ecclesia Magūtina in summo canonicorum præpositus, clericus solo nomine, & nobilis, sed in armis miles, in vestitu stipendiarius, moribus per omnia dissolutus, qui licet de altaris latissimis viueret beneficijs, horas tamē canonicas, velut toxicum, fugit. Corpore autem adeo decorus extitit, vt imperatrix, quæ hodie viuit, referatur dixisse, se pulchiorem non vidisse virum. In præfata igitur vita aliquandiu viuens in multorum scandalum, nullius hominis hortamenta nec correctiones curauit. Hunc igitur Dei manus inopinatè lepra tetigit, quæ dietim nolenti hominum conuersationem abscidit, & in domum quandam sibi propriam Maguntiæ trusit, vbi manens multo tempore impatientia plenus, & Dei timore vacuus, factus est tandem tam deformis corpore, vt secundum in leprosorio parem non haberet. Deinde digitum Dei adesse sentiens,

Canonicus vita peruersa conuertitur precibus & eleemosynis matris

Exod. 8

ſentiens, corde contritus & ore, primò ſuæ vitę facinora confitebatur cum tantis lachrymis, vt omnium mentes ſtuperent, qui virum præagnouerãt, patientia denique tanta vſque ad mortem dotatus est, vt quandocunque confeſſor ſuus frater Heinricus de Confluentia, ſacræ Theologiæ profeſſor noſtri ordinis eum viſitaret (qui etiam mihi prȩſentia retulit) non ab eo peteret mortis accelerationem, vel dolorum quos multipliciter patiebatur immunitionem, ſed orate Deum, inquit, pro me mi pater, quatenus diuina miſericordia mea mihi peccata indulgeat, & in hoc ſeculo ſecet me, & vrat quamdiu ſibi placeat. Et in hac patientia tandem in pace requieuit. Quæſiui autem de * circunſtantijs viri, vnde tantum donum infami iſti clerico prouenerit: Et reſponſum accepi, quòd matrem nobilem multum Deo deuotam habuit, quæ viſa & audita filij diſſolutiſsima vita, vota, preces, & eleëmoſynas velut pro mortuo ferè funere deo offerre conſueuit, & pro eo tanquam pro filio perdito ab alijs iſta fieri procurauit, quouſque velut alter paralyticus in lecto iacens, carnalium voluptatum inſenſibilis, alienis fide & meritis ſanatus fuit. Rem etiam geſtam infra octo annorum ſpacia me teſte noueris. Eſt in diœceſi Baſilienſi hodie femina Deo deuota, pauperibus larga quia plena operibus miſericordiæ, ſecundum ſeculum non infimi ſtatus, ſed cuidam viro iuncta matrimonialiter modis iam dicendis. Hæc quia pulchra fuit in ſuę iuuentutis tempore, & ſub nullius regimine, ab multorum virorum aſtutijs, velut ab vrſis formica deuorata eſt: nam vltra quàm credi poteſt, miſerabiliter animam perdidit diuerſis & incompatibilibus matrimonij contractibus præpediente iuuenili inſania:

** c. d circũſtantibus viris.*

Adultera & perplexa in cauſis matrimonij clãdeſtini precibus & eleëmoſynis à Deo illuminatur ad vitandũ adulterium.

Diu hanc latuit quot laqueis compedita iaceret in potestate diaboli, reti eiusdem inuoluta, tandem tamen ex operibus, credo, misericordiæ, quibus semper insistebat, illuminata est aliqualiter circa annum ætatis suæ tricesimum sextum. Me autem prædicante in prædicta diœcesi consilij gratia ad me venit post multos, quos præconsultos habuerat, qui, vt expertus sum, animam feminæ fatuis consilijs non iuuabant, sed potius interemerant, vel neglexerant. Cumque fletu tanto inundaret vt Magdalenā alteram credidisses, nisi quod ad pedes peccatoris non procidit, & ego quid haberet tristitiæ ab ea quærerem, tandem subiunxit. Pater ego peccatrix parata pœnitere omnibus modis mihi possibilibus, & satisfacere, quatuor viros habui, & quem nunc habeo non est meus, cum his omnibus per verba de præsenti contraxi, & ex his viuentes tres hodie supersunt. Quibus auditis satis obstupui, sciens quod talibus perplexitatibus summam oportet dare operam, si enodare quis quempiam velit. Vnde inuestigata diligenter causa quam prius nesciueram, didici quod de omnibus viuentibus difficultas aderat, nam de mortuo, si quod fuit ligamentum, illud cum vitæ termino solutum erat. Primum enim virum ex viuentibus percepi anteà cum quadam contraxisse, licet clandestinè, & ita in foro conscientiæ ab eodem liberam esse. Cũ secundo clandestinè etiam contraxerat, & cõsummatum fuit matrimonium carnali opere; sed ipsa hoc periurio negante coram iudice ecclesiastico, diuortiata est ab ipso viro secundo. Cum tertio verò postmodum contraxit in facie ecclesiæ, cũ quo iam domicilium habuit, & natos quosdam. Et quid inter hos duos consulerem, vt anima adulteræ salua fieret, anxius valde fui. Erant enim ambo viri

animosi

animosi ad arma nutriti, rebus ditati, amicis vallati, ad incontinentiam proni, & iuxta communē existimationem in conscientijs valde lati. Vnde vidi quod quamuis iure fori femina vxor esset tertij, non tamen iure poli, sed tantùm secundi, à quo periurio mediante ipsa diuortiata extitit. Et quodcunque iuberem; videlicet, manere cum tertio, vel redire ad secundum, aut ab vtroque se secernere, in foribus semper aderat ex vna parte aut verisimile homicidium, aut feminæ adulterium, aut alterius mortalis criminis periculum. Nam si iubere volui reditum ad secundum, sequebantur hæc inconuenientia verisimiliter, videlicet, primò quod zelotypia motus tertius secundum via facti inuaderet, & occideret. Secundò quod femina cum secundo manere nequiret, quia diuortij celebratio obstitit facta in iudicio ecclesiæ, quamobrem omni iure humano eam tertius à secundo obtinere poterat, immo excommunicare. Tertiò, vita feminæ sic fuisset in periculo vtrinque, dum ille tanquam periuram, vel iste velut adulteram trucidare valeret. Sileo de nota infamiæ super facto iuramento, quod periurium esse nemo nisi ipsa, & fortassis secundus sciebat, quod propter contractum clandestinum probare contra eam non potuit, nec feminæ crederetur verbis si sese in hoc infamaret. Si denique ex aduerso feminam sinebam manere cū tertio, sequebantur mala animæ in ipsa deteriora, quia quotiens à viro tertio cognoscebatur, totiens adulterium commisit, non suo marito in hoc obediendo, quamquam ipse hoc exigere posset, quem periurium putatę vxoris latebat, non autem ipsa vice reciproca, quæ impedimentum non ignorabat. Et si suadere volebam, vt cum tertio velut soror eius casta maneret, hoc quidem

Nota casus perplexitatem.

ipsa paratissimo subijsset animo, sed ipse velut incontinens iure exigendi debitum nullatenus carere voluisset, prout ex multis coniecturis videre poterā. Porrò si mediam viā feminæ consulere volui, videlicet, recessum ab vtroque, tā habitatione, quàm thoro, pericula multa intuebar obuiare, quia si posita esset in monasterio, tunc nullæ prudentes eam ad professionem recipere debebāt viro viuente inuito, nec ipsa periculo fraudulentiæ se exponere debuit. Si verò extra monasterium latentiam ei consulere volui, quod plus mihi placere cœpit, vt animam saltem saluare posset, terrebat me quòd pulchra facie, & sexu fragilis vix tuta castitate maneret, vel quòd tertius zelotypia motus fugientem letaliter inuaderet. Nescit enim iste femineus sexus fuga se, sicut masculinus, celare, vel tueri. Quid igitur assertiuè consulerem ad præsens non habui, nisi quòd pœnitenti respondi eam consolādo, vt Deum sine intermissione pro sua liberatione inuocaret, eleēmosynas pauperibus (quia lucrosa valde fuit) pro se, & pro tertio viro erogaret, & quid sibi consulerē deliberatior factus, & similiter alij prudentes viri, parato animo omnino susciperet. Ad quæ verba consolata aliquantisper abscessit. Interea libros consului, quibus me iuuare non potui. Deinde Nurenbergam veniens plures diuini & humani iuris doctores simul collectos causa consilij adij, quibus paratum animum feminæ, & laqueos quibus perplexa esset patefeci: sed responsum nullū habere potui decisiuum, propter pericula, quæ hincinde adesse videbant quacunque via attentata. Postremò tamen sanctæ memoriæ abbas sancti Ægidij beati Benedicti ordinis, magister Heinricus, qui in seculo doctor iuris existens, & mundū paulò antè reliquerat, ob reformationis

nouellæ

nouellæ opus factum in dicto monasterio. Bono, inquit, ad me, estote animo: Si femina tam boni est propositi, & adeo pia in pauperes, ac dotata donis, quæ de ea dixistis, mihi credite, ipsam Deus illuminabit, vt videat quid faciendo in statum ponatur salutis. Redij interea ad feminam, & vltimum modum fugæ suprataċtum sibi suasi. Ad quem cùm se prępararet, de quo tamen mihi periculum non modicum corporis, & sibi maius, & fortè alijs imminere poterat, affuit diuina gratia quę quęstioni difficillimę solutionem dedit facillimã. Sibi enim incidit, vt quotiescunque vir tertius debitum exigeret, ipsa se per huiusmodi obedientiam lethalem infirmitatem contrahere fingeret, & ne id mendacium esset, ad animæ infirmitatatem hoc mente-tenus apud se retorqueret, ex qua infirmitate animæ, scilicet per mortale crimen, certum est secundum nostram fidem quemque nedum animæ, sed etiam corporis perpetuam mortem subire. Ita fecit vt cogitauit, & diuina arridente gratia, vir prius incontinens feminæ compati cœpit, quam in alijs veracem sæpe esse didicerat, & vsque modò iam annis plurimis eam tantummodò vt sororem habet intactam, nec de adulterio viri quicquam aliunde malè audiui. Audiens ego hanc castimoniam nouam & delusionem piam, atque raram practicam, lætus ita fieri permisi, ex qua nulla iam sequebantur inconuenientia, quinimmo virum quem tanquam vrsum prius habuit, iam velut ouem Ioseph in castitatem deduxit. *PIG.* Cur laudare audes feminam in eo quo mendacium dixisse videtur, & fictè ambulasse? Cum enim fœtus plures à viro præhabuerit, & obediens ei non lethaliter vexaretur, mendacij rea sui videtur.

Psal. 79.

THEOL.

THEO. Verba feminę veritatem continebant & sonabant, non tamen ad cuiuslibet hominis intellectum. Certum enim fuit quod obediẽdo vtriusque hominis mortem incurrere meruit, primùm animæ per adulterium, & corporis pariter & animæ post finale iudicium perpetuam mortem habuisset. Nec semper mendacium quis loquitur, cú ab eo veritas aliqua obticetur, nec fictio quæuis mendacio coæquatur. Et quid si scriptura sacra obstetrices laudat Hæbreorum de zelo clementiæ, quem in deicolas habuerunt, nõ in falsitates quas expresserunt? Ita & hæc femina plurimùm est cõmendanda, quæ die noctuque extra thorum constituta legitimum, sed in eadem domo cum viro alieno habitans, tantum Dei præceptum in adulterio transgredi metuebat, vt viri induta animo, vsque modò multis annis iam vitam castam ducat. Minus insuper miraberis quod retuli exemplum, si simile factum à sancto viro commendatum audiueris. Refert enim Sanctus Heraclites vir (vt inquit Vincentius in speculo historiali lib. 18.) religiosissimus, qui in libro suo, quem paradisus, intitulat, scribit ad Lausum episcopum de quadam nobilissima Corintha & Christianissima virgine, & pulcherrima, quam cùm iudex paganus nullis minis à voto castitatis mouere valeret ad sibi consentiendum in Venereis, in lupanar hanc lenoni, vt trinos solidos dietim ab ea haberet, tradidit corrumpendam. Ad quam cùm viri plures stuprandi causa præallato precio accederẽt, illa vulnus quoddam in interioribus se habere dixit, cuius fœtorem si venientes ad eam, sentirent, horrore contagionis effugerent, vnde singulos miserabiliter precabatur, vt ei paucos dies ad quietem concederent. Interea dum orationes cõtinuas ad Deũ funderet, miser-

Exod. 1.

Cap. 64. Hieraclides in historia Lausiaca, cap. 148.

misertus ei Deus, & quidam iuuenis Christianus media nocte quinque ei solidos attulit, virginem consolabatur, & ei persuasit, vt vestibus exuta proprijs, iuuenis indueretur vestitu, & ita absce-deret, ipso manente. Quod & factum est. Nam in crastinum veritas apparuit, & iuuenis à bestijs de-uorandus per iudicem traditur, & tam pro sua quàm pro virginis salute, duplici martyrio coro-natus est. Hoc enim exemplum multinuba præ-fata femina in quadam prædicatione audierat, & exinde suam castitatem tuita est modo suprà ex-presso.

Exemplũ in cõcione auditum mouet dictam feminã ad castitatẽ eo modo seruandã.

Quantum viri cauere habent à mulierum fa-miliaritate, & blanditia. Quomodo sexus non est vituperandus in feminis sed vitium. Et duæ dantur causæ, cur vir excellit fe-minam, & quare plus viri auisantur, quam feminæ.

CAPIT. IIII.

PHilomenæ formicas & earum oua quærunt auidè, vt comedant, quia ex his conualescunt ægrotæ, & sonoræ efficiuntur. Est autem (vt dominus Albertus lib. 23. de animalibus tradit) Philomena dicta à philos, & menos, quod dulce sonat, quia amat cantus dulces: vel dicitur à philos & mene, quia dum cantu cum alia contendit, potius vitam exuit, quàm cantum victa deponat, nam rostro & collo omne ferè genus musicæ effigiat, & sese nonnun-quam cantibus necat: In qua aue auari, & cupidi principes & viri designantur, qui verbis persuaso-rijs, & dulcibus, vel astutis simplices premunt in rebus,

rebus vel in anima veluti inermes formiculas, & eorum fructus. Quod beatus Hieremias causatur vice domini Hierem. 5. dicens. Inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo, ideo magnificati sunt & ditati, & præterierunt sermones meos pessimè, causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Et de similibus Ezech. 33. dicit propheta. Auaritiam suam sequitur cor eorum, & est eis quasi carmen musicum, quod suaui, dulcique sono canitur. Quòd autem verba dulcia hominum æquipolleant sonis dulcibus docet Ecclesiasticus 40. vbi dicit. Tibiæ & psalterium suauem faciunt melodiã, & super vtraque lingua suauis. *PIG.* Nunquid non meritò vice reciproca simile facit verbis oris sui dulcifluis mala mulier ad decipiendum viros improuidos? *THEOL.* Faciunt quidem hoc mulieres, sed deceptionis arte alia, non sicut viri, qui sæpe post dolum & fallaciam vtuntur tyrannide & potentia. Vnde aduersus tales Salomon filium præauisat. Prouerb. 5. dicens. Ne intenderis fallaciæ mulieris, fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amara quasi absynthium, & lingua eius acuta quasi gladius biceps. Et iterum ibidem 6. Conserua fili mi præcepta patris tui, vt custodiant te à muliere mala, & à blãda lingua extraneæ. Nõ concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius. Et apertius ibidem 7. dicit. Dic sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua facit dulcia; Irretiuit enim

enim vecordem iuuenem transeuntem per plateas multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. *PIG.* Non nouiter, sed dudum cũ in sacra scriptura talia contra feminas præauisando virilem sexum audiui, animum meum tale pulsauit dubium: Cur non plus sexus fragilis muniatur in sacris literis, vt sibi à virorum dolis caueant, quã masculinus, quem tamen constat animo esse constantiorem? Prȩterea cùm circa monasterium nostri ordinis quȩdã in Colũbaria mẽtio apud sorores nostri ordinis fieret de beato Ioanne Chrysostomo, & de quibusdam alijs sanctis, qui sicuti dicit scriptura satis inuexerũt contra feminas; audiẽs hoc sanctimonialis quædã sciola grãmaticæ, irascẽdo dixit: Vos viri multa nimis scriptitãdo protulistis contra nostrum sexum fragilẽ, si nobis facultas scribẽdi, & dicendi, velut vobis, affuisset, vicẽ reddidissemus dudum fidelitati vestræ. *THEOL.* Vt ad secundum primò responsum habeas, scito quòd nullus prudẽs in sexum femineũ quicquam mali inuexit, quem à Deo bonum esse creatum nõ dubitauit. Vnde in scriptura sacra, vbi à mulieribus præmonemur, penè semper adiectiuum malitiæ aliquod nomini mulieris adiungitur, vt in libris sapientialibus palam est. Prudenti itaque stilo beatus Iob vsus est, quia è domo tota vnica per diabolum relicta persecutrice, sic eidem respõdit: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es, quia sexum reprehendere noluit à Deo creatum, sed stultitiam mulieri annexam. Pari modo alij scriptores ecclesiastici vbi cauere iubent à feminis de vago scorto, procaci meretrice, vel de malo alio notant hãc quam detestantur. Ad primam autem noueris quæstionem, quòd quinque ex causis viri amplius à feminis, quàm istæ ab illis præmoneri solent, quia

Proteruũ feminæ responsũ.

Quinque causæ cur in scriptura sacra viri potius præmonẽtur à feminis cauere, quã feminæ à viris.

quia Deo natura sunt propinquiores, ideo fœdati turpius inficiuntur: corpore & anima sunt liberiores, ideo tanquam vagi facilius decipiuntur: complexione sua sunt calidiores, ideo malè citius inflãmantur: corpore sunt elegantiores, ideò à feminis velocius affectantur: & gradu & officio eminentiores, ideo alij malo eorum exemplo plus scandalizantur. Primò dico sunt Deo natura propinquiores viri quàm feminæ, propter quod dicit Apostolus 1. Corint. 11. Volo autem vos scire quòd omnis viri caput est Christus, caput autem mulieris vir, caput verò Christi Deus. Et iterum. Vir quidem non debet velare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum; Vbi glossã. Vir dicitur esse imago Dei, quia principaliter creatus est ad imaginẽ Dei, in quo naturaliter amplius, quàm in muliere viget ratio, quasi ipse sit ratio. Secundò, viri corpore & animo sunt liberiores, quia dominium penes eos residet, vnde stare & ambulare possunt vbi & quãdo volunt loqui cum quibuslibet. Libertas verò quando in abusum sumitur multis occasio est peccati. Quò contrà Genesis tertio mulieri primæ à Domino dicitur; Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Et 1. Petri 2. Quasi liberi & nõ quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. Tertiò, viri complexione sua sunt calidiores, ideò malè citius inflammantur. In cuius argumentum à sensu contrario tertij Regum primo, de Dauid dicitur vetulo: Cumque cooperiretur vestibus, non calefiebat, & per consequens per Abisac adolescentulam pulcherrimam in sinum viri positam non tentabatur ipse, quem tamen anteà solo

(Margin: 1. — Gloss. ord. — 2. — 3.)

teè ſolo viſu diſtantem, inter plures vxores viuentem, inflammatum fuiſſe conſtat iuuenili ætate, & virili, vt in Berſabee patuit. Vnde in pſalmo cantatur: Lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea. Quartò, viri feminis corpore ſunt elegantiores ſtatura, proceritate, & in artuum pulchritudine. Cuius ſimile creator in õni ferè animalium ſpecie videtur poſuiſſe, vt ſemper virum eminentiorem, immo & pulchriorem creauerit: ſicut patet in pauone, phaſione, anate, colũbo, & in alijs multis. Huius rei gratia de primo viro ſpecialiter dicitur Geneſis primo. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs, vniuerſæque creaturæ, omnique reptili quod mouetur in terra. Quintò, viri gradu & officio sũt feminis eminentiores. Vnde 1. Timot. 2. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione: docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Adã enim, ſubdit, prius formatus eſt, deinde Eua: Et Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit. Cùm igitur, vt audiſti, philomenæ voraces animarum per verba dulcia decipere ſoleant in vtroque ſexu, idcirco vterque omni diligentia ſibi caueat ab altero, ne quo ad animam deuoretur. Tempore quo triceſimũ annum attigi vel circiter, ſteti quodam in loco aliquanto tempore prædicando, & confeſsiones audiendo: de cuius ſigillo nihil pandam, Deo duce. Venit protunc in mei noticiam virgo quædam, corpore & animo, quæ meis conſilijs vtebatur frequenter in his quæ ad ſalutẽ ſpectabant animæ. Nam de labore manuum viuebat, ſatis pauperculam vitam quò ad bona temporalia ducebat propter Chriſtum, & quia ingenio ſatis ſubtilis

2. Reg. 11

Pſal. 37.

4.

5.

Virgo non fugiẽs familiaritatem viri corruit in fornicatiõẽ.

ſubtilis extitit, & affecta verbo diuino, inſtinctus quoſdam & reuelationes habebat ſpecietenus ſatis pulchras, & ſcripturæ ſacræ conſonas, ſed quo ſpiritu neſcio. Quod in dubium verto ideo, quia, vt poſtmodum didici, clam vinum, & libertatem nimis diligebat. Credulus ſatis ſtatim aliquando pro tunc fui talibus, vt verum fatear, & meam iuuenilem ſtultitiam. Nam gaudebam plurimum, ſi quando reperi perſonam * in eo videre deuotam, quam audiui in ſua deuotione aliquid noui diuinitus percepiſſe, & his quadam curioſitate allectus, animum dabam feruentius, quàm indubitatis aliquando ſcripturæ paſsibus, licet eiſdem ex Chriſti gratia nunquam diſſenſerim. Verùm quia prædicta virgo ſub nullius fuit obedientia, liberè inceſſit, quò libebat, ſemper tamen ſub virtutis ſpecie, ſine qua nemo religioſus decipitur, & exinde peregrinari in ſuum malum ad quendam beatæ virginis locum omninò voluit, & obtinuit. Viuebat eodem tempore in loco quidam religioſus, heu ſolo nomine, & ſacerdos, & verbis amatorijs, & incontinentia plenus, & animarum perdendarum aucupijs gnarus, qui in itinere coniunctus virgini, de verbis venit ab obſequia, de obſequijs ad amicitiam, & in tali familiaritate virgo miſera iam in faucibus erat ſe deuorātis dęmoniacæ philomenę. Exinde enim ipſa totaliter philocapta eſt anima in verbis & geſtibus viri primùm: deinde ex frequētia aditus per eum ſtuprata eſt, de quo tam indiſcretè doluit, puta de theſauro irrecuparabiliter iam ſubtracto, vt ſe gladio interimere voluiſſet, niſi è manibus fuiſſet ereptus corruptoris. Ad me igitur conſilij gratia venit, quē non ſequebatur, ſed profundè nimis fauces dæmonis intrauerat. Nam iuſſi vt virum ſe adire permitteret nullatenus, & eidē

al. meo.

ipſa

ipſa nequaquam necloqueretur, nec appropinquaret, ſed iuxta Apoſtoli ſententiam, in bello hoc fugam pro ſummis armis eligeret: Fugite, inquit, fornicationem: ſuaſi, & nihil profeci, vel modicũ. Vnde diuina vltione factum eſt, vt creſcente amore hereos tandem femina vſum perdendo rationis phreneſin incurreret, à qua poſtremum liberata. Et quia vitam emendare, vt ſibi bene conſulebatur, renuit, à me & ab alijs prius animam eius diligentibus derelicta, vitam neſcio qualem, ſatis diu cõtinuauit. Ipſe verò deflorator ſtatim graui percuſſus infirmitate, facinora ſua agnouit, &, vt verè credo, ex corde pœnituit: & ita omnibus ritè ſũptis eccleſiaſticis ſacramentis vita functus eſt tam in bonis ſuæ prædeſtinationis ſignis, vt in lecto ægritudinis ſimilia nunquam agnouerim, in quoquam morituro. Credo enim quod diuina clementia preterita bona viri reſpexerit, quæ, vt mihi conſtat, Deo deuotè ſeruiendo, & iunior exiſtendo anteà aliquando multis annis continuauerat.

1. Cor. 6.

deflorator virginis percutitur infirmitate.

Quomodo Formicaleon, & tigris hypocritas deſignat & hæreticos. Et datur intellectus cuiuſdam pernicioſiſſimæ hæreſis quæ currit hodie, atque duo modi oſtenduntur quibus dæmonum voluntas & poteſtas coarctatur.

CAPIT. V.

F*Ormicaleon cibum formicarum rapit, & edit in hyeme, quia æſtate improuidus, nil ſibi de cibo reſeruat.* Quid autem ſit formicaleon, ſeu myrmicoleon, quod idem eſt, & quę eius natura, quidque

 ſignifi-

significet, ostendit beatus Gregorius libro quinto moralium exponens illud Iob 4. Perijt tigris, eò quòd non haberet prædam, dicens: Translatione septuaginta interpretum nequaquam dicitur Tigris, sed Myrmicoleon perijt, eò quòd nō haberet prædam. Myrmicoleon quippe paruum valde est animal formicis aduersum, quod se sub puluere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasque consumit. Myrmicoleon autē Latinè dicitur, vel Formicarum leo, vel certè expressius, formica pariter & leo. Rectè autē formica & leo nominatur, quia siue volatilibus, siue quibuslibet alijs minutis animalibus formica est, ipsis autem formicis leo. Has enim quasi leo deuorat, sed ab illis quasi formica deuoratur. Et infrà. Hæc dæmonis & hypocritæ ostēdit similitudinē gerere. Nimirū apostata angelus in terram de cælis proiectus, iustorum mentes, quę bonorum sibi operum refectionem parant, in ipso actionis itinere obsidet: Cumque has per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improuisas necat. Rectè autem myrmicoleon, id est, leo & formica dicitur, formicis enim, vt diximus, leo est, volatilibus formica: quia nimirū antiquus hostis sicut contra cōsentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim eius suggestionibus assensus præbetur, quasi leo nequaquam tolerari potest, si autem resistitur, quasi formica atteritur. Alijs ergo leo est, alijs formica, quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spiritales verò infirmitatem eius pede virtutis calcant. Hæretici ergo quia de sanctitatis præsumptione superbiunt, quasi exultantes dicunt, Myrmicoleon vel certè Tigris perijt, eò quòd non haberet prædam. Quem enim nomine Tigris Eliphas, nisi beatum Iob nota varietatis signat

Gregor. l. 5. moral. cap. 16.

Gregor. ibid. cap. 17.

Gregor. cap. 16.

image
not
available

quod ſeminauit gratiosè, & per ſanctitatem vitæ; qua ſe virtutum ſpeculum exhibuerat, multorum animas ſuo creatori lucrifecit, & exinde fauorem magnum à populo acquiſiuit, ſed è diuerſo à clericis, qui ſui confratres eſſe debuerant in eccleſia eadem, odium valde magnum incurrit. Sui enim comparatione malorum clericorum vita ſordeſcebat, qui cum in aperto ſanctum virum perſequi non auderent, nec eum ſuo ſpoliare beneficio, & honore, in hypocriſi mendacium contra eum nefandiſsimum confinxerant. Nam occultè clauem vnam ad cameram viri ſancti procurauerunt, & eo abſente meretricem de die intromiſerunt, eidem committentes, vt cameram ab intrà ſuccenderet, & pro adiutorio de camera ad ſtratas clamaret: quo audito æmuli de inſidijs ſurgendo quomodo meretrici ſuccurrere vellent, ſubiunxerunt, cum præmio præpromiſſo. Ita per ordinem factum eſt. Nã quando meretrix in camera iam accenſa clamauit, de inſidijs clerici accurrebant, ſæcularium viciniam pro adiutorio inuocantes. Cumque in camera vidiſſent meretricẽ, tota boni viri denigrata eſt fama, & ita cedere famæ, & loco oportuit innocentem. Tandem finito multo tempore principalis auctor huius nequitiæ in extremæ infirmitatis articulo, id ſacerdoti eſt confeſſus, qui eum abſoluere noluit, niſi famam publicè reſtitueret. Vnde conuocatis teſtibus fide-dignis in confuſionem ſuam nequam iſte, ne in æternum poneretur ruborem, faſſus eſt cauſam, & ordinem proditionis præfatæ, ſicque primum innocentis famam recuperauit. Reperiuntur pręterea hypocritæ de ſimplicibus hominibus, vel ſimulatores amariſsimi nonnunquam. Sunt enim tres anni vix tranſacti, quod in ciuitate Ratiſponenſi fuit quidam veteranus

Ex odio introducitur meretrix in cubiculum pij ſacerdotis ad ipſius famam denigrandã

ranus vir, qui mendicum se simulans & in extrema paupertate constitutum, pallidus in facie, dorso recuruus, macilentus totus & miserabilis corpore videbatur, sed tantas diuitias habuit in occulto, & in annuis Renensium florenorum reditibus, vt mihi veraci relatione ostendebatur, quod de tanta rerum copia nobilis aliquis, vel miles Germaniæ suam personam nutrire potuisset honestè, & tamen his non contentus, tam miserabiliter vixit mendicando, vt vix aliquis eum intuens, à collatione eleēmosynæ se continuisset. Vnde dominus Archidiaconus Barcinonensis qui de eo cum magna impatientia loqui audierat, me præsente eidem mendico ignoranter denarium in eleēmosynam dedit. At ego. Scitis, dixi, cui eleemosynam datis? Respondit. Mendico. Cui respondi. Immo ditiori fortè huius vici, iste enim est hypocrita, de quo audistis. Tunc ille mendicum verbis satis primum modestis, deinde ad iram prouocato mendico, eum acerbijs verbis flagellare cœpit, sed nihil profuit. De ore enim extraxit, quem ibi absconderat, vel osculatus est prędictum denarium mendicus, collatori restituit, & à præsentia nostra protinus de choro fratrum, vbi hæc acciderunt, fugit. Præterea fide dignorū relatione didici, nostro tempore fuisse virum quēdam pecunijs antiquis refertum & infectum, receptum pro Deo in hospitale ciuitatis Constantiensis, qui cum dudum sibi occultasset ex auaritia magnam multitudinem denariorum puri argenti & veterni, deuenit ad extrema, & de farina auenæ sibi pulmentum impatientissimè clamabat præparandum. Quod cùm factum esset, sedit ægrotus solus more solito in lecto & loco micarū panis minutatim spargere cœpit denarios, quos occultauerat in pulmētū auenaceū, & cum

De diuite qui mendicum se simulabat ex auaritia.

De alio mendico qui pecunias per auaritiā seruatas loco panis intriuit in pulmētum, et sic suffocatus est.

& cum cocleari auidiſsimè ori imponere, ſicq́, miſer ſuffocatus eſt ilico. Inſuper his inueniuntur hypocritæ longè deteriores, ſcilicet hæretici. Omnis quippe hæreticus eſt hypocrita in eo, quòd catholicum, & virtuoſum ſe, qualis non eſt, ſimulat, ſed non omnis hypocrita eſt hæreticus. Currit namque hodie, atque ſerpit in partibus Sueuiæ inter quaſdam perſonas vtriuſque ſexus ſeculares & eccleſiaſticas, religioſos & religioſas hæreſis, & hypocryſis tam enormis, vt eam ad plenum, ne aures * innocentum maculem, non exprimere audeam. Nam ſibi licere aſſerit mentiri ad placitum, pacta nulla ſeruare, occidere etiam innocentiſsimum, etſi pater foret aut mater. Nunquam ieiunat, niſi vt in cibo non deprehendatur ab alijs, lacticinia, & carnes, cum ouis comedit quadrageſimali tempore, vbi poteſt occultè laborat in feſtiuitatibus eccleſię, otio vacat diebus alijs: Cæremonias omnes eccleſiæ tanquam opera animalium hominum, non ſpiritualium ſpernit cordetenus, & quod deterius eſt, virginitatis decus, abſtinentias veſtimentorum, & ſtratus duritiem, ſuperſtitiones corporales eſſe affirmat, & eiſdem reſignare docet. Solam perfectionem, & virtutem eſſe autumant in contemplatione quadam altiſsima ſpiritus, qui carnem & oſſa non habet: cùm tamen ipſi, prout ſcio, non modò carnales ſed beſtialiſsimè viuant. Nam ad tantum perfectionis apicem ſe veniſſe gloriantur, vt nihil eis pro peccato imputari valeat. Vnde ſummo pontifici, pro minimo ducunt, ſi quando non obediunt, vel alijs paſtoribus eccleſiæ ſanctę. Inſuper in feruore coitus maris cum femina, vbi etiam ſecundum ethnicos ratio abſorbetur, & homo beſtiæ aſsimulatur, ſupremam contemplationem, & raptum excellentiſsimum dicunt conſiſtere, ob quam

** c. d. audientium.*

Hæreſis perniciosiſſima authoris tempore quam hodierni hæretici totã reſuſcitarunt.

quam causam sibi nutuó ad mutum in his obtemperant quando libet. In quam sectam, heu, multos occultè de numero nobilium, & ignobilium, de virginibus, & viduis traxerunt miserabiliter.

PIG. Vt sciamus huius mali originem, & quæ talium peruersorum signa sint & indicia, quisque eorum sit modus peruertendi, quæso edoceas, vt vitemus tales. Malum enim si nescitur, vix aut nullatenus vitatur. *THEO.* Reperi in libro manuali, quem pro sua persona, per totum dominus Albertus manu conscripsit propria, se eadem annotasse, videlicet, quòd suo tempore in Colonia fuit eadem hæresis, vnde puncta supradicta, ac articulos plures quàm hic notauerim, manu propria præfatus conscripsit dominus, quos prætermisi, quia reuera tam sunt blasphemi, & subuertentes omnem rempublicam, & statum ecclesię totius, vt calamo eos manifestare erubesco. Nec in nequitia pares vidi in libris Augustini, Isidori, aut Guidonis quorũ quẽlibet cõstat latissimè scripsisse de diuersis hęresibus. Antiqua est igitur hæc pestis origine, ad libertatis spiritũ tendens. Si verò de vestitu quęris; habitu, scias, vniformi nõ vtuntur, sed quantũcũque pretioso, & dissoluto, aliquãdo se tegunt, aliquando verò plurimùm vili, vtrunque pro loco & tempore, vt prodantur nullatenus. Nam eo ipso quo se credunt impeccabiles, sine omni timore sibi licitum putant omnem habitum, quem vt lateant crebrò variant, alioquin proderentur citiùs. Cùm simul sunt, si verba scire placet eorum, nonnunquam verbis vtuntur ad inuicem amatorijs, meretricijs, lenonum morem gerentes. Si verò cõiuiunt alijs, vltrà quàm credi valet verbis vtuntur subtilibus, comptis, sublimibus, spiritualibus, & metaphysicalibus, quantum sustinere potest

Manuale Alberti magni.

lingua Theutonica, adeo vt eos vix aliquis debitè intelligere possit, etiam litteratus, quibus inuoluunt de spiritu, de abstractione, de luminibus varijs, de personis diuinis, & de contemplationum gradibus altas sententias. Vnde quidam libri Theutonicales sermonum subtilium eorum malitiæ satis deseruire videntur, qui de talibus loquuntur vocabulis, quos quidam, ni fallar, fatuè vel periculosè aut scripserunt, aut scribi permiserunt, aut saltem ab aliquibus Beghardis, vel hæreticis, qui certis honestis, & antiquis religionum doctoribus fictè asscripti esse videntur. Sub prædictis igitur verbis virus suæ prauitatis abscondunt, & suæ malignitatis hæreticæ venenum propinant. Hi pro pede sui erroris in suum reprobum retorquent sensum auctoritates istas Apostoli: Si spiritu ducimini non estis sub lege. Ad Gal 5. non aduertentes quod statim subditur: Manifesta sunt opera carnis, quę sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, quibus hi pleni sunt. Deinde pro se allegant illud ibidem: Vos in libertatem vocati estis fratres. Non attendentes quod subditur: Ne libertatem in occasionem detis carnis. Et ita vt finem istis demus aliquem, ad necandum simplices verbis ornatis vtuntur, toxicum mortis ibi propinatur, exercitia corporalia per eos vilipenduntur, ad meditandum, nescio de quo spiritu afficiuntur, & ad opera carnis tandem omnes eorum discipuli deuoluuntur, licet sicut tigrides plenæ virtutibus specietenus tantummodo esse videantur.

Infamia fœtori comparatur. Quàm periculosum sit feminis conniuere. Quomodo hæretici tales solent seducere ad spiritum libertatis. Quomodo viri maleficiantur ibi, & discipulos acquirunt defloratos.

CAPIT. VI.

QVamuis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen si super eo ligna noua, & tenera, aut ex his lagena facta terantur duriter, & fricentur, fœtorem quendam notabilem contrahere experiuntur. Per nidum formicarum, bonorum simplicium habitatio, & per odorem abinde progredientem, bonæ famæ notitia designatur, vt suprà habitum est. Sed per ligna noua & recentia, corpora designari possunt, à quibus humor passionum carnalium calore charitatis nondum eductus est. Tales si se tactu, vel cohabitatione multa attigerint, haud dubium fœtor Venereorum exinde contrahitur. Si igitur ad domum, vel habitationem quarumcunque feminarum etiam sanctarum sine euidenti necessitate, & vtilitate viri, vel iuuenes, immo senes crebrò accesserint, fœtorem suæ famæ faciliter mouebunt in naribus alienis, vbi prius loca vitando talia Christi bonus odor extiterunt, ita vt de eis dici valeat vtrunque, quod olim de filiabus Israel fatuis vaticinatus est Isaias ibidem 3. Erit, inquit, pro suaui odore fœtor. Amplexus autem cauendus est in his habitaculis vbi dolus alicuius hominis ad decipiendum latet occultiùs, vel dęmonis, qui à nullo penè loco secluditur, alioquin famę nostrę redolētia citò in fœ-

lib. 1. c. 9.

2. Cor. 2.

in fœtorem conuertitur. Consilium audias in hoc Ecclesiastici 11. dicentis. Non omnem hominem inducas in domum tuam, multæ enim sunt insidię dolosi. Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caueam, & vt caprea in laqueum, sic & cor superborum. Et bene dicit, superborum, quia in humilitate vera vix aliquis potest decipi, in superbia verò qua quis vult videri, & sibi sine timore nimium confidit, communiter labuntur plures in fœtorem luxurię, vel in lepram prauitatis hęreticæ. Superbia enim est quæ sæpe per vitiorum fæculentiam humiliari meretur, vt in quo quis latentem superbiam neglexit agnoscere, apertarum nunc carnalium fœtorem intuens, humilior studeat resurgere.

FIG. Dic aliquod exemplum ad propositum.

THEOL. Tot inde de pręsenti materia occurrunt, quanta volumen grande non continere sufficeret. Et vt breuem in hoc dem doctrinam, suadeo fidelissimè, vt nunquam longo tempore cum mulieribus sanctis quantũcunque conuersari studeas. Et vbicunque talia fieri perspexeris, si facultas adest, aquam fraternæ correctionis tanquam igni in domo accensa infundere non tarderis, quia de omni penè genere hominum expertus sum sæpe prius se virginalem pudicitiam perdidisse, quã se nouissent vulnera Veneris, vel perfidiæ actum percepisse. Beatus qui legit, & audit, ac intelligit, sequiturque doctrinam Apostoli contra fornicationem breuissimam & vtilissimam, immo & efficacissimam: Fugite, ait, fornicationem. Cùm enim pręsentia sunt corpora maris & feminæ facillimè verificatur illud prouerbium: Perit omne arbitriũ cùm res transierit in affectum. Noui aliquãdo virginem diuitem, & non minimi status, omnium vicino-

1 Cor. 6.

Quædam virgo per curiositatē mirè deluditur.

vicinorum iudicio & meo, deuotam valdè & castã quæ confessorem quendã religiosum habuit multa prudentia & probitate pollentem, cui obediebat longo tempore. Vocata est tandem ad quarundam feminarum nomine deuotarum, domunculam, quam quidam, vt videbatur, multum honestus sacerdos secularis intrare solebat, sed reuera corruptus erat in his quæ ad veram fidem pertinent. Deinde cœpit quibusdam ex eis ad partem sumptis doctrinas specialiores tradere de patientia, obediẽtia, & de arte contemplandi quædam arduissima subtexere. Finxit miser se easdem videre ad diuina magis dispositas, & in hoc sexum inanis gloriæ maximè cupidum decepit amplius, inter quas pręfata virgo fuit principalior. * Delinire tandem cœpit, verius malignari sacerdos præfatus, quousque persuasit omni verecundiæ esse abnegandum feminis, quemadmodum Christus nudus pro nobis, vt ait, in cruce pendendo fecit, & nisi ista fierent, perfectionis apicem à nullo attingi posse affirmabat. Exinde autem de sexu fragili quædam deuenerunt in tantam stultitiam, vt se clam coram clericis in hoc complicibus passim denudarent sine carnali commixtione. Tamen postremò persuasit, vt Eucharistiæ sacramentum diuinissimum, quod semel in die sacerdos vix dignus est sumere, quemadmodum vnica die Christus se patri in ara crucis obtulit, id multotiens à feminis sumeretur, eo quòd gratia sacramentalis qualibet communione (vt aiebat) augeretur, non aduertens id esse contra generalem consuetudinem totius ecclesiæ. Exinde factum est, vt aliquãdo in loco secreto tres feminæ nudæ totaliter, flectentes genua corã prædicto perfido, Eucharistię sacramentum reciperent eadem hora & die vltra quinquagesies. Coniacebant

f. delirare.

Sacerdos hæreticus persuadet omni verecundiæ abnegandum esse feminis.

Idem nudus Eucharistiã pluries in die eisdem administrat.

bant interea viri talibus complices, clerici scilicet seculares feminis, & nonnunquam multi cum multis vno in lecto, nec ad lapsum carnis, vt fatebantur, procedebant, sed vt passionibus Veneris funditus abnegarent, se à seipsis mutuò continebant, veriùs plus inficiebant. Inter quos continentes iste sacerdos principalis perfectionis esse dicebatur. Adducebantur etiam aliquando clanculò de distantibus religiosarum domibus ad dictam officinam lutosam & porcinam aliæ famosæ in bonis feminæ, quæ indulgentias dæmonũ quas præmisimus, vt domesticæ, acquisierunt. Nam principales actores huius nequitiæ, disponente Deo, postremò capti, hæresim publicè coacti sunt reuocare. Et ita nidus iste in loco vno, nescio si in alijs, dissipatus est cum confusione extrema. *PIG.* Miror quomodò possibile fuerit sine mollicieі sorditie saltem tales sibi, sic, vt præmisisti, propinquasse mutuò. *THEOL.* De fœtore tali loquor inuitus, & magis inuitè scribo multa, idcirco verecundiora quæ se fecisse dicunt sine lapsu carnis, dimisi referre. Sed quantum conijcere potui, non video quin plures maiora ibi crimina perfecerunt, quàm si operi carnali simpliciter institissent. Credo insuper quosdam ex eis qui principales in perfidia fuerunt, dæmonis opere protunc maleficiatos esse, ne mouerentur ad naturales & plenos actus incõtinentiæ, vt exinde cæcati se passioni eidem crederent, & alijs persuaderent penitus mortuos esse, facillimum enim est dæmonibus infrigidare, vbi Deus permiserit. Adamiani enim hæretici dudum descripti à veteribus doctoribus ecclesiæ sacrificia nudè & orationes esse offerendas Deo, vt isti suis fieri persuaserunt, & ex talium radice verisimiliter isti & istę pullularunt. Virginem tamen de qua retuli

Adamiani hæretici.

retuli firmiter credo florem suæ pudicitiæ in bello tali deo mirabiliter protegēte retinuisse. Nā hęresiarcham antefatum corde diligere nunquam potuit, sed omni tempore horrorem quendam de eo intra se sensit, qui affectum eius ad perfidiam amaricauit. Curiositas autem & desiderium acquirendę perfectionis sibi à principio promissæ, eam in vesana societate, & communione Eucharistiæ præmissis cæcauerant & diu retinuerant, à quibus tamen tandem totaliter recessit, & ista mihi patefecit. *PIG.* Quod partim omisisti præcedenti capitulo libens scire vellē, quem modum decipiendi tenerent hi quos ibidem malignissimos descripsisti, quatenus iacula præuisa talia scientem minus ferire possent.

THEOL. Est quidam de eadem secta perdita, qui hodie, vt tigridis se ostendat, & bonos lateat, nunc seculares, nunc regulares, modò rusticorum, modò verò nobilium vestimenta defert, qui aliquando Beghardus fuit, seu Lolhardus. Hic in eodem statu & habitu librorum subtilissimorum in nostro vulgari, vt vereor, periculosè conscriptorum, stilum, & modum loquendi comptissimum, & altissimum didicit, sed vbi nescio, * primùm infectus fuit hæresi perniciosissimæ antedictæ. Cuius practica hæc est, & fuit ad acquirendum discipulos, & discipulas. Nam primum sub specie deuoti fratricelli domum aliquam deuotarum muliercularum explorat, quam intrando aliquotiens priuatim verbum Dei ornatissimis verbis seminat, de alta perfectione & contemplationis gradibus disserendo. Cui postquam data est crebra audientia, incipit contra exercitia corporalia, videlicet, ieiunia, abstinentias, orationes vocales, & similia inuehere, exponendo ea quomodo imper-

Lollardi cuiusdam siue Beghardi aut Fratricelli astutia et carnis spurcitia.

c. d addit qui.

imperfectorum sint propria. & necessario dimittenda ab eo qui perfectam vitam cupit apprehendere. Cærimonias ecclesię quascunque, vt de festiuitatibus, de audientia multa missarum, & diuini officij, immo prædicationē penè nullam existimationem dicit esse habendam, sed quieti corporis, & contemplationi iubet pro viribus * assistere, & per similia sexum femineum faciliter per verba pulchra solet mulcere ad suum fauorem. Interea studet non multas, sed vnam præsertim prouectę ętatis aliqualiter, & maiori auctoritate inter eas fulgentem, vel paucas alias eligere, quibus aliquoties ad partem facit exhortationes specialiores, vt virus suum eisdem passim infundat. Vbicunque autem quicquam de sacræ scripturæ passibus sibi per simplices verisimiliter potest obijci, illud soluit ad suam sectam sensum retorquendo. Postremò, secundùm quod obedientiam maiorem intuetur in his, quæ * inescatæ hamo perfidiæ proximiores sunt, vnam eligit cum qua extra testimonium oculorum secretè loquitur, & ne turbentur aliæ, neque quis alienus superueniat, custos loci ponitur; his opportunitatibus captam, & allectam clarius inficit, dicendo quod corporis integritas & castitas, cęrimonia quædam, & exercitium corporale est, non mentis vera perfectio; quòd oportet se indifferentem facere, & procul ab omni passione verecundiæ, & timoris, & quòd propriam voluntatem opus est in omnibus abnegare, etiam nudè viro coniacendo, si iubetur; tueri castimoniam verò corporis vocat proprię voluntatis vsum. Cui perfidæ doctrinæ postquam misera crediderit, audet hæreticus, aut maleficiatus à dæmone, aut aliunde satur libidine, pluribus virgini coniacere noctibus in nullo eam violando, sed ausu dato diutino,

rectius insistere.

rect. pro in ætate.

tino, tandem * recipit thesaurum irrecuperabilem hora qua minimè credit. Delinitque postmodum verbis mendacibus si prædata mæsta fuerit, ita vt deinceps oneratam peccatis obedire faciat ad placitum omni eam de sua secta poscenti; præsertim cùm ad locum vocata fuerit, vbi omnes & soli de vna professione existunt. Solent enim eligere quędam loca inopinatiora malis, vt leprosoria, vel domos sequestratas ab hominibus, ad quas mutatis prius proprijs vestibus ne intrando agnoscantur, conuenire consueuerunt. Districtum scio vbi virgo quædam (si bene memor sum) propè sexagenaria, primò florem perdidit pudicitiæ in consilio malignantium tali, nec vllatenus sibi sinit persuadere præfata perfidias esse, sed pertinax in secta sua vsque modò perseuerat. In actibus namque Venereis, & in epulationibus, quas faciunt vbi possunt, splendidis, dicuntur opere dæmonis quasdã reuelationes raras habere, quibus illecti tales, velut boni spiritus illuminationibus multæ impersuasibiliter adhęrent. Noui aliam quæ circa trigesimum suæ ætatis annum deflorata per prædictum lupum fuit, & delusa tempore plurimo, licet immanitas quam detestabatur vitiorum cum Christi gratia tandem eam compunxerit ad verè pœnitendum.

f. eripit.

Virgo propè sexagenaria deflorata.

alia virgo deflorata per supradictum lollardum.

Quàm consultum sit Spiritualibus in domo consistere. Et cur quidam & quædam per hæreticos decipiuntur faciliter.

CAPIT. VII.

QVando lucri gratia incautè extra domos ambulãt, sæpe à formicaleone insidiosè necantur. In otia

suadent

ſuadent formicæ, vt in domo appropriata quiſque ſtudeat tutiùs manere, quia ibi in vita corporis ſiue ſpiritus multi perſeuerarent, quàm exeundo perdunt. Coruus enim qui ex arca dimiſſus eſt, aquis interemptus, nunquam reuerſus eſſe ad Noë legitur. Columba prudentior, quæ exiuit cauſa obedientiæ, nō reperiens vbi requieſceret pes eius, ad arcam cautè reuertitur. Altera verò vice euolans cum ramo virentis oliuę vtiliter rediit. Geneſis 8. Iudith viduata viro ſpecioſiſsima & diuitiis plena, in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur, habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuę, præter ſabbatha, & neomenias, & feſta domus Iſrael, per quæ meruit reuelationem de victoria Holofernis habere. Iudith 8. Princeps etiam apoſtolorum qui perſeuerantiæ donum & ſcripturæ ſacræ notitiam ſpiritu ſancto inſpirante acceperat, legitur Actuum decimo in Ioppe ciuitate in domo mari proxima, ad ſuperiora, vt oraret, aſcendiſſe, & in exceſſu mētis ſecreta Dei vidiſſe. Anna prophetiſſa vidua vſque ad annos octoginta quatuor non diſcedebat de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens nocte & die. Lucæ 2. quæ dicitur ibi Chriſtum Dei filium in humana natura agnouiſſe. Maria inſuper, cuius vita Marthę præfertur, quia optimam partem elegit, ſorore exeunte obuiam Chriſto, legitur domi ſediſſe, quæ tamen per magiſtrum vocabatur. Ioānis 11. Quod quia Dina non fecit, ſed egreſſa domum, ſeu tabernaculum, non vt viros, ſed mulieres regionis alienę videret, à Sichem nobili adamatur, & rapta ab eo, viſque oppreſſa virginitatē perdidit Geneſ. 34. hinc Apoſtolus diſcipulo 1. Tim. 5. ſic ſcribit. Adoleſcentiores viduas deuita, cùm enim

Quàm vtile ſit domi in ſecreto manere probatur exemplis ſcripturæ. Iudith.

Petri.

Anna vidua prophetiſſa.

Maria ſororis Martha. Luc 10.

enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: simul autem & ociosę discunt circūire domos. Et primæ Corinth. decimo quarto dicit. Mulieres in ecclesijs taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Vnde secum libenter consistere, & cum timore domini domum propriam incolere, ornamētum & custodia est, præsertim feminæ, summa. Et Ecclesiasticus vigesimo sexto sic dicit. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ. Sicut sol oriens mundo in altissimis ★ diei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Periculosum autem est sine euidenti necessitate, aut magna vtilitate incautè domum exire, quia illud proprium est malarum feminarum, teste Salomone qui Prouerb. 5. dicit filio: Fili mi fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant, per semitam vitæ non ambulat, vagi sunt gressus illius & inuestigabiles. Et ibidem 7. Per fenestram, inquit, domus meæ, & per cancellos prospexi, & considero paruulos, considero vecordem iuuenem. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. *PIG.* Satis probasti, quàm necesse sit vel vtile in domo consistere. Nunc exemplo aliquo, quàm periculosum sit vagari, velis ostēdere, & quemadmodum à formicaleone illi deuorentur aliquando quos paulò suprà denotasti.

text. scriptura. Dei.

THEOL. Audi ergo quid acciderit cuidam feminæ, quam tempore præsentis Basiliensis concilij vidi in ciuitate Ratisponensi, & iuuabam inquirere. Fuit enim virgo hæc soluta, nec virum aliquando habuit, nec de incontinentia fuit suspecta, sed de ciuitate in ciuitatem, & de domo in domum sæpe mutauerat loca, hæc continuando plurimis annis. In anno autem ætatis suæ fere 53. Ratisponam venit, verba ibidem quædam satis incauta, quo ad fidei normam, emisit, propter quod coram vicario episcopi Ratisponensis accusata, ab eodem carcerali custodiæ mãcipata est. Superuenit interea in negocio Bohemorum missus à præfato generali concilio dominus Ioannes de Polomar Barcinonensis archidiaconus, vir omni deuotione plenus, & tam in diuino, quàm in humano iure apprimè eruditus, cuius ego tunc itineris eiusdem socius & collega extiti. Vocati igitur sumus ad dictæ feminæ examen, in quo dietim probata, inuenta est errasse multipliciter, nec tamen læsa esse videbatur in cerebro ad rationis defectũ, quia ad singula sibi obiecta valde astutè respondit, & inquisitis ab ea, valde maturè, ne sibi contradiceretur, cauere studuit. Se enim Dei spiritum, seu reuelationes diuinas habuisse dixit, se obedire papæ, in his quæ malè disposuerat renuit, se esse beatiorem principibus Apostolorum dum in via fuerunt, affirmauit, se inobliquabilem, seu impeccabilem esse credidit, & tandem matrem totius Christi ecclesiæ, quæ in Basiliensi concilio representabatur, se esse verbo, & signis capitis sui constanter conclusit. Nitebantur propterea multi qui præsentes fuerunt, & ego verbis persuasorijs ex sacra pagina, vt proteruiam à femineo erueremus capite, sed profectus ibi fuit nullus. Dixit enim voce audaci, se scire quòd in

Virgo sæpe vagans incidit in deceptionẽ dæmonis.

Superbi eiusdem errores.

prçfatis

præfatis nullatenus erraret, sed potius sui examinatores, & ita se ad subintrandum ignem pro veritate sua paratam ostēdebat. His visis, archidiaconus, qui suprà, ad doctores tam theologiæ, quam aliarum facultatum, quorum multi præsentes erant, ait. Videbitis, inquit, quòd sola vexatio dabit intellectum, vnde necesse est, vt per iustitiæ publicæ quęstiones ad chordas trahatur lentè aliqualiter, prout sexus iste sufferre poterit: vos autem (ait secretò ad me, & ad mei ordinis socium quendam lectorem multum deuotum & litteratum) in istius feminæ prospectu ostendatis nolle interesse eius torturæ, nec si placet intersitis, vt erga vos beniuola ipsa amplius permaneat, & ita per torturam humiliatam magis postmodum idonei eritis ad conuertendum ipsam. Fecimus, & factum est per omnia vt præmittitur. Et quæsitum est ab ea dum torqueretur, à quo errores suos, & an aliquam discipulam vel huiusmodi erroris consciam haberet, quia in his nunquam nisi negatiuam prius dederat, videlicet, quòd à nullo homine errores suos didicisset, nec quamquam docuisset: sed apud se tacitus illa credidisse fatebatur, angelo vel Dei spiritu docente, vt ipsa inquit. Torta igitur parumper nihil noui præteritis addidit, nec quemquam fatebatur hominem reum esse nisi se, constanter asseruit. Et credo, verum dixit, sed satis humiliata est artuū suorum vexatione: vnde in turrim captiuitatis reductam, eadem die ad vesperam visitauimus ego & socius meus ad iussum domini archidiaconi miseram, se præ doloribus vix mouere potentem: visis autem nobis valde eiulare cœpit, & fidenter causari quàm grauiter læsa esset. Nos verò eam humiliatam esse considerantes, & eam iam considerantes præsumere de nobis, varijs historijs ei

Isa. 28.

ostendimus, quomodo multi insignes viri & litterati reuelationibus incautis decepti fuissent, & per angelum satanæ seducti: & quàm fragilis esset sexus femineus non adiutus scripturę sacrę testimonio, multipliciter persuasimus. Tunc per Christi gratiam ipsa resipiscere cœpit, & promittere, quod in omnibus me sequi vellet, & socium. Credidit igitur se deceptam esse, mihi, vt purgaretur animus, confessionem fecit sacramentalem de omnibus à iuuentute sua commissis spontaneam, se ad publicè reuocandum errorem, & ad pœnitendum exhibuit. Et ita tertia die posteà coram ciuitate Ratisponensi, multis præ gaudio & misericordia flentibus, præmissa omnia ad effectum perduxit.

Resipiscit & reuocat errores.

PIG. Cùm nihil sit opertum, quod non etiam in hac vita communiter ad lumen producatur, estnè postmodum expertum, hanc erroris sui hæresiarcham aliquam habuisse, vel discipulam? THEOL. Nequaquã, sed solum malignum spiritum deceptorem habuit, quẽ instinctu interiori pro angelo lucis in reuelationibus falsis susceperat, nec cuiquã experto, vel literato viro hæc, an à Deo essent ad examinandum se exhibuerat, neque diuinum adiutorium sufficienter cõtra erroris spiritum inuocauerat, nec insuper acquisita scientia, aut per sacræ scripturę rudimenta se iuuare poterat, vnde non mirum, si de proprio confisa ingenio decipi tam grauiter meruit de se præsumendo.

Mat. 10. Luc. 12.

Causæ erroris.

Per cineres designatur humilitas: Superbia meretur illudi. Exẽplum esse videtur de moniali quæ se moriturã falsò prædixit, & quomodo veri à falsis prophetis cognoscuntur.

CAPIT.

CAPIT. VIII.

F*Ormicæ vbi ſunt nociuæ, facilè fugantur, ſi ibi orbiculariter cineres ſpargantur*. Per quod liquidò datur intelligi, quòd vbi homines ſimplices proximis volunt eſſe nociui, non melius quàm humiliatione ſui, & agnitione propriæ fragilitatis à cœptis reſipiſcunt, & ad ſe reuertuntur. Cineres enim humiliationem humanæ infirmitatis deſignant, vnde Geneſ.18. Abraham Deo ait, vt humilis exaudiretur: Loquar ad Deum meum cùm ſim puluis & cinis. Et Thamar humiliata ſtupro fraterno 2. Regum 13. legitur cineres capiti ſuo aſperſiſſe. Hinc Threnorum 2. de humiliatis in captiuitate in Hieruſalem dicitur. Conſperſerunt cinere capita ſua virgines Hieruſalē. Et Rex Niniue humiliter pœnitendo abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Ionæ 3. Quid ſuperbit terra & cinis? de homine ait Eccleſiaſticus 10. Omnis enim caro fœnū, & omnis gloria eius quaſi flos agri. Exſiccatum eſt fœnum. & cecidit flos, quia ſpiritus Dei ſufflauit in eo. Verè fœnum eſt populus, Iſaię quadrageſimo. Extinctus cinis erit corpus noſtrum, dixit ſapiens. Sapient. 2. Quādo igitur verà cognitione noſmetipſos introrſus humiliter non agnoſcimus, protinus ſuperbia inflati nobis & proximis citò nociui eſſe incipimus. Vnde ſi nos cinere humilitatis aſpergere negligimus, diuina exigente miſericordia & iuſtitia, errores vel aperta vitia ſępe incurrimus, quatenus humiliores poſt lapſum reſurgamus, quàm erecti ſtare videbamur.

PIG. De Petro Chriſti apoſtolo exēplū in hoc, & de Origene, quorum vterque grauiter lapſus eſt, vt

dudum habuimus, sed noua à te aliqua si habes, audiamus. *THEOL.* Fuit pauldante hoc Basiliense concilium in ciuitate Friburgensi Constantiensis diœcesis in monasterio sanctæ Claræ virgo quædam iuuenis professa, & hodie viuit, soror, Magdalena nomine, hæc in raptibus & extaticis visionibus, ac à sensu alienationibus apud totam adiacentem patriam famam acquisiuit pergrandē. Rapta enim aliquando fuit (vt dicebatur) in corpore & anima, vel eisdem se ab hominum conspectu latenter subtraxit circiter tribus diebus, intra quos quæsita per omnes monasterij angulos, nullibi reperta esse dicitur. Sed tertia die qua inuenta est, venit quædam scedula in medium chori, quasi de cęlo submissa, in qua continebatur; quatenus sorores omnia temporalia ad ritum sanctorum patrum seruare in communitate inciperent & continuarent, alioquin diuina vltio sequeretur. Quo territæ plures, * personalibus resignabant, & deuotius Deo seruire moliebantur. Cum igitur fama Magdalenæ diuulgaretur in longius, & sibi sorores velut Dei prophetissæ in cunctis crederent, nescio quo ducta spiritu, longè ante festum natiuitatis Christi prædicere cœpit assertiuè, se certa die (quam expresit) singulariter circa festum Epiphaniæ morituram corporaliter, & à seculo hoc migraturam. Quod femineus sibi sexus statim velut nouæ prophetissæ credidit, & in funeralibus præparamentis ad nutum obediuit. Iussit enim ipsa Magdalena sibi præparari nouum & depictum, in quo sepeliretur de asseribus sarcophagum, candelarum post eius decessum accendendarum sufficientia, & similia funeralia, quæ noua statim ad omnes adiacentes volabant regiones per diœceses tres Constantiensem, Argentinensem, & Basilien-

Magdalena virgo diē mortis suæ prædicens illusa fuit atque confusa, & alijs illusit.

i. propria abijciebāt

Basiliensem. Crediderũt antedicto vaticinio statim plurimi de vtroque sexu, plus tamen de femineo, qui leuis est cordis. Alij verò quid futurum esset dubitabant. Appropinquante autem die statuta, in magna multitudine venerunt de prædictis regionibus in curribus, & equis, & pedibus nobiles, rustici, & clerici, & monachi, seculares & ecclesiastici non pauci euentum rei intueri cupientes. Quę vt audiui, satis miratus sũ, & vt certionarer de gerendis, de Basiliensi conuentu, vbi etiam ad vnam dietam solùm distabam, virum fide dignum & deuotum procuratorem nostri conuentus fratrẽ Ioãnem (de quo suprà libro primo capit. nono mẽtionem feci) ad Friburgum direxi, sibique commisi, vt spectaculo prò posse adesset, & quid gereretur, mihi postmodum denunciaret: quod & fecit. Aduenientε itaque die qua prophetissa hæc de seculo migraturam se prædixerat, prudentes viri seculares de ciuitatis consulatu, vt certitudo facti non fucaretur, & si qua fictio adesset, notaretur; deputauerant testes idoneos, & magistrum Paulum in medicina suum physicum, qui in pulsu prædictæ notaret sororis morituræ vitam adesse vel abesse. Assantibus igitur sororibus omnibus mane in choro, & dictis viris, & multis alijs maturis ecclesiasticis & regularibus, plebeis verò extra in ecclesia tantum prodigium expectantibus, venit soror Magdalena, caput suum in gremium cuiusdam sororis inclinauit, extemplo satis se raptam in extasi verè vel fictè ostendit, & ita satis immobilis aliquandiu iacuit. Cumque quædam ambigerent an mortua foret, vel viua, medicus publicè pulsum eius tangens vitam adesse dixit. Tandem vocem quandam nullatenus, vt anteà virgineam, sed grossam satis, emisit dicens: Ad sarcophagum. Sed cùm

populus in ecclesia, & viri in choro nulla certa mortis indicia in Magdalena ista cōspicerent, & cū impatientia diu satis expectassent, surrexit tandem publicè ipsa, & cibū corporis postulauit, nec mors affuisse approbata est. Deridere cœperunt se multi tunc mutuo in spectaculo populi, & subsannare in seipsis suorum cordium leuitatē. Alij raptum mortem fuisse interpretabantur. Reliqui verò quibus confusio maior ascribi poterat, tergiuersationes facti plurimas aduexerunt. Tantæ tamen humiliationis opus cōfusio ista egit, vt interim, nō sicut anteà, hęc Magdalena se prophetissam ostendat.

PIG. Quid ergo sentis de præfato vaticinio istius mulierculæ? Num à Deo fuit, à dæmone, vel à natura, vel ab arte fingente talia? *THEOL.* Sētentiam non præcipito: virgo tamen, vt credo, à iuuentute per matrem (cuius notitiam bonam habui) ad timendum Deum nutrita est. Audiui quòd in monasterio se castè & deuotè similiter gesserit. Satis insuper conijcio quòd à natura, sicut & mater, imaginationem abstractissimā faciliter à corporalibus habuit. Anima enim vnius dominiū habet in corpus suum, quod alteri esset impossibile, vt beatus Augustinus lib. 14. de ciuitate Dei probat cap. 24. vbi sic dicit: Hominum quorundam naturas nouimus multū cæteris dispares, & in ipsa raritate mirabiles. Nonnulli, vt volunt, de corpore fingunt quæ alij nullo modo possunt, & audita vix credūt. Sunt enim qui & aures mouent vel singulas, vel ambas simul. Sunt qui totam cæsariem capite immoto, * in aperto quantum capilli occupant, deponunt ad frontem, reuocantque cùm volunt. Sunt qui eorum quę deuorauerunt incredibiliter plurima & varia, paululum præcordijs contrectatis, tāquam de sacculo quod placuerit integerrimū proferunt. Et quidam voces auium, pecorumque, &

a. b. in apto orig. neutrum habet.

aliorũ quorumlibet hominum ſic imitantur, vt niſi videantur, diſcerni omnino non poſsint. Nonnulli ab imo ſine pudore ita numeroſos pro arbitrio ſonitus edunt, vt ex illa etiam parte cantare videãtur. Ipſe ſum expertus, ſudare hominem cùm vellet. Notum eſt quoſdam flere cùm volunt, atque vbertim lacrymas fundere. Iam illud eſt multis incredibiliùs, quod plerique fratres memoria recentiſſima experti ſunt. Presbiter fuit quidam reſtitutus nomine, in parochia Calamenſis eccleſiæ, quando ei placebat (rogabatur autem vt hæc faceret ab eis qui rẽ mirabilem coram ſcire cupiebant) ad imitatas quaſi lamentãtis cuiuſlibet hominis voces, ita ſe auferebat à ſenſibus, & iacebat ſimillimus mortuo, vt non ſolùm vellicantes, atque pungentes minimè ſentiret, ſed aliquando etiã igne vreretur admoto, ſine vllo doloris ſenſu, niſi poſtmodũ ex vulnere. Non autẽ obnitendo, ſed nõ ſentiendo mouere corpus eo cõprobabatur, quòd tãquã in defũcto nullus inueniebatur anhelitus, hominũ tamẽ voces, ſi clariùs loquerẽtur, tãquã de lõginquo ſe audiſſe poſtea referebat. Hęc Auguſtinus. Tales igitur qui ſe à corporeis sẽſibus faciliter à natura poſsũt alienare, mira in cõſpectu aliorũ, aut propria induſtria, aut dæmonũ verſutia, aut bonorũ ãgelorũ miniſterio poſſunt efficere. An autẽ in his quę de dicta * Clara retuli diuinũ aliquod in præcedẽtibus dictis extaſib⁹ fuerit. Deo cõmitto. Vnũ ſcio, quòd inſtinctus bonorũ ſpirituũ veri sũt, falſi verò à malis immittũtur ſpiritibus, vel à phãtaſijs aſcendũt corporeis, quibus multi decipiuntur in varijs viſionibus: Mori & non mori contrariantur. Scimus etiam, vbi verba factis non concordant, ibi deceptionem adeſſe. Vnde multum videtur veriſimile, prædictam puellam eſſe deceptam cum ſibi credentibus, vt etiam indiffe-

legendum videtur Magdalena.

indifferenter graues viri autumant, qui ſpectaculo interfuerunt. Nec Ionam quis quærat adducere, & Nathan pro prædicta virgine teſtem in contrarium. Quia etſi ex magno vſu prophetandi, Dei prophetæ nonnunquam ſuo ſpiritu aliter prędixerint, quàm rei veritas ſe haberet, tamen tales (vt beatus Gregorius ſuper Ezechielis principium per hiſtoriam de Dauid & Nathan probat) ſtatim errorem ſuum corrigunt antequam prædicta à ſe humano ſpiritu, veniant ad effectum. Iſta autem de qua mentionem fecimus, prædixit ſe * certa die mori corporaliter, mortua non eſt, quia octo anni iam præterierunt, & adhuc eſt in humanis, nec à quoquam audiui, quòd ſe deceptam eſſe fateretur. Bonum ergo eſſet mulierculis in ſuis aſſertis viſionibus aurem credulam non citò præbere, quod, quia multi religioſi & clerici aduertere omittunt, idcirco ad ruborem extremum coram prudétibus viris ponuntur aliquotiens. Mater enim iſtius virginis (prout mihi conſtat) valde alia via Deo ſeruiendi tam in medio ſeculi cõſtituta, quàm in monaſterio noſtri ordinis profeſſa humiliter inceſsit. Fuit enim viduata viro ſatis iuuenis, & apta ſecundis, quas ſpreuerat, nuptijs, operibus miſericordiæ in hoſpitalibus, licet ſatis diues eſſet, velut ancilla longo tempore ſe mancipauit, & inter hęc omnia vitam contemplatiuam ſuper omnes quas ferè vidi viduas deuotiùs duxit. Inſtinctibus varijs, quos multipliciter habuit, niſi ad litteratorum ponerentur examen, non faciliter credidit, ſed an ex Deo eſſent probauit. Poſt copiam verò diuitiarum ſpiritualium, quas in vita vſque ad ętatis ſuæ circiter annum quadrageſimum coaceruauerat, monaſterium iam in prouecta ætate (quia reformatú erat) in Subtilia videlicet, in ciuitate Columbarum intrauit.

Ionæ 3. *2. reg. 7.* *Homil. 1. ſub finem.* *reſt. pro tertia.* *.i. pudefiunt.* *Exempl. matris prædictæ Magdalenæ ſe permittẽtis humiliter regi conſilio prudẽtũ.* *1. Ioan. 4.*

trauit; Inde ibidem professa, ex obedientia mera ad reformandum in Basilea ad Lapides, cum alijs nostras sorores reformare iuuit, vbi sicuti anteà frequēter in suis deuotionibus alienata sensibus corporeis, sincero corde Christo sine sui ostentatione vacare studuit. Et quia quodam tempore plus & frequentius inspiratam se esse putabat ad communicandum, quàm reliquæ sorores in consuetudine habuerunt, renuente & improbante hoc suo confessore discreto, statim humilitatis spiritu se errasse confitebatur. In his si filia (quæ satis iuuenilis erat quando prophetam se esse dixit) imitata fuisset matris humilitatem & taciturnitatem, tutius puto, & cum minori confusione sui suorumque ambulasset. Vnde eodem tempore quo filia supradictas suas reuelationes produxit in publicum, mater hæc in suo monasterio ad Lapides percipiens, multum perterrita est (prout audiui) infaustum rei exitum prætimuit, & quamquam tantæ laudis vidua femina hæc fuerit, phantasiam tamen quandam ferè vsque ad vltima suæ vitæ tempora patiebatur creberrimè, qua se coniecturabat aliquando monasterium debere exire, & hospitale quoddam nouum construere. Qua in re perpendi valet, quā faciliter, & multipliciter femineus sexus oberret, nisi prudens masculinus eum regat. Audiui præterea in loco Basiliensis concilij à venerabili magistro Petro nostri ordinis sacræ Theologiæ professore, inquisitore prouinciæ Poloniæ, quòd in sua prouincia quædam Begutta ferè per omnia, sicut supradicta Magdalena, mortem suam ad certam diem prædixit, qua nullatenus eueniente, non minorem quàm præfata Magdalena confusionē pro laude à cunctis reportauit.

Beghina prædicens diem suæ mortis confunditur ea nō eueniente illo die quē significauerat.

Canibus

Canibus hæretici assimilantur. Hæretici in quanta differentia fuerint & malitia in regno Bohemiæ, & cur aliquotiens triumphos contra fideles obtinuerint in bellis.

CAPIT. IX.

F*Ormicæ dicuntur esse in Æthiopia cornutæ & grãdes, adeò vt canibus similentur in forma*, vt Isidorus refert lib. 12. etymol. cap. 3. cum sequentibus tribus proprietatibus. Albertus denique libro suo de animalibus 26. seu vltimo sic dicit: Si credendum est his quæ in epistola Alexandri de mirabilibus Indiæ scribuntur, tunc in India sunt formicæ magnæ sicut canes vel vulpes, quatuor crura habentes, & vngues aduncos. Hæc ille. Quibus si correspondet in quantitate corporali interior magnitudo industriæ & ingenij, certè astutissimæ sunt. Per canum autem similitudinem monstruosam præsertim & insolitam, non ineptè hæretici atroces possunt intelligi, à quibus Apostolus ad Philippēses 3. suos præmuniuit, vbi dicit: Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. vbi glossa. Videte, id est, cognoscite illos esse canes, non ratione, sed consuetudine contra insolitam veritatem latrantes. Hæc est enim canum natura, vt cum quibus habent consuetudinem, siue boni siue mali sint non ad eos latrant, insolitorum autem personis visis, etiam innocentibus irritentur. Bene ergo canibus comparantur, quia sicut canes consuetudinem magis sequuntur, quàm rationem, ita pseudoapostoli consuetudinis legem tenent, & contra veritatem irrationabiliter latrant & mordent. Hinc Matth septimo veritas

Glossa partim interlin. partim ord.

ritas dicit in Euangelio: Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi dirumpant vos: ſuper quo beatus Auguſtinus in ſermone domini in monte dicit. Quærendum eſt quid ſanctum ſit, quid margaritæ, quid canes, quid porci. Sanctum eſt, quod corrumpere nefas eſt, cuius ſceleris voluntas rea tenetur, quamuis illud incorruptibile maneat. Margaritæ autem ſunt quæcunque ſpiritualia, quæ magis æſtimanda ſunt. Licet itaque vna eademque res & ſanctum, & margarita dici poſsit, ſed ſanctum dicitur ex eo quod non debet corrumpi, margarita ex eo quod non debet contemni. Canes autem pro impugnatoribus veritatis, porcos pro contēptoribus poſitos non incongruè accipimus. *PIG.* Hæretici quos videmus communiter in noſtris partibus pauci & occulti ſunt, inermes modò per Chriſti gratiam, vnde modicùm puto nunc timendum eſſe eccleſiæ: ſecus eſt quando, vt olim, armata manu ſe defenderunt, in quo iniuſtitia eſt ſæuiſsima, veluti fuit de Albigēſibus circa initiū noſtri ordinis. *THEOL.* Miror inaudita mala quæ fecerunt in regno Bohemię hæretici infra paucos annos obliuioni tradidiſti. *PIG.* Recolo quidē, quod in Conſtantienſi generali concilio damnati fuerunt multi articuli, quorum defenſores poſtmodum in Bohemia reperti ſunt plurimi, ſed per Dei adiutorium armorū ſuorum ferocitas, prudentia Baſilienſis concilij ad nihilum redacta eſt. *THEOL.* Multi ſunt in regno præfato non ambigo catholici, ſed mihi credas ibi ignis dudum accenſus nondum ad plenū extinctus eſt, ſed in Thaboritis ardet, vtinā non in multis alijs. *PIG.* Quia te ſcio ſæpe tempore quo expeditio contra eos fieri debuit, & crux prædicari

Auguſt. lib. 2. de ſer. dom. in monte cap. 31.

Damnati in eo fuerunt 45. arti. Ioānis VVicleff.

per Theutoniam, eandem contra eos crucem prædicasti: deinde quando Basiliense concilium generale eis vt illuc venirent intimauit, ex nuncijs eiusdem concilij multo tempore, & postmodum nuncius fuisti ad eosdem hæreticos, & cum eis crebrò conuersatus es; peto sectas eorum sub compendiò perstringas, vt intelligam. *THEOL.* Quod petis voluminis latitudinem exigeret ingentem, si voto tuo annuere possem aut vellem. Veruntamē ita se eorum clades & ortus habuit. Viuebat in Anglia infra sexaginta annos quidam secularis sacerdos artium professor, acer ingenio, & eloquentia lepidus, sed errore, scriptis, & vita nedum hæreticus, sed hæresiarcha, Ioannes VVikleff dictus, qui in suis libellulis in Anglico & Latino doctrina noua rempublicam tam secularium quàm ecclesiasticorum subuertere molitus est. Huius articulis quot protunc, & posteà, & modò cculti sint, & facti sint hæretici in Anglia, norunt qui ibi steterūt. Horum venenum meo tempore quidam Bohemus in Constantiensi concilio generali incineratus, magister artium Hieronymus videlicet, in Anglia studens, auidè hausit, & libris, & voce propria in capitali ciuitate Bohemiæ in vniuersitate Pragensi postmodū copiosè effudit. Diuidebatur propterea vniuersitas prædicta, & abinde multi ex valentioribus recesserunt Theologis. Deinde Bohemia ferè tota rebellizare cœpit Romanæ ecclesię, & errorum doctrinis replebatur ferè vbique; totque ibi sectæ hęreticorum extiterunt, quod vix numerari possunt. Tres tamen principales perseuerabāt diu, veterum videlicet Pragensium, qui tolerabiliores erant, Orphanorum, & Thaboritarum qui pessimi erant. Incendebant ecclesias & monasteria, nullam sanctimonialem, nec religiosum, non Carthusienses,

Ioannes VViclef hæresiarcha circa annum 1375.

Hieronymus à Praga discipulus VViclefi hæresim ex anglia tulit in Bohemiā

Tres principales sectæ hæreticorū Bohemorum

ſienſes, non reformatos, nec deformatos in regno ſuo viuere ſinebant. Nihil de imaginibus ſanctorũ, nec de ornamentis eccleſiarum tenebant, ſed omnia iſta deſtruxerunt, & illicita eſſe dixerunt. Et quod his deterius eſt, ſacerdotes & religioſos plurimos gladio occidebant, alios pollicibus amputatis eiecerunt, reſiduos cruciatibus affecerunt, necnon cum Chriſmate ſacro & ſancto oleo (quod nefas eſt facere, & audire horrendum) calceos ſuorũ pedum inunxerunt. Extra regnum & intra multo tempore nulli ſexui, nulliuè ætati, non gradui, nec ſtatui catholico pepercerunt. Et quamquam omnes eſſent hæretici, & ſchiſmatici, tamen tam incredibili errore, diuina permiſsione, ſunt obcęcati pariter & mulctati, vt aliquotiens vna ſecta aliam inuaderet, & vt victrix victam occideret, hæreticus hæreticum, & ſchiſmaticus ſchiſmaticum. Vnum tantummodo fuit ſignum in quo omnes concordabant, communicare, videlicet ſub vtraque ſpecie ſacramento diuiniſsimo Euchariſtię, quod multi indigniſsimè ſumebant poſt grauia facinora, ſine præuia ſacramentali confeſsione, & ſemota debita reuerentia. Alij verò, ſacerdotes videlicet, multi miſſam celebrabant, execrabant verius, ſine altari & veſtimentis ſacratis per manus epiſcopi. Et quãuis tam diuiſi inter ſe eſſent, vt præmittitur, tamen quando fideles eos inuadere diſponebant, ſicut Herodes & Pilatus, ſtatim amici facti ſunt. Accidit eadem in clade perſecutionis hæreticæ, quod multos turbauit non modicùm, vt quando armatura fidelium ſe ad bellandum contra perfidos diſponeret, ferè ſemper fideles territi terga verterẽt fugiẽdo, licet perfidi primùm propè Pruxis ſub Meyſnenſium principum dominio bellum grande perdiderint. Et circa finem malorum prædictorum ſub

& eorum opera, quæ bene imitãtur noſtri temporis hæretici.

nefanda eorum ſcelera.

Luc. 23.

Clades hæreticorum.

ſub ducis Ioannis de Bauaria exercitu vice altera ſuccubuerint. Sub ducis verò Alberti de Auſtria gente aliquotiens graues cædes, & victorias paſsi ſunt. Nec mirum ſi aliquotiens peccatores bella obtinent vincendo iuſtiores ſe, qui in hoc humiliãtur ad melius. Vt de cœtu Iſrael patet contra Beniamitas, qui primùm bis victores bonorum, & ab iſtis ſemel tantùm victi extiterunt, vt dicitur Iudicum vigeſimo. Et 2. Machab. 6. Multi electi fideles ſub Antiochi perſecutione ſęuiſsima, velut Dei adiutorio inermes, in hominum, ſed non in Dei oculis, trucidati ſunt. *PIG.* Certè ſatis mirandum, cur diuina iuſtitia tam grande malum in tale regnum ſæuire permiſerit, cùm tamē ibi prius ſimplices & nobiles abſtinentias & ieiunia in ſextis ferijs valde durè tenuerint, plus ponderantes eſum lacticiniorum vel ouorum in prædictis diebus, quã aliqui curent quibuſdam in terris tranſgreſsionem ieiuniorum eccleſiæ. *THEOL.* Occulta Dei sũt illa iudicia, & quis nouit ſenſum domini? Scimus tamen, quòd abſtinentia à cibis de quibus pręmittis, commendabilis eſt, ſed potiùs laudanda eſt iugis in victu parſimonia, in vſu rerum temporalium humilitas, in conuerſatione tranquillitas, & in labore licito contra iners otium ſagacitas. Scimus autem, & idipſum ipſi Bohemi fatētur publicè, quòd in terra ſua, præ alijs regnis, maxima fuit in cibis & potibus ſuperfluitas, crebra percuſsionis vſque ad effuſionem ſanguinis atrocitas, acidioſa in multis ſine vtilitate otioſitas, & ficta perpetrandi venalis ibi eſt frontoſitas: Nec tamen putandum eſt regnicolas iſtos ſolummodo diuina vltione percuſſos. Sunt enim regna alia quæ hodie adhuc ſatis grauibus premuntur calamitatibus. Quot enim Chriſtianorum milia, quæſo, noſtro tempore capta

Cur mali aliquando bonis præualeãt

In Bohemia feria 6. lacticinia & oua non ſolent comedi.

Rom. 11.

Cauſa hæreſum in Bohemia.

per

pér Turcos ad terram ethnicorum abducta sunt c e regni Hungariæ obedientia? Quot etiam centena milia eodem tempore infra triginta annorum curricula, per Anglicos occisa sunt in Francia, & fortè paulo minus Anglicorum à Francigenis? Num ducatus Austriæ, Bauariæ, & Saxoniæ, & dominia varia finitima Bohemis, infinita mala sunt perpessa à suprafatis hæreticis, licet luce clarius sit, nullam gentem nostris temporibus plus esse læsam in anima, in fama, in rebus simul, in diuitijs, & ædificijs, quàm eos qui extiterunt in præfata calamitate in Bohemia. Cuius rei causa vna esse videtur, quia perfidiam suam armis materialibus defenderunt, sicuti Albigenses hæretici pari modo fecerunt suo tempore circa omnes regiones Tholosanæ adiacentes prouinciæ.

Variorum regnorum clades ata te auctoris.

Quòd per aurum sacræ scripturæ sapientia designatur. Quòd eandem hæretici malè accipiũt, & de quodam hæretico peruersissimo & cauto, ad fidem conuerso tandem.

CAPIT. X.

*Aurum formicæ * Indiæ pedibus ex arena leguntur fodere.* Ita suprà in Isidoro habetur & Alberto. In fossione labor intelligitur. Vnde villicus iniquitatis Lucæ 16. laborem fugiens, ait: Fodere nõ valeo, mendicare erubesco. In auro verò sacrum eloquium, vel passio pro Christo tolerata patienter designatur. Quia sicut aurum omnia metalla in valore superat, ita scriptura diuina omnes alias sua dignitate supergreditur scientias, teste eo qui ait Sapientiæ septimo. Nec comparaui illi lapidem

** rest. pro in die. cap. 9.*

pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Aurum autem sacræ scripturæ reperitur indifferenter quoad superficiem literæ, & cum scoria verborum difficilium tam à catholicis, quàm ab hæreticis: sed aurum tale tantummodo probatū inuehitur in Christi ecclesia. Vnde beatus Iob 28. dixit. Habet argẽtum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur. Vbi glossa, & est beati Gregorij 18. libro in moralibus. Habet argentum venarum suarum principia, ac si dicat. Qui ad veræ prædicationis verbum se præparat, necesse est vt à sacris paginis sumat, quæ ad loquendum nobis quasi quædam venæ argenti sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus. Hæretici autem sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur. Et auro locus est, ac si apertè dicat: Vera fidelium sapientia, cui vniuersalis ecclesia locus est, tribulationem * vobis persequentibus patitur, sed à cunctis peccatorum sordibus persecutionis * vestræ igne purgatur. Vnde scriptum est. In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis. Et auro locus est. In hoc enim loco hæretici de sua pasione stulta increpantur. Nam pro Christo sæpe multa patiuntur, seque eisdem passionibus fieri martyres sperant, de quibus Paulus: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, nihil mihi prodest, quia non nisi in ecclesia catholica veri martyres fiunt. Dicatur ergo rectè, auro etiam locus est in quo conflatur, in ecclesia scilicet: quia solent hæretici de iustitia gloriari, & catholicos aut fuisse, aut esse iniquos criminantur, & ita de eorũ doctrina faciunt: quô contrà Apocalypsis tertio

Gloss. ord. ex Gregor. lib. 18. moral. cap. 14.

rest. vobis & vestræ ex orig. pro nobis & nostra.

Eccl. 2.

1. Cor. 13

per

per angelum Laodicię ecclesiæ dicitur vice agni immaculati: Suadeo tibi à me emere aurum ignitũ probatum, vt locuples fias. Quod consilium super Crœsi diuitias est amplexus qui ait: Dilexi mandata tua super aurum & topasion. Et is qui dixit Sapient. septimo. Diuitias nihil duxi esse in comparatione sapientiæ, quam præposui regnis & sedibus: cuius causam subiungit: Quia venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. *PIG.* Peto annè sectæ quas in præcedenti capitulo descripsisti, aurum illud sacræ scripturæ admiserint, auctoritates eius videlicet, & doctorum ecclesiæ? *THEOL.* Magna inter eos in hoc differentia est, & extitit, dum quidam ex eis non modò textum noui testamenti & veteris, sed etiam glossas ordinarias, & antiquorũ doctorum ab ecclesia approbatorum dicta admiserunt, aut talia saltem ad suum erroneum sensum retorserunt: peiores autem sectę solum nudum textum noui & veteris testamenti concesserunt: auctoritates verò beatissimi Dionysij, & similes cum glossis, & iurium canonicorum seriem (quæ dixerunt esse coopertoria papæ) penitus abiecerunt. Sed omnes sectæ ferè antefatę reuelationibus quibusdam erroneis, & specialibus velut infallibilibus regulis ⋆ se vel regno suo diuinitus sibi factis, de suis peruersis articulis decepti erant, & ita diuinitus se inspiratos affirmabant, talia prætensè probantes per renitentem sacram paginam, & per eius commentatores: Immò die noctúque multi eorum laborabant crudelissimis suis affectuum vnguibus de dictæ sacræ auctoritatibus pro se vetera & noua producere specietenus vel monstruosè, sicut formicæ solent ex arena aurum vngulis fodere. In quo labore plurimi ex eis oportunitatẽ & copiam

Psal. 118

se pro sibi quam voculam. c. d. omittit.

ſibi ſubminiſtrātium neceſſaria ſine defectu habuerunt, quando librarias & Bibliothecas totius Bohemiæ regni á fidelibus clericis & monaſterijs armata manu deprædati ſunt & retinuerunt, dum ſacerdotes eorũ nunquam horas canonicas nec cecinerunt, nec orauerunt, vel dixerunt, dumque victualia in grandi copia rapta à Chriſticolis vſque ad nauſeam ſæpe hauſerunt. *PIG.* Eſtne aliqua hæreticorum ſecta quæ de auro ſacri eloquij nihil curet? videlicet, quę nec vetus nec nouum teſtamentum, neque eorundem doctores admittat. *THEOL.* In prōptu de nulla mihi conſtat: tamen tempore, quo in vniuerſitate VViennenſi legi Bibliam vel Sententias, non longè in Hungaria repertus eſt quidam artium liberalium Baccalaureus & presbyter, talis hæreticus de quo tu rimaris. Hic enim tam mirabiliter ſingularis, & adeo ſingulariter mirabilis hæreticus extitit, vt ſecundum, me ſciente, nō habuerit. Nam in vniuerſitate præfata poſt ſtudium triuij aliquandiu lectiones à ſacræ theologiæ doctoribus, nondum infectus vt poſtmodum, audiuit: poſtea factus ſacerdos in Hungariam deſcendit, & ibidem prędicationis officium, & collationis ſacramentorum exercitium habuit. Interim ſciolus modicum de artibus, diſplicentiam in ritu fidei Chriſtianæ acquiſiuit, & ſyllogizando, vel paralogizando potiùs, ſecum tacitè de articulis fidei, & de totius eccleſiæ cæremonijs conferens, maiora ſibi hæc videbantur, quàm antea eſſe deliramenta. Et vt perſtringam breuitis, ad hoc miſer iſte deuenit, vt nihil penitus crederet de his quæ ſunt catholicæ fidei, niſi pro quanto à naturali philoſopho hæc propriè dicta demonſtratione philoſophica euidenter & efficaciter probare valeret: veluti demonſtratur vnum eſſe principem totius vniuerſi, & primam cauſam.

Mira conuerſio ſacerdotis hæretici reijcientis vetus & nouum teſtamētum & omnia quæ ſunt catholicæ fidei, niſi ratione naturali probari valerent.

Deriſis

Derisit ergo cæremonias omnes fidelium, paruipendit doctrinas Christicolarum, spreuit sacramenta ecclesiæ omnia, vetus testamentum non admisit, nouum nihil magnipendit, vtriusque glossas, & doctores pro deliramētis habuit, & omnium eorum imitatores, sed in his omnibus multis sacramenta ecclesiastica latens hæreticus ministrauit, baptismi videlicet, & similium, & sacræ missæ officium sæpius celebrauit. Accidit autem quadam die qua quidam ad celebrandum missę sanctæ officium indutus sacris, versus altare se, iturus, prædisponeret. Cui ille ait. Vißne iterum consecrare fatuę filium? vel aliud detestabile verbum simile infelix euomuit. Quam blasphemiam alter ægré ferens, finitis diuinis perfidum priuatim adijt, dicens: Dixistiné, inquit, mihi celebranti, an fatuæ filium iteratò consecrare vellem? Respondit reus, quod sic, nec negauit, immo plusquam antea de infidelitatis toxico euomere cœpit. Quo audito, est episcopo proditus, captus, & incarceratus, atque examinatus, repertus est vt præmisi. Superuenit interea legatus totius Germaniæ dominus Placentinus Cardinalis cum tribus tam Theologiæ, quàm iuris canonici deuotis, prudentibus, & litteratissimis professoribus, qui dictum reum ad carceres, vt saluaretur anima visitarunt, pijs suasionibus errantem vt resipisceret reducere curauerunt, sed nihil penitus in tumido profecerunt. Nā de sectis varijs VVikliuistarum & Bohemorū, quę pro tunc currebant, VValdensium, Arrianorum, Iudæorum, Saracenorum, & quorumcunque perfidorum quæsitus, cōstanter omnes istas derisit, & in suo tantummodo errore perstitit. Verùm, vt vbique clauum clauo retunderent, artibus videlicet & philosophia, quibus præfati viri tritissimi erant,

 operam

operam dederunt,vt exinde iacula reciperent,prę-ſertim frater Iacobus dc Clauoro noſtri ordinis,& magiſter Martinus de Hiſpania, ambo ſacræ paginæ profeſſores, qui errantem argutiis aggreſsi sũt, licet (vt mihi idem magiſter Iacobus retulit) hæreticus aſtutiſsimè & cautiſsimè ſibi caueret, ne contradictoria concederet, tamen ſæpe in eiſdem deductus eſt ad metas, vbi cùm aliter reſpondere nequiret, ait: homines eſtis, non mirum ſi hominem concluditis. Cùmque hæc lucta multis continuaretur diebus, & perfidus in ſua pertinacia perſeuararet, quinimmo diceret ſe in ſcientia ſua mori velle, excogitauerunt viri prudentes animæ ipſius miſeri plus fauentes quàm corpori aliud conſilium. Vinculetur, dicebant ad epiſcopi officialem ſecretiùs, verſipellis iſte arctiùs, ponatur ad cippum, & loris ſtringatur, in his fortè pernoctans vexatio dabit intellectum. Quo per ordinem facto, venerũt in craſtino ſæpe-dicti fideles animę cyrulogi, videre volentes ſuum ægrotum, ad quos impatienter clamauit. Me, quæſo, incinerate, paratus enim ſum, quouſque animam meam fruſtra vexatis? Illi verò fomenta acriora animæ de Ægyptiorum theſauro philoſophico applicantes, oſtenderunt erranti, quã imbecille foret humanũ ingeniũ, quàm ars multa, vita breuis, iudicium fallax, tempus acutum & ſimilia: & meditatiuum in his iteratò reliquerunt non minus quàm antea vinctum. In craſtino verò redeuntes, per diuinum lumen inſpiratum bonum hominem inuenerũt. Vidi (inquit reus) quòd animæ meæ ſalutem indefeſsè quęritis, literis eminentes eſtis, & in orbe terrarum famati, paratus ſum ingenium meum vobis ſubmittere, iubete quod placuerit, quia paratus ſum ſine fictione parere. Itaque reuocare ſuam perfidiam iuſſus eſt, & fecit

Iſa. 28.

publicè.

publicè. Et ne mundo vlterius seruiens deciperetur à vanis, petiuit in ordine Paulitarum recipi in monasterio, vbi Deo simpliciter, & valde deuotè seruitur in Hungaria, vbi ordo iste in magno est vigore. Ibi receptus militauit Christi tirocinio, de cætero, vt spero, constans & firmus remansurus.

Ordo Paulitarum.

PIG. Quid ergo factum est de baptizatis ab eo? qui enim fide sacramentorum caruit, nunquid iteratô baptizandi erant? *THEOL.* De hoc quæsitus diligenter postmodum, quam videlicet fidem vel intentionem habuerit. Respondit: Quód licet in Baptismi efficaciam nullam fidem longo tēpore habuerit, tamen facere intendebat hoc quod credebat ecclesiam facere, hocque sufficere ad baptisma conferendum, etiam secundum fidē nostram se dixit dudum in scholis Theologorum in VViēna audiuisse. Et exinde venit, & bene, quód sacramentum iterari nō debuit, semel, licet à perfido, collatū.

Dubium ex prædictis ortū.

Quæ vtilitas ex hæresi sequitur. De deceptis per stigmata Christi fictitia. Quomodo mirabiliter vterque sexus decipitur, & de puero in Rauenspurg pro martyre tento.

CAPIT. XI.

M*Onstruosæ, vt canes, formicæ Indicæ à se effossum aurum, quod eis nihil prodest aut medicùm, dicuntur custodire diligentiùs.* Typum iterum huius gerunt à vera fide apostatæ, quia licet in sacro eloquio multum laborent, & libros eius summa cum diligentia custodiant, tamen ista eis parum aut nihil proficiunt, immo nonnunquam occasione accepta officiunt. Filij autem ecclesiæ fideles sunt tan-

tummodo, quibus nedum libri ſacri, tanquam aurum apud hæreticos reperti, prodeſſe poſſunt, ſed etiam hæreſes, & talium articuli plurimum cõmoditatis & fructus afferre ſolent. Nam hęreticorum tempore fideles qui ſint probantur, doctores eccleſię illuminantur, & de ſe præſumentes humiliãtur. De primo ait Apoſtolus 1. Corint. 11. Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant: Vbi dicit gloſſa: Non vult Apoſtolus, nec optat, vt hæreſes ſint, ſed quia ſic futurum eſt vt dicit, & quia hoc vtile eſt. Ad quid autem eſt vtile ſubdit: Vt non tantum reprobi, qui dicunt: Ego ſum Pauli, ſ̄ed etiam qui probati ſunt in vobis, id eſt, inter vos, ſicut illi qui dicunt: Ego ſum Chriſti, manifeſti fiant hominibus. De ſecundo dicit ibidem gloſſa, & eſt Auguſtini. Multa quidem ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduerſus eos defendi poſsint, & conſiderantur diligentiùs, & intelliguntur clariùs, & prædicantur inſtantiùs. Ideoque diuina prouidentia hæreticos multos eſſe permittit, vt cùm inſultant nobis, * interrogant nos quæ neſcimus, vt vel ſic excutiamus pigritiam, & diuinas ſcripturas noſſe cupiamus. De tertio patet ad Romanos primo in philoſophis, & eadem ratio de Chriſtianis eſt, nam dicit Apoſtolus. Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et dicuntur ibidem miſerabilia vitia carnis etiam in quæ ceciderunt, quibus inſpectis, quia hominum patent oculis, nonnulli humiliores reſurgunt, quàm ante lapſum apud ſe latentes, ſibi & alijs innotuerunt. *PIG.* De ore meo

Tres vtilitates quæ ex hæreſi ſequũtur.

Gloſſ. ord.

Gloſſa ibi non habet

Auguſt. l. 1. de gene. cõtra manich. ca. 1 orig. addit (&) paulo poſt omit. (vt.)

quæstionem rapuisti, cuius solutionem à te proposueram sciscitari: Cur videlicet dominus pijssimus super ecclesiam suam sponsam electissimam, tot hæreses ingrassari sinat, sed quia hęc soluendo pręuenisti nunc vtilitatibus antedictis addere exempla velis. *THEOL.* In multis antea dictis, & in sequentibus intueri poteris hæc. Fuit paulò ante tempus Constantiensis concilij prope Constantiam in Cellis oppido reclusa quædam magnæ famæ, contemplatrix alta, quæ multa dicebatur sanctitate pollere, sed ab his qui nullatenus probare norunt spiritus an ex Deo sint. Ad hanc velut ad matrem de Constantiensi clero seculari plures & deuotiores sacerdotes, & in vicinia similes refugium diuinę consolationis habere famabantur, quorum quosdam satis noui: erant enim quidam ex eis non minimi status viri. Osté derat autem se prędicta femina sæpenumero iacere velut in extasi, & in raptu extatico, à quo reuersa, & expergiscens suis postmodum secreta, quæ non nouerat, dicere solebat. His dictis sacerdotes quidam nimium mulierculis credentes, fidem de sanctitate reclusę habere cœperunt. Venitque tempus quo ab eisdem pro vero in Constantiensi ciuitate vulgabatur, & pro constanti, quod in reclusa prædicta certa die, quę nominabatur, quinque Christi stigmatorum insignia in manibus, pedibus, & in corde feminæ certitudinaliter apparere prędicabantur. Super quę die quę futura erat, non paucę, sed notabiles personæ seculares & ecclesiasticæ de dicta ciuitate exeuntes, in Cellas venerunt. Interfuerunt etiam huic spectaculo sacerdotes pseudoprophetissæ magnificantes fimbrias, & aduenas duxerunt pro videndis (vt aiebāt) Dei mirabilibus. In locum

Reclusa fictè sancta, quæ stigmata Christi susceptura certo die prædicabatur, detegitur & cōfunditur.

1. Ioan. 4. b.

In locum igitur venientes vbi iacebat velut in raptu immobilis fatua, nullum signum Christi stigmatum in ea viderunt, nec de prophetatis quicquã apparuit, licet diu esset expectatum. Cumque attediatum videret populum quidam nouæ contemplatricis sacerdos voce magna clamauit: Patientiam habete, expectate, quæso, respicite. Quo verbo murmur est coercitum paulisper. Postremo diei spacio plurimo populo discedente, nihil nisi confusio maxima illata est omnibus, qui deliramentis feminę, & suis reuelationibus crediderũt. Nam omnes qui aderant manifestũ deprehendentes mẽdacium, se venisse erubuerunt. Fuit præsens his in parte pię memoriæ frater Heinricus de Reinfeldia nostri ordins sacræ Theologiæ professor, qui coram multitudine statim sermonem inchoauit, quàm multiplex esset spiritus erroris edocuit, & quàm fatuum esset faciliter proprijs ingenijs credere, in mirabilibus ambulare super se, & talibus insistere. Nec multo post elapso tempore ista fictrix, & vnus de fictoribus tanquam suspecti de fide per officialem Constantiensem in pœnitentiam, ad reuocationemque quorundam malè assertorum ab eis confusibiliter & satis publicè positi sunt, vt sic quàm debile sit nostrum ingenium agnoscerent, & in humilitatis spiritu de cetero Deo melius seruirẽt.

Ps. 130.

PIG. Miror vnde proueniant talium deceptionũ modi, præsumptionum potiùs, vt debilis sexus femineus tantum de se audeat præsumere, quantum Christi tiro deuotissimus beatus Franciscus sibi nunquam arrogasset, in quo tamen signa multa præcesserant, antequam Dei virtus Seraphica sibi stigmata dilecti filij sensibiliter afferret, quibus adeptis omni qua potuit diligẽtia hunc thesaurum, ne perderet, abscondit. *THEOL.* Est feminarum

S. Franciscus non nisi biennio ante mortem stigmata accepit, vt

rum ſatis proprium vanè glorioſarum, vt poſtquā ſibi viros credulos faciunt, ſtatim ex hinc maiora de ſe præſumere incipiunt, fauore humanæ laudis deceptæ, quo quantò quis amplius nutritur, tantò per virus inanis gloriæ plus erigitur, vſquequo diuina prouidentia deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, vt quàm verum ſit intelligatur: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Exinde normam viuendi in conſilijs dandis ſeminis patres, paſtores, & informatores talium deberent accipere, primùm, vt feminis nullatenus, etiam deuotis, ſine magna neceſsitate familiares ſint, dempto vbi neceſsitas alterius hominis hoc debito charitatis requirit, quia conuerſatio multa cum talibus in affectu, & in moribus ferè tantùm mutat virilem animum, quantùm eunuchatio, ſeu caſtratio diuaricare ſolet ſexum. Deinde pro regula tenendum eſt, quod prudens conſiliarius animę, difficillimè feminis credat, quòd diuinum habeant & prodigioſum inſtinctum, præſertim cùm regere rempublicam in prohibito habeāt, & curam animarum omnia iura eis interdicant. Talibus enim, quæſo, quid opus eſt diuina reuelare, vbi præſertim de neceſſarijs viuendi moraliter ſufficientem habent litteratorum doctrinam? Poſtremò alia doctrina eſt, vt quicunque religioſus, aut cælibem vitam eligens feminis, vbi non oportet, etiam ſub prætextu lucri animarum multum voluerit eſſe familiaris, talis ſuam conuerſationem ſuſpectam valde habeat, ne caro, non ſpiritus, vel digitus inanis gloriæ duos luſcos animæ foueat oculos; quæ inanis gloria quàm altam ſibi radicem apud mentem figat, neſcit inexpertus.

PIG. Valde in ſexum debilem impingis: ſcire cupio exemplum vbi maſculinus etiam deſipiat grauiꝰ

habet S. Bonauēt. cap. 13. vita ipſius.

Luc. 1.

Ibidem 14 & 18

Tria obſeruanda ijs qui cōſilio iuuāt mulieres.

1.

2.

3.

grauiter. *THEOL.* Suprà dixi, me nunquam in sexum femineum quicquam velle inuehere, sed in abusum sexus, bene ab illo, & bonum creatum, de quo dicitur: Bene omnia fecit. Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Veruntamen masculinus si errat, tantò ab esse veri errat deterius, quantò fretus potentia fuerit efficacius. Rem gestã audi infra decennium. Fuit in ciuitate Rauenspurg Constantiensis diœcesis puer scholaris annorum tredecim circiter. Hic aliquibus diebus à loco sui hospitij perditus, quærebatur vbique diebus multis in præfata ciuitate. Tandem repertus est extra ciuitatem iacens super quandam arborem, quæ pinus vocatur, distans à ciuitate per mediam leucam, vel integram. Nullum vulnus habuit, nec laqueus an se iugulasset, vel eum alius, comparuit, nec interfectoris cuiusquam vestigium euidens. Cœperunt hunc multi de plebe statim tanquam martyrem à Iudæis clam occisum colere, miracula ab eo facta mendacissima fingere, capellam ligneam erigere & lapideam, coaceruare custodes peregrinorum, pecuniam nouo dedicatam martyri, & velut summa de martyrio haberetur probatio, duliam ignoto sancto exhibere. Certabant verbis inter se seculares & ecclesiastici, quisnam puer esset, quibusdam dicentibus, quia opinio de puero bona est, alijs id contradicentibus, nequaquam inquiunt, sed qui talibus citò credunt seducunt turbas. Humatus est in hoc dissidio puer per terræ Baliuum in castro propè, nec quenquam locum sepulchri adire sinebat quò dum veritas rei aperiretur. Sed plebs credula putatiuum martyrem abnegare noluit. Nam quia plebs adire nequiuit sepulchrum, frequentauit saltem (vt credidit) martyrij locum, pinum videlicet campestrem, siluestrem potius. Habuit

Huius lib. cap. 4.
Marci 7.
Gen. 1.

Fictus martyr cœptus coli à credulis nimium, ab Imp. ne coleretur interdicitur.

Habuit autem puer virum quendam cognatum, qui se diuinitus inspiratum crèdidit, vt sub pœna peccati non desisteret, quò dum pinus martyri sanctificaretur, & hic negotijs plurimam attulit difficultatem. Venit tandem ad locum Imperator Sigismundus Romanorum Rex, vir circunspectione plenus, qui diligenter examinatis partibus & testibus negotij, reperit multimodas ibi intercessisse fallacias, fraudes, & decipulas. Vnde motus pinum secuit, capellam, quia non consecrata erat destruxit, & reipublicæ, ne ignotum colerent, penitus interdixit, & ita sancti huius mira cessauerunt. Similis deceptio facta est satis nouiter circa adorationem cuiusdam hostiæ in Colonia miraculosè (vt putabatur) repertæ, & diu à multitudine populi adoratæ, quousque dolus ad lucem prodijt. Auaritiæ enim gratia id excogitatum est, vt in concilio generali Basiliensi, de hoc officialis Coloniensis, scilicet, Varentrap longam historiam me audiente texuit. Similiter accidit eodem tempore circa Magdeburgensem ecclesiam de deceptione simili, quam à quodam magistro Heinrico canonico ibidem, & sacræ paginę professore audiui, de quibus longum nimis esset recitare.

Sigismundus Imp. factus anno 1411. mortuus 1438.

Fallaciter miraculosa hostia adorari cœpta detegitur.

De miraculis tempore quo in Bohemia hæretici fuerunt ostensis, ponuntur quædam exempla.

CAPIT. XII.

Homines qui formicis monstruosis aurum recipere moliuntur, tales per formicas illas vsque ad mortẽ persecutionem patiuntur. Talismodi nostri temporis hæretici

hæretici fuerunt, qui contra sanæ doctrinæ defensores in mortem eorum machinati sunt, quotiescũque per verba sacræ scripturæ à perfidis malè intellecta, eandem paginam auferre si qui catholici conabantur. Inter perfidos enim, iuxta lamentum prophetæ, quo ad hoc in regno Bohemiæ sæpe dicto, ad literá obscuratũ est aurum, mutatus est color optimus, quia lapides sanctuarij, doctores catholici, dispersi sunt in capite omnium platearum. Nec vllus tandem ibi repertus mansisse sacræ doctrinæ professor dignoscitur, quinimmo hi qui nati Bohemi incautè errorem inchoauerant, videntes finem ducere ad mortem, fugiendo de terra, à se malè docta publicè verbis & scriptis reuocabant.

Thren. 4.

PIG. Cupio scire, annè eodem tempore aliqua miracula inter fideles pro fidei roboratione facta sint alicubi? *THEOL.* Nõ destitit Deus fontẽ suæ misericordię protũc emanare super multos fideles, quibus gratiosè superuenisse constat. Nam in victorijs nostrorum quibusdã prodigiosè satis fideles aliquãdo triũphum belli obtinuerunt, vt habes suprà de milite nobili libro secũdo cap. octauo. Cũm etiã de Metis Bohemię à ciuitate egressi venissemus, vbi ex parte Basiliensis concilij hæreticis audientiam sibi dari, si venirent, promisimus, venimus in comitatu domini Frederici marchionis Brandenburgensis, in oppidum suum quod Culmach dicitur, super quo castrum inexpugnabile in alto iacet in monticulo dictum Plassemberg, ibi mirum tale narrante nobis Marchione pauló antè euenerat, Intrauerant enim hęretici territorium idem cum tanta potentia cui nullus resistere valuit, & oppidum prædictum statim obtinuerunt. Fugerant igitur de omnibus locis adiacentibus, & de ipso oppido ad castrum gratia præsidij, monachi & clerici,

Hæreticus caput imaginis Christi amputans mox globo bõbardæ à

moniales & Iudęi, & vulgus magnum. Interea armigeri qui erant in castro, dietim certo tempore castrum exeuntes cum balistis & bõbardis manualibus, per decliuum montis descendebant supra oppidum, in perfidos iacula pro posse iacientes, & vice reciproca idem ab hæreticis expectantes. Quadam autem die cùm nostri more solito à castro descenderent, * inter se Iudæum quendam habuerunt in manualibus bombardis tritum satis. Vidẽtes hæretici nostros, statim ad ecclesiam opidi cucurrerunt, imaginem Christi de monte Olìueti qui ibi effigiatus erat in * lapideis vel coctis lateribus, de ecclesia ad plateam, vt nostri conspicerent iniuriam, traxerunt. Videntibusq́ue nostris quid maligni nouum prætenderunt, viderunt quòd imaginem saluatoris manibus protensis orantem, quidã perfidus accessit propius, & educto gladio clamauit alta voce ad nostros derisoriè. Ecce, inquit, Deus vester, si placet liberet se. Et ita illico caput imagini * abtruncauit. Quo viso Iudæus bombardam suã ad iactum disposuit, & ad Christianos ait: Quamquam alterius sim fidei à vobis, tamen pro posse fidem vestram defendam. Ignem igitur máchinæ immisit, & primo iactu reum hæreticum omnibus mirantibus Iudæus tetigit & occidit. Altera die mirabile aliud contigit. Fuit in castro fatuus quidam à natiuitate, animosus & loquax satis, qui quotidie cupiebat cum prædictis armigeris è castro exire, & singulare certamen perfidis minabatur hæreticis intentare, quamobrem custodiebatur multum ne exiret castrum. Capta autẽ quadam die opportunitate quando portarius prope portam non esset, inuenit modum per claues, aut aliter, ita vt omnibus ignorantibus castrum exiret. Descendit igitur per deuexum montis, immo cucurrit

Iudæo in vindictã illius facinoris occiditur.

inter se .i. secum.

a. b. lapides.

a. b. atrũcauit.

Fatuus à natiuitate hæreticos fusse inuadens & ab eis letaliter vulneratus, diuinitus curatur.

cucurrit fuste arrepta, prope oppidum stantes hæreticos importunis verbis & ictibus inuasit. Qui eductis gladijs se defenderunt, fatuum immanissimis vulneribus (quorum cicatrices vidi postmodum) vsque ad mortem, vt putabant, percusserunt. Cecidit igitur pauperculus Christi; & recedentibus hæreticis diu iacuit volutatus in sanguine proprio, tandem autem resumptis viribus surrexit, castro appropinquare ascendendo cœpit, & in menijs custodes stupebant, vnde & quando fatuus castrū exiuisset. Sibi igitur aperientes, eum lethalibus vulneribus sauciatum reperierunt. Nam inter cetera loca, circa mammillas totaliter perfossus gladijs extitit, qui locus, vulnus cùm profundum fuerit, lethalem semper solet læsionem recipere. Habuit autem fatuus semper in summo odio Iudęos, plus tamen hæreticos: Cumque fuisset quidā valde expertus in chirurgia Iudæus pro medico adductus, hunc fatuus, velut mortem, sibi nullatenus appropinquare voluit. Absit (inquit) vt ab hæretico saner, sed ad cocum in coquina cucurrit, offam esuriés secum comedit, & infra paucos dies sine ligatura, & arte medicinæ sanatus fuit, omnium iudicio solum diuinitus, quia nullo ferè humano adiutus pręsidio.

secum .i. cum illo.

Fuerunt aliquando in Praga ex parte Basiliensis Concilij transmissi domini episcopi, Constantiensis prouinciæ Rothomagensis, episcopus Augustēsis, Archidiaconus Barcinonensis, Decanus Turonensis, & multi doctores diuini & humani iuris cum familia multa, sed humili apparatu omnes & clericali, vt conarētur reducere perfidos sub treugis quas habebant, ad gremium sanctę ecclesiæ. Protelabatur autem dieta multis hebdomadibus & mensibus propter duriciem perfidorum, ingrassabatur in populo actu pestilentia validissima, quæ dietim

Hospitiū catholicorum peste grassante circūquaque in domibus hæreticorum manet intactum.

dietim centena circiter hominum necabat. Spectaculum tunc Deus mirantibus omnibus perfidis fecit in hospitio nostrorum, vt licet in omnibus adiacentibus propinquis & distantibus domibus pestilentia regnaret validè, nunquam tamen domum præfatam fidelium intrauit, nec per totum decursum præsentiæ eorum quisquam mortuus, nec peste in minimo tactus fuit. Sileo (nè notam incurram fauoris excessiui) de suppriore conuentus Franrenstemensis reformato in nostro ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer obseruator suæ regulæ, & deuotus vsque ad finem permansit, quomodo in conuentu eodem ab hæreticis captus, constantissimè fidem catholicam tenuit, & in sua patientia tam æquo animo rogum sustinuit, vt perfidi faterentur, ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse.

Supprior Franrenstemensis sustinet patientissimè rogum ab hæreticis instructū.

Finis libri tertij.

Liber Quartus.

DE VIRTVOSIS PERFECTORVM OPERATIONIBVS.

Anima quomodo crescit virtutibus? An feminæ sint viris peiores & incontinentiores?

CAPITVLVM I.

AGGREDIENDO quartum in ordine libellum de virtuosis perfectorum operationibus principaliter, & de negligenter agentibus circa talia, primo loco de formicis occurrit hæc earũ proprietas, *quòd in processu ætatis suæ multũ inter se differunt, quia quædam sunt in ouis, aliæ vermiculi nati nouiter, aliæ verò modò generare possunt, & opera exercere valida.* Profectus in spiritualibus hoc modo nobis insinuatur, vt quemadmodum formicæ crescunt in corpore, ita nos augmentum capiamus in anima: de quali Dei præcursor nobis exemplar edidit, vbi de eo Lucæ primo dicitur: Puer crescebat & confortabatur spiritu. Et ibidem secundo de eodem quem prædixerat dicitur: Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. De duodenne denique iterum ibi sequitur: Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Non quòd ipsa Christi

Christi humanitas augmentum gratiæ sumpserit, sed vt Gregorius Nazanzenus dicit, quod gratia, quam in summa plenitudine in conceptione acceperat, paulatim manifestabatur per eum hominibus. Et vt Theophilus super eodem ait, quia naturalis lex respuit hominem sensu maiore vti, quàm ætas corporis patiatur. Erat itaque verbum factum homo perfectus, cùm sit virtus, & sapientia patris. Verùm quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus & videntibus censebatur. De hoc augmento morali virtutum ita dicit Apostolus ad Ephesios quarto: Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Principium auté huius augmenti virtus * sementina est verbum Dei, in quo augmento commendat Colossenses primo, vbi ait: Verbum veritatis euangelij peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit in vobis ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate. Hoc enim semen parit, vel fructificat iuxta conditiones mentium, quæ malè vel bene excoluntur pluuia Dei gratiæ, & aratro libertatis arbitrij, quod facere potest, id quod in se est vtendo bene datis naturalibus, vel negligenter, vel ceruicosè se in istis gerendo. Voluit hoc denotare verbum Dei, à quo omnia verba veritatis primò emanant, cùm Matth. decimotertio de seminatore seminante, & de fructu neglecto, aut habito ita parabolam exponendo conclusit. Qui in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. Ex his

Vterque hic locus Gregor. & Theophil. habetur in cathena D. Thomæ in cap. 2. Lucæ.

Ioan. 1.

1. Cor. 1.

** c. d. seminentina.*

etiam auctoritatibus iam præallegatis ipse beatus Augustinus & imitatores sui pedem fixerunt, distinguendo charitatis gradum triplicem, incipientem, proficientem, & perfectum, sicut inuenitur etiam in omnibus animalibus, ortus eorum, prouectus, & perfectio status crementi. *PIG.* Vales-ne de tibi notorum hominum numero quépiã in medium producere, qui à primæua ætate sua statum baptismalis innocentiæ in vitæ spiritualis perfectione vsque ad senectutẽ perduxerit? *THEOL.* Cùm nemo secundum legem communem nouerit an odio vel amore dignus sit, vt Salomon prudentissimus dicit Eccles. 9. minus ego de alieno seruo iudicare audeo. Veruntamen quia tantùm de coniectura humana quæstionem, vt puto, intelligis, tales multos vidi, præsertim de virginũ dignitate, excellentia, ac statu, de quibus nonnullã suprà mentionẽ in locis pluribus feci, & infrà faciã, quæ baptismalem innocentiã seruauerunt vsque ad vltimũ senium, & à mortalibus peccatis innoxię (vt in domino omnium spero) in abundantia meritorum sepulchrũ defunctę intrauerunt. *PIG.* Sacrę scripturæ repugnare videris, qui feminas viris in bonitate præponis. Nam Ecclesiastici 42. dicit sapiẽs. Melior est iniquitas viri, quàm bene faciẽs mulier. Et Ecclesiastæ 7. dicit: Virum de mille vnũ reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Silentio pertranseo, breuitatis gratia, quę de feminis sapientes mala dicunt. *THEOL.* Non maiorem feminarum multitudinem, quàm virorum saluo, quia illud agnoscere solius Dei est, de quo oramus: Deus cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus, sed quia timor Dei, & verecundia de peccato, ac deoccupatio à temporalium cura, ac libertatis malæ priuatio plus sibi com-

Triplex gradus charitatis.

Rom. 14.

Duo loca scripturæ contra feminas obijciuntur.

Oratio ecclesiæ.

Quæ feminas præ viris à

communiter in locis vbi fui, in feminis vendicantur quàm in viris, ideircò de talibus loquor quarum notitiam habui in confeſsione, & aliter. Stat autem alium quempiam maiorem multitudinem virorum agnoſcere, quod non abnego. Præterea te remitto ad ea quæ diſſerui vbi ſuprà libro tertio cap. quarto. * Tibi dixi, non videlicet eſſe reprehendendum ſexum, quem Deus creauit, ſed in ſexu vitium, ſi adeſſet. Eadem lege non vir eô bonus eſt, quia homo, ſed quia virtuoſus. Ad primam autem auctoritatem reſpondendo noueris, quod ſecundum literæ ſenſum hæc auctoritas & eius intellectus à priori verſu dependet, & ex eo quod ſtatim ſequitur, quorum ſenſus eſt; quòd tutius eſt quo ad caſtitatis cuſtodiam cohabitare iniquo viro quàm mulieri benefacienti. Vnde textus ſic ſe habet: Omni homini noli intendere in ſpecie, & in medio mulierum noli commorari. De veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior eſt iniquitas viri quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium. Hunc ſenſum gloſſa interlinealis innuit, cùm in capite huius literæ ſic præmittit. Docet nos hic puritatem cordis & corporis ſeruare. Tamen gloſſa marginalis alium ſenſum tradit moralem, nec tuo, nec meo contrarium propoſito, vt ſit intellectus literę. Melior, id eſt, vtilior, eſt, iniquitas, id eſt, lapſus viri, ſupple, per diſcretionem poſtmodum humiliter reſurgentis, quàm mulier benefaciens, id eſt, quàm minus prudens benefaciens, & de benefaciendo indiſcretè præſumens. Vnde gloſſa dicit: Vir in hoc loco fortis & diſcretus vocatur, mulier mens infirma & indiſcreta. Et ſępe contingit vt diſcretus labatur in culpam, infirmus exhibeat operationem bonã:

peccatis præſeruẽt.

f. Ibi.

Homo pro viro.

Explicatur prior locus.

Gloſſa interl.

Gloſſ. ord.

sed indiscretus de bonis suis superbiens grauius cadit, discretus pœnitens ad discretionis regulam redit, & de cetero fortiùs & cautiùs agit. Sæpe enim culpa fortium fit occasio virtutis, & virtus infirmorum occasio peccati. Porrò si secunda auctoritate omnes feminas damnare volueris, ipsi scripturæ sacræ aduersaberis, & sanctorum catalogo, qui virgines, coniugatas, & matronas canonizat in innumera multitudine. Nisi (vt quidam exponunt, & glossa innuere videtur) de carentia originalis peccati auctoritatem intellexeris, à quo solus Christus homo innoxius extitit, de quo scrupulo multorũ, me nunc nõ occupo. Sensus igitur literæ multiplex esse potest, & nullus pro tuo intellectu. Primus est iam prætactus de originali peccato. Secundus est, quòd in comparatione virorum paucæ mulieres constantes sunt. Vnde glossa interlinealis dicit. Mulier à mollicie molles & inconstantes signat. Et secundum hoc viri inconstãtes (quorum multi sunt, quia stultorum numerus est infinitus. Ecclesiast. primo.) per mulierem intelligerentur sicuti sexus femineus. Tertius sensus est litteralis, quem glossa sic de auctore auctoritatis ipsius exprimit: Cùm vix de paucis viris bonos inuenerim, ita vt in mille vnus potuerit inueniri, mulierem bonam omnino inuenire non potui, quia me omnes ad luxuriam, non ad virtutem deduxerunt. Quartus sensus est, quòd mulier ad incontinentiæ vitium pronic[illegible] viro, vnde glo[illegible] lescentia ad[illegible] penè o[illegible] ris h[illegible] po[illegible]

Explicatur locus posterior multipliciter.

Gloss. ord. 1.

2.

Mulier quasi mollier.

3. *Gloss. ord.*

4.

Virgil. 4. Æneid.

5.

Liran⁹ ad hunc loc[illegible]

ſicut dicitur communiter, nullum eſſe in eccleſia, quando valde pauci ſunt ibi reſpectu multitudinis quæ ſolet conuenire, & per talem modum dicitur ſecundo Phyſicorum. Quod modicum diſtat, quaſi nihil computatur. Sextus ſenſus eſt ſecundum gloſſam interlinealem, quod per virum ratio, vel fortis (nam vir à virtute fortes denotat,) per mulierem ſenſualitas ſignatur, cui ratio præponitur. Eſt autem ſenſualitas perpetuæ corruptionis, licet ratione poſsit regulari. PIG. Eſt ergo ne peccatum fornicationis vel adulterij in viro maius, quàm in femina? THEOL. Reſpondet ſanctus doctor in 4. diſtinct. 35. ſe habent vt excedentia & exceſſa, quia in muliere plus eſt de humore, & ideo ſunt magis ductibiles à concupiſcentijs, ſed in viro plus eſt de calore, qui concupiſcentiam excitat. Sed tamen ſimpliciter loquendo ceteris paribus vir in ſimplici fornicatione plus peccat, quàm mulier, quia habet plus de rationis bono, quę præualet quibuſlibet motibus corporalium paſsionum. Sed quantum ad lęſionem matrimonij plus peccat mulier, quàm vir, tum quia hoc plus eſt contra legem naturæ, quia nunquam licuit mulieri habere plures viros, ſecus eſt de viris reſpectu mulierum, tum quia magis nocet proli, qua[illegible] facit. Et quia læſio matrimonij peccatum [illegible] quàm ſimplex fornic[illegible] ſi[illegible]endo plus peccat m[illegible] er, ceteris paribu[illegible] dominus Al[illegible] naturalis eſt [illegible] o nono de ani[illegible] Quando, in[illegible] animum, ſtant [illegible] quod nunquam [illegible] itus delectationẽ, [illegible] & hoc

Ariſtot. l. 2 phyſ. cap. 5. 6.

Quæſtio. Thom in 4 diſt 35 q. unica ar. 4.

Albertus magnus.

& hoc fit etiam in maribus, sed raro. Quædam autem habent ex vitio complexionis, aliæ ex dispositione complexionis. Et cap. secundo dicit. Sunt tamen quędam mulieres sicci corporis, quibus vno accidit mense menstruum, & alio non. Et quasdã ego vidi virgines castas, ieiunijs & vigilijs macerantes corpora, quibus nunquam accidit menstruum in pluribus mensibus per multos annos, & ex hoc non infirmabantur. Hæc ille. Ex quibus patet, quantum valet in religiosis virtus temperantiæ, quæ tantam munditiam nedum in anima, verumetiam conseruat in corpore. Causas autem in feminis maioris & minoris continentiæ videre potes ibidem libro decimo octauo, tractatu secundo cap. quarto, cur videlicet virgines aliquando latius tentantur, & coniugatæ post plurimam prolificationem minus, & similia, ex quibus præfatæ virtutis temperantiæ decus elici potest. Sed nota quod addit, vbi prius, Albertus, & auertunt animum à cogitationibus Venereis, quia, vt ibidem pręmittit, rememoratio coitus excitat appetitum, quia actum animæ multum variat corpus. Nolo tamen vlterius sordibus Venereis occupemur. Ista sufficiant.

Oua et fœtus spiritus quomodo sint nutriendi: De seruientibus aliquando sanctis sine Eucharistia non migrantibus, & quòd sancti in similibus priuilegiati sint eis obsequentibus.

CAPIT. II.

O*Va formica generat quæ colore sunt alba, quantitate parua, rotunda, oblonga, & columnalia.* Ouorum no-

rum nomine fructus possunt intelligi nouelli, & teneri, vnde super isto Iob tricesimo nono. Strutio derelinquit in terra oua sua, tu fortè in puluere calefacis ea? dicit beatus Gregorius tricesimo primo libro moralium. Quid per oua, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quę diu fouenda est, vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe insensibilia insemetipsis sunt, sed tamen calefacta in viuis volatilibus conuertuntur. Ita nimirum paruuli auditores, ac filij certum est quod frigidi insensibilesque remanent, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, asidua doctorum voce fouendi sunt, quousque valeant per intelligentiam viuere, & per contemplationem volare. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis vitæ filijs exemplum prębere. Tu forsitan in puluere calefacis ea, ac si dicat, vt ego, qui illa in puluere calefacio, quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas amoris mei igne succēdo. Quia igitur iuxta istam beati Gregorij sententiam per oua bonorum operum fructus exprimuntur, ita per albedinem, paruitatem, & ouorum longitudinem tres conditiones bonis operibus necessariæ intelliguntur, vt sint per innocentiam nitida, per humilitatem parua, & in perseuerantia longa. Talia enim opera Deus, & sui sancti remunerare sæpe solent miraculosè supra legem communem.

Gregor l. 31. moral. cap 5. alias 7.

Ibid. ca. 6 al. 7.

Tres conditiones boni operis.

PIG. Exempla de hoc posco. *THEOL.* Tempore quo in vniuersitate Coloniensi nostræ facultatis primùm studens fui, nobilem iuuenem quendā studentem artes, adultū, & in verbis (pædagogo suo teste, & me qui cōfessor suꝰ fui) fide dignū valde huiꝰ relatione didici quę sequūtur. Fuit, inquit, nouiter circa Ercklētz in partibꝰ inferioribꝰ Alemanię quidam

Deuotus b. Barbaræ nō potest mori nisi prius susceptis sub. nouâ confessionis & eucharistiæ sacram. etiā

cucurrit fuste arrepta, prope oppidum stantes hæreticos importunis verbis & ictibus inuasit. Qui eductis gladijs se defenderunt, fatuum immanissimis vulneribus (quorum cicatrices vidi postmodum) vsque ad mortem, vt putabant, percusserunt. Cecidit igitur pauperculus Christi, & recedentibus hæreticis diu iacuit volutatus in sanguine proprio, tandem autem resumptis viribus surrexit, castro appropinquare ascendendo cœpit, & in menijs custodes stupebant, vnde & quando fatuus castrū exiuisset. Sibi igitur aperientes, eum lethalibus vulneribus sauciatum reperierunt. Nam inter cetera loca, circa mammillas totaliter perfossus gladijs extitit, qui locus, vulnus cùm profundum fuerit, lethalem semper solet læsionem recipere. Habuit autem fatuus semper in summo odio Iudęos, plus tamen hæreticos: Cumque fuisset quidā valde expertus in chirurgia Iudæus pro medico adductus, hunc fatuus, velut mortem, sibi nullatenus appropinquare voluit. Absit (inquit) vt ab hæretico saner, sed ad cocūm in coquina cucurrit, offam esuriēs secum comedit, & infra paucos dies sine ligatura, & arte medicinæ sanatus fuit, omnium iudicio solùm diuinitus, quia nullo ferè humano adiutus prępsidio.

secum .i. cum illo.

Fuerunt aliquando in Praga ex parte Basiliensis Concilij transmissi domini episcopi, Constantiensis prouinciæ Rothomagensis, episcopus Augustēnsis, Archidiaconus Barcinonensis, Decanus Turonensis, & multi doctores diuini & humani iuris cum familia multa, sed humili apparatu omnes & clericali, vt conarētur reducere perfidos sub treugis quas habebant, ad gremium sanctę ecclesiæ. Protelabatur autem dieta multis hebdomadibus & mensibus propter duriciem perfidorum, ingrassabatur in populo actu pestilentia validissima, quæ dietim

Hospitiū catholicorum peste grassante circūquaque in domibus hæreticorum manet intactum.

dietim centena circiter hominum necabat. Spectaculum tunc Deus mirantibus omnibus perfidis fecit in hospitio nostrorum, vt licet in omnibus adiacentibus propinquis & distantibus domibus pestilentia regnaret validè, nunquam tamen domum præfatam fidelium intrauit, nec per totum decursum præsentiæ eorum quisquam mortuus, nec peste in minimo tactus fuit. Sileo (nè notam incurram fauoris excessiui) de supriore conuentus Franrenstemensis reformato in nostro ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer obseruator suæ regulæ, & deuotus vsque ad finem permansit, quomodo in conuentu eodem ab hæreticis captus, constantissimè fidem catholicam tenuit, & in sua patientia tam æquo animo rogum sustinuit, vt perfidi faterentur, ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse.

Supprior Franrenstemensis sustinet patientissimè rogum ab hæreticis instructũ.

Finis libri tertij.

Liber Quartus.

DE VIRTVOSIS PERFECTORVM OPERATIONIBVS.

Anima quomodo crescit virtutibus? An feminæ sint viris peiores & incontinentiores?

CAPITVLVM I.

AGGREDIENDO quartum in ordine libellum de virtuosis perfectorum operationibus principaliter, & de negligenter agentibus circa talia, primo loco de formicis occurrit hæc earũ proprietas, *quòd in processu ætatis suæ multũ inter se differunt, quia quædam sunt in ouis, aliæ vermiculi nati nouiter, aliæ verò modò generare possunt, & opera exercere valida.* Profectus in spiritualibus hoc modo nobis insinuatur, vt quemadmodum formicæ crescunt in corpore, ita nos augmentum capiamus in anima: de quali Dei præcursor nobis exemplar edidit, vbi de eo Lucæ primo dicitur: Puer crescebat & confortabatur spiritu. Et ibidem secundo de eodem quem prædixerat dicitur: Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. De duodenne denique iterum ibi sequitur: Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Non quòd ipsa Christi

Christi humanitas augmentum gratiæ sumpserit, sed vt Gregorius Nazanzenus dicit, quòd gratia, quam in summa plenitudine in conceptione acceperat, paulatim manifestabatur per eum hominibus. Et vt Theophilus super eodem ait, quia naturalis lex respuit hominem sensu maiore vti, quàm ætas corporis patiatur. Erat itaque verbum factum homo perfectus, cùm sit virtus, & sapientia patris. Verùm quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus & videntibus censebatur. De hoc augmento morali virtutum ita dicit Apostolus ad Ephesios quarto: Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Principium auté huius augmenti virtus * sementina est verbum Dei, in quo augmento commendat Colossenses primo, vbi ait: Verbum veritatis euangelij peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit in vobis ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate. Hoc enim semen parit, vel fructificat iuxta conditiones mentium, quæ malè vel bene excoluntur pluuia Dei gratiæ, & aratro libertatis arbitrij, quod facere potest, id quod in se est vtendo bene datis naturalibus, vel negligenter, vel ceruicosè se in istis gerendo. Voluit hoc denotare verbum Dei, à quo omnia verba veritatis primò emanant, cùm Matth. decimotertio de seminatore seminante, & de fructu neglecto, aut habito ita parabolam exponendo conclusit. Qui in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. Ex his

Vterque hic locus Gregor. & Theophil. habetur in cathena D. Thomæ in cap. 2. Lucæ. Ioan. 1. 1. Cor. 1.

** d. seminentina.*

etiam auctoritatibus iam præallegatis ipse beatus Augustinus & imitatores sui pedem fixerunt, distinguendo charitatis gradum triplicem, incipientem, proficientem, & perfectum, sicut inuenitur etiam in omnibus animalibus, ortus eorum, prouectus, & perfectio status crementi. *PIG.* Vales-nè de tibi notorum hominum numero quéquã in medium producere, qui à primæua ætate sua statum baptismalis innocentiæ in vitæ spiritualis perfectione vsque ad senectutẽ perduxerit? *THEOL.* Cùm nemo secundum legem communem nouerit an odio vel amore dignus sit, vt Salomon prudentissimus dicit Eccles. 9. minus ego de alieno seruo iudicare audeo. Veruntamen quia tantùm de coniectura humana quæstionem, vt puto, intelligis, tales multos vidi, præsertim de virginũ dignitate, excellentia, ac statu, de quibus nonnullã suprà mentionẽ in locis pluribus feci, & infrà faciã, quæ baptismalem innocentiã seruauerunt vsque ad vltimũ senium, & à mortalibus peccatis innoxię (vt in domino omnium spero) in abundantia meritorum sepulchrũ defunctę intrauerunt. *PIG.* Sacrę scripturæ repugnare videris, qui feminas viris in bonitate præponis. Nam Ecclesiastici 42. dicit sapiẽs. Melior est iniquitas viri, quàm bene faciẽs mulier. Et Ecclesiastæ 7. dicit: Virum de mille vnũ reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Silentio pertranseo, breuitatis gratia, quę de feminis sapientes mala dicunt. *THEOL.* Non maiorem feminarum multitudinem, quàm virorum saluo, quia illud agnoscere solius Dei est, de quo oramus: Deus cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus, sed quia timor Dei, & verecundia de peccato, ac deoccupatio à temporalium cura, ac libertatis malæ priuatio plus sibi com-

Triplex gradus charitatis.

Rom. 14.

Duo loca scripturæ contra feminas obijciuntur.

Oratio ecclesiæ.

Quæ feminas præ viris à

communiter in locis vbi fui, in feminis vendicantur quàm in viris, ideircò de talibus loquor quarum notitiam habui in confeſsione, & aliter. Stat autem alium quempiam maiorem multitudinem virorum agnoſcere, quod non abnego. Præterea te remitto ad ea quæ diſſerui vbi ſuprà libro tertio cap. quarto. * Tibi dixi, non videlicet eſſe reprehendendum ſexum, quem Deus creauit, ſed in ſexu vitium, ſi adeſſet. Eadem lege non vir eô bonus eſt, quia homo, ſed quia virtuoſus. Ad primam autem auctoritatem reſpondendo noueris, quod ſecundum literæ ſenſum hæc auctoritas & eius intellectus à priori verſu dependet, & ex eo quod ſtatim ſequitur, quorum ſenſus eſt; quòd tutius eſt quo ad caſtitatis cuſtodiam cohabitare iniquo viro quàm mulieri benefacienti. Vnde textus ſic ſe habet: Omni homini noli intendere in ſpecie, & in medio mulierum noli commorari. De veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior eſt iniquitas viri quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium. Hunc ſenſum gloſſa interlinealis innuit, cùm in capite huius literæ ſic præmittit. Docet nos hic puritatem cordis & corporis ſeruare. Tamen gloſſa marginalis alium ſenſum tradit moralem, nec tuo, nec meo contrarium propoſito, vt ſit intellectus literę. Melior, id eſt, vtilior, eſt, iniquitas, id eſt, lapſus viri, ſupple, per diſcretionem poſtmodum humiliter reſurgentis, quàm mulier benefaciens, id eſt, quàm minus prudens benefaciens, & de benefaciendo indiſcretè præſumens. Vnde gloſſa dicit: Vir in hoc loco fortis & diſcretus vocatur, mulier mens infirma & indiſcreta. Et ſępe contingit vt diſcretus labatur in culpam, infirmus exhibeat operationem bonã:

peccatis præſeruēt.

f. Ibi.

Homo pro viro.

Explicatur prior locus.

Gloſſa interl.

Gloſſ. ord.

ſed indiſcretus de bonis ſuis ſuperbiens grauius cadit, diſcretus pœnitens ad diſcretionis regulam redit, & de cetero fortiùs & cautiùs agit. Sæpe enim culpa fortium fit occaſio virtutis, & virtus infirmorum occaſio peccati. Porrò ſi ſecunda auctoritate omnes feminas damnare volueris, ipſi ſcripturæ ſacræ aduerſaberis, & ſanctorum catalogo, qui virgines, coniugatas, & matronas canonizat in innumera multitudine. Niſi (vt quidam exponunt, & gloſſa innuere videtur) de carentia originalis peccati auctoritatem intellexeris, à quo ſolus Chriſtus homo innoxius extitit, de quo ſcrupulo multorũ, me nunc nõ occupo. Senſus igitur literæ multiplex eſſe poteſt, & nullus pro tuo intellectu. Primus eſt iam prætactus de originali peccato. Secundus eſt, quòd in comparatione virorum paucæ mulieres conſtantes ſunt. Vnde gloſſa interlinealis dicit. Mulier à mollicie molles & inconſtantes ſignat. Et ſecundum hoc viri inconſtãtes (quorum multi ſunt, quia ſtultorum numerus eſt infinitus. Eccleſiaſt. primo.) per mulierem intelligerentur ſicuti ſexus femineus. Tertius ſenſus eſt litteralis, quem gloſſa ſic de auctore auctoritatis ipſius exprimit: Cùm vix de paucis viris bonos inuenerim, ita vt in mille vnus potuerit inueniri, mulierem bonam omnino inuenire non potui, quia me omnes ad luxuriam, non ad virtutem deduxerunt. Quartus ſenſus eſt, quòd mulier ad incontinentiæ vitium pronior eſt viro, vnde gloſſa ſubdit: Cùm cor hominis ab adoleſcentia ad malitiam diligenter eſt appoſitum, & penè omnes offenderint Deum, in hac ruina generis humani facilior ad caſum eſt mulier. Vnde poeta: Varium & mutabile ſemper femina. Quintus ſenſus eſt ſecundum Nicolaum de Lyra, quod paucæ mulieres ſint virtuoſæ reſpectu virorum,

Explicatur locus poſterior multipliciter.

Gloſſ. ord. 1.

2.

Mulier quaſi mollier.

3. *Gloſſ. ord.*

4.

Virgil. 4. Æneid.

5.

Liran⁹ ad hunc locũ

ſicut

ſicut dicitur communiter, nullum eſſe in eccleſia, quando valde pauci ſunt ibi reſpectu multitudinis quæ ſolet conuenire, & per talem modum dicitur ſecundo Phyſicorum. Quod modicum diſtat, quaſi nihil computatur. Sextus ſenſus eſt ſecundum gloſſam interlinealem, quòd per virum ratio, vel fortis (nam vir à virtute fortes denotat,) per mulierem ſenſualitas ſignatur, cui ratio præponitur. Eſt autem ſenſualitas perpetuæ corruptionis, licet ratione poſſit regulari. PIG. Eſt ergo ne peccatum fornicationis vel adulterij in viro maius, quàm in femina? THEOL. Reſpondet ſanctus doctor in 4. diſtinct. 35. ſe habent vt excedentia & exceſſa, quia in muliere plus eſt de humore, & ideo ſunt magis ductibiles à concupiſcentijs, ſed in viro plus eſt de calore, qui concupiſcentiam excitat. Sed tamen ſimpliciter loquendo ceteris paribus vir in ſimplici fornicatione plus peccat, quàm mulier, quia habet plus de rationis bono, quę præualet quibuſlibet motibus corporalium paſsionum. Sed quantum ad lęſionem matrimonij plus peccat mulier, quàm vir, tum quia hoc plus eſt contra legem naturæ, quia nunquam licuit mulieri habere plures viros, ſecus eſt de viris reſpectu mulierum, tum quia magis nocet proli, quam incertã facit. Et quia læſio matrimonij peccatum eſt grauius, quàm ſimplex fornicatio, ideo ſimpliciter loquendo plus peccat mulier adultera quàm vir adulter, ceteris paribus. Hæc ſanctus Thomas, immo dominus Albertus (cui in hac materia pro quanto naturalis eſt præ multis eſt credendum) dicit libro nono de animalibus tractatu primo cap. primo. Quando, inquit, puellæ caſtæ ſunt & auertunt animum, ſtant vſque ad antiquitatem vltimam quòd nunquam polluuntur, neque experiũtur coitus delectationẽ, & hoc

Ariſtot. l. 2 phyſ. cap. 5. 6.

Quæſtio.

Thom. in 4. diſt. 35 q. vnica ar. 4.

Albertus magnus.

rum nomine fructus possunt intelligi nouelli, & teneri, vnde super isto Iob tricesimo nono. Strutio derelinquit in terra oua sua, tu fortè in puluere calefacis ea? dicit beatus Gregorius tricesimo primo libro moralium. Quid per oua, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quę diu fouenda est, vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in viuis volatilibus conuertuntur. Ita nimirum paruuli auditores, ac filij certum est quod frigidi insensibilesque remanent, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum voce fouendi sunt, quousque valeant per intelligentiam viuere, & per contemplationem volare. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis vitæ filijs exemplum prębere. Tu forsitan in puluere calefacis ea, ac si dicat, vt ego, qui illa in puluere calefacio, quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas amoris mei igne succẽdo. Quia igitur iuxta istam beati Gregorij sententiam per oua bonorum operum fructus exprimuntur, ita per albedinem, paruitatem, & ouorum longitudinem tres conditiones bonis operibus necessariæ intelliguntur, vt sint per innocentiam nitida, per humilitatem parua, & in perseuerantia longa. Talia enim opera Deus, & sui sancti remunerare sæpe solent miraculosè supra legem communem.

Gregor l. 31 mora. cap 5. alias 7.

Ibid. ca. 6 al. 7.

Tres conditiones boni operis.

PIG. Exempla de hoc posco. *THEOL.* Tempore quo in vniuersitate Coloniensi nostræ facultatis primùm studens fui, nobilem iuuenem quendã studentem artes, adultũ, & in verbis (pædagogo suo teste, & me qui cõfessor suꝰ fui) fide dignũ valde huiꝰ relatione didici quę sequũtur. Fuit, inquit, nouiter circa Ercklẽtz in partibꝰ inferioribꝰ Alemanię quidam

Deuotus b. Barbaræ nõ potest mori nisi prius susceptis sub. nouã confessionis & eucharistiæ sacramẽtis

quidam secularis simplicianus, qui per orationes & ieiunia sæpe solebat beatæ virgini Barbaræ pręstare specialia obsequia, in quibus ipse exorabat simpliciter, humiliter, & perseueranter, vt sibi virginis intercessione donaretur, sine sacramentis pœnitentiæ, & eucharistiæ ex hac vita non migrare. Præmere cœperunt interea terram pręfatam, & adiacentem patriam guerræ duorum nobilium se vbi poterât in rebus & hominibus ad inuicem inuadêtium. Captiuauit autem vna die dominus vnus ex eisdem sui aduersarij plures viros, inter quos etiam beatæ Barbaræ famulus detentus est, & vnà cum alijs inturritus est, addebanturque dietim noui captiui veteribus. Et victus, qui parcissimus fuit & inhumanus, ex caristia non augebatur, sed minuebatur quotidie, adeo vt præ fame & inedia multi aliquotiens mortui in carcere reperirentur, & ne fœtore reliquos læderent, per custodes carceris eijciebantur. Inter deficientes autem præ fame ille cœpit esse beatę Barbaræ fidelis, qui propè ad duodecimum diem vel circiter, vltra humanæ naturæ fortitudinem sine cibo viuebat, quem cùm custodes carceris sæpe vidissent, & iudicassent in crastinum moriturum, velut alios eijciendum, protelationem vitę tandem admirantes, ei dixerũt: Quomodo, quæsumus, accidit nobis tecum dicito? vltra humanam valetudinem iam tot diebus nihil gustasti, mortuo similior es, quàm viuo, nec vlla spes est de tua conualescentia, vnde ergo viuis diutius alijs? Qui respondit. Dudum à vobis desideraui vt sacerdote vocato confiterer, & viaticum sumerem fidelium, sed proditionem verentes, mihi petitum denegastis, beatæ Barbaræ diu seruus extiti, quę me sine dictis sacramentis, scitote, migrare non sinit. Quo audito capitaneum castri acceße-

Manet 12. circiter diebus absque cibo.

cesserunt, historiam narrauerunt, & difficulter, vt confessor admitteretur, obtinuerunt. Confessione sacramentali igitur peracta, mori non poterat, quem beata virgo sui sponsi viatico præmuniri volebat. Nam exesis famæ carnibus, moribundus iacebat, sanari aliâs nequibat, & mori nemo dabat. Tunc iterum ad custodes clamabat, Viaticum quæso per sacerdotem mihi porrigi curetis, & proculdubio vos fastidio, & ego mortis doloribus carebo. Admissus est igitur sacerdos cum diuinissimo Eucharistiæ sacramento, quo munitus infirmus, statim requieuit in pace.

PIG. In hoc loco comprobare videris fidem esse adhibendam quibusdam nouis sanctorum legendis, quæ sonant præmia quædam eos consecuturos, qui certum eis obsequium præstauerint annuatim, vel dietim, quæ tamen quidam theologiæ tuæ fautores superstitionem sapere dicunt, & se in istis fundare fatuum esse affirmant, tum quia talia non in antiquis passionalibus & libris, sed solùm in nouis reperiri autumant ab his qui in fauorem, vel causa auaritię talia de proprio posuisse videntur, tum quia si ita est, vt legendæ canunt, viuentes sanctè, licet morituri pro se venerantibus orassent, præsumptione tamen dignum acceptasse viderentur in hoc, cùm nemo sciat an odio vel amore dignus, tum etiam quia si in talibus spebus de adiutorio in extremis per sanctos habendo se quis tanquam indubitanter id consequeretur, fundaret, ex hoc multi peius peccarent, cogitantes si finis bonus erit, totum expeditum erit negotium viuendi.

Obiectiones contra prædicta.

Eccle. 9.

THEOL. Vellem quòd mẽte reuolueres id quod suprà libro secundo capit. tertio de fratre miserabiliter mortuo audisti, qui beatę Barbarę obsequia neglexit

Respõsio.

neglexit solita; vnde nequaquam eis assentio, quos tu allegas, quos errare puto. Et vt eorum soluam motiua, è contra noueris similia in antiquis & approbatis libris reperiri. Nam Eusebij Cæsariensis ecclesiastica historia (quam de Græco in Latinum beatus Hieronymus transtulit) libro sexto de sancta Potamiœna nobilissima virgine sic habet: Cùm Basilides vnus ex his quibus implere spiculatoris officium mos est, susceptam Potamiœnā condemnatam pro fide ad mortem, duceret ad supplicium, ac multitudo impudicorum pariter & impiorum Potamiœnę verbis & iniurijs conaretur illudere: Aquila enim iudex comminatus fuerat virginis castitati, quòd eam vel crudelissimis gladiatoribus, vel impudicis lenonibus daret. Basilides eius carnifex abigere impudentius irruentes, ac deturbare cœpit, humanitatis & miserationis obtentu. At illa religiosum viri votum erga se & propositum humanitatis amplexata; Certus esto, inquit, quòd cùm abiero ad dominum meum, sine mora boni huius tibi remunerationem parabo. Migrans autem per picis ca idæ superfusionem, die tertia noctu Basilidi apparuit, & capiti suo coronam imposuit, dicens deprecatam se pro ipso dominum, & impetrasse, vt secundum quod scriptum est, qui recipit martyrem, mercedem ⋆ martyris consequatur. Et addidit Eusebius, postquam Basilidem conuersione, & pro fide decapitatione perorauit: Sed & alijs, inquit, pluribus per illud tempus, persecutionis scilicet, apud Alexandriam condiscipulis suis cum quibus verbo Dei in Origenis schola operam dederat Potamiœna simile munus traditur præstitisse, asistens eis per visum, & coronas martyrij impetratas à domino deferens. Legendam denique beati

Euseb. lib. 6. hist. ca. 5. al. 4

Potamiœna promissio Basilidi facta ob humanitatē ei impensam.

ex Matt. 10.

orig. martyrij.

que beati Onuphrij anachoritæ ſanctiſsimi ſcripſit primùm, ſicut in vitaſ-patrum legimus, tam Paſnutius ſanctiſsimus vir Græco ſermone, quàm venerabilis prudentiſsimusq́ue vir Gregorius in geſtis narrauit, & tandem ab alio in vitaſ patrum in Latinum tranſlata eſt, vbi ſicut in fine habetur. Hęc eſt, ait Onuphrius, poſtulatio mea quam impetraui à domino. Si quis oblationem ob amorem nominis mei ante conſpectum domini noſtri Ieſu Chriſti immolat, ab omni tempeſtate diaboli, & à vinculo prauitatis humanæ liber exiſtet, atque cum ſanctis angelis in regno cælorum æternæ hæreditatis capax fiet. Si quis oblationem non valet offerre, vel prę inopia redimere, ille pro amore meo, * pro amore domini eleemoſynam pauperi tribuat, & ego orabo pro eo in conſpectu Dei, vt dignus in cœleſtibus vita ſuperna perfrui valeat. Si quis nec oblationem, nec eleemoſynam poteſt offerre pro charitate mea incensũ domino Deo noſtro in odorem ſuauitatis offerat, & ego orabo pro eo, vt gaudiũ perenne poſsideat. Cui inquã Paſnutius. Pater mi ne * iraſcaris ſi loquar. Si incensũ nec quis habet, nec facultatis aliquid, vnde te placare poteſt, vt tamẽ tua benedictione non careat in quacũque tribulatione te inuocat? Tunc ille reſpondit. Si quis pauper in deſerto, vel in alio aliquo loco oblationem, aut eleemoſynã, ſeu incenſum nõ habet ad immolandũ, ſurgat & manus ſuas ad Deũ extẽdat, ter dominicã orationẽ, id eſt, Pater noſter, pro me cũ intẽta mẽte & nomine ſanctæ trinitatis pſallat, ego verò pro ipſo ad dominũ * intercedo vt vitę cæleſtis mereatur particeps fieri cũ omnibus sãctis dei. Hæc ibi. Pręterea publicè canitur in eccleſia cõmuniter ſatis, & in noſtro ordine de beata Catharina in laud. antiphonis cùm decollari iam debuit:

Vitæ patr. in prologo vitæ Onufrij.

Vitæ patr. par. I. ex vita Onufrij per Paſnutiũ Magnifica promiſſio Onuphrio facta qui eũ coluerint.

orig. in nomine domini.

reſt. ex orig. pro iraſceris

c. d. intercedam.

Expecto

Breuiar. Prædi. antiph. 3 & 4. in laud.

Expecto pro te gladium Iesu Christe rex bone, tu meum colloca in paradiso spiritum, & fac misericordiam meam agentibus memoriam. Vox de cælo insonuit. Veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui, quæ postulas impetrasti, qui te laudant salui fient. Et in hymno ibidem dicitur.

Imminente passione
Virgo hæc interserit:
Assequatur Iesu bone
Quod à te petierit,
Suo quisquis in agone,
Memor mei fuerit.
In hoc, caput amputatur.

& similia. Legimus adhuc in legenda de sancto fundatore nostri ordinis Dominico, quòd fratres eum iam moriturum circunstantes, se videndo priuari pio patre amarè fleuerunt. Quos consolans ait. Nolite plorare filij charissimi, nec vos mea corporalis turbet discessio. In loco ad quem vado vtilior vobis ero, quàm hic fuerim, post mortem aduocatum me potiorem habebitis, quàm in hac vita habere possetis. Nec quisquam doctorum qui in eodem ordine excellentissimi fuerunt, præfatas legendas calumniatus est. Dicit insuper sanctus doctor in 4. distinct. 45. quarti. quæst. 3. art. 2. Quãuis superiores sancti in patria sint magis Deo accepti, quàm inferiores, vtile tamen est etiam minores sanctos interdum orare propter quinque causas, & statim pro tertia assignat; quia, inquit, quibusdam sanctis datum est in aliquibus specialibus causis præcipuè patrocinari, sicut sancto Antonio ad ignẽ infernalem. Hæc ille. Vides igitur quàm vetera scripta,

Cõsolatio B. Dominic. ad fratres suos.

Thomas in 4. dist. 45. q. 3. ar. 2. ad 2

scripta, quàm famosi viri * sanctis specialia de quibus meruerant, pro nobis à Deo obtinuisse. Et cùm in luce sit Deum per eos super naturam in vita eorum multa prodigia fecisse, cur non pari modo credatur, quòd de sua prædestinatione certi, sine humilitatis præiudicio ab eo quem summè dilexerũt, talia fidenter, de quibus ambigis, precibus obtinuisse? Multi enim certum est ex speciali priuilegio se & in charitate esse, & donum perseuerantiæ se habituros finaliter non dubitarunt. Nec tamen in talium sanctorum impetratis priuilegijs præsumere debemus, vt sine fallo eis modica exhibendo tandem omnino saluemur, quantuncunque etiam malè interim egerimus, absit hic à fidelium cordibus intellectus, sed domino Deo & suis sanctis bona spe specialibus seruitijs obsequi debemus, medio tempore operibus bonis, secundum Beati Petri mandatum, certam faciendo vocationem nostram.

Subaudi testãtur, vel quid simile & le. videtur sanctos.

2. Pet. 1.

Vita à quo sole proueniat. Quomodo blasphemias quidam didicerunt. Quod tria sunt vitia difficillimè dimissibilia, videlicet, amor, auaritia, & odium, de quo exemplificatur.

CAPIT. III.

Oua formicarum sunt odorifera, & quibusdam animalibus infirmis medicina. Audisti parumper anteà ex Gregoriano intellectu, per oua opera bona, & per odorem, famę redolentiam iuxta Apostolum debere intelligi, & quòd diuina protectione muniti, non humana Dei nouelli filij, etiam in medio seculi de puerili vita ad robur virile cũ virtutum

cap præcedentis

2 Cor. 2.

tutum copia crescunt. *PIG.* Esse perfectum in medio nationis prauæ, & peruersæ puto plus esse miraculum, quàm sit humanum. *THEOL.* Bene sentis, sed quidam etiam meo tempore tales reperti sunt. Fuit enim meo tempore quidam miles in armis vtriusque hominis valde tritus Boarus nomine, de quo suprà libro primo capitulo duodecimo tibi mentionem partim feci. Hic in iuuentute nutritus fuit in cuiusdã Comitis curia, vbi blasphemare adeo fuit consuetum, vt in omni dicto penè verbum blasphemiam notans emitteretur à ceteris nobilibus: quæ corruptela, puto gentem Teuthonicam intrauit, ex malo intellectu vnius articuli hæresis VValdensium, qui est, quòd in nullo casu iurare licet. In lingua autem Theutonica, quæ in proprijs vocabulis multum deficit, idem & vnum vocabulum habet iurare, & blasphemare. Et vt nullus notaretur esse VValdensis, ex leuitatéque mimorum & prauitate euenit, vt blasphemia in verbis, per Christi membra vera vel conficta, honesta vel verecunda nimis assueta sit in ore multorum. Habitum huius vitij pessimi postquam miles se didicit habere, sæpius conscientia ductus firmiter animo statuit talia dediscere, & abnegare. Et cùm diu secum pugnasset, tamen præcipitio lubricæ linguæ, & vitio inolito victus frequenter subiacebat. Petiuit igitur à sacerdote suo confessore, vt sibi pœnitentiam aliquam contra tale vitium iniungeret, vt eandem faciens per Dei adiutorium vitium eradicare valeret. Cui confessor satis facilem, nescio quam satisfactionem iniunxit, quæ vitium prædictum in modico quidẽ amputauit, sed ad radicem nequaquam deuenit. Quod videns Christi tiro sibi ipsi pœnitentiã iniunxit talem, vt quotiescunque blasphemia aliqua os suum exiret, tot diebus deinceps

Miles iniuncta sibi graui pœnitẽtia dedidicit blasphemare.

Vnde Germanis cõsuetudo iurandi.

ceps à carnibus abſtinere vellet. Et ne ex inaduertẽtia aliqua inulta maneret blaſphemia, famulis ſuis iniunxit diſtrictè, vt vices & quotas notarent blaſphemiarum, & eaſdem domino non celarent. Quas notans dominus, licet in curia protunc moram traheret cuiuſdam principis qui eſt electorum vnus ſacri imperij; tamen ferè dimidio anno aliquando ex impoſita ſibi pœnitentia carnes non guſtauit, qua vexatus, ex abſtinentia ita per diuinam gratiam vitium blaſphemiæ eruit radicitus, vt tempore quo poſtmodum viri notitiam habui, nec minimum verbum ab ore eius audiuerim quod præteritum facimus notare valeret. Audiui à viro quodam conſtanti alio (ſi bene memoriæ occurrit) de ciuitate Auguſtenſi, qui ſimili habituatus vitio, ſibi pœnam talem indixit, vt quotiens blaſphemia os ſuum exiret, ſtatim, vel eadem die proprijs manibus guttam ſanguinis graphio, ſiue ſtylo ferreo mediante extrahere vellet. Fecit igitur & ſanatus eſt tandem. Hoc anno de quodam prudenti viro fide-digno conſulatus oppidi in Memmingen Auguſtenſis diœceſis audiui, quod idem ſe videns ad blaſphemias aſſuetum, vouit quotienſcumque blaſphemiam diceret, vel Dei nomen irreuerenter nominaret, eadem die permanere ſe, ſine diſpenſatione, à vini vſu promiſit, quo ſeruato, à crimine liberatus eſt, & à conſuetudine mala. Rem memoria dignam perpetua fecit meo tempore rex Romanorum Rupertus, qui antea comes fuerat Palatinus. Hic vir bonæ fuit conſcientiæ, religioſis ſuam regulam ſeruantibus gratioſiſsimus, zelator iuſtitiæ, & perſecutor eorum qui honori derogabant diuino. Electus autem in Romanorum regem ciuitates imperiales viſitare cœpit

Alius, quoties blaſphemaret ſtylo ferreo guttā ſanguinis è corpore ſuo extrahens curatur à blaſphemandi vitio.

Ali⁹ vini vſu priuās ſe eo die quo blaſphemaret à conſuetudine hac praua liberatus eſt.

Rupertus ſiue Robertus Imp. electus an. 1400 pro omnibus exulibus rogat Magiſtratū Spirenſem, dēpto vno blaſphemo pro quo noluit intercedere.

in negotijs reipublicæ. Cùm igitur ciuitatem intraret Spirensem cum comitatu non modico, multitudoque proscriptorum & exulatorum à dicta ciuitate se caballo regis approximarent, cui insedit, phaleras & apparatus tetigerunt, & sic ciuitatem cum principe intrauerunt. Est enim consuetudo Germaniæ, vt proscripti à ciuitatibus sub spe obtinendæ gratiæ per preces intraturi principis se eidem iungant intranti ciuitatem aliquam, & postmodũ actoribus collectis principalibus, princeps causis proscriptionum auditis, solet pro reis intercedere, si placet, vel silere, si libet. Consulatu igitur ciuitatum accersito, rex, omnium qui sub sua tutela ciuitatem intrauerant, causas demeritorum audire volebat primùm. Varia igitur referebantur, & diuersorum crimina grauia satis, quæ tamen (vt vulgari modo loquamur) non erant infamia iuxta secularem iustitiam, vt de furto, vel de latrocinio ad mortem, quod ibi rota vindicatur, de hæresi, de abominatione vitij contra naturam, nec de similibus, sed de alijs criminibus homicidij, vulnerationis, discordiæ, & similibus. Tandem autem potiores ciuitatis & adiacentium partium amici intercesserunt pro quodam de Spira nato, qui vnà cum alijs ciuitatem intrauerat, vir non infimi generis, vt securus deinceps manere posset. Volente autem religioso principe omnino causã exulationis istius scire, dictum est, & verè, quodam in ludo quòd blasphemasset Deum non semel, sed sæpe. Tunc zelo diuini honoris motus rex subintulit, rogamina fundenda pro omnibus alijs isto dempto. Alij, inquit, charissimi ciues in homines peccauerunt, supplex peto, hominibus talibus parcere velitis, pro isto verò qui Deum blasphemauit, & in creatorem suum virus suæ iræ retorsit, nihil intercedo: & ita mi-

ſta miſer iſte exul iteratô factus eſt à loco natiuo.

PIG. Video quod opera talium virorum fortium meritò comparantur ouis odoriferis, quæ intuentes alij ægroti moribus, fomenta, & medicamina ſalutis valent adipiſci. Videtur inſuper in his magna multorum virorum ſecularium negligentia, qui in ſimilibus aſſuefacti vitijs, conatum eadem eradicandi vitia adhibere nolunt, vel negligunt.

THEOL. Animoſitas & cōſtantia horum de quibus audiſti, & conatus eorum ad expurgandum vitia plurimùm commendandus eſt, ſed ſi gratia Dei non principaliter cooperata fuiſſet talibus, iugo malitiæ preſsi, tales omnes ſuccubuiſſent. Sine me (ait, & bene veritas) nihil poteſtis facere. Sunt tamen quædam alia vitia, tria potiſsimè, in quibus niſi magna Dei adſit gratia, eradicari vix poſſunt ab hominum cordibus. Philocaptio viri in mulieribus, & mulierum vice verſa in viris. Detentio illicitè acquiſitarum rerum temporalium. Et inueterata ira, quæ vocatur odium, vel inuidia. De poſtremo mihi occurrit nunc exemplum. Noui aliquando militem multùm in armis ſtrennuum de epiſcopatu Conſtantienſi. Hic miſericors in pauperes, pius in eccleſias, & ſacramentis eccleſiaſticis ſatis affectus extitit. Accidit autem vt quidam alius ſibi iniuriam faceret, potentia fortè æquali vallatus. Iratus eſt igitur læſus & ira creuit in odium, factaque eſt trabs de feſtuca. Quod miles intuens ſauciatam videlicet eſſe propriam animam liuore vindictæ, confeſſorem prudentem adijt, videlicet fratrem Conradum de Pruſsia noſtri ordinis primum reformatorem in Theutonia, virum omni laude dignum. Qui poſtquam intellexit animam confitentis eſſe vulneratam ad mortem, ait: Domine niſi dimiſeritis proximo delicta, rancorem ſcilicet, ſalua

Ioan. 15.

Tria vitia difficulter curabilia niſi adſit magna Dei gratia amor carnalis, detentio alieni, & odium.

Miles nolens offenſam dimittere, iniunctus ſibi quinque oratione dominicas quotidie recitans, poſt paucos mē ſes cōpunctus & abſolut⁹ eſt.

ſalua veſtra iuſtitia, quam coram legitimo iudice proſequi iuſtè poteritis, nec vobis dimittere poſſum veſtra peccata. Suaſit itaque pater animo quæ potuit, ſed nihil, vel modicum profecit, niſi quod reus ſe patienter ſuſtinuit. Nam confeſſor eum non abſoluit, ſed ſtigmatibus Chriſti quinque & inſigniis paſsionis eius pro gratia impetranda, quæ cor durum emollirent, quinque orationes dominicas quotidie dicere iniunxit. Receſsit igitur miles ſatis triſtis & impœnitens, licet iniuncta deuotè perficeret. Et vix ſex menſes elapſi ſunt (vt mihi ſponte faſſus eſt) quando rediјt compunctus, & contritus beneficium pœnitentiæ integre habere meruit à patre præfato.

Filij ſpirituales quantum diligendi eſſent, & quomodo virgines quædam pro tuenda virginitate mortem pro vita præſenti oratione apud Chriſtum obtinuerunt.

CAPIT. IIII.

INcrementum oua formicarum ſuſcipiunt in loco calido, & verſus ſolem, vbi poſita à parentibus, primò in vermes albos, & deinde in formicam perficiuntur.

Videtur enim diuina inſpiratione minutis his datum animalibus, vt ſentiant propriam virtutem non ſufficere ad perficiendum prolem, niſi cæleſtium radiorum ſolarium fuerint fota calore. Certum etenim eſt, omnem corporalem animantium vitam à ſole prouenire primùm. Homo enim generat hominem, & ſol, ſubaudi, diſponendo materiam, cui ſolus Deus animam infundendo creat, & creando infundit. De reliquorum verò animalium vita, nõ dubium quin à ſolis calore inducatur, & à ſu-

Ariſt. l. 2. phyſ. c. 2.

& à ſuperioribus ſimul & inferioribus cauſis originetur, ſicuti beatus Dionyſius oſtendit libro de diuinis nominibus cap. iiij. Hinc de ſtruthionis ouis idem ſentire videtur, ſicut Iob xxxix. dicitur: Tu forſitan in puluere calefacis ea, ſcilicet oua ſtruthionis. Vbi beatus Gregorius 31. moralium dicit. Quid enim puluis niſi peccator accipitur? vnde & ille hoſtis * peccatoris huius perditione ſatiatur, de quo per prophetam dicitur: Serpenti puluis panis eius. Quid per puluerem niſi ipſa iniquorũ inſtabilitas demonſtratur? de qua Dauid ait: Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis quē proijcit ventus à facie terrę. Oua ergo dominus in puluere derelicta calefacit, quia paruulorum animas prędicatorum ſuorũ ſollicitudine deſtitutas, etiam in medio peccantium poſitas, amoris ſui igne ſuccendit. Hinc eſt enim quod pleroſque cernimus & in medio populorum viuere, & tamen vitam torpentis populi non tenere. Hinc quoſdam conſpicimus & malorum turmas non fugere, & tamen ſuperno amore flagrare. Hinc eſt, quod plurimos cernimus (vt ita dixerim) in frigore calere. Vnde enim nonnulli inter terrenorum hominũ torpores poſiti ſupernæ ſpei deſideriis inardeſcunt? Vnde inter frigida corda ſuccenſi ſunt? niſi quia omnipotens Deus derelicta oua ſcit etiam in puluere calefacere, & frigoris priſtini inſenſibilitate diſcuſſa per ſenſum ſpiritus vitalis animare, vt nequaquam iacentia in infimis torpeant, ſed in viuis volatilibus verſa, ſeſe ad cæleſtia contemplando, id eſt, volando, ſuſpendant?

Dionyſ. Areop. l. de diuin. nomin. c. 4 par. 1.
Greg. l. 31 moral. c. 6. al. 7.
** reſt. ex orig. pro peccatorũ.*
Iſa. 65.
Pſal. 1.

PIG. Audire deſidero quomodo in exemplis noſtro factis tempore talia facta velis comprobare.

THEOL. In promptu reſponſum habeo. Anno proximé præterito mihi Decanus de Iſni Conſtantienſis diœceſis presbyter verbo & exemplo

Sācta virgo Bramidanula sollicitata ab amicis vt nuberet. Christo suā pudicitiam commendans, ab eo obtinuit vt ex hac vita migraret.

fidedignus narrauit; quod in oppido Marckdorff vnde oriundus fuit, in præfata diœcesi consanguineam habuit iuuenculam Bramidanulam nomine, virginem pulcherrimam, & nuptui idoneam, quæ tamen diuina inspiratione contra morem consodalium & omnium suorum amicorum castitatis propositum firmauerat animo, ignorantibus multis. Venerunt igitur ad eam consanguinei, qui virginis, & suam parentelam dilatare statuerant, & eam molestabant, vt nuptui alicuius viri per thorum legitimè contrahēdum assentiret. Quod illa renuit, dicens se Christo loco viri desponsatam, nec velle nubere alij. Cumque dietim instarent noti eius, præcipuè patruus vt nuberet, vocauit ipsa præfatum Decanum velut Dei sacerdotē, & ad eum ait: Quæso venerabilis Domine & amice patruo meo in hac mea extrema necessitate persuadere velitis, vt me Christō seruire in virginitate permittat, quia ita illud animo firmiter seruare deliberaui, ipse enim est principalior, patruus videlicet in quo hæc petitionis meæ residet difficultas. Cum autem hoc attentaret Decanus à patruo virginis, iste velut homo seculi respondit. Nequaquam hoc expedit; femina est, melius est vt nubat, quàm in verecūdiam nostri die proximo fornicaria pariat. Hoc respōsum cùm virgo percepisset, nec ampliùs in homine huius vitæ se tueri speraret, ad sponsum suum Christum orationibus statim intensissimis confugit, & eidem domino suam pudicitiam, vt illæsa seruaretur commendauit, non dubitans eum multos modos habere in sua potentia, quibus eam custodiret, siue per vitam, siue per mortem, ad quę indifferens erat. Et ecce nutu Dei, licet prius fortis esset robore, statim infirmari virgo cœpit, & lecto decumbere, diuinaq; inspiratione se sēsit in breui ab hac luce recipiēdam.

Cumque

Cumque dictus Decanus gratia visitãdi infirmam accederet, mirans de inopinata infirmitate, illa lęto ac hilari vultu ei dixit. Domine vos & cognatos interpellaui, vt me in virginitatis proposito Christo seruire sineretis, id mihi denegastis; sed idem cui fidem seruaui me exaudiuit, clemêtior existens quã vos, qui homines estis, noueritis enim quod die proxima læté moriar à Christo exaudita. Quo viso & audito proruperunt consanguinei in lacrymas, & sequenti die virgo Christi sanctè in eo obdormiuit qui est sponsus virginum. Sunt vix duo anni elapsi, quod ad leucam vnam extra oppidum Columbariense, Basiliẽsis diœcesis, in loco qui VVyle dicitur, in castro nobilis quidam cum legitima vxore sua ingenua residebat, secundum seculum quidem honestè conuersantes, sed in filia vnica quam habuerunt, potius humanam gloriam, quàm diuinum quęsisse videntur honorem. Abundabant enim diuitiis & amicorum copia, sed vnam prolem tantummodo habuerunt virginem, Annam nomine, iam nubilem, quia ætas, venustas corporis, & generis nobilitas ibi cõcordabant. Fuit autem puella à iuuenture deuota Deo, & gratiosa apud homines, pauperibus misericordissima, quindecim annorum circiter in ætate, quæ nunquam virum concupierat, sed virginitatis propositũ semper dilexerat. Solebat enim confiteri puré, & quãdo fratres nostri de Columbaria castrum intrauerunt, summæ deliciæ erant puellæ audire de diuinis exemplis loqui, & de verbis euangelicis. Verùm quia parentes totam sui generis parentelam in hac virgine vnica, si nuberet, sperabant succrescere, & protelari in longius in prole, victi successionis desiderio, quam sperabant nuptui traditam imprægnari, virginem prę fatam cuidam nobili in coniugem promiserunt, &

Alia virgo Anna de VVyler idẽ à Deo obtinuit, & salua virginitate migrat ad sponsum suum cælestem, eo die quo nuptijs erat copulanda.

contractum quantum poterant firmarunt, hoc dempto, quod virginis nemo audebat quęrere propositum, quod plus violentia quadam, quàm matura persuasione putabant emolliri posse. Præparabantur igitur in vestimentis, & in apparatu omnia futuris necessaria nuptijs, & ordinauerāt quod virgo die qua præsentari debuit marito, in domum cuiusdam nobilis viduæ poneretur, quæ consensum procuraret imminentibus nuptijs. Sed is qui in cælis est irrisit hæc fraudis commenta, cùm puellam, quam elegerat sibi, mundam habere voluit. Nam præcedentibus octo diebus ante diem nuptiarum condictarum virgo ignara fraudis febre corripitur, & lecto cœpit decumbere, dietimque intendente se morbo, vocatus est confessor nostræ portæ in Columbaria frater Petrus, vt confessionē virginis audiret, sumptisq; ecclesiasticis sacramentis alijs per suum pastorem, vitæ interitus virgini propinquare videbatur. Volens autem mater puellæ amorem virginitatis in filia veriùs comprobare, ait: Quęso te filia charissima in veritate dicas iam proxima diuino examini, elegisne potius mori, quàm viuere, & maritum aliquem habere legitimum? Cui virgo respondit cum gaudio. Potius moriar. Quo facto deuotissimè virgo vita functa est, & in crastino, ea scilicet die, qua homini desponsata terreno præsentari ad carnis copulā debuit, Christus eam in sponsam sibi dilectam elegit, & cunctis flentibus vicinis & cognatis sepulta fuit. Cumque indumentis propriis exuta, funeralibus indui debuit, inuenta est tenera virgo in genibus callos, velut camelus, contraxisse duros ex genuflexionibus habitis in orationibus crebris. Verū quia nihil est omniquaque, vel vix in hac vita perfectum, paulò post vitæ exitum dictæ virginis, apparuit ipsa virgo in nocte cuidam valde

Apparet dicta virgo sanctimoniali missam vnā flagitans, & tunicam suam meliorē dari pauperibus.

valde deuotę sanctimoniali, quę Gertrudis vocabatur in monasterio de Subtilia sito intra Columbariēse oppidum, vidit ista post se currentē quandam virginem mortuam, quam prius nūquam nouerat, à qua cùm quæreret, quæ esset. Respōdit defuncta. Ego sum pridie defuncta Anna virgo de VVyler (ita castrum patris vocabatur) & vnius eucharistiæ oblatione egeo, quam peto mihi celebrari obtineas à Priore fratrum prædicatorum. Tunicam autem meliorem, quam habui, matri dicas quæ me genuit, vt ob reuerentiam virginis benedictæ pauperibus eroget, & ita visio disparuit, & sanctimonialis euigilauit. Cumq; nunquam de virgine prius audisset mentionem fieri, nec eiusdem notitiam aut parentum haberet, erubuit visionem alicui dicere, quæ dum altera nocte iteratò vidit vt antea, & tūc compuncta, confessori suo fratri Ioanni VVolffhardi quæ percepit dixit; & ita animæ subuentum est, proüt virgo in visione petiuit.

De zelo educandi fructum animarum, & virtutes, propria exempla castarum virginum ponuntur.

CAPIT. V.

T*Vrbata domo formicæ oua studiosè solent tollere, & ad nidum reportare.* In hoc loco fidelitas magna, quā ad fructum habet propriū formicæ ostēditur, dum persecutionē passa in exterioribus, ne oua sua lędantur, locis ea cōmendat tutioribus. In quo plurimum se elongat à struthionis negligentia, quę oua sua obliuiscitur, nec quid de eis fiat curare videtur. Vnde de ea Iob trigesimo nono dicitur. Struthio derelinquit in terra oua sua, obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.

Vbi Gregorius libro trigesimo primo moralium. Quid in pede, nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur? de quo in euangelio Dominus dicit. Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur? Struthio itaque oua sua deserens, obliuiscitur quod pes conculcet ea, quia videlicet hypocritæ eos quos in conuersione filios generant, derelinquunt, & omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinę custodia destitutos prauorum operum exempla peruertant. Si enim oua quæ gignunt diligerent, nimirum metuerent, ne quis ea * peruersa opera demõstrando calcaret. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur. Duratur ad filios quasi non sint sui. Quē enim charitatis gratia nõ infundit, proximum suum, etiamsi ipse hunc Deo genuit, extraneum respicit. Ita profectò sunt omnes hypocritæ, quorum videlicet mẽtes dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt, & in cunctis quæ agunt dum sua semper expetunt, erga affectum proximi, nulla charitatis compassione mollescunt. Hinc beatus Iob, vt apud mentis suæ quietem faciliùs consisteret, Iob xxix. ait: Dicebamq;, in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Vbi beatus Gregorius libro decimo nono moralium dicit: Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla sedes fidei, qua vnusquisque infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum, quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido, sicut in loco quietis, explere se credidit. Nam nisi sancta ecclesia infirmos quosq; filios nunc in nido pacis enutriret, Psalmista non diceret. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur

Gregor l. 31 mora. cap 7. alias 8.

Matt. 13

omisi voculam per ex orig.

Greg. l. 19 moral. c. 16. al. 24

Psal. 83.

tur nidum vbi reponat pullos suos. Iam quippe domum inuenit passer, quia æternum cæli habitaculum noster redemptor intrauit: & turtur nidum inuenit, quia sancta ecclesia amore conditoris affecta, crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios, quasi * plumantes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt qui pacis tempore se ad superna migrare, id est, à nido euolare crediderunt, vox eorum beati Iob voce preuenitur, cùm ait: Dicebamque; In nidulo meo moriar. Inde Salomon Prouerb. xxvij dixit: Sicut auis transmigrans de nido suo, sic vir qui relinquit locũ suum. Vbi glossa. Sicut auis oua, vel pullos quos fouerat raptui exponit, sic virtutes in quibus proficiebat, qui deserit, immundis spiritibus prodit. Vnde dicit alibi: Si spiritus habentis potestatem ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, quod est: Si tentatio diaboli institerit tibi, ne à bono quod faciebas, desistas.

orig. plumescentes.

Gloss. ord.

Eccle. 10.

PIG. Si ita res se habet, vt per Gregorianas indicasti sententias, quòd hypocrita oua pedibus ferarum committit, qui bona sua opera, vel spirituales filios quos genuit mundanorum hominum vitijs subijcit, ô quot hypocritas habemus nostro tempore, qui non imitantes nostrarum formicarum sollicitudinem, bonorum operum oua ad nidum diuinæ tuitionis, sed more struthionum crudelium sua oua derelinquunt debitorum operum.

THEOL. Benè & piè gemis, quia prælatos multarum diœcesum, & pastores monasteriorum multorum, ita, heu, videmus facere, vt hi qui in medio seculi habitant, nullius religionis voto astricti maiorem sæpe ad animarum salutem zelum habere videantur, quàm hi, qui Eucharistię sacramento diuinissimo

nisſimo per altaris officium dietim appropinquant. Fuerunt enim duæ virgines vterinæ ſorores, virgines ſpecioſæ meo tẽpore ſimul, vna in domo prope metas Conſtãtienſis diœceſis verſus Atheſim, quarũ iunior Anna, ſenior verò Margareta vocabatur, de ruſticano quidem genere genitæ ſi caro inſpicitur, ſed nobiles virtute, ſi morum bonitas penſatur. Iunior tantæ ſimplicitatis fuit in his quæ ad mundum pertinent, vt vix recolam ſibi parem vidiſſe. Nam in numerandi arte qua infantes (vt ita dicam) propè triti ſunt, vltra denarium neſciebat bene numerare, & tamen in his quæ ad deum attinẽt, multarum homiliarum ſententias, & quicquid de neceſsitate ad veri Chriſtiani rudimenta pertinet, vt de oratione dominica, de ſymbolo apoſtolorum, & de decalogo, & ſimilibus nihil eam latebat, quia velut mundum animal, pectus virgineum talia die, & nocte ruminabat. Senior verò naturali ingenio, & quantum datum eſt intueri extrinſecus, in gratuitis iuniorem ſororem moribus longè antebat. Hæc primum exiſtens nubilis, perſecutiones plurimas ſuſtinebat à quodam Chriſtiano nobili ſolo nomine, ſed reipſa tyranno, qui ipſam intuens eſſe pulchram facie, & prolificationi accommodam, velut ſeruam, quæ tamen libera re & ipſius cognomine erat, matrimonio copulare geſtiebat, vt exinde ſeruos plures ſibi coaceruaret. Renitebatur virgo deuota quantum valuit, quia virginitatem Deo in tenella ætate diuinitus inſpirata dedicauerat. Inſidiabatur è diuerſo tyrannus domum virginis crebris iuuenculorum immiſsionibus perturbando, adeò, vt quadam vice, niſi diuinitus adiuta fuiſſet per fugam loci, ab apparitoribus præfati nobilis capi & vinculari debuit, quo dum in mariti cuiuſdam copulam conſentiret.

Duæ virgines ſimplices & caſtæ zelatrices animarum.

Hæc tamenità constanter dum in castitatis perseuerat proposito, tandem innuptiè residere permissa est sui tugurij, quod situabatur in villagio quodam tam desertis locis, & siluis propinquo, vt solum illud dicatur à vulgo, finis panis, scilicet, quia ibi nec hordeum pro iumentorum pabulo valet conualescere, ex algore niuialium montium æternorum propè iacentium. Accidit autem æstate quadam, vt festiua die vna valde inopinatè tempestas tam valida propè villagium insurgeret in aëre, vt vix similem se vidisse testetur virgo, aduexitque per torrentem, qui per villagium aliâs modestè solebat currere, tam ingentes lapides, vt in puncto nedum per inundantiam aquarum rapidarum iam tuguria pauperum euerti de proximo, sed etiam per lapides homines necari subitaneè & submergi deberent humana coniectura. In qua calamitate virgo res & corpora paruipēdens, solū compatiebatur perituris animabus rusticanorum hominum; quos paulò rationabilius aliquando quàm bestias viderat viuere. Nam principaliter verebatur ex subitanea morte sine contritione morientes pœnas perpetuas ipso diuino iudicio esse luituros. Visis igitur his periculis dum sub suæ domus virgo stetit ianua, cucurrit motu velocissimo ad cellulam, vbi creatori meditabunda, orationum suffragia solebat, ante crucifixum quoddam sculptū, porrigere; quod valde diligebat. Illud enim summa cum festinātia arripuit, redeundoque contra aurā horridissimam crucifixum pręfatū erexit, & magnis cum gemitibus ita orauit. Obsecro te clementissime Domine qui nos pretioso sanguine redemisti per crucem, tempestatem hanc in aëre & in terra, ita * temperare velis, vt imminuta nullius hominis

Virgo sancta tempestatem lapidosam multos necaturā auertit oratione & imaginis Christi crucifixi oppositione.

a. b. temperari.

hominis ad mortem nocumentum existat, de rebus alijs fortunæ, tua voluntas fiat. Et ecce in eodem puncto aura diuisa est in aëre, & serenari cœpit, torrens verò illicò imminutus est. Et ita tanquam oua quædam tenera omnium hominum animas in loco prefato existentium hæc virgo, velut formica fidelissima, ad nidum quietis, orationis suę studio, reportauit. *PIG.* Scire cupio annè talium sanctarum virginum vitæ bono initio finalia postmodum cõcordassent. *THEOL.* Ambæ postmodum in oppidum imperiale quod Campidona dicitur, vt facilius ibi pabulo diuini verbi in prędicationibus saginarentur, cum suis vtensilibus intrauerunt, & ibi primùm senior iam omnium ferè tentationum genere probata, nutrix, mater spiritualis, & genitrix facta est multarum virginum, sicq; febre prius correpta, tandem sanctè sumptis omnibus ecclesiasticis sacramentis fęliciter migrauit ad dominum. Deinde iunior, sed iam facta grandæua pari modo finem vitæ conclusit. Cùm autem ipsis viuentibus in eisdem partibus primò prædicarem, senior ad me gratia consilij ne deciperetur, venit: mihi historiam de crucifixi adoratione, de qua pręmisi, texuit, & ánne aliquid superstitionis in opere cõmisisset, simplici, vt puto, animo quæsiuit. Cùm enim eædem partes sint montuosæ, & communiter in montanis & Alpium habitationibus superstitiones sint multiplicatæ, audiens virgo prædicare contra superstitionum genera, timebat, sicut pia mens solebat facere, ne culpa ibi esset, vbi meritũ grande extitit, & ideo ne deciperetur in simili, à me, an licita essent talia humiliter quæsiuit. Viuit in eadem patria hodie virgo alia Elisabeth nomine, iam puto, quinquagenaria, quę in laboribus manuum suarum iunior existens victum acquisiuit tenuissimum, & in villagio vbi

Alia virgo cogitãs locũ adire vbi pestis non grassabatur.

vbi domicilium habet iam plurimis annis ægrota, necessariò de aliena stipe in sancta vita nutritur, sed rebus, vltrà quàm credi potest, paupercula est. Hæc cum iunior esset & valde simplex, & recta, sicuti & est hodie, videns quòd pestilentia epidimię multos in vicinio necaret, cogitauit in villagiũ certum mutare locum habitationis, vbi aëris infectio protunc non sentiebatur, timuit tamen illô, id est, illuc ire, dubitans an castitatis ibi custodes fortè haberet, cui multi insidiabantur. Vidit autem quadam die in oratione constituta, & fulmen quoddam magnum eidem loco immittebatur, & subitò innocenti incidit virgini, quòd epidimiæ morbus ibidem vastare deberet multos & adurere. Ita enim postmodum factum est, vt rei probauit euentus, & vt piè credo, ex multis alijs huius virginis sanctis operibus & instinctibus à spiritu bono mota fuit, vt sic in nidulo suo opera bona fouendo, creatori suo quietè seruiret.

Signum videt quo intelligit etiam ibi g. assaturam.

Herbæ & earum fructus, & succus quid significent? De discenda sapientia à mirabilibus Dei in lignis & lapidibus per imagines naturaliter productas.

CAPIT. VI.

Sibi formicarum sunt fructus & herbarũ succi, quarum etiam partes separant, & cum eis ad nidum reuertuntur. Per fructus in sacro eloquio aliquando opera, nonnunquam verò delectatio, quæ veram sapientiam sequitur, designatur. Vnde saluator ait: A fructibus eorum cognoscetis eos. Et Ecclesiastici vicesimoquarto dicit sapientia æterna. Ego quasi

Matt. 7.

vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. De huius fructus sapore anima gloriatur Canticorum secundo, vbi dicit: Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius, quem desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Et Prouerbiorum tertio. Beatus homo qui inuênit sapientiam, & cui affluit prudentia. Melior est acquisitio eius negotiatione auri & argenti, primi & purissimi fructus eius. Fructus enim iusti lignum vitæ, & qui suscipit animas Sapiens est, Prouerb. xj. Per herbas etiam scientia designatur, vnde sicut dicitur Iob xxxviij. Producet herbas virentes, scilicet Deus: Dicit beatus Gregorius lib. 29. moralium. Herbam aliquando, id est, scientiam atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur. Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia nõ erat herba. Hoc igitur loco quid aliud per virentes herbas, nisi sanctę doctrinæ scientiam, vel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, vt ab ea virentes herbæ producantur, quia dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit, & vitæ opera, & doctrinæ verba germinauit. Formicæ igitur tunc de fructibus vel succo herbarum edunt, quando prudentes quique fideles de rebus à Deo mirabiliter creatis, scientiam aliquam deuotè creatori seruiendi accipiunt. Effudit enim sapientia illa, per quam cuncta creata sunt, suam sapientiam super omnia opera sua, & super omnẽ carnem. vt dicitur Ecclesiastici primo.

Greg. l. 29. mora. c. 14. al. 18.

Iere. 14.

PIG. Doce ergo quomodo in rebus mirabilibus vel creaturis quibuslibet sapientiam alicuius deuotionis aut bonæ operationis acquiramus.

THEOL. Credere debes, omnia à summo rerum

cardine Deo creata prudentibus esse, qui debitè ea intuentur quasi quædam vestigia deum & diuina venandi: lucernas namque ad fęlicitatem acquirendam accensas, specula diuinæ sapientiæ, vasa scibilibus diuinis referta, digitos nobis summum bonum præmonstrantes, libros Dei sapientiam continentes, & velut famulos, vel nuncios supremi domini. Vndę cōtra eos qui talia in creaturis Dei non considerant dicitur Sapientiæ decimo tertio. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur non potuerunt eum agnoscere qui est, neque operibus attēdentes, agnouerunt quis esset artifex. Testis est horum qui dicit ad Rom. 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, videlicet, philosophi. Sed insipientibus ista omnia per eorum abusum vertuntur in toxicum, & venenum: iuxta illud Sapientiæ xiiij. Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationē animæ omnium hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. *PIG.* Da exempla aliqua specialia. *THEOL.* Sunt vix duodecim anni elapsi, quod non multum à ciuitate Nurenbergensi in diœcesi Bambergensi, pomus creuit in loco campestri & communi, quæ multis annis, vt sequitur, in vigore permansit. Hæc autem arbor super omnia quę nostris audiuimus temporibus mirabilis conditionis extitit. Nam in æstatis principio, in vere videlicet, floruit, fronduit, & versus autumnū more aliarum arborum poma fructificauit. Porrò annuatim in austerrima, & inclementissima hyeme semper, & solùm in nocte natiuitatis Christi, quando virgo virginum saluo integritatis flore Dei genuit filium, pomella virentia in quantitate artus vnius virilis digiti

Arbor pomus singulis annis in nocte natiuitatis domini poma virētia protulit apud Nurenbergam.

digiti produxit. Est autem protunc patria ad duos menses antea, & post ad totidem, & esse solet niuibus profundis tecta, congelationibus clausa, & ventis rigidissimis perflata, & incommoda eadem omnia fruteta vna cum arboribus patiuntur eodem tempore. Stuporem autem augebat prodigij, quod nec antea, nec postea, sed duntaxat præfata nocte sacratissima pomella germinata sunt. Non enim sicut arbores hortenses ceteræ fimo nutriebatur, non circumfodiebatur sarculo, nec sepi circundabatur aliqua. Solebant propterea tempore annuo de ciuitate Nurenbergensi, & adiacentibus locis diœcesis Bambergensis plures * præfectorum fide dignissimi testes accurrere, & tota vigilare nocte, vt rei veritatem comprobarent. Est enim per omnia similis arbor in alio loco dictæ diœcesis. Vidi ego præsentari ad videndum in oppido Forchem dictæ diœcesis eiusdem pomi pomellum magistro ordinis nostri generali Bartholomæo Texerij. Fuerunt præterea tempore Constantiensis concilij in eodem plures viri fide digni, præsertim dominus Episcopus Rigensis doctor diuini & humani iuris reputatissimus, qui testes huiusmodi prodigij existentes, multos hæc credere fecerunt qui antea fidem de eo negabant penitus. Idem me præsente propositum est pari modo in loco Basiliensis concilij coram multis doctoribus sacræ paginæ, & iuris canonici, ac artistis, & philosophis. Nec ab aliquo audiui qui merè naturali hoc posset operi rationabiliter attribuere. Legi propterea in libro de vegetabilibus & plantis dominum Albertum naturæ totius secretarium, in quo nihil huiusmodi causæ potui inuenire. Et prout in priori concilio, scilicet Constantiẽsi, à quodam professore Theologię & artium valde deuoto percepi viuæ vocis oraculo, Dei sapientia

f. præfatorum.

verisi-

verisimiliter ista fecit in loco rudis, & simplicis populi, vt in arbore oculis hominũ prępositа facilius manuducerētur ad facilius & deuotius credendum articulos Christi natiuitatis, & humanitatis. Vidi prodigiũ aliud hoc anno in antefata ciuitate Nurenbergēsi in materia quadam naturali & * lignea. Repertum est siquidem in quadam sylua lignum quoddam, quod vocant vulgariter, Masaros. In tabulas itaque eiusdem ligni arbor postquam per serram diuisa fuit, & polita, ac dolata æqualiter, mensa exinde formabatur quadrata, in qua claro aspectu distinctè apparuerunt valde variæ imagines, quarum quędam tam perfectę fuerunt, vt putasses à peritissimo pictore eas fuisse cōfectas: quædam verò solùm facies vel partes alias animalium diuersorum monstrabāt distinctissimè, vt puta, hominis, caniculi, virginum, & multarum rerum aliarum. Præostensa fuerat autem paulò antè hęc mensa imperatori Sigismundo viro oculatissimo, qui ligna suspicabatur arte colorum aliquorum linita esse per pictoris industriam. Verùm cùm eiusdem ligni tabula nondum in mensam formata, sed impolita ei fuisset allata, extracto cultello, eam sculpere ad profundum cœpit, & ibi primum didicit, à mirabili natura opus sine humana arte productum esse. A domino Bertholdo presbytero plurimùm literato, & deuoto, ac fide digno, qui in diœcesi Eistetensi aliquando inquisitor hæreticę prauitatis extiterat, hoc, quod sequitur audiui. Solebat hic multum superstitiosa odire & persequi, vtpote zelator fidei præcipuus. Audierat autem, quod quicunque ipsa die natiuitatis Christi, vel in vigilia, micas panis, quæ fideliũ mensę superessent quomodocunq; in incertum proijceret in aliquem hortum, non obstante quod ibi anteà flores, qui vocantur in Teu-

rest. pro ligneariũ.

Prodigiũ ligni dolati imagines expressissimas referentis.

Mica panis proiecta in hortum die vel vigilia natiuitatis domini producũt certum florem.

per in parte incisa imago crucifixi claro elucet aspectu. Præterea cùm sentētias in vniuersitate VViennensi legi, venit illuc filius regis Portugalliæ dominus Petrus cum exercitu nō minimo, iter arrepturus (vt dicebatur) in terram sanctam. Ab huius igitur militis prudentis & deuoti ore audiui, suo tempore in terra Saracenorum circa Septam ciuitatem (quā pater suus cœperat paulò antea in Saracenia) in fonte quodam repertos esse lapides varios, quibus vt videbatur, naturaliter insita erant nomina nostra fidei, & incarnationis Christi, licet sparsim. Nam in quibusdam literis Aue Maria, in alijs, gratia plena, in quibusdam, Dominus tecum: & ita de Christi, & Dei incarnatione similia plura claro legebantur intuitu. Habet hodie Marchio Badensis in nostra Teuthonia lapidem preciosum, & visu pulchrum, qui in quacunque parte inspicitur, cuique Christi crucifixi imaginem distinctè in se ostēdit. Qui immunditiam menstruatæ adeo fugit, vt à tali visus, statim caligine tetra in parte obducitur, quæ tamen successiuè & succedentibus annis paulatim de se abscedit. Repertus autem fuit in quodam agro à rurali viro ante non multos annos primitus, & ab eodem pro modico redemptus precio, sed pro nūc inter suprema clenodia dicti Marchionis reputatur. *PIG.* Cùm perfidi talia viderint, quæ nulla naturali ratione vidētur posse saluari, sed soli miraculo ascribi, cur non crediderunt Christo, colla sua eius iugo subdentes? *THEOL.* Cur multi Iudæorum resuscitationem Lazari intuentes, visum datum cœco, & solem videntes innaturaliter eclipsari, non & crediderunt Christo, quę maiora fuerunt? Haud dubium, per præfata mira Dei misericordia gentes vocare videtur: sed multi (ait Saluator) sunt vocati, pauci verò electi. Non (inquit

Varij lapides in fonte reperti apud eosdem quibus inscripta erant mysteria fidei nostræ, & Aue Maria.

Lapis qui quacunque parte inspectus ostendit in se Christi crucifixi imaginē, immunditiam mēstruatæ non ferēs.

Matt 20.

bus institutos. *PIG.* Quid ergo seruare suades nobis qui iuuenes sumus, vt senes effecti, velut formicæ laudabiles virtutibus augeamur?

THEOL. Noueris septem vt discant necessaria senibus. Debent enim esse senilium vitiorum victores, mortem dispositi expectantes, corpore & animo bene gaudentes, sermone & moribus graues, auaritiæ & cupiditati resistentes, merito magni & locupletes, & Deo referre gratiarum actiones. Primò vitiorum senilium sint victores. Tentant enim senes quædam ægritudines, & vitia, quæ plerisque iuuenibus communia sunt. De quibus Innocentius de vilitate conditionis humanæ dicit. Frustra ad senectam ventum est, cùm repetas adolescentiam. Senectuti familiaris est loquacitas. Thesaurum in sepulchro ponit, qui senem hæredem facit. Senex facilè prouocatur, & difficilè reuocatur, citò credit, & tardè discredit. Tenax & cupidus, tristis & querulus, velox ad loquendum, tardus ad audiendum, laudat antiquos, & spernit modernos, vituperat præsentia, & commendat præterita, suspirat, & anxiatur, torpet & infirmatur. Audi poetam:

Septē necessaria senib⁹ quæ per ordinē explicantur.

1.

Innocent. III. l. 1. de contemptu mundi c. 9.

Multa senem circumueniunt incommoda.

Horat. in arte poet.

Secundò mors ab eis est disposité expectanda. Ad quod beatus Cyprianus libro suo de duodecim abusionibus sic dicit. Quid superest vbi huius vitæ defectus appropiat? nihil aliud cogitare quàm quomodo futuræ aditus prosperitatis comprehendatur quisq; senex appetat. Iuuenibus enim incertus huius vitæ terminus instat, senibus verò cunctis maturior ex hac luce recessus. Cauendæ ergo sunt homini duæ particulæ, quę in illius carne non veterascunt, & totum hominem ad peccādum trahunt, cor, videlicet, & lingua. Hinc Hugo de

2.

Apud Cyprianum de 12 abusionibus seculi c. 2.

Hugo l. 2. de claustro animæ c. 15. claustro animæ libro secundo. Inter abusiones huius seculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostium mundi huius positus, foris spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec *ingressum futuræ considerat: Audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres sunt enim nuncij mortis, casus, infirmitas, & senectus. Casus dubia, infirmitas grauia, senectus certa nũciat. Casus nunciat mortem latẽtem, infirmitas apparentem, senectus præsentem: Ex incertitudine mortis timor, ex infirmitatis grauitate dolor, ex certitudine senectutis non obstinatio, sed afflictio & humilitas sequi debet.

adieci ingressum ex orig.

3. Tertiò senes esse debent cõuersatione & animo gaudentes, quia, vt ait Cassiodorus in quadam epistola: Nihil est quod senectuti magis noceat, ac dies hominis abbreuiat, quã tristitia, lãguor animi, atque ira. Nihil enim est hilari senectute iocundius. Voluit hoc qui ait Prouerb. xvij. Animus gaudens ætatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa. Et ne hoc de seculi risu intelligatur, idcirco glossa ibidem dicit. Qui interna sancti spiritus consolatione lætatur, etiam bonæ actionis flore decoratur & fructum cœlestis præmij expectat. Qui verò tristitia seculi, quæ mortem operatur, angitur, pinguedinem charitatis in robore virtutum, quas exercere videtur habere nullatenus valet, sed quasi ossibus exsiccatis marcescit, quia in bonis, quæ facit, gloriã dilectionis amisit.

Cassiodorus.

Gloss. ord.

4. Quartò senes oportet esse in sermone & moribus graues. Dicit beatus Augustinus in quodam sermone. Oportet vt senilis sermo non solùm sit grauis, sed etiã breuis. Et Chrysostomus super epistolam ad Hebręos dicit. Canicies tunc est venerabilis, quando ea gerit quæ caniciem decent: Cùm verò iuueniliter senex cõuersatur, plus iuuenibus

Chrysost. homil. 7. in ep. ad Hebr.

nibus ridiculo erit. Ideo Cyprianus vbi suprà dicit. Plus omnibus religioni operam dare senibus conuenit, quos pręsentis seculi florida ætas transacta deserit. Quid stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendit, quando totius corporis habitu senectute ⋆ confectus homo ad interitum properat, dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, homo interior, qui ⋆ senescit, his omnibus aggrauatur, hæc omnia ruituram iamque domum corporis citò prænunciant. Quintò esse debent senes auaritiæ & cupiditatis inexpertes; quia teste beato Augustino in quodā sermone. Cū cuncta vitia in sene senescant, sola auaritia iuuenescit. Et Seneca in libro de moribus. Monstro similis est auaritia senilis. Quid enim stultius est, vt dici solet, quàm via deficiente augere viaticū? Sextò sint merito magni, & sapientia locupletes, secundum illud beati Augustini in quodam sermone. Infantia nostra innocentia sit, pueritia reuerentia, adolescentia patientia, iuuentus virtus, senium meritum, senectus nihil aliud, quàm canus sapiensq; intellectus. Et beatus Ambrosius in sermone de Pascha. Pascha Hebraicè dicitur trāsitus, vel profectus, scilicet quia per hoc mysterium de peioribus ad meliora transitur. Bonus transitus est de peccato transire ad iustitiam, de vitijs ad virtutes, de senectute ad infantiam: ad infantiam autem dixerim non ætatis sed simplicitatis. Ergo ætates quędam sunt meritorum. Nam & senectus morū inuenitur in pueris, & innocentia infantium inuenitur in senibus. Septimò senes Deo referant gratiarum actiones debitas, quia

Apud Cypr. de 12. abus. c. 2.

rest. ex ⋆ orig. pro conuectus.

orig. qui nō senescit

5.

Apud Aug. ser. 48. ad frat. in erem.

Apud Senec. in libel. de morib.

6.

Ambr. ser. 53.

7.

quia iuuentutem quæ fortis est ad vitia euaſerunt: nam vt dicit Gregorius in Paſtorali. Quibuſdam ſæpe magnitudo virtutis occaſio fuit perditionis, vt cùm de confidentia virium inordinatè ſecuri ſunt, inopinatè per negligentiam morerentur. Hinc Ambroſius in Hexameron lib. primo. Quid naturã accuſas ô homo? Habet illa impedimenta quædam, ſenectutem, & infirmitatem: ſed ſenectus quidem in bonis moribus dulcior, in conſilijs ſubtilior, ad conſtantiam ſubeundæ mortis potior, ad reprimendas libidines fortior. Infirmitas corporis ſobrietas mentis eſt. Inde Seneca in quadam epiſtola dixit: Gratias ago, non ſentio in animo ætatis iniuriam, cùm ſentiam in corpore tantùm: vitia & vitiorum miniſteria ſenuerunt. Viget animus, & gaudet non * iuſtum ſibi eſſe cum corpore: portus eſt aliquando, nunquam recuſandus. Senem talem, vt ſpero, virum habere meruimus per magiſtrum ordinis noſtri quendam iam longo tempore in recolendæ memoriç magiſtro Franciſco de Retza ſacrę paginæ profeſſore, qui in præclara vniuerſitate VViennenſi rexit nuper per triginta ſex annos circiter. Hic enim ſuæ iuuentutis tempora non leuitatibus, ſed dedit ſapientiæ, quam tandem meruit poſſidere gradu & magiſterio. Quo in tempore cœpit tam feruidè beatiſsimę virgini obſequi, vt ſecundum in noſtra habuiſſe non videatur ætate. Quippe quandocunque nomen Dei genitricis in oratione aliena, vel in locutione cuiuſpiam audiuit, ſtatim ſalutationem angelicam in eius reuerentiam occultè dicere cœpit. Si eius vidit imaginem, idem fecit in quocunque loco: quamobrem etiam in omnibus locis dormitorij, cellę ſuæ, & chori, vbi conuerſari ſolebat, iconiam tantę virginis poni procurauit. Horas de eadem virgine, quando non obligabatur,

Greg. in paſt. par. 4.

Ambr. l. 1 Hexaëm. c. 8.

Seneca ep. 26.

orig. multum.

Frãciſcus de Retza mirum in modum addictus virgini Mariæ, et ſalutationis Angelicæ continuus recitator placidè obdormiuit in Domino.

gabatur, omittere nefas reputasset. Stipendiũ quod de lectura à duce Austrię habuit pingue, totum in ædificatione, reformatione, & deuota decoratione conuentuum pauperculorum ob reuerentiam virginis Dei expendit. Quandocunque Sabbatinis diebus inter doctores ordo legẽdi hunc tetigit, fuit thema textus quodcunque, pro medietate lectionis ad laudem Mariæ, tam aptè deflexit, vt stuperent frequenter qui hæc audierunt. Et eodem tempore frequenter ex deuotione in tantas prorupit lacrymas, vt vix verba præ fletu intelligibilia scholæ formare posset. In orationibus præfatis, quas in magna multitudine quotidie perfecit, & in missarum deuotissimè à se celebratarum collectis de sæpefata virgine totum, quantum licuit, animum posset enus dedit, ita vt nullus ferè etiam amore hereos captus in mundana puella, tam sedulò tali obsequi visus sit, quantùm ille beatissimæ virgini: neque in his filij virginis eiusdem propria officia, & proprij corporis, aut ordinis neglexit debita: nam vsque ad vltimum suæ vitæ terminum, qui fuit circa octogesimum quartum annum abstinentiis, & ieiuniis operam dedit, nunquam in lecto, sed in maceracio in conuentu dormiuit, lanea ad carnem portauit, & silentio tam deditus fuit, vt nunquam vel rarissimè visus sit cum aliquo conuersari loquendo, nisi occupatus esset in vicariatus sui ordinis officio, aut tempore mensæ extra refertorium, sed protunc virtute eutrapeliæ vltrà quàm credi potest gratiosus omnibus fuit. Si de vno pulpito in libraria ad alia, vel si ad eandem intrando vel exeundo, si versus scholas ad cathedram aut de eadem retransitum fecit, statim interiecto tempore tantillo, ne talem perderet morulam, salutationem angelicam vocetenus multiplicauit. Collegit & scripsit tractatus

& libros

& libros de vitijs & virtutibus multum notabiles, & magnos. Tandem autem super illo passu Prouerbiorum: Per me principes imperant, digressum faciens ob reuerentiam virginis, hanc antiphonam, quam ordo solenniter solet canere, scilicet, Salue regina exponere cœpit, ad stuporẽ omnium hæc audientium, & in voluminibus tribus, quorum quodlibet quasi semibibliam continet, totum perfecit. Quod opus dum in crastino assumptionis Dei genitricis corrigeret, febre modica tactus, ad horam à labore stupidus cessauit quousque paroxysmus transiit. Quæ infirmitas dum ingrauesceret dietim, quadam die ad socium ait. Satis miror quid sibi hoc velit virgo beatissima, quòd infrà suã octauam celeberrimam, & in suo occupatum opere ita me alterari permittit. Appropinquante igitur die natiuitatis beatæ virginis, in cella mihi deuotè confessus est sacramentaliter, & statim ad Eucharistiæ sacramentũ ipse peditando ad capellam sancti Martini se disposuit, missam ibi audiuit, & communicauit. Finitaque missa sacrum oleum petijt, & deuotè suscepit. Deinde ad cellam iterum ambulans in anteà ambulare nequiit, sed proxima die in ipso videlicet natiuitatis festo virginis, integro aspectu atque auditu, ratione vtẽs clara, & spe optima agonysare cœpit; agoniam autem præsentiens in salutationes angelicas more solito prorupit, & easdem cõtinuauit quo dum labia ex integro claudere nequiuit, semiclausis enim labijs angeli verba formauit balbutiendo, & ita finem vitæ fecit tam gratiosè, vt nullum signum horroris in viro iam mortuo videremus, qui præsentes fuimus, sed potius vultus hilaritas & gestus, aliis deuotionis gaudium in omnibus qui astabant, generabat.

Pro. 8.

Quid

Quid significent grana hordei vel frumenti, & quomodo Deus peccata grauia hodie grauiter aliquando punit fulmine, vel morte temporali, seu spoliatione.

CAPIT. VIII.

G*Rana frumenti eligunt, sed hordeum modicum curant, paleas nihil.* Per frumentum electi Dei, vel bona opera, & alta: sed per hordeum inferiora opera, & per paleas mala designantur. Vnde super illud Iob 37. frumentum desiderat nubes, dicit beatus Gregorius libro vicesimo septimo moralium. Quid electi quique sunt, nisi frumenta Dei cœlestibus horreis recondenda? quę nunc in tritura areæ paleas tolerant, quia in hac purgatione sanctæ ecclesiæ mores contrarios reproborum portant, quousque internus ⋆ hæc agricola ventilabro iudicij dirimat, & in superna habitacula electos suos quasi munda iam grana suscipiens, æternis paleas ignibus tradat. Vnde bene per Ioannem dicitur. Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Sed hoc frumentum quousque ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluuias expectat vt crescat, quia bonorum mens prædicantium verbis infunditur, ne ab humore charitatis desideriorum carnalium sole siccetur. Hoc frumentũ supernus agricola in mundo surgere, ac nubes desiderare conspexerat cùm dicebat. Messis quidem multa, operarij autem pauci; rogate autem dominum messis vt mittat operarios in messem suam.

cap. 19. al. 22.

a. b. hic. orig. hæc.

Matt. 3.

Qui

Qui igitur hîc frumentum, illic messis, qui verò hîc nubes, illic operarij vocantur, quia prædicatores sancti & nubes sunt & operarij: nubes videlicet per doctrinam, operarij, per vitam; nubes quia verbis influunt, operarij, quia non desinũt agere quod loquuntur. Et iterum super isto Iob xxxj. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina, dicit beatus Gregorius libro vigesimo secundo. In frumento spirituale opus quod mentem reficit, in hordeo autem terrenarum rerum dispensatio figuratur: In qua sæpe dum seruire infirmis atque carnalibus cogimur, quasi sua iumentis alimenta præparamus, atque ipse nostrorum vsus operum quasi more hordei habet aliquid de admixtione palearum. *PIG.* Da exemplum aliquod.

Greg. l. 22. moral. c. vlt.

THEOL. Est hodie & viuit dominus Ioannes decanus oppidi Isninẽsis de quo suprà cap. iiij. Huius tibi mẽtionem feci, qui mihi quod sequitur hoc anno recitauit. Cùm, inquit, de scholis redij iam iuuenis factus sacerdos, & prædicationis exercens officium, consideraui quòd religiosi de ordinibus mendicantium fraternitates quasdam haberẽt, quibus se seculares deuotè animo commendabant. Mihi autem hoc tanquam iuuenili & inexperto fatuo displicuit, & velut nouitas nociua hæc foret, in cancellis contra talia impegi publicè in ecclesia. Fui enim de numero, ait, eorum, de quibus beatus Hieronymus in epistola ad Paulinum dicit; qui quicquid dixerint, totum hoc esse legem Dei putant. Habuit protunc cõsanguineam veteranam, sed virginem multùm Deo deuotam, cui hæc displicuerunt. Vnde quadam die sacerdotem istum, qui pro frumento verbi Dei tribulos habere meruit, ita aggrediendo locuta est charitatiuè. Domine mi desidero vt fraternitates non calumnia inuadatis, præsertim

Decanus incõsultè publiceq; reprehen- confraternitates secularium in ordinibus mendicantiũ diuinitus punitur & emendatur.

Hier. in ep. ad Paulin. presbyt de studio diuinæ scripturæ.

ſertim in loco patenti: nam multa bona ſimplices ibi faciunt, & ſi bona iſta vobis intrare non placet, placeat ſaltem tacere. Difficulter enim nos ſeculares bona aggredimur: quid igitur erit ſi pronis ad malum, licita prohibetis? Audiuit ſacerdos, ſed velut ſermones delirantis feminæ. Cumque cœptam diſplicentiam, quam nouus & inexpertus animarum medicus hauſerat, animo non relinqueret, vt debuit, redijt alia die ſancta virgo, & cognato ait: Niſi deſtiteritis, periculum grande mihi videtur omnino vos inuadet, quod de propinquo vobis imminet: in genere mihi conſtat, ſed in ſpecie me latet: igitur vos emendetis; & ita receſsit à viro. Et ecce altera die dum ſacerdos ſederet in domo lætè cum quodam ſuo conſocio iuuene, venit tempeſtas inopinatè & inſolita, fulmen emiſit, & domum incendit, & à latere ſacerdotis ſocium prædictum ad mortem percuſsit, ſecumque aduſtis veſtimentis ad terram cecidit, vbi iacens ſe tandem viuum eſſe ſenſit, & ſocium expiraſſe. Ab eodem tempore virgines caſtas dilexit, cautius deinceps prędicauit, & tutor ac ſuſceptor religioſorum omnium deuotus effectus eſt. *PIG.* Si ita Deus ſæpè pœnis moneret errantes, fortaſsis multi reſipiſcerent à malè cœptis. *THEOL.* De hoc reſponſum Abrahæ accipe. Habent, inquit, Moyſen & Prophetas, hos ſcilicet ſequantur, & eis credant, quia ſi illos non audierint, neque ſi aliquis ex mortuis reſurrexerit credent. Et tamen aliquotiens his non obſtantibus mira Dei clementia ac pietas quoſdam ſatis miraculosè ab errore reuocat. Nam in oppido Columbarum in Baſilieſi diœceſi hoc ipſum, quod in præſenti refero, accidit. Fuit & eſt conſulatus ibidem nonnunquam ſatis grauis, & immiſericors conuentibus & monaſteriis, ac clero intra muros ciuita-

Luc. 16.

Murus cecidit funditus pro quo Religioſi mendicantes coacti fuerant pecuniam contribuere.

ciuitatis eiuſdem reſidentiam habentibus. Venit igitur in mentem ciuibus & conſulatui, & concluſerunt vt murus ciuitatem ambiens per nouum antemurale muniretur per circuitum totius ciuitatis velut chlamyde quadam, quod opus diuiſim debebat perſolui à ſingulis artificum ſocietatibus, quas ⋆ Zunſtas vocant. Sed cum magnæ expenſæ ad hoc exigerentur opus, coarctauit oppidum ipſum, monaſteria & conuentus omnes tam mendicantium ordinum, quàm poſſeſsionatorum, vt pro ſua rata partem murorum, ſicut Zunſtę perſoluere deberent. Et exinde vt quiſque ſciret per quantum tractum ſpatij murus per eum erigi deberet, depingebantur in muro maiori ex oppoſito antemuralis erigendi certa ſigna pro ſingulis Zunſtis, & monaſterijs, vt ſic palam videretur in quo loco cuiuſlibet ſolutoris terminus & finis eſſet. Ciuitas autem ipſa ſeu oppidum de republica artifices & materiã muri, ac miniſtros illius operis conducebat, & expenſas primò horum omnium ſoluebat, ſed poſtmodum paratam pecuniam à ſingulis recepit. Videntes hoc fratres noſtri, & ordinũ Minorum, ac Eremitarum ſancti Auguſtini, quia hi conuentus ibi habentur, allegabant ſe pauperes eſſe, & ineptos ad ſoluendum tale opus, etiam pro ſua rata, immò canonicas ſanctiones in contrarium ſuæ coactionis allegauerunt, ſed apud ruſticam gentem nihil profecerunt. Erectum eſt itaque antemurale, & ſigna primò poſita, ac termini ciuibus ſunt præfixi, & pro reddituatis monaſterijs ſeu poſſeſsionatis, vt prędictum eſt; deinde pro trium mendicantium rata: poſtremò verò pro Zunſtis ſecularium, ſeu artificum. Et poſtquàm opus ferè in circuitu perfectè erectum eſt (vt creditur) diuino & iuſto Dei iudicio antemurale vſque ad fundum cecidit vna hora, ſolùm

od. vbiq; Zunftas f. kunſtas.

ſolùm pro illa pręcisè parte quę nomine mendicantium religioſorum erecta fuit, omnia verò quæ in antemurali prædicto per ciues poſſeſsionatos anteà, & per Zunſtas ſoluta fuerunt, ſteterũt illibatè & illæsè, proüt ipſe vidi, & multorum intuitus oculorum de hoc obſtupefacti ſunt. Oportuitque vt nollent, vellent, ciues lapſa de ſuo ærario reërigerent confuſione ducti. Et ita duris hominibus pro frumento tribuli, & pro hordeo ſpinę ante corporis òculos palam creuerunt. Atque in eo in quo peccauerunt rei puniti ſunt non minori, ſed longè deteriori pœna. In eadem ciuitate, eodem tempore plures diuinitus puniti ſunt morte temporali. Nam vinitores omnes, ſeu cultores vinearum dictæ ciuitatis tabernam habuerunt in latere muri cõuentus fratrum noſtrorum, in cuius tabernæ area puteum fodere vinitores pro ſuo ſolatiò affectabant, ſed locum pro puteo habere nequiuerunt congruum, niſi angulum quendam dicti muri ſibi vſurparent, quem angulum conuentus noſter tanto tempore poſſederat, quòd de eius contrario non erat memoria. Renuentibus igitur fratribus dare locum anguli, prædicti conſules dictæ ciuitatis ſe iudices conſtituerunt, in propria cauſa ſuſpecti contra conuentum pro vinitoribus dictum angulum ſententiauerunt. Quo gauiſi vinitores puteum fodiebant in eodem loco cum lætitia magna, & marginibus lapideis ab imo in ſummum perfecerunt. Cumque læti in taberna vinitores iam die altera biberent, mancipium quoddam aquam haurire volens, negligentia ſua de manu hydriam perdidit, quę deorſum in puteum ceciderat. Inuocatis igitur vinitoribus per funem vnus eorum in puteum ſubmittebatur, vt hydriam reportaret, ſed diuina permiſſione ibidem ſtatim ſubitaneè ſuffocatus expirauit.

Submerguntur vinitores vſurpãtes ſibi pariẽ muri Religioſorũ ad cõſtruẽdũ puteũ.

Quo extracto, secundus vice prioris pro vrna capienda promittitur, & sicut primus suffocatus est statim. Cùm verò tertius per funem moderatè vsq; ad medium putei submissus esset, tanto horrore concussus est, vt clamans in fune retrahi se desideraret, & vitam is vix retinuit. Ex his autem ciues territi cladibus, quid mali egissent tardè satis in suis funeribus didicerunt. Punitus fuit insuper nostro tempore pro sua malitia non minus iustè, Dei permittente iudicio, quidã caupo in australi Franckonia. Viuit enim hodie prædo insignis VVolfenmayser nomine, qui licet iniustus sit, & infestus multis fuerit: tamen conditiones quasdam misericordiæ & iustitiæ habere solet ad eos quos captiuat; nam nullum captiuum cippo vel loris mancipat, nullum quæstionibus torquet, nec pœna corporali mulctat, sed paratam pecuniam, si apud aliquem reperit, eandem vi recipit, & expensas vsque ad proximum hospitium spoliato relinquit, sique à se detentus equum, chlamydem, vestimenta vel arma meliora, quàm prædo, vel aliquis de suis defert, hæc cambiendo recipit, & sua, vel suorum viliora vice talium restituit, peiora videlicet pro melioribus; sic tamen quod nullum à se nudum recedere sinit. Fideles catholicæ fidei ipse Christianus, licet peccator, multum verbis diligit, fidei aduersarios odit, missarum solemnia quotidie, vbi potest, genibus flexis deuotè audiuit, sed aliquotiens non minus spolijs intendit. Hunc longo tempore ciuitas Rotenburgẽsis in Franckonia velut publicum hostem, præsertim suæ reipublicæ, armis vbi potuit persequebatur, quæ omnia vsque hodie euasit. Accidit autem die quadam, vt quidam Rotenburgensium cursor pedestris pecuniam eidem ciuitati afferret non modicam. Cumque harum pecuniarum baiulum

Insignis prædo quẽdã seminã iustitiæ & misericordiæ retinẽs cauponẽ proditorẽ ab eo quẽ prodiderat suspendi curat.

baiulum in hoſpitio publico caupo tabernarius recepiſſet timidum & pallidum, quæſiuit à curſore quid negotij haberet. Cui curſor ſecretò ait: Scio inimicũ noſtrum VVolfenmayſer de propinquo inſidijs frequenter vti viarum, pecuniam dominis meis ciuibus affero; quæſo iura, & fidem ſeruare velis mihi, me non tradendo, ſed potius mihi viam, ne manus hoſtis incidam, dirigendo, Cui tabernarius. Securus eſto, nam nocte hac ſecuram tibi euadendi viam monſtrabo. Credit innocens proditori, & mane verſus diem cum proditore ſuo caupone iter arripuit, nam eadem nocte clam caupo prędoni antefato per nuncium intimauit, vt ad iter ſibi prę-fixum mane indilatè veniret prædam ſufficientem inuẽturus. Igitur mane prædo cauponem cum curſore reperit, quem vt pecuniam quam portabat pro dominis ſuis proijceret coëgit, eumq; ita deſcripſit nudè, vt ſe proditum curſor palam videret, vnde obediuit inuitus, & ingemuit. Tunc prædo ad proditorem accesſit, in collum eius ruit. & ad ſpoliatũ dixit. Ecce hic te mihi contra iura hoſpitis naturalia prodidit, dignus reuera eſt ſuſpendio; è duobus vnum elige, aut ipſe te laqueo ſuſpendet, aut tu ipſum furcabis, & deinceps ſecurus eris. Territus eſt de hoc primò curſor, ſed vt vitã retineret propriam, proditorem potius laqueo ſuſpendit. Poſtremò verò prædo ait deprædato. Pecuniam perdidiſti me ſpoliante inimicos meos, ne timeas, tu in culpa non es, ſed proditor qui pœnam iam luit ſuæ malitiæ. Tibi ergo ſcribam literam, & ſigillabo, in qua te erga tuos conciues excuſabo, & tecum quomodo actum ſit clarè ſcribam. Dedit igitur iuxta ſolitum curſori, neſcio quas expenſas, literam eidem excuſatoriam ſcripſit, vt promiſit, & abire eum illæſum dimiſit.

Humor carnalis concupiſcentiæ quantum ſit cauendus. De ſancta virgine Coleta Clariſſa. Quod fides hodie dilatatur in mundo. Et de ſancta vita Catharinæ de Senis. De pœnitentia ſancti Dominici.

CAPIT. IX.

GRana ſi ſint humida, aut luto maculata, deſiccant formicæ, vt fiant ſiccæ & arida Per grana enim opera, ſed per humorem & lutum infectio & læſio noſtrorum operum deſignatur, quæ non Deus, ſed diabolus diligere & inquirere ſolet, vnde ſuper iſto Iob xl. Sub vmbra dormit, * Behemoth ſcilicet, in ſecreto * calami, in locis humentibus. Dicit beatus Gregorius libro trigeſimo tertio moralium. Quid aliud locis humentibus, niſi luxuria deſignatur? vt & per calamum gloria ſuperbiæ, & per loca humentia luxuria corporis exprimantur? Duo quippe ſunt vitia, quæ humano generi immaniter dominantur, vnum videlicet ſpiritus, atque aliud carnis. Elatio namque ſpiritum erigit, luxuria carnẽ corrumpit. Antiquus itaque hoſtis humanum genus vel per elationem præcipitans, vel per luxuriam premens in ſecreto thalami, atque in locis humentibus dormit; quia damnatum hominem ſub ditione dominationis ſuæ, aut per elationem ſpiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quoſdam verò in vtroque poſsidet: quia cùm eos ſuperbiæ ſpiritus eleuat, à * tumore ſuæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinat.] Fugit itaque Behemoth, dæmon ſcilicet, loca munda, arida, & ab humoribus vitiorum deſiccata, quia iſta ſpiritus bonus

al. Vehemoth.

reſt. pro thalami, & infra.

Gregor. l. 33. Mor. c. 3. al. 5.

reſt. pro timore ex orig.

bonus diligit, malus odit. Vnde in euangelio veritas dicit quod spiritus exiens qui in locis aridis & inaquosis requiem nõ inuenit, quia domum quam reliquerat vacuam, scopisque mundatam reperit, hanc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa sit terra quę infunditur; loca arentia & inaquosa sunt corda iustorum, quæ per disciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiscentię humore siccãtur: Vnde hîc quoque adhuc vbi Behemoth dormiat iste necessario demonstratur, cum protinus subditur: In locis humentibus. Loca namque humentia sunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiscentiæ, quia replet, fluidas facit, in quibus Behemoth iste iniquitatis suę vestigia tantò altius imprimit, quantò in eisdem mentibus pes transitus illius quasi in fluxa terra descendit. Loca quoque humentia sunt opera voluptuosa; pes quippe in arida terra non labitur, fixus verò in lubrica vix retinetur.] *PIG.* Quia vt iam video, hi velut prudentes formicæ grana humectata ad calorem solis desiccant, & mundificant, qui labore & industria suæ informationis animas & spiritus hominum in humoribus vitiorum iacentes ad Christi charitatem inflammant, an tales modò reperiantur doce per exempla. *THEOL.* De hoc suprà libro secundo capit. primo tibi de magistro Vincentio manifestum exemplum tradidi. Cui hoc addo mirabile de sexu femineo & fragili. Viuit hodie in regno Franciæ, puto, soror Coleta nomine, ordinis sanctæ Claræ virgo sancta & prudens: hæc quantas Deo animas suis sanctis exemplis acquisiuerit, & custodiuerit, norunt hi qui loca per eam reformata, & sua cooperatione fundata de nouo viderũt. Vnum igitur de multis refero, quod à solemni ambasiatore ducis Sabaudię ipse audiui

Mat. 12.
Greg. ibid.
B. Coleta.

coram multis nobilibus in ciuitate Nurenbergensi, tempore congregationis principum Alemaniæ ad regem Romanorum Sigismundum, qui in causa fidei expectabatur in loco prædicto. Cùm enim cancellarius summus eiusdem regis in concione multorum vitam sanctæ memoriæ Catharinæ de Senis, ordinis qui vocatur de pœnitentia sancti Dominici, laudaret, cuius legendam sub stilo magistri Raymundi dictatam se habere, & legere gloriabatur, & quanta Deus in conuertendo peccatores nostro tempore (sicut veritas est) per eandem virginem fecisset in Italia. Iam sermone priuato finito cœpit prædictus ambasiator ducis Sabaudiæ infrascripta recitare de sorore Coleta, quæ facta essent in Gallia. Viuit, inquit, nobiscum sub arctissima paupertatis regula tam magna cum deuotione, vt spectaculum facta sit Deo & hominibus. Nam circa comitatum Bibenensem ob reuerentiam sanctæ Claræ monasterium de nouo erectum nouiter extitit, cui dicta virgo in sororibus prouidere debuit. Igitur antequam ad plenum officinæ paratę essent, nescio cuius negligentia missum est pro sancta virgine. Quæ cùm loco appropinquauit, nondum sufficienter habitatione virginum perfecta, cogebatur in domo quadam honesta manere ad tempus cum suis sororibus, quæ dũ perficeretur monasterium, & ex loco ad ecclesiam certis temporibus opus fuit vt exiret. Quod cùm fieret, die quadam factus est concursus populi magnus, de quo singuli certatim gestiebant virginem videre tam sanctam. Erat pro tunc quidam vir dissolutus valde, mimus quodammodo & ioculator multorum, qui hæc intuens in medium pressuræ, vt fortassis iocum & solatium videntibus faceret, stando coram virgine sancta ita ait. O domina, si tantæ sanctitatis es, quantæ repu-

S. Catharina de Senis.

1 Cor. 4.

S. Coleta virũ valde dissolutum oratione subito conuertit vt ordinẽ FF. Minorũ ingrederetur.

taris ab hoc populo, me ſicut ceteros velis virum deuotum facere Deo. Cumque virgo huius hominis diſſolutionem conſpiceret, miſericordia mota & compaſsione, eleuatis in cœlum luminibus pariter & manibus, ſic orare breuiter & apertè cœpit. Deus qui omnia poteſt dignetur te ſibi fidelem facere famulum. Quæ pura & ſyncera oratio tam fuit apud omnipotentem valida, vt ille mox diuina inſpiratus gratia, & immutatus de turba gemebũdus abſcederet, mũdum relinqueret & fęces eius. Nam ſtatim ad reformatum locum fratrum ordinis Minorum arctiſsimè reformatorum cucurrit, peccata, quibus animam velut humoribus malis fœdauerat, confeſſus eſt, pœnitẽtiam ſuſcepit, & ordinis frater effectus eſt. In quo proculdubio maius miraculum factum eſt, quàm ſi corporaliter defunctus reſuſcitari per virginem meruiſſet. *PIG.* Vtinam prędicatores verbi diuini multos modò haberemus circa terras infidelium, qui hoc modo animarum grana deſiccarent à ſuis humorum facinoribus, & in aceruum, & cuneum eccleſiæ tales deferrent, ſicuti hæc virgo circa dictum peccatorem feciſſę dignoſcitur. *THEOL.* Eccleſiam ſuam diuina clementia nunquam prędicatoribus ſui verbi ſeminatione in toto deſtituit, ſed per ſuos quos mittere ſolet ſeruos rigare ſemper conſueuit. Abſit vt Deus qui eam ſui filij proprio cruore redemit, minus diligat, quàm ſynagogam olim, cui in extremis grauatam idololatriis per prophetas ſuos ſemper ſubuenit. Si enim geſta in Hiſpania, & Gallia per antedictum fratrem Vincentium memineris: ſi deniq; infinitam multitudinem peccatorum conuerſam nuper in Italia per fratrem Bernardinum ordinis Minorum virum deuotiſsimum, & prædicatorem excellentiſsimum attendere volueris; & ſimilia, vi-

Vide Aug. tract. 72. in Ioan.

S. Bernardinus.

debis Deum non reliquisse plebem suam.
PIG. Terret me valde vnum de præsenti materia, quando videlicet audio & considero Turcos & Saracenos in quibusdã partibus tam potẽter regnare, & restringere Christi fidelem populum, ita vt iam plurima loca perfidi occupent in quibus fideles antea sedebant. *THEOL.* In fide te res hæc non tepidũ efficiet, sed confortet potius, si credis Christũ hæc, & suum Apostolum prædixisse. Nam Matthęi vigesimo quarto veritas ait: Surgent pseudochristi & pseudoprophetę, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. In nouissimis (inquit Apostolus) diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes. 2. Timot. iij. Et Matth. xxiiij. Christus ait: Multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos, & quoniam abũdabit iniquitas, refrigescet charitas multorum: qui autem perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit. Et iterũ Luc. xviij. Filius hominis veniẽs, putas, inueniet fidem in terra? Præterea si ecclesia vna in parte per perfidos coangustatur, parte ex altera, scimus, dilatatur. Certum est etenim tẽpore Caroli Magni Hispaniarum regna ferè in toto Saracenis fuisse occupata, quæ modò (excepto solo regno Granatæ) Christi cultores sunt. Nouimus insuper vineam & ecclesiam Christi nostro tempore propagines expãdisse suos versus septẽtrionem, seu polum arcticum vltra regna Poloniæ, & intra latissimè. Nã ea quæ sequuntur à fide dignis sæpe audiui, & satis nouiter disertius à reuerendissimo & deuotione ac literatura pleno domino Cardinali Iuliano sanctæ Sabinæ percępi. Anni enim tres vix elapsi quòd rex Poloniæ, VVadislaus nomine, mortuus est. Hic primum paganus extitit, & in infidelitatis cæcitate natus & diu

diu nutritus, ſicuti & ſuorum vicinorum multi; preſſus autem tādem bellis Chriſtianorum, & impugnatus per militiam Cruciferorum ordinis Teuthonicorum de Pruſsia, & ſtimulatus variis diuini verbi vocationibus, conuerſus eſt tandem, baptiſmum ſuſcepit deuotiſsimè, & deuotiſsis cōtinuauit. Nam qui antea ignem elementarem coluit, poſtmodum Chriſtum veneratus eſt, & vſq; ad finem vitę ſuę adorauit. Huius exequię cùm in præſenti Baſilienſi concilio celebrarentur, & qui ſermonem præſente concione Concilij faceret, neſcio cuius negligentia, abeſſet, cœpit antedictus dominus Iulianus, qui in minoribus inſtitutus in Poloniam fuerat tranſmiſſus aliquando, ita referre. Mihi, inquit, patres optimi tanquam experto credite. Rex iſte cuius exequias celebramus eccleſię ſanctæ vltra quàm credi poteſt profuit ſuo tempore. Nam à tempore, quo Chriſtianiſmum ſuſcepit, vltra triginta milia paganorum ad lumen fidei conuerſa ſunt, ſeptem cathedrales eccleſias de nouo funditus pro neophytis erexit, & in * luco vbi perpetuus nutriebatur ignis & adorabatur, eccleſiam collegiatam deſtructo igne conſtruxit, & clerum tam in copioſo numero ibi auxit, vt die & nocte nulla hora, nullumque momentum exiſtat, in quo non per certos eccleſiæ miniſtros iugis laus altiſsimo perſoluatur. Tantò itaque Chriſti eccleſia verſus ſeptentrionem dilatata eſt, vt modo ordo Teuthonicorum pręfatus nullum locum habeat aduerſus quem neceſſariò bellum ducat, & tamen certum eſt quòd paulò antea, etiam meo tempore, neceſſe fuit annuò perfidis pugnam porrigere.

VVadiſla^9 Poloniæ rex conuerſus ad fidem eccleſiam in illis partibus ſeptētrionalibus valde ampliauit.

c. d. luto.

Quòd

Quòd in terrenis se nullus fundare debet. De præmunitis ad moriendum diuinis oraculis, & de non vindicando se in clero per laicos.

CAPIT. X.

G*Rana formicæ solerter colligunt, decorticant ne germinent, & secretè recondunt.* In quo mira huius animalis videtur sagacitas. Si enim granum non decorticaret, vi pullulatiua manente, deorsum & in terram radicem submitteret, & crescens versus sursum in altum se nimis extolleret germinando, & virescendo, sicque in se virtute omni destitutum vitæ alimentum non prçberet, sed omnem ferè cassaret formicæ laborem præteritum. Hac industria carentia alia animalia, stulta in comparatione formicę videntur, quia illa grana coacervatim integra, & non præcisa colligunt, & cùm cibo vesci se putant solido, diuites, dimittuntur inanes. Sed formica ista vitans prouidè, esuriens implebitur bonis. Cum ceteræ bestiolæ se putant diuites, dimittuntur velut inanes. Vnde per hanc huius minuti animalis prouidentiam aptè designantur viri simplices, & recti, qui grana virtutum de proximorum vita legentes, eadem sequendo in opere, secreto loco abscondunt, ne germinare incipiant coram alienis oculis, & exinde gloriam quærentes vanam, virtutem & mercedem hîc amittant; sicuti stulti facere dignoscuntur, de quibus Iob quinto dicitur: Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Super quo beatus Gregorius lib. vj. moralium dicit. Quasi firma radice stultus in terra figitur, qui totis desideriis in terreno amore

Luc. 1.

Greg. l. 6. moral. c. 4.

soli-

solidatur. Vnde Cain primus ciuitatem in terra cõstruxisse describitur, vt apertè monstraretur, quia ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate cælestis patriæ alienus fuerit. Quasi firma radice stultus attollitur, quando hic temporali prosperitate fulcitur, vt omne quod appetit, consequatur, aduersa nulla sustineat, contra infirmos sine repugnatione præualeat, bene agentibus ex autoritate contradicat ad maiora cõmoda ex * peiori semper actione perueniat; vt vnde viam vitæ deserit, inde ad tempus felicior viuat. Bene ergo dicitur, Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Pulchritudini quippe stulti maledicere, est eius gloriam ex considerata damnatione iudicare, quia eô atrociùs in tormentis obruitur, quô altiùs in peccatis * eleuatur, quia transit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnabitur, & quasi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit.]

rest. ex orig. pro priori.

rest. ex orig. pro eliditur.

PIC. Da peto, exemplum de aliquo, qui grana virtutum de area huius seculi eligere nouerit, & eadem ab hominum oculis occultando, atque ne in gloriam inanem germinent, ea præscindere, & decorticare sciuerit. *THEOL.* Miles, de quo suprà lib. 1. cap. vltimo, & lib. 4. cap. 3. tibi retuli Boarus, talis, vt opinor, extitit, qui perfectionis, quæ fecit opera, ita occultare nouit, vt extrinsecus puer huius mundi specietenus esse videretur, qui tamen vanam gloriam & eius pompas pro viribus fugit, vnde etiam diuina ei misericordia dedit, vt longè ante eius ab hac luce decessum, vt se prædisponeret, vocari diuinitus meruit. Nam proüt ab eius ore percepi, postquam se resignatis vitiorum turbis diuino obsequio per secreta deuotionis exercitia

Boarus miles in omni virtutũ genere clarus, mortis suæ tempus reuelatione didicit.

attritus

attritus dedicasset, venit nox, in cuius medio, vt more solito Christo gratias de sua passione meditando perageret, surrexit, & deuotioni solitæ in castri sui quadã turri sequestrata à locis aliis, prout licuit, vacabat, qua finita se in lectum reponere cœpit. Tunc statim eo clarè vigilante vox venit, quæ trinis circiter vicibus ita insonuit. Post quinque annos omnino morieris. Obstupuit autem ex hoc miles, & an somnium esset, territus cœpit ambigere, sed quia verè se vigilasse didicit. nec quisquam secum fuit in commodo vbi iacuit, nec in propinquo habitatio erat vnde vox audiri posset aliena, rem cum admiratione mente diu reuoluit, litteratos desuper secretò quæsiuit, & ad me tandem venit. Cum autem me scirem nec prophetam, nec prophetæ filium, ad securiorem partem conuertere cœpi diuinum, vt credo, oraculum. Rimari eum iussi propriam conscientiam super vitam iuuentutis tempore ductam, ánne exercitus ducendo monasteria læserit, & pauperes indebitè; & si sic, vtrum restitutiones fecisset, & in similibus informaui virum, qui tamen, vt protunc sensi, alios suæ animæ medicos dudum secutus est, & vt suasi humiliter obtemperabat mihi. Tandem autem dei tironi sic conclusi. An à deo hæc vox fuerit affirmare non audeo, sed scio Christum omnem præmonuisse hominem. Vigilate, inquit, quia nescitis diem nec horam. Idcircò modis vobis possibilibus vos ad mortem disponatis, & ita decipi non poteritis in eo quod veritas ipsa iubet. Finitis autem annis & infra eorum curricula vltrà quàm credebatur miles Christi corpus castigabat, & animam disponebat: Nam licet alligatus esset quodam fidelitatis vinculo, & astrictus obsequiis cuiusdam terreni principis, cui famulabatur fideliter regendo rempubli-

Mat. 25.

publicam, tamen in iudiciis iustus, in pauperes misericors, in æquales gratiosus, & clero multùm fuit gratiosus, corpus atterebat nocturno tempore flagellis, macerabat ieiunijs, vigilijs, & abstinentijs, & idem domabat cilicio, desuper aureis de die tectus militum insignijs. In vestitu superbia nulla, sed potiùs in comparatione ad commilitones clericus esse videbatur. Vbi potuit verbum dei legit auidissimè, audiuit sollicitiùs, & diuinissimum sacramentum Eucharistiæ recepit sæpe, sed quô potuit occultiùs. Quotidie attentè & studiosè pro suis pauperibus, & rusticanis hominibus preces ad Deum fudit tanquam proprijs pro parentibus, se dicens (prout ab ore suo audiui) de eorundem labore victitare, & ideo credere se ad vicem rependendam reciprocè multum obligari. ⋆Ob hinc quicquid facere cum Deo potuit vel omittere, ad hoc se inclinauit semper, vt cum nullo nobili guerras intraret, ne sui pauperes læderentur. Cumque tota Bauaria, Rethia, Svveuia, & Franckonia multo tempore litium diuersarum, incendijs villarum vastarentur & cædibus hominũ, in quibus princeps cui miles iste seruiebat, vt præmisi, ex vna parte principalis extitit, tamen tam prudenter Christi tiro se ex vtrisque & in aduersis partibus armatorum gerebat, vt nullus militi subditus in domo aut corpore damnum senserit per totum decursum guerrarum, sed semper in pace subditi eius quieuerunt. Colligauerunt præterea paulò antea multi nobiles se in vnam societatem & amicitiam cum lifria quadam apertè, de quorum numero idem miles etiam fuit. Huiusmodi enim insignia in figura auis, vel alterius argentei vel aurei animalis ob pacem seruandam continuatiùs aliquotiens milites, & militares deferre solent in Alemania. Accidit autem prope eadem tempo-

.i. ob hoc.

ra, vt

Prædôter auertit nobiles ne clerum inuadant.

ra, vt Canonici cuiusdam cathedralis ecclesię in nobilium eorundem partibus malè & scandalosè viuerent, sicut, heu, in Alemania satis consuetum est. Offensi sunt in talium vita plurimum quidam nobiles, & consilium habere cœperunt inter se, quomodo clerum vna dierum inuaderent, & humiliarent aliqualiter. Variis autem variè ad quæsita respondentibus, miles vbi sibi locus loquendi dabatur, ita pro suo voto respondit. Agnosco, inquit, clerũ se malè regere, de quo meritò dolere debemus, sed ipsi scimus intra nostra territoria, & in nobiliũ cœtu quosdam esse raptores, vsurarios manifestos, & adulteros; in nobis, quæso, primò vindictam faciamus in nationibus, & increpationes in populis, quo facto, deliberemus quid fiendum sit de clericis. Hoc audito, omnes deinceps de clero siluerunt, quia multi se in similibus vitiis, aut suos esse reos agnouerunt. Interea iam finitis prope annis, de quibus oraculum insonuerat, quędam persona militi affinitate coniunctissima in facinus quoddam infamiæ nimis cecidit, quam quia miles velut se dilexerat, tristitia cordis vulneratus est adeo, vt mihi diceret die quadam secretè. Mori, ait, in bello, & perfodi iaculis die vna pluries leue mihi foret in comparatione huius mali, quod illatum est per nequissimum virum meæ amicæ, nollem tamen, etsi valerem, reo & nocenti nocere iniustè, Deus sibi parcat. Tunc ego subintuli: Domine fortassis patientia & æquanimitas hæc tolerandi pro Deo, qui maiora his sustulit, mors, de qua vocem audiuistis dudum, esse potest. Respondit, * quia mors famæ inclementior est nece corporea. Paulò autem postea cœpit secta hæreticorum in Bohemia manu armata loca patriæ militis & aliorum inuadere, aduersus quam sectam nobiles Franckonię, & adiacen-

Psal. 149

Videtur aliquid deesse.

centium partiū nobilium & fidelium armaturam collegerunt, & eandem, quia hyems instabat, pro nutriendis quotidianis guerris contra hæreticos ad vicina loca Bohemiæ transmiserunt, militemque prefatum in exercitu eodem pro capitaneo (quia animo bellicosissimus erat) pro exercitu posue runt: vbi cum * armature fideliter præesset, intrauit exercitum pestis epidimiæ, quæ plurimos consumpsit, & dictum militem sumptis ab eo ecclesiasticis sacramentis, ab hoc nequam seculo migrare feliciter fecit, vt ita cum merito mortis duplicis, famæ scilicet, & corporis verificaretur vocatio quę præcessit diuina.

Armatura pro exercitu.

Per quinque remedia labor aliquis facilitatur etiam spiritualis. De horrentibus Christi sacramenta recipere, De sancta Christina meritis eius die morienti, & de bona morte multorum qui publica iustitia plectuntur.

CAPIT. XI.

F*Ormica arte multiplici onera sibi faciunt portabiliora, vt sic in labore perseuerent.* Laboriosissimum enim est animalium. Idcirco laboriosè victum quæritat, repertum per micas minutatim portat. Et ideo Isidorus etymol. lib. xij. cap. iij. dicit. Formica dicta est ab eo quod ferat micas, id est, grana farris. Vnde Ouidius in Meta.

*Grande * opus exiguo formicas ore gerentes.*

Ouid. l. 7. Metamor. orig. oncea.

Et quamuis labor huius minuti animalis sit grandis & varius, tamen oneris mole & laboris multitudine vix vnquam frangitur, quia aut onus, si impro-

improportionatū est, diuidit, aut alteri partem concedit, aut si grande est, nunc antè, nunc retro recuruat, & gerit modò pedibus, modò ore, siue retrogradè, siue facietenus ferat, vsque ad finem introducti oneris diuersa sub arte perseuerat. In quo reuerâ nobis segniter agētibus torporem acidiæ multum accusat, & virtutem perseuerantiæ commendat. Vade, ait Sapiens, ô Piger, ad formicam. In diuinis igitur operibus quibus nunc alimoniam in cælo sumendam colligimus, non inertes, sed indefessè laboremus, varia opera virtutū diuersis temporibus pro tædio vitando sumamus, nec vnquam à cœptis bonis desistamus. Ad quod hortatur beatus Augustinus sic libro de virginitate. Diuersis seminibus pectoris tui tolles semen, nunc alimoniis mediocribus, nunc ieiuniis parcioribus, lectione, opere, prece, vt mutatio laboris induciæ sint quietis. Sunt enim quinque per quæ in Christi obsequio arte quadam onus laboris facilitatur, videlicet, operum variatio, collaborantis intuitio, orationis admixtio, pro peccatis satisfactio, & beatitudinis augmentatio. De primo beatum Augustinum audisti. De secundo dicit beatus Gregorius libro moralium quinto. Non deseres in labore persistere, quia subleuatio laboris est visio collaborantis. De tertio in vitaspatrum legimus. Cum enim beatus Antonius in eremo tædio afficeretur, dixit: Domine volo saluus fieri, & non permittunt me cogitationes meæ. Et surgens exiuit foras, viditq; quendam sedentem atque operantem (angelus enim Dei erat) deinde surgentem & orantem; & dixit ei. Sic fac & saluus eris. De quarto ait beatus Bernardus in sermone quodam. Causam laboris homo cogitet in labore, vt ipsa ei pœna quàm patitur, culpam pro qua patitur repræsentet. De vltimo autem

Prou. 6.

August.

Quinque laborem reddunt facilem.

Greg. l. 5. moral. c. 5. al. 3.

Bernard.

autem dicit beatus Hieronymus in quadam epistola. Nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet, quo gloria ęternitatis acquiritur. Nã, inquit Apostolus, non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Hanc artem facilitandi Christi onera docere voluit dominus quando Matthæi 11. ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Hic obijcit Rabanus & soluit. Quomodo, inquit, iugum Christi suaue, cùm suprà dictum est: Arcta est via quæ ducit ad vitam: Sed quod angusto initio incipitur, processu temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur.] Meliusque beatus Augustinus horum causam assignans in de verbis domini, sic obijcit & concludit. Qui iugum domini intrepida ceruice subierunt, tam difficilia pericula patiuntur, vt non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem * vocati videantur. Sed profectò adest spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione renouat hominem interiorem de die in diem, & gustata requie spirituali, in affluentia deliciarum Dei, in spe futuræ beatitudinis omnia præsentia delinit aspera, & omnia grauia releuat.] Et postquam ostendit quòd maxima incommoda sustinẽt mundani homines ex amore terrenorum, sic concludit: Omnia sæua & immania prorsus facilia, & penè nulla efficit amor: Quantò ergò facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit?] TIC. De perseuerantibus ergo in diuino labore aliqua producas exempla. THEOL. Donum perseuerantiæ non in vitę principio, sed in eius comprobatur termino. Multi bene inchoant, & malè perseuerant,

Hieron.

Rom. 8.

Rabanus super Matt. 11.

Matth. 7.

Aug. ser. 9. de verb. Domini.

rest. ex orig. pro vocari.

August. ibidem.

E diuerso quidam malo inchoato principio, fine bono concludunt. Hoc donum tantæ dignitatis est, & arduitatis iuxta sancti doctoris rudimenta, vt sub nullius cadat merito proprio, licet oratione facta pro se piè & continuè impetrari possit, quia meritum, iustitiæ, oratio verò siue impetratio, diuinæ misericordiæ innititur. Et pro his exempla hodie diuersa habemus. Fuit nostro tempore rex Romanorum Rupertus, de quo suprà capitul. iij. huius mentionem fecimus, qui ante sui electionem re, & nomine clemens extitit, & post diutina & sancta sua opera in letali quadam infirmitate propè à dæmone victus occubuit. Nam infirmitatem grauem incidit, & sumpto eucharistiæ sacramento se dietim ab sanctæ vnctionis oleo callidè ne reciperet, subtraxit. Hauserat enim, vbi nescio, diabolicum hunc instinctum (vt videbatur) quo quidam superstitiosissimè credunt, se post huiusmodi sacramenti susceptionem omnino migrare oportere. Distulit igitur princeps recipere sacramentū propter mortis periculum. Et doctores diuini & humani iuris, quos semper dilexit, verbis virum hortabantur, & sibi suadebant ne omnino * desineret tam salubre animæ & corporis antidotum. Obtinuerunt tamen tandem illi diuina arridente gratia intentum: cumque præsentibus litteratis clericis inungeretur princeps, & orationes quæ de sanitate sonant vtriusque hominis multiplicarentur, ait satis alacriter. Reuerâ si hoc sacramentum sciuissem tantum pro vtroque valuisse homine, quemadmodum iam audio, dudum ipsum deuotissimè postulassem. Fuit enim litteratus satis; qui conualescens postmodum multis annis Romanum gubernabat sanctè imperium, & tandem feliciter perseuerans in bonis operibus vita functus est. Tempore quo

Thom. 1. 2. q. vlt. ar. 9.

Rupertus Imp. extremam vnctionē ex vana persuasione differēs, fermè à dæmone victus occubuit.

f. differret.

artes

artes primùm in vniuersitate VViennensi audiui, fuit ibidem virgo deuota ordinis canonicorum regularium, quæ Deo primùm, deinde beatæ Christinæ virgini sedulè obsequia præstitit ieiuniis & orationibus, sancta ministeria, præsertim in festo dictæ virginis satis multiplicauit, & pro dono perseuerantię, atque vt (si fieri deceret) in ipsius sanctæ martyris festo ab hac luce tempore migraret sæpe orauit. Nec despexit dominus preces ancillæ suæ; nam eadem die multis elapsis annis mortua est feliciter, & (vt in domino confido) cum sancta virgine Christina locum æternæ retributionis intrauit. Hæc cùm nobis in loco capituli prior noster VViennẽsis vir prudens & deuotus, qui virginem nouerat pro spirituali solatio recitauit, multis iuuenibus fratribus & senibus materiam deuotionis ad Dei sanctos non modicam ministrauit. In principio Basiliensis Concilij insignis quidam fur per publicam iustitiã detentus est, & fraudis suæ commenta detegebat multimoda. Sententiatus igitur ad mortem in iudicio, purè & sacramentaliter confessus est cuidam viro religioso, non modica enim subtraxerat, & in vestimentis homo magni generis videbatur, & exinde multis familiaris effectus fuerat. Cùm igitur de ciuitate duceretur versus locum patibuli, quod satis distat, per totum spatium itineris in magna multitudine populi tam alacriter incedebat, & hilari vultu, immo iocundus verbis & nutibus adeo, vt eum sponsæ ad thalamum pręsentandum putasses, lęto vultu sibi notos inuocauit, & orauit, vt pro eo ad deum intercederent. In via alta voce canebat metra quædam vulgaria & deuota, quæ dudum didicerat, & in stuporem omnium mentes conuertit. Cumque lictor eum sursum in scala sub furca deberet ducere, ita furcando

Virgo S. Christinæ valde deuota die festo illi⁹, vt petiuerat, mortua est.

Fur ad suspendiũ ductus, magna cũ lætitia mortẽ peccatis suis debitam excipit.

ait: Quæso mihi respondeas: Quid queso comedisti hodie, vt tam lætus hodie moriaris? parem enim tui nunquam habui: vnde ergo tibi hæc, quam in deum habes, fiducia? Cui ille respondit. Scio me grauiter deum offendisse, credo me deinde remissionem meorum facinorum per pœnitentiæ sacramentum recepisse, quia experior mihi displicere quod creatorem meum offendi; & si fas esset me mortem euadere, tamen emẽdationis propositum omnino fortiter retentare vellem, quod etiam pro præsenti gero; sed scio, non expedit vt euadam mortem, nimis enim offendi deum & homines, quare iustè morior, & meam voluntatem diuinæ iustitiæ in hoc conformo, hæc considerans, nunquid lętus mori debeo? Diutius enim viuendo fortassis in taberna occiderer meis in peccatis: quod autem hoc malum hactenus euasi, donũ Dei est, nõ meritum: igitur deo gratias ago. Ascendit ergo lignum supplicij, & laqueo vita reo recepta cum perseuerantiæ patentibus signis. *PIG.* Ego puto quod tales prędestinati esse videntur, & tali supplicio per diuinam clementiam velut modo aptiori regnum cælorum intrare compelluntur. *THEOL.* Idem mecum sæpe non iudicando, sed meditando de hoc tacitus consideraui, quia multos qui vitæ fuerunt dissolutissimæ, nec vlla via compesci poterant à suis malitiis, vidi ad veram contritionem quantum in exterioribus datum est iudicare, compungi, & plexos morte publica, deuotè migrare. E diuerso multos vidimus per preces, aut pecuniã à morte quam meruerant per iudices varios, libertati condonatos, quos postmodum experti sumus fuisse deteriores quàm anteà: Difficile enim est consueta relinquere.

Facinorosis prodesse quod supplicio afficiatur à iudice.

Hyems

Hyems & æstas quid significent moraliter. De vitanda acedia, & quod non oportet terreri de morte subitanea bonorum hominum in quibus bona vita præcessit.

CAPIT. XII.

HYeme quiescunt formicæ, & tunc cibo fruuntur æstate præcollecto. Vnde Prouerb. 30. Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi. Per hyemem, in qua non est tempus seminandi, & arandi futura beatitudinis vita designatur. Vnde saluator suos præmonuit loquens de die iudicij quando Matthæi xxiiij. ait: Orate vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato, quia scilicet (vt beatus Hieronymus ibidem dicit) in altero duritia frigoris prohibet ad solitudines pergere, & in mõtibus, desertisque latitare, in altero autem transgressio legis est.] Per æstatem verò quando metendi, laborandi, & seminandi tempus est, & laboris præsens vita intelligitur, propter quod Salomon Prouerb. vj. dicit. Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Et iterum ibidem. Si impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longè fugiet à te. Quò contrà (vt beatus Augustinus de conflictu vitiorum, & vbi torpor & ignauia dicunt) Si lectioni, continuato studio, semper insistis, oculorum caliginem incurris: Si indesinenter lacrymas fundis, ipsos etiam oculos amittis: Si protelatis vigilijs psalmorum censum persoluis, insaniam capitis acquiris: Si quotidiano labore te conficis, ad opus spirituale non consur-

Hieron in c. 24. Matth.

Apud August. l de confli. vit. & virt. c. 13.

Bernard. consurgis.] Aduersus quæ beati Bernardi imitandum est consilium, quo in epistola quadam dicit: Cum te acedia vel tędio affici sentis, noli propterea diffidere, atque desistere à studio spirituali, sed iuuantis require manum, trahi post te Iesum obsecrans. Teste enim Cassiano de institu. monachorum. Experimento compertum est atque probatum, acediæ ita impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam.]

Cassian. l. 10. de instit. monach. c. vlt.

PIG. Scisne aliquos viros, vel de femineo sexu aliquas, de quibus præsumenda sit sollicitudo laboris, quam tantopere commendant sancti?

THEOL. De vtroque sexu plures, vt spero, noui. Viuebat nostro tempore in Nurenbergensi conuentu pater quidam Eberhardus nomine, qui prioratus officio ibidem me præcessit. Hic primùm sacerdos secularis extitit, & vt mundum euaderet immundum, nostrum ordinem intrauit, ieiunia regularia, quæ per dimidium ferè annum durant, strictè seruauit, dies prope nulla fuit intra viginti annorum spacia in qua mane summo missam deuotè celebrare negligeret, & postea vsque ad prandij tempus audientiæ confessionum in porta non insisteret, aut animarum consiliis: Fuit enim vir multum maturus, & prudentia prędituS, licet linguę præpeditioris esset. Habuit hic vir gratiam lacrymarum tam abundè, vt de simili non audierim. Nam omni nocte finitis matutinis (quibus semper interfuit) tempus obseruauit, quo fratres omnes de priuatis orationibus, & meditationibus suis ecclesiam exeundo, dormitorium intrauerunt. Quo facto angulum aliquem elegit ecclesiæ, in quo se reponens, tam amarè cœpit flere, & illud per dimidiam prope horam continuare, velut si infans aut puer foret matrem propriam deplorans: Eiula-

Eberhardus Prior Prædic. Nurenb. strenuus in bonis operibus.

tus

tus & voces tam gemebundè emisit, vt vix tam duri fuisset pectoris, qui virum audiendo lacrymas continere potuisset. Mirabar de hoc sæpius, præsertim cùm eum nouerim esse multum virilem, & animosissimę complexionis, vnde quotidianę prouenirent lacrymæ: verùm quia impeditioris linguæ fuit, non tamen imperitus literis, id quod prędicando vocetenus facere non valuit, exhortãdo scriptis, & priuatis monitis fideliter suppleuit. Nam eo procurante, & per sua monita, ac studijs, in diuersis parochialibus ecclesiis vbi fames & caristia fuit diuini verbi, ibi perpetua beneficia & officia prædicationis fundari procurauit, & vt dotarẽtur in eisdem sufficiẽter in libris & victu prędicatores ordinauit, tandemq; ex fletu & scripturis visu vtroque oculo orbatus est; & quia sic missam celebrare nequiuit, idcirco quotidie ferè, aut frequenter in hebdomada deuotè sumere consueuit sacramẽtum Eucharistiæ. Tandem verò vita functus, in abũdantia sepulchrũ ingressus est, & (vt credo) cum copia meritorum: Bonorum enim laborum, teste scriptura, gloriosus est fructus. *PIG.* Virum noui, & amplius quàm expresisti laudis in eo fuerunt opera, quæ continuauit vsq; ad extrema. Sed vnum est tantũmodò quod me multosq́ue terruit, mors, videlicet, subitanea, quã passus est. Nam nocte post matutinas ambulans in alto transitu tabularum, quibus fouea cellarij tegebatur, pede non bene fixo in præceps deorsum ruit, & statim confracto cerebro spiritum tradidit. *THEOL.* Nihil noui hic accidit. Nam ante decennium nostri ordinis frater Thomas capellanus & confessor sororum deuotissimarum in Steinbacho, Basiliensis diœcesis vir per omnia laudabilis, tamen nescio quid operis perficere vellet in summitate ædificij, ita de sub ecclesię ibidem tecto cecidit,

Sap. 3.

De eiusdẽ morte subitanea nõ esse timendum.

Thomas quidã ord. Præd. vita valdè laudabilis subita morte obijt.

Sacerdos ord. Rhodiensium Iohannitarū post deportatā in processione eucharistiā mox obijt.

cecidit,& statim expirauit. Paulò anteà in Argentina apud ordinem Iohannitarum de Rhodis,quidā dicti ordinis sacerdos vltra quàm dici potest deuotus,eucharistię sacramentum postquam die soléni eiusdem in processione publica reuerenter (vt moris est) circumportasset,mox deposita monstrantia finem viuendi dedit.Nam hi tres viri omnes tâtam duxerunt vitam, vt specula virtutum proximis extiterint vsque ad vitæ suæ vltima.Terror subitaneę mortis & vbi vita mala præcesśit ad literam omnium terribilium terribilisśimum est in hac vita; de quibus Iob xxj dicitur. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descēdunt. Qualis ille fuerit,qui Lucæ xij.ad se dixit: Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce,comede, bibe,epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte,hac nocte animam tuam repetent à te;quæ autem congregasti, cuius erunt? Eadem nocte (vt Gregorius dicit xxij. moralium) sublatus est qui multa tempora fuerat præstolatus,vt scilicet qui in lōgum sibi subsidia colligendo prospiceret,subsequentem diē vel vnum minimè videret.] Qualis etiam Nabal fuit, vir diues,malitiosus, & pesśimus, quem Deus percusśit,& mortuus est. j. Reg xxv. Sed subitanea mors vbi vita bona præcesśit,sæpe beneficium est, & timenda nullatenus. Audi de hoc beatum Augustinum de *disciplina christiana sic dicentem: Quid est quod vis habere bonam mortem? quotidie rogas, bonam mortem det mihi deus. Dicis. Auertat Deus à me malam mortem. Mori malè times,viuere malè non times.Plus igitur times mortem tuam quàm vitam. Corrige malè viuere; quia non potest malè mori,qui bene vixit.] Tuam præterea quæstionem beatus Augustinus lib. 1. de ciuitate Dei cap. xj. etiam rationabiliter soluit. Dicebant

Quibus timenda sit mors subitanea.

Gregor. l. 22 moral. c. 2.

Quibus non sit timenda.

rest. pro vita.

Aug. l de discip.Ch. c. 2.

bant enim pagani contra Christianos: Multi multarum mortium fœda varietate consumpti sunt. Respondet Augustinus. Hoc si ægrè ferendum est, omnibus qui in hanc vitam procreati sunt commune est. Hoc scio, neminem fuisse mortuum qui non fuerat aliquando moriturus. Finis autem vitæ tam longam, quàm breuem vitam hoc idem fecit. Quid autem interest quo mortis genere vita ista finiatur, quando ille, cui finitur, iterum mori non cogitur? Cùm autem vnicuique mortalium sub quotidianis huius vitæ casibus innumerabiles mortes quodammodo comminentur, quandiu incertum est quænam earum ventura sit: quæro vtrum satiùs sit vnã perpeti moriendo, an omnes timere viuendo? Sed aliud est quod carnis sensus infirmiter pauidus fugit, aliud quod mentis ratio diligenter enucleata conuincit. Mors mala putanda non est, quam bona vita præcesserit, neque enim facit malam mortem, nisi quod sequitur mortem. Non itaque multùm curandum est eis qui necessariò morituri sunt quid accidit vt moriantur, sed moriendo, quô ire cogantur. Hęc ille. Notare enim debes, quòd mortis mora plus habet pœnę, quàm mors ipsa, & mortem timere crudeliùs est ipsa morte. Vnde Ouidius lib. epistolarum.

Aug. l. 1. de ciuit. dei c. 11.

Occurrunt animo pereundi mille figuræ,

Morsq; minus pœnæ, quàm mora mortis habet.

Ouid in ep. Ariadnes ad Theseum.

Et Seneca lib. iij. declam. Crudeliùs est, quàm mori, semper timere mortem. Similiter idem de naturalibus quæstionibus lib. vj. Si fulmen effugeris, repetet te gladius, petet lapis, petet bellum. Maximum ex periculis sed speciosissimum fulmen est tecum, si sensum mortis tuæ celeritas infinita præueniet. Hinc Prosper lib. epigrammaton.

Seneca.

Prosp. lib. epig. in fine.

Ferro,

rest. ex orig pro ardore.

*Ferro, peste, fame, vinclis, * algore, calore,*
Mille modis miseros mors rapit vna homines.

Seneca de remed. fortuit in principio.

Et iterum Seneca de remediis fortunæ. Sensus dicit. Morieris. Ratio respondet. Ista est hominis natura, non pœna. Sensus dicit: Decollaberis. Ratio. Quid interest an cęsim moriar, an punctim?] Sunt tamen tres causæ, cur Deus bonos subitò mori permittit, videlicet, vt parati semper simus: vt de vita, etiamsi bona apparet, non præsumamus: Et vt iudicia Dei timeamus. De primo dicit beatus Augustinus in epistola quadam. Latet vltimus dies, vt obseruarētur omnes dies. Serò parantur remedia, cùm mortis imminent pericula. De secundo idem dicit. Vigilare debet omnis Christianus, ne eum imparatum inueniat domini aduentus. Imparatum autem inueniet dies illa, quem imparatum inueniet suæ vitæ vltimus dies.] De tertio dicit idem lib. ij. de doctrina Christiana. Timor de futura morte mentem necessariò concutit, & quasi clauatos carnis omnes motus ligno crucis affigit.

Tres causæ cur de⁹ bonos subitò mori sinit.

Aug. ep. 80.

Idem l. 2. de doctr. Christ. c. 7.

Finis libri quarti.

Liber

Liber Quintus.

DE MALEFICIS ET EORVM DECEPTIONIBVS.

Colores diuersi quid in sacra scriptura significant. Quòd tribus modis deluduntur hominũ mentes, & de nocturnis exercitibus & equitibus, quid in bono, vel in malo significent.

CAPITVLVM I.

VLTIMO loco per libellum quintum sub formicarum proprietatibus de maleficis & eorum deceptionibus concludere restat. *Sunt autem formicæ in coloribus variæ, quia quædam nigræ, aliæ rufæ, aut pallidæ.* Per colores autem talium varia conditio vitiorum potest intelligi; quamuis ipsa animalia de se bona sint, sicuti omnes Dei creaturæ. Sicut enim per albedinem, & cãdorem vestium secundum beatum Gregorium, virtutum puritas, & mundіtia, ita per colores declinantes ab albedine secundum maius & minus vitiorum fęculentia, sacro testante eloquio, consueuit accipi. Hinc est quòd beatus Ioannes vidit in Apocalypsi vj. sub quatuor coloribus equorum vnum nigrum. Nam primus albus, secundus rufus, tertius niger, & quartus pallidus fuisse describitur: vbi per album Christi caro purissima: per rufum,

1 Tim. 4. Greg. hómil. 21. & 29. in euang. dicit gaudiũ & solẽnitatẽ mẽtis designare. a. b. m. fetulẽtia.

rufum, qui ſub ſpecie religionis, vel virtutis homines decipiunt: per nigrum, qui manifeſta habent vitia: & per pallidum ad modum mortis colorati perſecutores bonorum ſecundum gloſſam debent intelligi. Inſeſſores verò equorum talium trium, tres differentias dæmonum tales malos regentes homines deſignant: quia omnes malorum hominum huius vitæ acies informantur & ducuntur per certos dæmones. *PIG.* Deſidero igitur noſcere primò, quot modis, & qualiter malefici, & ſuperſtitioſi ſibiq́ue ſimiles regũtur, equitantur, & dementantur per dæmones, quos non ambigo in vitiis eſſe varios, & malitia carbonibus nigriores, iuxta illud Threnorum iiij. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis.

Colligitur ex gloſſa ord.

THEOL. Humanus animus in huius vitæ exilio mole preſſus corporis, & captus in eiuſdem ergaſtulo, multimodis phantaſiis deluditur, de quibus dicetur in ſequentibus. Quantum tamen præſentibus ſufficit, tres poſſunt occurrere interiorum vel exteriorum apparentiæ ſenſuum raræ, & admirabiles. Quidam enim vigilando vident mira ex diuina gratia: alij per cerebri vitia: & alij ex dæmonis aſtutia. Per primum conſtituuntur quidam prophetæ: per ſecundum decipiuntur tales maniaci: & per tertium deluduntur multi dæmoniacè. De primis latè dictum eſt lib.* ij. præcedenti. Contingit tamen quòd magnis peccatoribus Dei clementia aliquando oſtendit animarum pœnas, quas hic manendo demeruerunt habere in vita alia. De ſecundis certum eſt dominum Albertum legentibus in tertio libro de ſomno & vigilia; & Auicennam, & Galenum in ſuis medicinalibus, quod ex vitio, & debilitate cerebri, & ex melancholia varia infirmitas, quam vocant maniam, contrahitur naturaliter,

Tres modi quibus mira videntur.

rect. pro iij.

liter, ſine dæmonis opere, per quam multa apparent homini quæ in re nulla ſunt, ſed in imaginatione, & phantaſia tantummodo. De tertio autem ſunt exempla innumera quomodo deluduntur ſenſus hominum per dæmones. *PIG.* Audiuimus aliquando ab antiquioribus, eos, vt aſſerebant, vidiſſe nocturno tempore exercitus velut armatorum in variis apparétiis armorum, equorum, rhedarum, & ſimilium; quid hoc veritatis habeat edoceri cupio. *THEOL.* Monſtra talia aliquando bella futura prænoſticant. Aliquando per hoc dæmones incautos decipiunt. Aliquando etiam quales ſint malorum pœnæ innuunt; de quibus omnibus exempla habemus tam in ſacra ſcriptura, quàm alibi. Nam Ioſue v. quando primò terram promiſsionis ad capiendum Hierico intrauerat, vidit virum in agro ſtantem contra ſe, & euaginatum tenentem gladium: quo reſpódente quòd princeps eſſet à Deo miſſus ad regendum Iſrael exercitum; Ioſue lapſus in terram virum, veritus Dei angelum, veneratus eſt. Sic & ij. Machab. iij. cùm Heliodorus mente ſpoliandi templum, idem introiſſet, apparuit quidam equus terribilem habens inſeſſorem optimis indumentis adornatus, iſque Heliodoro impetu priores calces eliſit, qui etiam inſidebat videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, ſpecioſique amictu, qui circunſteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant eum ſine intermiſsione multis plagis. Sicque etiam ibidem v. ante immaniſsimam perſecutionem Iſrael factam per Antiochum dicitur: Contigit per vniuerſam Hieroſolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites diſcurrentes, inauratas ſtolas habentes, & haſtis quaſi

Acies in aëre viſa.

quaſi coire armatis, & curſus equorum per ordines digeſtos, & congreſsiones fieri cominus, & ſcutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis diſtrictis, & telorum iactus, & aureorum armorum ſplendorem, omniſque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monſtra conuerti. Et ibidem iam finita perſecutione, cũm Iudas Machabęus in prælio conſiſteret, apparuerunt aduerſariis de cœlo viri in equis, frenis aureis decorum ducatum Iudæis præſtantes, de quibus duo Machabęum medium habentes, armis ſuis circumſeptum, incolumem conſeruabant. Ibidemque xj. Procedente Iuda cum ſuis in aliud bellũ * Ieroſolymis apparuit præcedens eos eques in veſte candida, armis aureis haſtam vibrans. Et capitulo vltimo ibidem vidit Oniam & Hieremiam ſibi gladiũ porrigentem pro victoria. Sic etiam territo famulo Heliſei qui vidit Syros montem circundare in infinita multitudine, oratione facta vt oculi famuli aperirentur, vidit idem montem plenum equorum & curruum igneorum in circuitu Heliſei, vnde & dixerat: Noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis. iiij. Reg. vj. Similia legimus de viſis armatorum exercitibus in aëre ante euerſionem vltimam Hieroſolymorum factam per Titum & Veſpaſianum. Nam Ioſephus lib. 7. de bello Iudaico dicit de eodem. Supra ciuitatem ſidus ſtetit gladio ſimile, & per annum perſeuerauit cometes. Ante ſolis occaſum viſi ſunt * in aëre ferrei currus totis regionibus, & armatæ acies circũnfuſę, & plura ibi ponit ſimilia. Similiter ante effuſum ſanguinem Chriſtianorum tempore Gothorum vel Lõgobardorum in Italia viſæ ſunt præfatę acies, vt refert beatus Gregorius in homilia ſuper illud Lucæ xxj. Erunt ſigna in ſole & luna. Priuſquam, inquit, Italia

2 Mach. 10.

reſt. ex ſcript. pro Iſraelis.

Ioſeph. l. 7 de bello Iud. c. 12.

orig. per inane ferri.

Gregor. hom. 1. in Euang.

lia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cælo acies vidimus, ipsum, qui postea humani generis fusus est, sanguinem, * coruscantem. Ex quibus iam liquet exercituum apparentias Dei nutu futura guerrarum mala præferre, vt his aut spes victoriæ apud eos qui meruerunt, acquiratur; aut à malignis hominibus pœna diuina agnoscatur; aut apud bonos & innocentes patientię scutum cõtra infausta arripiatur, quæ omnia Dei mumera sunt à thesauro diuinæ prouidentiæ huic mundo transmissa.

orig. coruscantes.

In quem finem appareant exercitus cælestes.

Præterea eo tempore quo regno Bohemiæ & adiacẽtibus sibi partibus per diuersarum sectarum tam in fide, honore, & rebus, ac hominum cædibus iactura grauissima imminebat, proüt multis Germanię episcopis pręsentibus in Nurenberga à domino Petro episcopo Augustensi viro fidedigno audiui, circa metas regni præfati nocturno tempore versus vallem quandam auditi sunt clamores, & congressiones equęstriũ virorum. Induti variis coloribus visi sunt sæpius. Quidam enim equorum insessores rubeis, alij nigris, & similibus erant induti coloribus. Stupebant ex his plurimi, & diuersi variè hæc interpretabantur. Fuerunt protunc duo armigeri audaces satis in castro non multum distanti à loco monstrorum, qui omnino scire volentes quid veritatis sibi visa prætenderent, nocte quadam versus vallem vbi solita videre conspexerunt, iter arripiunt. Antequam autem his appropinquare auderent, compunctus vnus dixit alteri. Sufficiat nobis ista vidisse, ego his non approximabo, dictum est veterum: cum talibus nullum debere iocari. Quem alter velut pauidum increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit, de quibus vnus egrediẽs caput audaci illi amputauit, & ad suos redijt. Quo

Nocturnæ congressiones equitũ in finibus regni Bohemiæ, ad quas miles quidã temerariè appropinquãs mox decollatur.

Cum portentis non iocãdum.

viso, ille qui timidus substiterat fugam inijt, & funesta noua nunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput, sed in valle vbi acies visa fuerant nullius hominis, vel equi vestigium repertum est, sed tantummodo in lutosis locis signa quędam, & vestigia auium visa sunt. Praeterea pictorē quendam in ecclesia nostra Columbariensi laborantem habuimus, infirmitatibus tribus læsum. Nam in colore, mortuo videbatur similior quàm viuenti, semisurdus fuit auditu, & multum in lingua balbutiens. Quas infirmitates cùm audissem sibi per quoddam phantasma inflictas, à pictore quę sequūtur ipse audiui. Cùm, inquit, iunior in taberna cum socijs versus noctem conuixissem, nocte tetra solus iter arripui accinctus gladio, & versus villam aliam (quam mihi nominauit) properaui. Visum est autem mihi cùm essem inter vineas quædam terribilia obuiare, non in ipso itinere, sed propè viam, quo facto de itinere salij, gladium eduxi, & versus locum phantasmatis iuuenili fatuitate, & vini calore animatus percussi in incertum. Cùm autem neminem viderem, in ipso ictu, aërem, nescio quem, me pertranseuntem sensi, quo statim infectus, quas in me videtis infirmitates trinas contraxi. Tempore etiam quo sacri imperij electores in causis fidei pro bonis regni Boëmiæ dietam in Nurenberga celebrarent, conuenerunt in eadem materia quadam die simul vno in commodo vel conclaui multi episcopi, & tam sacræ paginæ, quàm canonici iuris quidam doctores. Ibi enim Archiepiscopus Maguntinus fuit, episcopi Herbipolensis, Augustensis, & si bene memoror, Bambergensis, & ego inter hos inferior & minimus. Seclusis igitur secularibus post finem tractatus fidei, dominus Maguntinus, de quo præmisi, vir magnę industrię, & fide dignus, coram

Pictor noctu in phātasma gladio irruere volens triplici infirmitate percutitur.

præfatis,

præfatis,quod ſequitur,recitauit. Nominauit enim nobis quẽdam Rheni ſibi bene notũ militem,cuius protunc filius viuebat,qui miles ſuper omnes penè inferioris Alemaniæ nobiles ſemper extiterat minus in rebus bellicis imperterritus; gerebat autem, & patiebatur nonnunquam propter ſuam animoſitatem vel fortitudinem ab alijs graues guerras, propter quas nõ ſemper de die, ſed nocturno tempore ad loca ſibi commodoſa equitare ſolebat. Hic igitur quadam nocte coaſſumptis famulis per ſiluam circa Rhenum equitare voluit, & principium eiuſdem intrauit. Antequam verò finem ſiluæ haberent, vltra quam campus latus iacebat, prout moris eſt eorum qui verentur inſidias, præmiſit famulum, vt in termino ſiluæ videret annè in campo inſidiæ aliquæ eſſent, luna enim ſplendente, vel aſtris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur cùm per arborum ramos exploraret commiſſum, vidit per campi longitudinem exercitum ſatis mirabilem appropinquare in equis. Quo viſo, conſiderata nunciauit militi, qui ait. Stemus ad modicum, quia veriſimile eſt, pro huius exercitus poſterior cuſtodia ſubſecuturos alios, ad hos properabimus, & an inimici ſint qui præceſſerunt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde morula tranſacta de ſilua cum ſuis miles receſsit, in campum venit, & neminem, niſi quendam equeſtrem in equo ſedentem, & in manu alium ducentem equum eminus ſequentem ſuos, intuitus eſt. Ad hunc cùm miles veniſſet, quis eſſet quęſiuit in hæc verba: Nunquid tu cocus meus es? ita enim ſibi à longinquo videbatur: paulo etiam anteá cocus eiuſdem militis vita functus fuerat. Qui reſpondit. Sum domine. Quid (ait miles) hic facis? & qui ſunt hi qui præceſſerunt? Cui

Nobilis quidã nocturnos reperit exercitus & à coco ſuo defuncto ex Germania Hieroſolymam vna die deducitur & reducitur.

defunctus respondit. Domine hi qui præcedunt, sunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim nomine expresſit proprio) quos oportet, & me cum eis, iſta nocte eſſe Hieroſolymis, quia hæc pœna noſtra eſt. Et miles iterum. Quid ſibi vult equus iſte quem ducis nullo inſidente? Ad veſtrum, reſpondit, obſequium erit, ſi mecum ad terram ſanctam venire velitis. Securus eſtote, per fidem Chriſtianam, recedendo, & reuertendo vos viuum reducam, ſi meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait: Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Diſſuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles proſilijt, defuncti equum aſcendit, & ab oculis famulorum vterque equeſter ſubſtractus eſt. Sequenti autem die famulis iuxta condictum expectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum vbi primum conuenerant. Tunc defunctus militi ait. Ne phantaſma omnino fictum illa fuiſſe credatis, duo, quæ vobis do rara, reſeruate in mei memoriam, vnde protulit mappulam paruam de ſalamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cùm immundum fuerit, igne purgate, nec ei nocebit. Alterum cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit. Et ita defunctus ab oculis militis euanuit. Ex his prudens lector colligere poterit, nocturnos exercitus nonnunquam videri à bonis & à malis. Qui autem latiùs de talium natura ſcire cupit, legat deinde domini Guillelmi Pariſienſis partem vltimam de vniuerſo, & me ab eiuſdem ſententia declinaſſe non videbit. *FIGER.* An animæ defunctorum ſua exeunt receptacula, & ſi ſic, quæ hoc facere poſsint, & etiam quis præfatas apparitiones faciat bonus, vel malus angelus quæro? *THEOL.* Sanctus doctor tibi deſuper reſpondet in iiij. diſtinct. xlv. q. j. ſic dicens, ſed pondera verba

Dona à ſpectro militi donata.

Præcipuè c 12. 21. & 22.

An defunctorũ animæ ſua exeãt receptacula.

verba, quia grauida sunt sententijs. Secundum, inquit dispositionem diuinæ prouidentię aliquando animæ separatæ à suis receptaculis egressæ conspectibus hominum præsentantur, sicut Augustinus probat libro de cura pro mortuis, & de bonis exemplificat, vt de sanctis in cœlo. Et hoc etiam credi potest, quod aliquando de damnatis cōtingat; quod ad eruditionem hominum & terrorem permittuntur viuentibus apparere: aut etiam ad suffragia expetenda, quantum ad illos qui in purgatorio detinentur: vt per multa exempla patet quarto libro dialogorum beati Gregorij. Nam glorificati quādo volunt, sed alij non nisi quando permittit deus, nobis apparere possunt; quia ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant, quàm curent viuis apparere; & quamuis aliquando animæ sanctorum, vel damnatorum præsentialiter assint, vbi apparēt, non tamen credendum est hoc semper accidere. Aliquādo huiusmodi apparitiones fiūt vel in dormiendo, vel in vigilando operatione bonorum, vel malorum spirituum ad instructionem, vel deceptionem viuētium. Sicut etiam & viui homines aliquando alijs apparent; & eis multa dicunt in somnis, cùm tamen constet eos non esse præsentes, sicut Augustinus per multa exempla probat libro de cura pro mortuis agenda. Hęc de Thoma.

Thomas in 4. dist. 45. q. ar. 1.

Cap. 16.

cap. 11.

Vnde proueniant inquietudines nocte in quibusdam domibus: exempla ponuntur. Et quomodo fiunt possessiones hominum à dæmonibus, ac de sex causis quare quidam non liberantur.

CAPIT. II.

F*Ormicæ quæ domos ædificant extra solitudines prope homines, vel bestias, deuastationes sæpe patiuntur.* Nam modò hominum curiositate, modò pecudum conculcatione, nunc canum inuestigatione, nunc etiam auium comestione, & alijs diuersis deturbationibus in mundo, vel prope mundum nidificantes inquietantur: eisque accidit sicut grano illi quod secus viam cecidit; & venerunt volucres & comederunt illud Matthæi xiij. Venit enim malus, id est, diabolus, dicit glossa, & rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est, scilicet ager, qui seminatus est secus viam: ita exponit ipsa veritas Christus. Memorandum est in proposito verbum allegatū beati Gregorij. xxxj. moral. suprà lib. iiij. cap. v. quo dicit super isto: Strutio obliuiscitur quod pes conculcet oua, aut bestia agri conterat ea. Quid, inquit, in pede, nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur? de quo in euangelio dominus dicit. Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur? qui huius mundi rapinis insidians humana quotidiè morte satiatur?] Possunt autem per formicas istas quæ stultè domū prope hostes collocant, hi homines intelligi, qui domum & habitationē propriam contra insidias diaboli ecclesiasticis cæremonijs nō studiosè muniunt. Nam aqua benedicta omni diē dominica (prout ipse exorcismus notat) in habitationibus fideliū adeberet spergi, & sal exorcisatum protunc fideliter sumi, se & sua manè, & sæpe quisque fidelis crucis charactere insignire, & à peccatis præsertim grauibus se immunem custodire, angelumq; proprium sæpe pro tutela inuocare cum diuinō auxilio. *PIG.* Iam conijcio vnde fortasis quibusdam plaga quædam venit vt in eorum habitationibus dæmonum tumultus sæpe inquietudines

Glos. interl.

Iob 39. Gregor. l. 31. Moral. c. 7. alias 8. Mat. 13.

Quomodo se contra insidias diaboli debeat quisq; munire.

nes ponant admirandas. *THEOL.* Hæc multis ex causis permittit dei iustitia, aut misericordia, non tamen semper ex omisione alicuius de prętactis circunstantijs, sed aliquando pro merito acquirendo patientię. De primo sume taliusmodi exemplū. In minore Basilea, paulò ante præsens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & fortè de maleficijs satis suspectus. Filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit, & tandem senex pater ægrotare cœpit, ad filiamq; & ad filiastrum demonstrato quodam scrinio dixit: Hoc, ait, vasculum nō moueatis, alioquin pœnitentia ducemini, sed in loco stare permittite post meum decessum. Et ita in breui vetulus expipirauit. Transacto autem tempore plurimo, nec filia, nec eius maritus magni pendit patris iussum, sed de domo priori, in aliam domunculam se transferentes, scrinium, quod satis modicum fuit, portauit extra domum versus nouum hospitium, sed in ipso itinere tanti ponderis esse cœpit, vt in ipso viriles artus deficerent, & exinde vxorem pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor an postmodum in domo scrinium aperuerit, vel quo alio modo incautè se circa vas habuerit, obliuioni tradidi, vnum constat, quòd in domum nouam cum infantulo quem genuerant parentes prædicti venerunt. Et ecce subitò vxor velut rabida super cunas infantis irruit, eum necare volens. Quod maritus intuens, vi vxorem inuasit, & eam à dęmone obsessam esse didicit, qui cum exorcisaretur, minatus est dæmon se non exiturum, nisi eam necaret; & ita factum est super exorcistæ manibus. Altera die maritus per viam stratæ incedens publicæ, casum lapidis recepit inopinatisimè de superiori parte cuiusdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur, dæ-

Varia causa cur permittat deus inquietudines dæmonum.

Quomodo dæmon scrinio quodam moto plurimum nocuerit.

Dæmon duas sorores virgines infestat.

monis percussus est tam deformiter, vt homo vix videretur esse. In Argẽtinensi diœcesi duæ sorores vna cohabitabant domo, senior Margareta, iunior verò Barbara vocabatur; senior matura, deuota, & experta satis erat, & ambæ castitatis propositum habuerunt, & ideo hostem eis insidiantem dęmonem palam & clam multis annis sustinuerunt. Nam aliquando per vocem serpentis iuniorem dæmon sequebatur vbi incessit in domo, aliquando versus aures sibi clamitabat, nonnũquam sonitus, & strepitus terribiles faciebat quousque extranei etiam talia perciperent qui domum eandem intrauerant gratia alicuius operis expediendi. Appropinquabat post tres circiter annos festum omniũ sanctorum, †super quo senior, quæ valde deuota fuit, confiteri volebat. Hanc dũ sacerdotẽ in ecclesia vellet accedere gratia confitendi, quidam malignus spiritus impulit ictu quodam tam valido, vt ferè ad terram caderet, nec tamen virgo à proposito destitit; sed postmodum confessa est, non curans impulsum dęmonis, quem tamen grauiter senserat. Infra modicum tempus postea sub specie magnæ muscę venit aliquotiens dæmon auribus se appendens iunioris; aliquando per dorsum eius extrinsecus; aliquando verò capiti insidebat, & quandocunque sibi appropinquare voluit, prius ad spatium modicum sonitu quodam signum dare solebat sui aduentus. Tãdem cùm iunior quadam nocte in ira notabili se ad lectum posuisset, ob quam causã nescio; venit more solito dæmon, qui virginem possedit & in capite tam validè pressit, vt putaret se perdidisse vsum rationis. Hoc autem cõiacenti sibi sorori indicauit, sed illa eam iuuare de cætero non valebat. Nihil præterea post hanc obsessionem inquietudinis auditum est in domo, sed in vigilia Paschæ, & in sacris noctibus

† in quo, phrasi Germanica.

Iunior virgo irata notabiliter ad lectum se conferens à dæmone læditur & possidetur.

noctibus sequentibus iuuenis crudeliter à dæmone vexabatur. Hæ, cùm ad me deducta esset (semper enim vtebatur ratione) adhortatus sum, vt confiteretur mihi sacramentaliter, quod cùm prompto animo & deuoto incepisset, ita dæmon se eius immersit faucibus, vt nullatenus loqui valeret concepta. Probabam autē postea per certa verba an aliqua lateret fictio feminea, sed luce clarius diabolum in ea intuebar certis ex signis. *PIG.* Scio per exorcistā tētatum fuit quicquid circa eam fieri potuit vt liberaretur, & tamen non fuit liberata à dęmone pro tunc, quæ ergo causa huius fuit? *THEOL.* Sex ex causis aliquis nō liberatur. Aut propter paruitatem fidei offerentium: aut propter peccata dæmonium sustinentium: aut propter accōmoda remedia adhibere negligentium; aut propter exorcistę aliquod in fide vitium: aut propter reuerentiam virtutum in alio existentium. De primis duobus habes exemplum Matth. xvij. & Mar. ix. in patre vnici filij sui lunatici, & discipulorum Christi præsentia. Primò enim offerens, & turba fide carebat. Vnde pater cum lachrymis orauit, Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Et ad turbam Iesus ait. O generatio incredula, & peruersa, quousq; ero vobiscum? De secundo videlicet de sustinente dæmonium, Iesus increpabat eum, scilicet filium, quia, vt beatus Hieronymus ibi dicit, propter peccata sua à dæmone fuerat oppressus. De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet, quia non fuerunt præsentes boni & perfecti viri. Vnde Chrysostomus ibi dicit: Columnæ fidei non aderant] videlicet Petrus, Iacobus, & Ioannes, sed in transfiguratione Christi iam præsentes erant, nec oratio & ieiunium aderāt, sine quibus (Christus ait) hoc genus dęmoniorū non exijcitur. Vnde Origines ibi dicit,

Sex causæ cur possessi interdum non liberantur.

Sexta habetur infra cap. 6

Marc. 9.

Mat. 17.

Hieron. in c. 17. Matt.

Chrysost. ibidem.

 Si aliquan-

Orig. ad 17 Mat. orig. adiuremus Gloss. ord.

Si aliquando oportuerit nos circa curationem tale aliquid patientium permanere, non *admiremur, nec interrogemus, nec loquamur quasi audienti spiritui immundo, sed abigamus ieiunijs & orationibus spiritus malignos] Et glossa dicit: Hoc genus dæmonij, id est ista carnalium voluptatum mutabilitas, ad quam scilicet, spiritus ille inclinabat, non vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur.] de quartò, exorcistæ vitio præsertim in fide, patet ibidem de Christi discipulis côpræsentibus. Vnde postea secretò discipulis quęrentibus causam suę impotentiæ, respondit: Propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi, & transibit. Vnde Hilarius; Crediderunt quidem apostoli, nondum tamen erant perfectæ fidei. Nam domino in monte demorante, & ipsis cum turba residentibus, quidam tepor eorum fidem relaxauerat.] De quinto patet in vitas patrum, vbi legimus aliquando obsessos non liberatos per sanctum Antonium, eius discipulû Paulum liberasse. De sexto patebit infrà vbi dę maleficiatis habebimus. *PIG.* De inquietantibus domos da exempla. *THEOL.* Vix iam decem sunt anni transacti, quòd in ciuitate Nurenbergensi monasterium nostri ordinis sanctæ Catharinæ dictum, cum extrema difficultate reformabatur per vndecim illuc transmissas deuotas reformatrices ab aliò reformato locò. Fuerant enim omnes sorores in dicto monasterio ad reformationem inuoluntariæ, & pro se complices sibi in ciuitate non paucos habuerunt. Postquam igitur locus regulariter clausus est, & ceruicosa gens sexus fragilis colla iugo submisit obedientiæ, venit in monasterium quidam dæmon, qui primum sonitibus nocturnis insolitis moniales

Mat. 17.

Hilar. cã. 17 in Matt.

Vita Patr. car. 1. in vita Pauli simpl. cap. 6.

De reformatione huius monasterij habes suprà l. 3. c. 3.

Monasterium se-

niales quasdam infestabat. Quo d cùm ad me venit persuasi vt talia non crederent esse à dæmone, sed à murilegis & gliribus, vel ex debilitate capitis; quia deliramenta suspicabar affuisse mulierum. Altera nocte venit dæmon, & vnam de his quæ rebelles extiterant, vt puto sacristanam matutinas pulsare volentem ita compressit vt eadem die putaretur sepulturæ tradi debere, & tandem tam de die, quàm de nocte sic inquietabat conuentum præfatus dæmon, vt per totam noctem oporteret per vices custodias vigilãtium sororum ponere, quia nulla audebat sola incedere. Fuit autem totus stupidus effectus sexus mollis & femineus, ita vt neq; ego scirem quid cum eis essem facturus. Tamen orationes priuatas singulis iniunxi & publicas, patientiam habere prædicaui, & vt in domino confiderent sæpe suasi. In pręfato vero opere, licet dæmonis malitia aliquid acquireret, (quædam enim dixerunt: Ecce quando latam viam & antiquam ambulauimus hæc nobis nunquam acciderunt) sed tamẽ per dei gratiam diabolus plus perdidit hoc in ludo, quã acquisierit; Quia quædam ceruicosæ feminæ quas ad plenum pietas reformatorum non valebat trahere, hoc phantasma adeo terruit, vt totius vitæ suæ facinora confiterentur sacramentaliter, vestes veteres deponerent, & nouas secundum ordinis formam induerent, & in aliam vitam nouam se transformarent. Hoc cum dæmon videret, tandem per dei gratiam * resipuit, & nescio quô deuenit. Tempore Constantiensis concilij in curia sororum deuotarum quæ canonissæ regulares sunt, & vocantur monasterij Pilluruet, prope Nürenbergam Eistetensis diœcesis quidam spiritus nocturnis temporibus multos inquietare solebat, sed monasterium sororum ab intra nullatenus perturbabat. In domo

minarii antea dissolutum à dæmone vexatur, & quis inde fructus

*m. destitit.

Monasterium Canonissarũ Regularium dæmon infestat.

domo verò capellani, & locis eidem côuicinis molestus multis extitit quibusdam strepitibus, & sibilis, ac pulsibus non multum excellentibus, sed manifestis. Aliquando enim ad parietes percutiebat, aliquando verò ioculator varias mimorum fistulas, vt videbatur, flabat, & talia non nociua multum gestiebat. Quidam interea frater de conuentu Nurenbergensi deuotus, mihi notus circa festa quędam petitus est, vt capellanum in diuinis iuuaret, qui cum in superiorem partem domus poneretur, & spiritum ignoraret, nocte phantasma sensit quod sibi tunicam, quam circa se positam habuit, abstraxit. Et exinde frater clamare cœpit, Fures fures, succurrite homines. Hoc campanarius qui in eadem domo iacebat audiuit, & negotium intellexit, lumē accendit, & clamantem adijt, eumque stupidum reperit, & vestimenta quibus tectus fuerat † distincta vidit per spiritum in camera: scapulare autem fratris nullibi reperire potuerunt, quousque tandem foramen quoddam satis paruum in pariete conspexerunt. In illud enim spiritus ille scapulare strictissimè conuolutum & glomeratum absconderat. Finito verò anno vno, aut circiter phātasma illud abscessit. *P I G.* Quales, quęso, mihi dicas illi spiritus sunt, qui sic inquietant homines? an animæ sunt separatæ, vel maligni spiritus dæmonum?

Deuoto fratri dæmon nocte subtrahit tunicam & scapulare eius includit in arcto foramine.

† distracta vel dispersa.

THEOL. Proût ex fine precedentis capituli elicere potes, animę non sunt verisimiliter, sed omnino dęmones, qui in multiplici sunt differētia. Nam quidam neminem possunt lædere, grauiter saltem, sed solùm principaliter ioculationes exercent. Alij incubi sunt, vel succubi premētes nocturno tempore homines, vel peccato luxuriæ coinquinātes eos: alij verò sunt qui homines lacerandi, vel necandi habēt potestatē. De quibus ita dicit Cassianus collatione

Differentia multiplex dæmonum.

latione Sereni j. Tot esse immundos spiritus, quot in hominibus studia non dubiè cõprobantur. Nam nonnullos eorum, quos etiam * paganos vulgus appellat, ita seductores & ioculatores esse manifestum est, vt certa quæque loca, seu vias iugiter obsidentes, nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes * poterunt decipere, delectentur, sed derisu tantummodo, & illusione contenti fatigare eos potius studeant, quàm nocere. Quosdam verò solummodo innócuis incubationibus hominum pernoctare. Alios ita esse furori ac truculentię deditos, vt non sint contenti illorum tantummodo corpora, quos suppleuerint atroci dilaceratione vexare, sed etiam irruere super eminus transeuntes, atque affligere illos seuissima cęde festinent: quales illi in euangelio, videlicet Matthæi. 8. describuntur.] Similia dicit Guillelmus vbi supra de vniuerso.

Cassian. coll. 7. qua est 1. abb. Sereni c. 32.
orig. Faunos.
orig poterint.
Guil. Paris. par. vlt. de vniuerso.

Hyems & frigus quid significent. De septem maleficorum exercitijs. Quomodo comedant pueros, quomodo artem istam profiteantur, & an maleficium sine peccato possit tolli.

CAPIT. III.

F*Rigus graue ouis formicarum superueniens prolem impedit, aut nasci retardat, vel in toto necat.* Nimium enim algor, & frigoris magnitudo vitam adimit viuentibus, & viuificandis sæpe nocet. In frigore autem malorum corda intelligi possunt, quæ calore charitatis, & à sole iustitiæ aliena, sed torpore malitię, vel perfidiæ sunt plena. Quo contra de forti muliere Prouerb. vltimo dicitur. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis. Vbi glossa. Frigora niuis

Glos ord.

niuis sunt corda malorum perfidię torpore algentia, de quibus dicitur, videlicet Matth. xxiiij. Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Quæ corda niue illa opprimuntur quæ ob superbiam de cœlo corruens in tenebras, ad huc se velut angelum lucis ostētare præsumit, & habitum niueum præfert, quod dei & angelorum eius proprium est, scilicet niueo habitu suæ virtutis claritatem signare. Non timebit autem domui suæ à frigoribus niuis hęc mulier, quia credidit deo dicenti, quod portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Omnes enim domestici eius vestiti sūt duplicibus, sapientia scilicet, ad hæreses reuelandas, & patiētia, ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel vestiti sunt duplicibus, quia promissionem habent vitæ quæ nunc est, & futuræ: nunc adiuti à deo ne deficiant, tunc autem in beatitudine diuina visione ditati. Item vestiti sunt duplicibus, vna veste corporis, altera mentis, fide scilicet, & factis: sacramentis quoque redemptoris imbuti & exemplis. Hæc in glossa. Per frigus igitur, quod prolificationi formicarum est nociuum, maleficorum superstitiones accipere possumus. Maleficus enim dicitur quasi malè faciens, vel malè fidem seruans: & vtrumque in maleficis qui superstitiosis operibus proximum lædunt satis reperitur. *PIG.* Superstitionum ex beato Isidoro scio multæ sunt species: sed quia de maleficis mentionem fecisti, quot modis nocere possint proximis nunc edicito. *THOL.* Septem mihi modi occurrunt quibus ex parte eorum quæ sunt hominis nocere possunt, sed nunquam nisi deo permittente. Neque eo quo nocere dicuntur tēpore actionem vel passionem per se immediatè inferunt, sed per verba, ritus, vel facta quasi per pacta inita cum dæmonibus lædere dicuntur. Nam potius dæmones hæc & immediatè læsiua inferunt. Vnus igi-

vt patet. de angelis in resurrectione domini apparentibus.

rest. ex or. pro operis.

Septem modi quibus malefici nocere solent.

tur modus est, quo amorem malum ingerunt viro alicui ad mulierem aliquam, vel mulieri ad virum. Alius est, quando odium vel inuidiam in aliquo seminare procurant. Tertius est in his qui maleficiati dicuntur, ne vi generatiua vti valeant ad feminam, vel vice versa femellæ ad virum. Quartus modus est, cum in mẽbro aliquo hominem ęgrotare faciunt. Quintus, cùm à vita priuant. Sextus, quãdo vsu rationis aliquem priuant. Septimus, cum quocunque prædictorum modorum aliquem in suis rebus vel animalibus lædere quærunt cum effectu. *PIG.* Peto de his funditus omnibus informari, quia quidam talia aut negãt omnino, aut caussis naturalibus soltim asscribunt, aut in parte non ea concedunt. *THEOL.* Funditus noscere talia ad modicum vtile esset, immo fortè quibusdam noceret, oporteret enim prohibitos inspicere libros, vel superstitiosa aliqua, quæ *otiosum esset in tãta temporis egestate perlegere; nec opus est scire talia latè, tibi presertim, qui ex conditione status ad id non obligaris. Veruntamen exempla tibi tradam, & doctrinas aliquas petito tuo accommodas, quas habeo partim à doctoribus nostrę facultatis, partim etiam per experientiam cuiusdam probi iudicis secularis, & fide digni, qui quæstionibus, & fassionibus, ac publicis experientijs, & priuatis talia multa didicit, cum quo latè, & profundè sæpe contuli, domino Petro, videlicet ciui Bernensi in Lausanensi diœcesi, qui multos vtriusque sexus incinerauit maleficos, & alios fugauit è territorio dominij Bernensinm. Contuli insuper etiam cum domino Benedicto monacho sancti Benedicti ordinis, qui licet modo sit religiosus multùm Vviennæ in reformato monasterio, tamen ante decẽnium adhuc in seculo degens, fuit necromanticus, ioculator, minus,

m conscientiosũ.

mimus, & truphator apud seculares nobiles insignis & expertus. Audiui similiter quædam de sequentibus ab inquisitore hæreticæ prauitatis Eduensi, qui nostri ordinis fuit in conuentu Lugdunensi deuotus reformator, & in Eduensi diœcesi multos de maleficijs reos inquisierat. Sunt igitur vel nouiter fuerunt (vt idem inquisitor, & dominus Petrus mihi retulerunt, & fama communis habet) circa districtum Bernensis dominij quidam malefici vtriusque sexus, qui contra humanæ naturæ inclinationem, immo aduersus conditiones specierum omnium bestiarum (lupina specie excepta tantummodo) propriæ speciei infantes vorant, & comedere solent. Nam in oppido Boltigen Lausanensis diœcesis quidam dictus Stedelem grandis maleficus captus per præfatum Petrum iudicem loci, qui fatebatur se in certa domo vbi vir & vxor simul manebant, per sua maleficia successiuè in vtero vxoris præfatę septem circiter infantes occidisse, ita vt semper aborsum faceret in femina annis multis. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtosis, quorum nullum viuum partum edidit in eisdem annis, prout rei euentus probauit. Cumque antedictus nequam quæstionaretur, an in his, & qualiter reus esset, facinus aperuit dicens. Subter limen ostij domus se lacertã posuisse dixit, & si amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus restituendam prædixit. Cùm autem serpens ille quereretur sub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortasis redactus erat, pulueres seu terram de subter positam asportabãt, & in eodem anno vxori, & omnibus iumentis domus fœcunditas restituta est. Præfato autem torto non sponte fatebatur, & demum per prædictum iudicem ignibus traditus est. Deinde antefato inquisitore mihi referente hoc an-

Malefici infantes vorant.

Stedelem insignis maleficus septem infantes successiuè in vtero occidit, & fœtus aliorum animalium.

hoc anno percepi, quod in Lausanensi ducatu quidam malefici proprios natos infantes coxerant, & comederant. Modus autem discendi talem artem, fuit, vt dixit, quod malefici in certam concionem venerunt & opere eorum visibiliter dæmonem in assumpta imagine viderunt hominis: cui discipulus necessariô dare habebat fidem de abnegando Christianismo, de Eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem vbi latenter valeret. Fuit insuper fama communis, dicto Petro iudice mihi referente, quod in terra Bernensium tredecim infantes deuorati essent intra pauca tempora à maleficis, quamobrem etiam publica iustitia satis durè exarsit in tales parricidas. Cùm autem Petrus quæsiuisset à quadam capta malefica, per quem modum infantes comederent. Illa respondit. Modus iste est. Nã infantibus nondum Baptisatis insidiamur, vel etiam Baptisatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus, hos in cunabulis, vel ad latera iacẽtes parentum cæremonijs nostris occidimus, quos postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, de tumulis clam furto recipimus, in caldari decoquimus, quousq; euulsis ossibus tota penè caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiori huius materia vnguẽtum facimus nostris volũtatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodum; de liquidiori verò humore flascam, aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis cæremonijs, statim conscius efficitur & magister nostræ sectæ. Modum autem eundem alius iuuenis maleficus captus, & incineratus, tandem licet (vt credo) verè pœnitens, distinctius reserauit, qui manus dicti Petri iudicis, vna cum vxore malefica impersuasibili paulô antea euaserat: In Bernensium namque iudicio captus dictus iuuenis

Malefici proprios infantes coqunt & comedunt. Modus discendi hanc artẽ. Vide maleficorum impietatem in exordio sua initiationis. Modus execrabilisquo infantes occidunt & comedũt, & quo impiam hanc artem ad discunt.

cum vxore, & ab eadem in distinctam turrim repositus dixit. Si meorum facinorum veniam consequi possem, omnia quæ de maleficijs scio, libens patefacere. Mori enim video me oportebit. Cumque per litteratos, si verè pœniteret audisset & se veniam consequi posse omnimodam, tunc lætè se morti obtulit, & modos primæuę infectionis ostēdit. Ordo, inquit, talis est, quo etiā seductus sum. Oportet primò, *dominica die, antequam aqua benedicta consecratur, ecclesiam introire mox futurum discipulum cum magistris, & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma & vniuersalem ecclesiam; deinde homagium præstare magisterulo, id est, paruo magistro, ita enim dæmonem & non aliter vocant, postremò de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imagines nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, quam tantæ pertinaciæ credo, vt potius incendium sustineat, quàm minimam fateri velit veritatem, sed heu ambo rei sumus. Sicut dixit iuuenis ita reperta est per omnia veritas. Nam præconfessus iuuenis in magna contritione mori visus est, vxor verè testibus conuicta *veritatis, nec in ipsa tortura fateri voluit, nec in morte, sed incēdio præparato per lictorem, eidem verbis pessimis maledixit, & sic incinerata est. Ex prædictis iam liquet, quàm noxium sit frigus perfidiæ, quod infantes & partus solet occidere. *PIG.* Estne licitum maleficium de loco tollere?

Idem modus plenius ab alio relatus.

omisi (vt) Nota sūmam impietatem.

m. veritatem.

THEOL. Antiqui negant, moderni concedunt, vtrique bene, sed sola opus est vnica distinctione. Quia aut tolli potest per aliud maleficium, seu per ritus alicuius malefici illicitos; & id constat esse illicitum, immò potius homo mori deberet, quam in talia

An licitum sit signa maleficij tollere.

talia consentire. Aut tolli potest sine nouis superstitionis operibus, vt per motum localem, velut dictum fuit de puluere lacertæ, & illud est licitum. Exemplum de priori casu. Nam inquisitor Eduensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficiũ, aut se vindicandi in malefico talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se vel in suis ad maleficam, sciscitans scire malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquotiens fundebat in aquam quousque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur, qua visa imagine, malefica quæsiuit ab explorante. In qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere? Cumque explorator locum eligeret, statim malefica in eadẽ parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit, nomen tamen nullatenus manifestauit, sed experientia teste, maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.

Modus cognoscendi maleficiũ illicitus.

Necromantici qui sint. Quomodo à dæmonibus malum aliquando precium recipiunt. Quomodo diuinitus maleficia impediũtur, & quomodo tempestates concitant.

CAPIT. IIII.

Alis carentes formicæ, vel nimium progredientes in publicum, ab alijs bestijs faciliter necantur: quia alis pennatæ multum se subleuant, ne bestijs terræ præda fiant. Per alas autem virtutes intelliguntur, quia talibus in altum multũ boni feruntur. Vnde Ezech. iij. descriptis volantibus animalibus

dicit: Audiui post me vocem cōmotionis magnæ: benedicta gloria domini de loco suo, & vocem alarum animalium percutiētium alteram ad alteram. sic exponit beatus Gregorius lib. xxiiij. moral. Quid namque per alas animalium, nisi virtutes debemus sentire sanctorum; qui dum terrena despiciunt, ad cælestia volando subleuantur? Vnde iam rectè per Isaiam dicitur: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ. Volantia itaque animalia alis suis se vicissim feriunt, quia sanctorum mentes in eo quod superna appetunt, considerantes inuicem, alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua is me percutit, qui exemplo sanctitatis propriæ me ad melius accēdit: & ala mea vicinum ferio, si aliquando alteri opus bonum, quod imitetur ostendo.] Illæ verò formicæ morales quæ virtutum pennis non sunt alatæ, vel quæ nimiùm suæ domus, ecclesiæ videlicet catholicæ, limites incautè exeunt, in perfidiam incidendo, tales ab vrsis, per quos malefici, vel * necromantici possunt intelligi, faciliter deuorantur. Sicut hi simplices pueri in figura, qui domos egredientes parentum, & Heliseum deridentes ab vrsis deuorati esse leguntur iiij. Reg ij. *PIG.* Quia de necromanticis mentionem fecisti, quæro anne differentia eorum sit à maleficis? & si sic, quæ eorum sint opera? *THEOL.* Necromantici propriè hi dicuntur, qui de terra superstitiosis ritibus mortuos se posse suscitare ad loquendum occulta ostentant. Qualis fuit illa olim pythonissa, quæ ad preces Saulis Samuelem se suscitare velle aduocabat, vt euentum belli patefaceret regi. j. Reg. xxviij. Qualis etiam Symon magus fuit pessimus, qui supra principis apostolorum se auctoritatem præferens, defunctum se suscitare finxit. Ex accommodatione

Gregor. lib 24 moral c. 6 alias 10. & 11.

Isa. 40.

** a b. m. nigromātici, & infra sēper.*

Qui propriè necromantici.

tamen

tamen vsus necromantici dicuntur, qui per pacta dæmonum per fidem cæremonijs futura prædicunt, aut occulta reuelatione dęmonum aliqua manifestant, aut qui maleficijs proximos lædunt, & à dæmonibus sæpe læduntur. Fuit, & hodiè viuit Vviennæ in monasterio quod ad Scotos dicitur, frater, de quo præcedenti capitulo retuli sancti Benedicti ordinis. Hic in sæculo existens famosissimus fuit necromanticus, nam libros dæmonum de necromantia habuit, & secundum eosdem satis miserabiliter, & dissolutè vixit plurimo tempore. Habuit autem sororem virginem deuotam multũ de ordine pœnitentium, cuius, vt puto, precibus frater à faucibus dæmonis erutus est. Compunctus enim ad diuersa loca diuersorum reformatorum monasteriorum venit, petens sibi sanctæ conuersationis tradi habitum. Sed quia giganteæ staturæ, & terribilis aspectu erat, & in maleficijs, ac ioculationibus princeps aliorum, fidem vix aliquis viro dabat. Tandem autem receptus in antedicto monasterio, in ipso ingressu nomen mutauit, & vitam: Benedictus enim vocari cœpit, & secundum beati patris Benedicti regulam adeo profecit, vt infra paucos annos speculum religionis effectus, in prioratus poneretur officium, & in ambone pro sæcularibus † profectus gratiosus est prędicator factus ad populũ. Hic cũm adhuc esset nouitius (prout eo referente audiui) multas vexationes à dæmonibus, quos reliquerat, sustinuit. Cũm enim cõfessus fuisset sacramentaliter quadam die, & virus suæ peruersæ vitæ euomuisset ob spem veniæ, sequenti nocte lucernam in manibus deferens dæmonem adesse sensit. Eandem namque lucernam violento ictu de nouitij manibus dæmon excussit, & eum non modicum lædere molitus est. Sed vicit Christi

Quid ex communi vsu.

Necromãticus conuertitur, & fit monachus S. Benedicti

f. præfectus.

miles huius vrsi tyrannidem, quia virtutum alas iam assumpserat, quibus per orationes sacras ab ore bestiæ liberatus est. Prçterea quemadmodum à supradicto Petro iudice audiui, in territorio Bernensium & in locis eidem adiacentibus à sexaginta circiter annis suprafata maleficia à multis practicata sunt. Quorum primus auctor fuit quidam Scauius dictus, qui publicè de hoc gloriari audębat, quod quandocunque vellet, ipse se in omnium suorum æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum suorum lætalium, & ita capitalibus inimicorum suorum manibus sæpe, vt dicitur, euasit. Sed cùm terminum suæ malitiæ diuina iustitia facere voluit, tãdem per hostes suos in stuffa quadam prope fenestram quandam sedere explorabatur cautè. Quo in loco cùm nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora mortuus ibi miserabiliter. Hic tamen suæ fraudis commenta discipulo qui Hoppo vocabatur reliquit. Et idem supradictum Staedelin in maleficijs magistrum fecit. Sciuerunt hi duo quando sibi placuit tertiam partem fimi, feni, vel frumenti, aut cuiuscunque rei de vicini agro, nemine vidente, ad proprium agrum deferre, grandines vastißimas, & auras læsiuas cum fulminibus procurare; in aspectu parentum infantes prope aquam ambulantes in ipsam, nullo vidente, proijcere eos, sterilitatem in hominibus & iumentis efficere, in rebus & corporibus proximos lædere, equos sub insessoribus, si strepam ascendenti tenerent, phræneticos facere, de loco ad locum per aëra, vt putabant, trãsmeare, à se cùm capi deberent fœtores pessimos emittere; in se capientium manus & animos tremorem magnum incutere, occulta alijs manifestare, & quædam fu-

Scauius maleficus qui velut murem se facere solebat, vt frustraret manus volẽtium ipsum lædere tandem ex improuiso occiditur.

Mirabilia nocumẽta quæ Hoppo & Stadelein discipuli Scauij in territorio Bernensi intulerũt.

dam fu-

dam futura prędicere, absentia velut præsentia cõspicere; ictu fulminis nonnunquam quem vellent interimere, & multa alia pestifera procurare sciuerunt, vbi & quando dei iustitia hæc fieri permisit. *PIGER:* Duo hîc scire vellem. Primum, vtrùmne dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus, & similia quæ dixisti facere possent, de quibus aliqui dubitant. Secundò quæro; Fatebâturne tales miseri per quæ diuina opera in suis machinamentis impedirentur? *THEOL.* Ad primum respondeo, haud dubium possunt, sed non nisi deo permittente. Nam Iob j. & ij. accepta potestate à deo, statim dæmon procurauit, vt Sabbæi quingenta iuga boum & quingentas asinas auferrent, vt deinde ignis de cælo descendens septem milia ouium incenderet; vt Chaldæi per tres turmas trià milia camelorum raperent, vt septem filij, & tres filiæ per vehemẽtem ventum lapsu domus occumberent, & *semper pueri multi, vno dempto: vtque vlcere pessimo corpus sancti viri percuteretur, & vxor & tres amici eius eum vexarent grauiter. Vbi sanctus doctor dicit. Necesse est confiteri, quòd deo permittente dæmones possunt perturbationem aëris inducere, ventos concitare, & facere vt ignis de cælo cadat. Quamuis enim natura corporalis non obediat ad nutum angelis nec bonis nec malis ad susceptionem formarum, sed soli creatori deo, tamen ad motum localem natura corporalis nata est spirituali naturæ obedire. Cuius indicium in homine apparet. Nam ad solum imperium voluntatis mouentur membra, vt opus à voluntate dispositum prosequantur. Quæcunque igitur solo motu locali fieri possunt, hæc per naturalem virtutem non solùm boni, sed etiam mali facere possunt, nisi diuinitus prohibeantur: venti au-

c.d.secũ.

Thom in 1.c. Iob lect.3.

tem & pluuiæ, & aliæ huiusmodi aëris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procuranda naturalis virtus dæmonis sufficit. Hæc Thomas. Mala enim quę nostris exigentibus peccatis in mũdo fiunt, deus velut per suos tortores iustè per dæmones solet infligere. Vnde glossa super illo psal. 104. vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala * immittit deus per angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, angelum fami præpositum. Hæc ibi. Porrò quò ad secundum dubium, noueris indubiè maleficos multipliciter impediri posse. Nam ita fatebantur multi in torturis, & difficulter quidam, alij verò sponte. Et quantum ex prædicti Petri verbis in summa collegi, quinque sunt per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquãdo ne in suis amicis: videlicet fidẽ integram, vel dei præcepta in charitate seruantibus; se signo crucis & oratione munientibus; ritus & ceremonias ecclesiæ colentibus; publicam iustitiã bene exequẽtibus; & Christi passionem verbo vel memoria ruminãtibus. De primo & secũdo exẽpla talia mihi Petrus, qui suprà, retulit, quæ audierat † de supradictis maleficis. Cùm (inquit) quidam simplex, sed non rectus maleficum me inuocaret, vt inimicum suum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter fulminis ictu vel modo alio. Vocaui ego magisterulum, id est, dæmonem; qui mihi respondit; quòd neutrum facere posset. Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo (si libet) ei nocere possum. Noui veteranam quandam virginem quæ Se-

Glos ord.

* *vesti ex orig pro permittit*

Quinque per quæ maleficia impediũtur.

† *de, pro, à*

Exempl. de 1 & 2.

riosa nomen habuit in diœcesis Constantiensis finibus. Hæc mater omnium in vicinia existens virginum & speculum, ad viuificæ crucis signum, & ad Christi passionem summam gerebat fiduciam, manebat autem in tugurio villagij pauperculi, ipsa voluntate pauper in terra, vbi nonnunquam maleficia satis locum habere dignoscuntur. Huius amicus in pede graui læsus fuit maleficio, à quo nulla arte sanari poterat. Post multa autem incassum adhibita remedia, visitauit prædicta virgo infirmum, qui ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret; annuit illa, & silenter tantummodo orationem dominicam, & Apostolorum symbolum cum geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tūc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remedium futurorum quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: Vos mala fide, vel debili diuinis & approbatis exercitijs ecclesiæ non inhæretis, & carmina, ac remedia prohibita crebrò vestris infirmitatibus applicatis; idcirco rarò in corpore * & semper in anima per talia læditis. Sed si in orationum & signorum licitorum + efficacia speraretis, faciliter sæpe curaremini. Nihil enim vobis applicui, nisi dominicam orationem, & Apostolorum symbolum, & iam sanati estis. Præterea constat, quòd malefici de ritibus ecclesiæ seruatis & veneratis sua maleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumptionem, per candelarum die purificationis, & palmarum in die palmarum consecratarum vsum licitum, & per similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcisat, vt vires dæmonis minuant. De publica verò iustitia hoc omnes malefici qui suprà verbo & experientia testimonium dederunt, quòd eo ipso quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur, statim

Exemp. 2. & 3.

Virtus signi crucis, orat. Dominicæ, & symboli.

omissum videtur curamini, vel quid simile.

al. efficaciam.

statim omnis maleficorũ eneruatur potestas. Vnde cùm sæpedictus iudex Petrus antefatum Stadelein capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fœtor, vt se ferè desperarét an maleficum inuadere auderēt. Quibus iudex ait. Securè miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ, & ita rei probauit exitus, siue effectus. Idem iudex tale dedit exemplum. Cùm, ait, Stadelem captiuassem, qui grandinibus terram & fame grauissimè læserat, & per fulmina plura vastauerat, quæsiuià reo de veritate, qui post quartum ad chordas tractum primò responsum mihi dedit tale. Faciliter grandines procuro, sed ad libitum lædere non valeo, sed eos tantummodo qui dei destituti sunt auxilio; qui signo crucis se muniunt fulmine meo nō interibunt. Cui iudex. Quomodo ad tempestates & grandines cōcitandas proceditis? Respondit reus. Primò verbis certis in campo principem omnium dæmoniorum imploramus, vt de suis mittat aliquem, à nobis designatum percutiat, deinde veniēte certo dæmone, in campo aliquo viarum pullum nigrum immolamus, eundem in altum proijciendo ad aëra, quo à dæmone sumpto, obedit, & statim auram concitat, non semper in loca designata à nobis, sed iuxta dei viuentis permissionem grandines & fulgura proijciendo. Subintulit iudex tertiô quærendo. Possuntne per aliqua tempestates tales remediari à vobis concitatæ & à dæmonibus? Respondit. Possunt, per hæc videlicet: Adiuro vos grandines, & ventos per tres Christi diuinos clauos qui Christi manus & pedes perforarunt, & per quatuor euangelistas sanctos Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem, vt in * aqua resoluti descendatis. Ex quibus iam liquet,

Marginalia: *xẽpl. 4.* (beside "de cùm sæpedictus"); *Aliud.* (beside "hæc videlicet"); *m. aquã* (beside "nem, vt in * aqua")

iam liquet, quod omnipotentis dei clementia, & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, disponit etiam istorum pessimorum hominum & dæmonum maleficia suauiter, ita vt dum perfidia sua Christi regnum & fidem quærant minuere, & infirmare, eandem in multorum cordibus firment & radicent validiùs. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex præfatis malis possunt euenire, quia sic fides roboratur, dæmonis malitia inspicitur, dei misericordia, & potestas manifestâtur, homines ad custodiam sui actuantur, & a†d reuerẽdam Christi passionem, & cæremonias ecclesiæ accenduntur.

Sap. 8.

f. reuerẽdum.

Viscus animæ est delectatio luxuriosa potissimè, Malefici quomodo infrigidant generatiuam, promouẽt ad amorem vel odium, & an in charitate existentes possint maleficiari.

CAPIT. V.

VIscosis humoribus & tempestate ab incessu, & à labore præpediuntur. Quia per viscosa incedentes vel bituminosa loca, talibus imbecillia animalia adhærent, sicuti tempestatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur. Per viscosa autem aut bituminosa loca occasio carnalium voluptatum designatur simulatè in Christiana fide viuentium; quia his allecta mẽs ad bene operandum non valet egredi, sed in eisdem potius terrenis captiuatur delicijs. In cuius typum in loco vbi ceciderunt rex Sodomæ & Gomorræ cum suis complicibus, per quos luxuriosi & incontinentes designãtur, fuisse leguntur in valle siluestri multi bituminis pu-

Gen. 14.

nis putei, in quos ruentes, prolapsi sunt in corporis, videlicet voluptates varias. [Inculti enim mores, (vt dicit glossa ibidem Genes. xiiij.) in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanserant non occisi, vt ibidem sequitur, ad montana, id est, ad virtutum culmina fugerunt. Hinc Bernardus homil. ix. super cātica dicit; Viscus quidem praui desiderij & delectationis terrenæ animam volare non patitur, & citius retrahit mentem, si forte aliquando subleuatur] per tempestatem. Etiam voluptuosi à bonis exercendis præpediri dicuntur, quia carnalium voluptatum sectatores humano delíniti fauore, velut effeminati ad ardua virtutum opera efficiuntur. De quibus Iob 36. dicitur. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos: vel, vt alia translatio habet; & vita eorum vulnerabitur ab angelis. Vbi beatus Gregorius lib 26. moralium dicit: Simulatores qui vitę suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur: Hinc quippe eos turbo * subitò internę percussionis eijcit, quos arrogātia externi fauoris extollit. Et vita eorum inter effeminatos. Si enim * viriliter viuerent, laus transitoria nulla eos corruptione vitiaret. Vnde electis propheta suadet dicens: Viriliter agite; & confortetur cor vestrum ilico subdit, quasi sexum cordis * munire curauerit. Luxuriosa quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur, quia * laudis luxuria corrupta reperitur. Translatione verò alia non habetur, vita eorum inter effeminatos, sed vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrumque tamen etsi sermone discrepat, tamē ratione concordat, quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuncij veritatis eam iaculis sanctæ prædicationis impugnant.] PIG. Multos audiui-

Gloss. interl.

Habetur ser. 2. in vigil. nat. domini.

Ita legūt 70

Gregorius l. 26. moral. c. 23. al. 29 & 30.

orig. subitus.

rest. ex orig. pro verisimiliter.

Psal. 26.

rest pro minuere.

addidi laudis ex or.

audiuimus nostris temporibus per maleficos ad amorem alienarum feminarum adeo succendi, & feminarum ad viros non suos, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis ad desistendum cogi valerent. E diuerso inter sexum vtrumque matrimonij sacramento coniunctum nonnunquam experti sumus odia talia suscitari per maleficia, & similiter infrigidationes generatiuæ potentiæ, vt nec redditionem, nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere. Cùm igitur amor & odium in anima existant, animam, secundũ omnes tuæ professionis compotes, dæmon intrare nequit. Quid hic sit veritatis vel falsitatis scire expedit, quia amore muliebri, velut visco, irretitur animus, & odio radicato, quasi tẽpestate rigidissima, ad proximi fauorem frigescit homo, & ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

THEOL. Quamuis secũdum concordem nostrorum doctrinam dæmon in intellectum, vel voluntatem hominis operari immediatè nequeat, tamen secundum eosdem in corpus, & in potentias alligatas corpori deo permittente agere valet, siue sint sensus interiores, siue exteriores. Vnde Iob ij. dæmoni deus ait Ecce in manu tua, id est, in potestate est Iob, quô ad corpus videlicet, veruntamen animam illius serua. Tangis itaque in tua quæstione tres difficultates, videlicet, quomodo philocaptio, & odium in voluntate, & maleficium in potentia generatiua causentur. De philocaptione igitur, seu amore inordinato vnius sexus ad alterum scire debes, quòd triplici de causa oriri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum: aliquando ex tentatione dæmonum tantùm: aliquando verò ex maleficio necromanticorum simul & dæmonum. De primo dicitur Iacobi primo: Vnusquisque tentatur, à concupiscen-

Amor carnalis ex tribus causis oritur, & exempla de singulis.

cupiſcentia ſua abſtractus & illectus, deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem. Sic Sychem cùm vidiſſet Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam, & rapuit; & dormiuit cum illa, & conglutinata eſt anima eius cum ea. Geneſ. 34. & ſecundum gloſſam infirmæ animæ ſic accidit, quãdo poſtpoſitis proprijs aliena negotia curat, ſeduci cõſuetudine, & fit vna vnitate conſenſus cum illicitis. De ſecundo quod oriatur ex tentatione dæmonum principaliter: ſic Amnon ſororem ſuam Thamar ſpecioſiſsimam adamauit, & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. ij. Reg. 13. Non enim in toto, vel vix tam corruptus eſſe videretur, vt in tantum facinus ſtupri proſiliret, grauiter tentatus à diabolo ſi non fuiſſet. Vnde gloſſa ibidem. Hoc monet nos, vt ſemper cautè agamus, ne vitia in nobis dominẽtur, & princeps peccati (qui falſam pacem periclitantibus ſpondet) nos imparatos inueniens de improuiſo trucidet. De hoc ſecundo genere amoris refertus eſt liber ſanctorum patrum, qui refert omnem tẽtationem carnalis amoris ſibi in eremis ſubtraxiſſe quoſdam, qui tamen vltrà quàm credi poteſt amore mulierum tentabantur aliquotiens; vnde & ij. Corinth. xij. Apoſtolus dicit. Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſathanæ qui me colaphizet. Vbi gloſſa ſic dicit: Tentando per libidinem; datus eſt mihi ſtimulus (vt quidam aiunt) tẽtatio autem cui non conſentitur non eſt peccatum, ſed materia exercendæ virtutis.] Hoc intellige dictum de tentatione quæ eſt ab hoſte, non à carne, quæ peccatum eſt veniale, ſi ei non conſentiatur. Hæc ibi. Et de hoc amore habes exemplum ſuprà lib. j. capitulo iiij. De tertio quod amor hereos proueniat ex

Gloſſ. interl.

2.

Gloſſ. ord.

Gloſſ. ord

3.

ueniat ex maleficijs dęmonum & idololatrarum ostenditur hoc Ezechiel. xxiij. sub metaphora mulieris de Israele, qui populus iam sequebatur idola & maleficia Assyriorum. Insaniuit, inquit, in amatores suos in Assyrios propinquãtes ei, vestitos hiacyntho, principes & magistratus iuuenes cupidinis vniuersos, equites ascẽsores equorum; quos omnes constat maleficos habuisse, vel idololatras. Per quẽ modum autem dæmon in potentiam imaginatiuã, in phantasiam, & in generatiuam possit agere, ostẽdit Petrus de Palude in iiij. distinct. 34. quinque modis. Habet enim ex hoc quod est spiritus potestatem super creaturam corporalem ad motum localem prohibendum vel faciendum, vnde potest corpora impedire ne sibi appropinquent vel directè, vel indirectè interponendo se in corpore assumpto: sicut accidit sponso qui desponsauerat idôlum, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere. Secundo modo * potest hominem inflammare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optimè nouit ad hoc validas. Tertiò, turbando æstimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosam, quia potest in imaginationem imprimere. Quartô, reprimendo directè * vigorem membri fructificationi accõmodi; sicut & motum localem cuiuscunque organi. Quintô, prohibẽdo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur, vel emittatur, vel multis alijs modis. Cùm autem faciunt mulieres sortilegia cum fabis & gallorum testiculis, non est credendum quod virtute illarum rerũ vir impotens reddatur, sed occulta virtute dæmonum illudente

Petr. de Palude in 4. dist. 34. q. 2. ar. 3.

Quinque modi quibus dæmõ agere potest in potentiam generatiuam & imaginatiuam.

add potest ex or. or. rigorẽ.

illudente sortiarias per ista corporalia; plus autem permittit deus super hunc actum, per quem primũ peccatum diffunditur, quàm super alios áctus humanos, sicut & super serpentes, qui magis incantationibus deseruiũt quàm alia animalia. Exemplum autem de inflammando ad actum illum habetur in * legenda beati Basilij de virgine quæ seruum parentum concupiuit. Et de frigerando, vt de illo qui idolum desponsauit, & sponsam cognoscere non potuit. Idem etiam de muliere est, quia potest imaginationem eius sic dementare, vt exosum habeat virum, quòd pro toto mundo non permittat se cognosci. * Iterum per motum localem corpore interposito, vel vase obstructo potest dæmon per maleficium impedire mulierem; licet virum in pluribus modis: ideo vir sæpius maleficiatur quàm mulier. Et magis permittit deus in peccatores deseuire dæmones, quàm in iustos. Vnde angelus dixit Tobiæ. In illos qui libidini vacant accipit dæmonium potestatem; licet aliquando in iustos, sicut in Iob: propter quod debent facere cõfessionem & huiusmodi, ne ferro manente in vulnere frustra sit malagma apponere, Hæc de Pe. *P I G.* Mihi adhuc occurrit de visco carnalis amoris dubium; vtrum in charitate existentes amore tali maleficiari valeant.

Cur deus magis permittat actum generationis impediri quã alios.

or. vita Habetur in vita S. Basilij

**. Amphilochij in vitis Patrũ, in leg. aur. Iaco. de vorag. & in spec. Vincent.*

or. Item. Tob. 6.

THEOL. Responsum huius accipe ex Cassiani verbis quibus collatione .ij. abbat. Sereni in hæc verba concludit. Diffinit, inquit, beatus Antonius nullatenus dæmonem posse mentem cuiusquam vel corpus inuadere, nec habere facultatem in cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primò destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam nudamque reddiderit.] Non tamẽ ista ita intellige, vt dæmones amore præfato in charitate existentes non impugnent,

Cassian. collat. 8. quæ est 2. abb. Sereni. cap 19

& simili-

& similibus. sed tales expugnare non valent, si armis virtutum & naturalium donorum resistere volunt. Talia (inquit Philosophia, j. de consolatione ad Boëtium) tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerétur. Vnde Casſianus ibidem refert de duobus paganis philosophis & maleficis, qui per tres gradus differentes in malitia, succesſiuè per sua maleficia dæmones miserunt ad cellam beati Antonij, vt eum tentationibus exinde fugarent, odio viri sancti infecti, eò quòd multitudo populi ad eum quotidie venit qui dæmones beatum Antonium (vt postmodum ad fidem conuersi fatebantur philosophi) amarisſimis cogitationum stimulis pulsauerunt, quos tamen repulit crucis signo pectori & fronti impresso, & orationum incubationibus insistendo. Exemplum tamen satis terribile nouiter tactum Vincentius in speculo refert historiali ex gestis Beati Basilij magni, cuius tempore diues quidam vnicam filiam habuit, quam cōsecrare domino disponebat, quam seruus diuitis habere non valens in coniugio, maleficum adijt, dæmonem inuocauit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit, & fornicationis dęmonem mitti obtinuit ad filiam; quam accendit adeo, vt in terram volutata, clamaret se propter seruum torqueri, & pro liberatione sui seruo per patrem in matrimonium tradi. Quod etiam ideo factum est per patrem mœstisſimo corde. Tandem tamen iuuenis seruus liberatus est per beatum Basilium. Et in primo dialog. refert Beatus Gregorius de quodam maleficorum principe, qui à Roma incineratis socijs in monachi habitu fugit Basilius nomine: qui etiam tunc se à sancto Equitio pro monacho recipi procurauit, & in monasterio monialum statim absente Equitio monialem pulchriorem in tanto malefi-

Boët. l. 1. de consol. philos. Prosa. 2.

Casſian. ibidem. cap. 18.

Suprà in verbis Petri de Palud

Vincent. in spec. hist lib. 15. c 79.

Exemp. carnalis amoris à dæmone excitati.

Aliud ex Gregor. l. 1 dialogi. c. 4.

tem & pluuiæ, & aliæ huiusmodi aëris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procuranda naturalis virtus dæmonis sufficit. Hæc Thomas. Mala enim quę nostris exigentibus peccatis in mūdo fiunt, deus velut per suos tortores iustè per dæmones solet infligere. Vnde glossa super illo psal. 104. vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala * immittit deus per angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, angelum fami præpositum. Hæc ibi. Porrò quò ad secundum dubium, noueris indubiè maleficos multipliciter impediri posse. Nam ita fatebantur multi in torturis, & difficulter quidam, alij verò sponte. Et quantum ex prædicti Petri verbis in summa collegi, quinque sunt per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquādo ne in suis amicis: videlicet fidē integram, vel dei præcepta in charitate seruantibus; se signo crucis & oratione munientibus; ritus & ceremonias ecclesiæ colentibus; publicam iustitiā bene exequētibus; & Christi pasionem verbo vel memoria ruminātibus. De primo & secūdo exēpla talia mihi Petrus, qui suprà, retulit, quæ audierat † de supradictis maleficis. Cùm (inquit) quidam simplex, sed non rectus maleficum me inuocaret, vt inimicum suum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter fulminis ictu vel modo alio. Vocaui ego magisterulum, id est, dæmonem; qui mihi respondit; quòd neutrum facere posset. Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo (si libet) ei nocere possum. Noui veteranam quandam virginem quæ Se-

Glos. ord.

* resti ex orig. pro per mittit

Quinque per quæ maleficia imped.ūtur.

† de, pro, à

Exempl. de 1 & 2.

riosa nomen habuit in diœcesis Constantiensis finibus. Hæc mater omnium in vicinia existens virginum & speculum, ad viuificæ crucis signum, & ad Christi passionem summam gerebat fiduciam, manebat autem in tugurio villagij pauperculi, ipsa voluntate pauper in terra, vbi nonnunquam maleficia satis locum habere dignoscuntur. Huius amicus in pede graui læsus fuit maleficio, à quo nulla arte sanari poterat. Post multa autem incassum adhibita remedia, visitauit prædicta virgo infirmum, qui ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret; Annuit illa, & silenter tantummodo orationem dominicam, & Apostolorum symbolum cum geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tūc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remedium futurorum quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: Vos mala fide, vel debili diuinis & approbatis exercitijs ecclesiæ non inheretis, & carmina, ac remedia prohibita crebrò vestris infirmitatibus applicatis; idcirco rarò in corpore * & semper in anima per talia lædimini. Sed si in orationum & signorum licitorum * efficacia speraretis, faciliter sępe curaremini. Nihil enim vobis applicui, nisi dominicam orationem, & Apostolorum symbolum, & iam sanati estis. Præterea constat, quòd malefici de ritibus ecclesiæ seruatis & veneratis sua maleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumptionem, per candelarum die purificationis, & palmarum in die palmarum consecratarum vsum licitum, & per similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcisat, vt vires dæmonis minuant. De publica verò iustitia hoc omnes malefici qui suprà verbo & experientia testimonium dederunt, quòd eo ipso quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur, statim

Exemp. 2. & 3.

Virtus signi crucis, orat. Dominica, & symboli.

omissum videtur curamini, vel quid simile.

al. efficaciam.

statim omnis maleficorũ eneruatur potestas. Vnde cùm sæpedictus iudex Petrus antefatum Stadelein capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fœtor, vt se ferè desperarẽt an maleficum inuadere auderẽt. Quibus iudex ait. Securè miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ, & ita rei probauit exitus, siue effectus. Idem iudex tale dedit exemplum. Cùm, ait, Stadelem captiuassem, qui grandinibus terram & fame grauissimè læserat, & per fulmina plura vastauerat, quæsiui à reo de veritate, qui post quartum ad chordas tractum primò responsum mihi dedit tale. Faciliter grandines procuro, sed ad libitum lædere non valeo, sed eos tantummodo qui dei destituti sunt auxilio; qui signo crucis se muniunt fulmine meo nõ interibunt. Cui iudex. Quomodo ad tempestates & grandines cõcitandas proceditis? Respondit reus. Primò verbis certis in campo principem omnium dæmoniorum imploramus, vt de suis mittat aliquem, à nobis designatum percutiat, deinde veniẽte certo dæmone, in campo aliquo viarum pullum nigrum immolamus, eundem in altum proijciendo ad aëra, quo à dæmone sumpto, obedit, & statim auram concitat, non semper in loca designata à nobis, sed iuxta dei viuentis permissionem grandines & fulgura proijciendo. Subintulit iudex tertiô quærendo. Possuntne per aliqua tempestates tales remediari à vobis concitatæ & à dæmonibus? Respondit. Possunt, per hæc videlicet: Adiuro vos grandines, & ventos per tres Christi diuinos clauos qui Christi manus & pedes perforarunt, & per quatuor euangelistas sanctos Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem, vt in * aqua resoluti descendatis. Ex quibus iam liquet,

*[margin: Exempl. 4. — Aliud. — * m. aquã]*

iam liquet, quod omnipotentis dei clementia, & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, disponit etiam istorum pessimorum hominum & dæmonum maleficia suauiter, ita vt dum perfidia sua Christi regnum & fidem quærant minuere, & infirmare, eandem in multorum cordibus firment & radicent validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex præfatis malis possunt euenire, quia sic fides roboratur, dæmonis malitia inspicitur, dei misericordia, & potestas manifestâtur, homines ad custodiam sui actuantur, & a†d reuerêdam Christi passionem, & cæremonias ecclesiæ accenduntur.

Sap. 8.

f. reuerê-dum.

Viscus animæ est delectatio luxuriosa potissimè, Malefici quomodo infrigidant generatiuam, promouēt ad amorem vel odium, & an in charitate existentes possint maleficiari.

CAPIT. V

V*Iscosis humoribus & tempestate ab incessu, & à labore præpediuntur.* Quia per viscosa incedentes vel bituminosa loca, talibus imbecillia animalia adhærent, sicuti tempestatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur. Per viscosa autem aut bituminosa loca occasio carnalium voluptatum designatur simulatè in Christiana fide viuentium; quia his allecta mēs ad bene operandum non valet egredi, sed in eisdem potius terrenis captiuatur delicijs. In cuius typum in loco vbi ceciderunt rex Sodomæ & Gomorræ cum suis complicibus, per quos luxuriosi & incontinentes designātur, fuisse leguntur in valle siluestri multi bituminis pu-

Gen. 14.

nis putei, in quos ruentes, prolapsi sunt in corporis, videlicet voluptates varias. Inculti enim mores, (vt dicit glossa ibidem Genes. xiiij.) in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanserant non occisi, vt ibidem sequitur, ad montana, id est, ad virtutum culmina fugerunt. Hinc Bernardus homil. ix. super cãtica dicit; Viscus quidem praui desiderij & delectationis terrenæ animam volare non patitur, & citius retrahit mentem, si fortè aliquando subleuatur] per tempestatem. Etiam voluptuosi à bonis exercendis præpediri dicuntur, quia carnalium voluptatum sectatores humano deliniti fauore, velut effeminati ad ardua virtutum opera efficiuntur. De quibus Iob 36. dicitur. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos: vel, vt alia translatio habet; & vita eorum vulnerabitur ab angelis. Vbi beatus Gregorius lib 26. moralium dicit: Simulatores qui vitę suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur: Hinc quippe eos turbo * subitò internę percussionis eijcit, quos arrogãtia externi fauoris extollit. Et vita eorum inter effeminatos. Si enim * viriliter viuerent, laus transitoria nulla eos corruptione viiaret, Vnde electis propheta suadet dicens: Viriliter agite; & confortetur cor vestrum ilico subdit, quasi sexum cordis * munire curauerit. Luxuriosa quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur, quia * laudis luxuria corrupta reperitur. Translatione verò alia non habetur, vita eorum inter effeminatos, sed vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrumque tamen etsi sermone discrepat, tamē ratione concordat, quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuncij veritatis eam iaculis sanctæ prædicationis impugnant.] PIG. Multos audiui-

Gloss. interl.

Habetur ser. 2 in vigil. nat. domini.

Ita legũt 70

Gregorius l. 26. moral. c. 23. al. 29 & 30.

orig. subitus.

rest. ex orig. pro verisimiliter.

Psal. 26.

rest pro minuere.

addidi laudis ex or.

audiuimus nostris temporibus per maleficos ad amorem alienarum feminarum adeo succendi, & feminarum ad viros non suos, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis ad desistendum cogi valerent. E diuerso inter sexum vtrumque matrimonij sacramento coniunctum nonnunquam experti sumus odia talia suscitari per maleficia, & similiter infrigidationes generatiuæ potentiæ, vt nec redditionem, nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere. Cum igitur amor & odium in anima existant, animam, secundū omnes tuæ professionis compores, dæmon intrare nequit. Quid hic sit veritatis vel falsitatis scire expedit, quia amore muliebri, velut visco, irretitur animus, & odio radicato, quasi tēpestate rigidissima, ad proximi fauorem frigescit homo, & ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

THEOL. Quamuis secūdum concordem nostrorum doctrinam dæmon in intellectum, vel voluntatem hominis operari immediatè nequeat, tamen secundum eosdem in corpus, & in potentias alligatas corpori deo permittente agere valet, siue sint sensus interiores, siue exteriores. Vnde Iob ij. dæmoni deus ait Ecce in manu tua, id est, in potestate est Iob, quô ad corpus videlicet, veruntamen animam illius serua. Tangis itaque in tua quæstione tres difficultates, videlicet, quomodo philocaptio, & odium in voluntate, & maleficium in potentia generatiua causentur. De philocaptione igitur, seu amore inordinato vnius sexus ad alterum scire debes, quòd triplici de causa oriri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum: aliquando ex tentatione dæmonum tantùm: aliquando verò ex maleficio necromanticorum simul & dæmonum. De primo dicitur Iacobi primo: Vnusquisque tentatur, à concupiscen-

Amor carnalis ex tribus causis oritur, & exempla de singulis.

cupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem. Sic Sychem cùm vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam, & rapuit; & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea. Genes. 34. & secundum glossam infirmæ animæ sic accidit, quãdo postpositis proprijs aliena negotia curat, seduci cõsuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis. De secundo quod oriatur ex tentatione dæmonum principaliter: sic Amnon sororem suam Thamar speciosissimam adamauit, & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. ij. Reg. 13. Non enim in toto, vel vix tam corruptus esse videretur, vt in tantum facinus stupri prosiliret, grauiter tentatus à diabolo si non fuisset. Vnde glossa ibidem. Hoc monet nos, vt semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominẽtur, & princeps peccati (qui falsam pacem periclitantibus spondet) nos imparatos inueniens de improuiso trucidet. De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tẽtationem carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse quosdam, qui tamen vltrà quàm credi potest amore mulierum tentabantur aliquotiens; vnde & ij. Corinth. xij. Apostolus dicit. Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ qui me colaphizet. Vbi glossa sic dicit: Tentando per libidinem; datus est mihi stimulus (vt quidam aiunt) tẽtatio autem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis.] Hoc intellige dictum de tentatione quæ est ab hoste, non à carne, quæ peccatum est veniale, si ei non consentiatur. Hæc ibi. Et de hoc amore habes exemplum suprà lib. j. capitulo iiij. De tertio quod amor heroos proueniat ex

Gloss. interl.

2.

Gloss. ord.

Gloss. ord

3.

uenient ex

ueniat ex maleficijs dęmonum & idololatrarum ostenditur hoc Ezechiel. xxiij. sub metaphora mulieris de Israele, qui populus iam sequebatur idola & maleficia Assyriorum. Insaniuit, inquit, in amatores suos in Assyrios propinquãtes ei, vestitos hiacyntho, principes & magistratus iuuenes cupidinis vniuersos, equites ascẽsores equorum; quos omnes constat maleficos habuisse, vel idololatras. Per quẽ modum autem dæmon in potentiam imaginatiuã, in phantasiam, & in generatiuam possit agere, ostẽdit Petrus de Palude in iiij. distinct. 34. quinque modis. Habet enim ex hoc quod est spiritus potestatem super creaturam corporalem ad motum localem prohibendum vel faciendum, vnde potest corpora impedire ne sibi appropinquent vel directè, vel indirectè interponendo se in corpore assumpto: sicut accidit sponso qui desponsauerat idôlum, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere. Secundo modo * potest hominem inflammare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optimè nouit ad hoc validas. Tertiò, turbando æstimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosam, quia potest in imaginationem imprimere. Quartô, reprimendo directè * vigorem membri fructificationi accõmodi; sicut & motum localem cuiuscunque organi. Quintô, prohibẽdo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur, vel emittatur, vel multis alijs modis. Cùm autem faciunt mulieres sortilegia cum fabis & gallorum testiculis, non est credendum quod virtute illarum rerũ vir impotens reddatur, sed occulta virtute dæmonum

Petr. de Palude in 4. dist. 34. q. 2. ar. 3.

Quinque modi quibus dæmõ agere potest in potentiam generatiuam & imaginatiuam.

add potest ex or.

or. rigorẽ.

illudente

& similibus. sed tales expugnare non valent, si armis virtutum & naturalium donorum resistere volunt. Talia (inquit Philosophia, j. de consolatione ad Boëtium) tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerétur. Vnde Casſianus ibidem refert de duobus paganis philosophis & maleficis, qui per tres gradus differentes in malitia, succesſiuè per sua maleficia dæmones miserunt ad cellam beati Antonij, vt eum tentationibus exinde fugarent, odio viri sancti infecti, eò quòd multitudo populi ad eum quotidie venit qui dæmones beatum Antonium (vt posimodum ad fidem conuersi fatebantur philosophi) amarisſimis cogitationum stimulis pulsauerunt, quos tamen repulit crucis signo pectori & fronti impresso, & orationum incubationibus insistendo. Exemplum tamen satis terribile nouiter tactum Vincentius in speculo refert historiali ex gestis Beati Basilij magni, cuius tempore diues quidam vnicam filiam habuit, quam cōsecrare domino disponebat, quam seruus diuitis habere non valens in coniugio, maleficum adijt, dæmonem inuocauit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit, & fornicationis dęmonem mitti obtinuit ad filiam; quam accendit adeo, vt in terram volutata, clamaret se propter seruum torqueri, & pro liberatione sui seruo per patrem in matrimonium tradi. Quod etiam ideo factum est per patrem mœstisſimo corde. Tandem tamen iuuenis seruus liberatus est per beatum Basilium. Et in primo dialog. refert Beatus Gregorius de quodam maleficorum principe, qui à Roma incineratis socijs in monachi habitu fugit Basilius nomine: qui etiam tunc se à sancto Equitio pro monacho recipi procurauit, & in monasterio monialum statim absente Equitio monialem pulchriorem in tanto malefi-

Boët. l. 1. de consol. Philos. Prosa. 2.

Casſian. ibidem. cap. 18.

Suprà in verbis Petri de Palud

Vincent. in spec. hist lib. 15. c 79.

Excmp. carnalis amoris à dæmone excitati.

Aliud ex Gregor. l. 1 dialogi. c. 4.

Vini nocumenta ostenduntur. Quomodo remediari possunt infrigidati, amore vel odio capti, & huiusmodi maleficiati. Quomodo bonus angelus magis est beneficus bonis quã malus maleficus peccatoribus, & de multis per angelos castificatis seu eunuchatis.

CAPIT. VI.

QVæ sibi à vino, vel à vippa non cauent, subito in ebrietate & grauiter quasi amentes nutabundæ incedũt. Ita vidi per experientiam. Dulcia enim sequuntur auidè, quæ si cõspersa fuerint pane vino intincto, ex his cibis inebriantur. Per tales formicas fatuas inebriatas vino hi possunt intelligi, qui voluptatibus * debriati huius seculi, velut amentes & ratione carentes, carnalia prosequuntur per insanias falsas. Quos in persona dei Esaias 51. sic alloquitur. Audi hæc paupercula, & ebria & nõ à vino, hæc dicit dominator dominus tuus, & deus tuus. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundũ calicis indignationis meæ non adijciam vt bibas illum vltrà. Per vinum autem luxuriam debere intelligi docet Prouerb. xx. Salomon cùm dicit. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicunque his delectatur non erit sapiens. Et xxj. ibidem. Qui diligit epulas in egestate erit; qui amat vinum & pinguia non ditabitur. Et in psalmo 106. de his qui inebriati sunt non à vino iterum dicitur: Anima eorum in malis tabescebat. Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Propter quod ad Ephesios quinto dicit Apostolus. Nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed impleamini

m. inebriati

Voluptates inebriant mentes, & ideo faciunt amentes

ſpiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris domino gratias agentes. *PIG.* Ex ſuperioribus ſatis iam video, non minorem veſaniam, vel ebrietatem pati philocaptum, quàm eum, qui vino madere conſpicitur. Idcirco nunc edoceri cupio in tribus, quæ remedia adhiberi debeant talibus, vt ſanentur, nedum ipſi, ſed qualitercunque in potentia * generatiua maleficiati. Deinde quomodo hi ſanari valeant, qui ſine maleficio philocapiuntur. Poſtremò vtrumne bonus ſpiritus tantum caſtitati conferre poſsit in beneficio, ſicut malignus ſpiritus per ſuos dare conſueuit in maleficio. *THEOL.* Pro ſolutione primi noſcere debes, quòd quinque ſunt remedia quę pro talibus licitè applicari valent, videlicet, ad ſanctorum aliquorum limina peregrinatio, ſigni crucis & orationis deuotæ multiplicatio, peccatorum ſuorũ vera confeſsio vel contritio, per verba ſobria licita exorcizatio, & cauta maleficij ablatio. De primo habuiſti exemplum ſuprà libro primo cap. quarto. Et idem de ieiunijs, abſtinentijs, & alijs reuerentialibus obſequijs Sanctis certis oblatis. De ſecundo præcedenti capitulo audiſti, quomodo talibus ſe beatus Antonius à tẽtatore defendit. De tertio ibidem Petri de Palude conſilium, quod ante eum ſanctus Thomas, & alij doctores ſuaſerunt, etiam perpendiſti. De vltimo dictum eſt nuper iij. cap. Et in penultimo, de exorciſmis omnes penè de hoc loquentes, catholicè ita fieri poſſe admittunt. Vnde in iiij. diſt. vj. ſanctus Thomas dicit: Propter peccatum hominis diabolus poteſtatem * accipit in hominem, & in omnia quæ in vſum hominis veniunt, in ipſius nocumentum. Et quia nulla conuentio eſt Chriſti ad belial, ideo quandocunque aliquid ſanctifican-

Tria dubia principalia quæ hoc c. tractãtur a. b. m. addit (&) De 1.

Quinque remedia aduerſus maleficia

Thom. in 4. diſt. 6. q. 2. ar. 3 or. accepit. & infra.

2. Cor. 6

ctificandum est ad cultum diuinum prius exorcisatur, vt liberatum à potestate diaboli, qua illud nocumentum hominis assumere * poterat, deo consecratur. Et hoc patet in benedictione aquæ, in consecratione templi, & in omnibus huiusmodi. Vnde cùm prima consecratio, qua deo homo consecratur, fit in Baptismo, oportet etiam quòd homo prius exorcizetur multo fortiori ratione quàm aliæ res; quia in ipso homine est causa quare diabolus potestatem *accipit in hominem, & in alia quæ sũt propter hominem, scilicet, peccatum originale, vel actuale. Et hoc significant ea, quæ in exorcismis dicuntur, cùm dicitur: Recede ab eo sathana. Hæc Thomas. Idem dicunt doctores licitum esse de applicatione exorcismorum contra potestates dæmonis. Sed ibi cauẽdum est, ne character aliquis ignotus, aut verba ignota sint, aut aliud superstitiosum. Sed tamen non obstante applicatione omnium præfatorum remediorum adhuc aliquando maleficiatus à pœna non absoluitur, licet à reatu vel peccato per quod incurrit maleficium absoluatur. Vnde Sanctus Thomas in iiij. dist. xxxiiij. dicit. Maleficium quandoque ita est perpetuum quod non potest habere remedium humano opere, quamuis deus posit præstare remedium, dæmonium cogendo, vel etiam * dæmon desistendo. Non enim semper oportet, vt quod per maleficium aliquod factũ est, posit per maleficium aliud destrui, vt ipsi malefici confitentur. Et tamẽ si posset per maleficiũ remediũ adhiberi, nihilominus *perpetuũ reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficium inuocare. Similiter nõ oportet, quòd si propter peccatum aliquod data est diabolo potestas in aliquẽ, quòd cessante peccato cesset potestas, quia pœna interdũ remanet culpa transeunte. Similiter etiam exorcismi

restit. ex or. pro potatur.

Quid in exorcismis cauendum.

Tho. in 4. dist. 34. q. vnic. a. 3 ad 3.

rest. ex or. pro dæmoni resistendo.

rest. ex or. pro peccatum.

ecclesiæ, non valent ad reprimendũ dęmones semper quantum ad omnes molestias corporales, iudicio dei hoc exigente: sēper tamē valent contra illas infestationes dęmonũ, cōtra quas principaliter instituti sunt. Hæc Thomas. Sed multũ cauendũ est his, qui diuinis præceptis & ecclesiæ humanā sanitatē præponũt, ne maleficos inuocēt pro remedijs, quia eorundē inuocatione posteriora nōnunquam peiorā prioribus fiunt, vt in exēplo deducit Gregorius. j. dialog. de femina quæ vno dæmone possessa, per maleficos dum liberari a[illegible]tabatur, legio sub maleficorũ operibus statim eam intrauit. *PIG.* Habeo adhuc tria dubia de exorcismo. An non habens exorcistatus ordinem, exorcisare dęmones licitè valeat. Secundò, quæ sit differentia inter effectum aquæ benedictæ & exorcismi, cùm vtrumque contra dæmonis molestiam ordinetur. Tertiò An exorcismus tantum significet, vel etiam an aliquid efficiat.

Remedijs maleficiorum res n deteri[us] eunt vt decla ratur exempl. Mat 12. Gregor l. 1. dial. c 10. Tria dubia de exorcismo.

THEOL. Ad primum & ad alia respondet sanctus doctor. Ad primum dist. xxiiij. quod sic, in quarto. In ordine inquit exorcistatus, & in alijs minoribus ordinibus omnibus, cùm conferuntur, recipitur potestas, vt quis hoc vel illud ex officio facere posſit, puta exorcizare; & idem à non habentibus ordinem licitè fieri potest, non vt ex officio; quamuis illi hoc non habeāt ex officio. Sicut in domo nō consecrata potest dici missa, quāuis consecratio ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea missa dicatur, sed hoc tunc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quàm ad gratiam sacramenti.] Ad secundum respondet dist. 6. dicens: Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur contra impugnationem diaboli, quæ est ab exteriori, sed exorcismus contra impugnationem diaboli quæ est ab interiori: vnde illi contra quos datur, dicuntur energumeni, id est, intus

Resp ad. 1 Thom in 4. dist 24. q 2 ar 2. ad 9.

ad 2. Thom in 4 dist 6 q. 2 ar 3 Idē habet in summa p. 3 q 71. ar. 2. ad. 3.

laborantes aut propter infectionẽ fomitis, aut propter possessionem corporalem à dæmone. Ad tertiũ respondet ibidem, quod etiam efficit, quod patet tũ quia per modũ imperij dicũtur, non per modum orationis tantùm. Vt: Exi maledicte diabole: Tum etiam quia beatus Gregorius super Ezechielẽ dicit: Sacerdos dũ per exorcismi gratiam manus credentibus imponit, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicit, quid aliud facit, nisi quod dæmonia eijcit? Nec est inconueniens, quod etiam quando iã baptisato exorcismus prius neglectus adhibetur, dicere quod tunc aliquid efficiat, cohibẽdo ab impugnatione diaboli, cùm etiã post baptismum per aquã benedictam aliqua potestas dæmonis reprimatur. Immò si exorcisatur puer, & ante baptismum moritur, sibi in vita sua tantũ valuit, vt in eo potestas dæmonis debilitata fuerit, & sit. Et ideo exorcismi non tantùm significant, sed etiam efficiũt aliquid, nõ tantùm in corpore, sed etiam in anima, quia in vtroque est infectio fomitis. Effectus autem iste est debilitatio potestatis dæmonis, ne tantũ possit in homine, sicut ante baptismum, & ne alia bona in ipso impediat. Hæc omnia Thomas. Ad secundũ dubium de amore hereos, seu philoçaptione, vel ★ hislithi, vt Auicenna loquitur, quæ est ægritudo quam aliquis incurrit propter amorem. Tradit enim Auicenna septem remedia inter cetera libro tertio. Vnum est agnoscere personam in qua quis captus est, quod experitur aliquis ex fassione infirmi, vel ex variatione pulsus ad nominationem amati, quia sic radix ægrotationis habetur; vt etiam beatus Ambrosius ponit in passione Sanctæ Agnetis de filio iudicis. Aliud est copula per matrimonium si lex sustinet, quia ita quidam sanantur cùm obeditur naturæ. Tertium est applicatio medicina-

ad 3. Thom. ibid.

Habetur homil. 29 super euãgel.

2 dub. principale.

★ or. ilisci.

Auicen. l. 3. fen 1. tract. 5. c. 24 & 25

1. Ambros. ser. 90.

2.

3.

4. lium, de quo ibidem tractat & docet. Quartum est, vt amorem suum de dilecto per licita remedia ad aliud diligendum conuertat, quod priori præeligere debet, & ita fugère præsentiam amati, quia sic
5. distrahitur animus. Quintum, si ille rationabilis est corrigatur, hortetur, tribuletur, & amoris opus ostendatur esse miseria. Sextum est, vt potissimum
6. vetulæ ad ipsum dirigantur, quæ, quantum cum veritate & deo possunt, vituperent corpus & dispositionem dilecti, & mores, cum transfiguratione facierum turpi seu deformi. Tamen quidam ex hoc plus inflammantur, quia in relatione de amato delectantur, licet alij sanentur. Septimum est, vt
7. occupetur in rebus arduis, distractiuis officijs, & huiusmodi. Similiter de similibus dicendum est; prosecutio autem horum ad medicum pertinet; sed theologica præcedenti dubio dicta præ alijs applicari debent. Ad tertium dubium: Anne bonus angelus aliquando iustos viros beneficiet, sicut constat malum angelum maleficiare iniustos? Responsum habes ex patrum sanctorum exemplis, quod sic, immò multiplicius in infinitum. Quicquid enim boni à fonte totius bonitatis deo in nostra temporalia & corporalia bona emanat, totum, secundum beatum Dionysium, per ministerium angelorum habemus. Et vt sanctus doctor in quodam loco super. iij. sentent. tradit: Cùm deus gratiam menti nostræ notabilem vult infundere, ad quam licet se nulla creaturæ potestas extendit, tamen ad hanc dispositiuè angelus bonus cooperatur. Sicut etiam licet ad verbi dei conceptionem in virgine beatissima, per quam deus homo factus est, sola diuina virtus efficienter affuerit, tamen angelico ministerio mens virginis per salutationem, per confortationem, & per informationem

Respicit ad 5. remedia sub initiũ c. posita.

3. dub. principale.

Dionys. Areop.

Thom.

multum

multū excitata, vel ad bonum prædiſpoſita fuit. Eſt præterea communior & magis conſona tam ſacræ paginæ, quàm philoſophiæ naturali iſta opinio, quę tradit omnia corpora cæleſtia regi & moueri virtute angelica: quamobrem à Chriſto, & ab eccleſia virtutes cælorum vocantur. A cæleſtibus autem influentijs ſimpliciter omnia huius mundi corporalia reguntur, teſte philoſopho primo meteororum. Eſt inſuper doctrina ſancti doctoris, quòd in homine tria ſunt in quę ſpiritus ſeparati agere valent, ſed differenter, voluntas, intellectus, & potentiæ aliæ ipſius animę affixæ mēbris organicis corporalibus. In primum ſolus deus: in ſecundum tantummodo deus, & bonus angelus, vt illuminet; & in tertium, deo permittente, malus ſpiritus agere poteſt, & imprimere, ſed in poteſtate voluntatis humanæ eſt immiſsiones factas per angelos malos acceptare, vel refutare talia cum dei inuocata gratia propulſare, vel eadem neglecta admittere poſſe.

Cælos ab angelis moueri.

Mat. 24. Eccleſ. in præfat. miſſæ.

Ariſt. l. 1. Meteor. c. 2.

Thom. par. 1. q. 105. ar. 4. q. 111. ar. 2. 3 & 4 & l. 3. contra gentes. c. 88. & 89.

PIC. Licet hæc ſint innumerabilia bonorum angelorum etiam in iniuſtos profluxa beneficia, de quibus, heu, neſcius fui hactenus, ſed gratus ero inanteà, tamen de his non quæro principaliter, ſed de beneficijs eorum circa generatiuam potentiam, vtpote, an quoſdam caſtificent, ſicut mali ſpiritus quoſdam malos infrigidant per ſua maleficia.

THEOL. Haud dubium ita faciunt, ſed vbi & quando expedit. Nam ita factum de ſancto Sereno abbate, de quo refert Caſsianus in collationibus patrum collat. abbatis Sereni prima. Hic, inquit, pro interna cordis atque animæ caſtitate nocturnis diurniſque precibus, ieiunijs quoque ac vigilijs infatigabiliter inſiſtens, cunctos æſtus carnalis concupiſcentiæ tandem per diuinam gratiam in ſe extinxiſſe percepit. Deinde maiori zelo caſtitatis

Caſſ. collat. 7. quæ eſt 1. abb. Sereni c. 2

Exemp. de Sereno abb. qui mirabiliter ab an-

gelo donum castitatis accepit.

succensus, præfatis vsus remedijs à deo petijt, vt interioris hominis castitas in corpus redūdaret dei dono. Postremò autem veniens ad eum angelus in visione nocturna, eiusque velut aperiens vterum, quandam ignitam carnis strumam, de eius visceribus euellens, ac proijciens, suisque omnia, vt fuerant, locis intestina restituens, ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abscissa sunt, & obtinuisse te noueris hodierna die perpetuam corporis puritatem iuxta votum quo poposcisti, vt ne ipse quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atque lactentibus excitatur, vlterius pulseris.] Sicut de beato Equitio abbate dicit beatus Gregorius, primo libro dialog. Hunc, inquit, cùm iuuentutis suæ tempore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipsæ suæ tentationis angustiæ ad orationis studium solertiorem fecerunt. Cumque hac in re ab omnipotenti deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam assistente angelo eunuchari se vidit, eiusque visioni apparuit, quòd omnem motum ex genitalibus membris eius abscinderet, atque ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione, ac si sexum non haberet in corpore; qua virtute fretus, ex dei omnipotentis auxilio, vt viris ante præerat, ita cœpit postmodum etiam feminis præesse. Ita in vitas patrum illorum quos sanctus Heraclides vir religiosissimus collegit in libro suo quem Paradisum nominat, meminit cuiusdam sancti patris & monachi, quem Heliam vocat. Hic misericordia motus trecentas feminas in monasterium collegit, & regere cœpit. Transacto autem biennio iam triginta quinque annos circiter habens vitæ, tentatus à carne in eremum fugit, vbi biduo ieiunus orans ad deum ait: Domine deus aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Vespere igitur somnus ei irrepsit,

Aliud exem. de S. Equitio qui etiam ab angelo visus est eunuchari, ex Greg. l. 1. dial. c. 4.

3. de Helia ex paradiso Heraclidis, siue Palladij hist. Lausiaca. c. 35.

tres ange-

tres angelos ibi ad se venire vidit, quibus quærentibus, cur à monasterio virginum fugisset; nec ille præ verecundia respondere auderet, dixerunt angeli. Si liberaberis, num redibis curam feminarum gerendo? Respondit ille. Quam libens. Tunc illi iuramentum ab Helia recipientes quod exegerant, eum eunucharunt. Nam vnus manus, alter pedes, tertius nouacula testes eius visus est abscindere, nō quod ita verè esset, sed quia ita esse videbatur. Quęrentibusque anne remedium sentiret. Respondit ille, se plurimum exoneratum; vnde quinta die ad lugentes feminas rediit, & per quadraginta annos quibus superuixit, nec pristinæ tentationis deinceps scintillam sensit.] Non minus beneficium collatum esse legimus beato Thomæ doctori nostri ordinis qui a cōsanguineis propter ingressum dicti ordinis incarceratus, vt per meretricē seduceretur ad sæculum, tentatus est; quæ per consanguineos immissa est veste & ornatu compositissimo. Hanc enim sanctus doctor intuens, ad ignem materialem cucurrit, titionem ignitum arripuit, & vi feminam è carcere fugauit, in orationeque statim pro castitatis dono positus obdormiuit, vbi duo angeli ei apparuerunt dicētes: Ecce dei te ex parte cingimus cingulo castitatis, quod nulla possit de cætero impugnatione dissolui, & quod humanæ virtutis non conquiritur merito, tibi ex parte dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam sanctus vir, scilicet, tactum cincturæ, & exclamando euigilauit: deincepsque tanto munere castitatis se dotatum sensit, vt ab eodem tempore omnem horreret luxum, vt sine necessitate feminis colloqui posset, sed perfecta castitate * polleret vt eius tradit legenda.

4. de S. Thoma doctore angelico ex Vita per Ioan. Garzon. & alios.

rest. pro pollet.

Comestio

Comestio detractionis quæ sit; Malefici quomodo lædunt iudices aliquando, quomodo vident absentia, & quomodo dicunt aliquando contradictoria.

CAPIT. VII.

FOrmicæ comestæ ab hominibus eis nocent; non bestijs omnibus, sed quibusdam proficiunt, vt vrsis qui eas auidè quærunt. Formicarum nomine iusti designantur, vt suprà dudum habuimus. Comedere autem vitæ alienæ detrahere est, aut in fama, aut in sana doctrina. De qua comestione cautum reddit filium qui Prouerbior. 23. dicit. Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes symbolum (glossa, id est detractionum) consumentur. Vbi glossa iterum dicit. Carnes ad vescendum conferre, est in communi locutione derogationis vicissim vitia proximorum dicere; de quorum pœna subditur, quia talibus vacantes consumuntur.] Quo contrà verbis bonis diuinam † cõtinentibus sapientiam operam dare congruit, quibus anima satiari licitè poterit, de quo Prouerb. 24. Salomon subdit. Comede fili mel, (Glossa, doctrinam sapientiæ) quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi. Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ, quam cum inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit. Melli enim & fauo dicit glossa, comparat doctrinam sapientiæ, quia sicut illa ceteris cibis, ita hæc doctrinis prævalet alijs.] Iterumque deuoratoribus humanarum carnium per detractionis vitiũ & per superstitionis maleficium dicitur in

Glos. ord. secundũ sensum.

Glos. ord.

† rest. pro cõtinẽtes.

Glos. interl.

Glos. ord.

dicitur in psal. Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, & linguæ eorum gladius acutus. Et Prouerb. 30. Inter quatuor generationes peruersas hæc vltima est, de qua dicit: Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis vt comedat inopem de terra, & pauperes ex hominibus. Vbi glossa. Generatio quæ pro dentibus gladios habet, hæc est, quæ suam perfidiam alijs immittere conatur, & sicut corpora gladijs, ita audiētium animas veneno allocutionis occidit]; Vnde dicitur, vt comedat, id est, ad hoc vt deuoret inopes id est, innocentes, & pauperes, id est, humiles. Deuoratio tamen formicarum non hominibus, sed bestijs, vt vrsis prodest, quia maleficorum officium, & detractionis vitium non iustos, sed perfidos delectat. In cuius figura Danielis 7. secunda bestia quæ de mari ascendit similis vrso erat, quæ in parte stetit, & * tres ordines dentium erant in ore eius, & in dentibus eius, & dicebant * ei. Surge comede carnes plurimas. Per quæ triplex nocumētum maleficorum innuitur, videlicet, bonorum temporalium, humanorum corporum, & animarum rationalium, quæ lædi solent per talia maleficorum exercitia. Vnde Prouerb. 17. Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum. Expedit magis vrsæ occurrere raptis fetibus, quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua. Vbi glossa: Angelus crudelis immundus spiritus est, qui à domino contra peccatores mittitur, vt in præsenti affligat, vt Ægyptios, vnde, immisit in eos iram indignationis suæ per angelos malos. Et subdit. Potest in * vrsa hostis antiqui malitia intelligi, cui fetus rapimus, cùm eos, qui filij sui erant, catechizando & baptisando dei filijs adiungimus, & hoc sæpe facilius fit, quàm hæreticum ad fidem re-

Psal. 56.

Glos. ord.

Gloss. interlin.

addidi tres, &, ei, ex orig.

Glos. ord.

restit. ex orig. pro vrso.

ctam reuocare, vel catholicum praue agentem ad bonum opus reducere.] *PIG.* Per bestias, vt dicis, formicas deuorantes fide reprobi & malefici intelligi valent: dic exemplum, quomodo id opere perficiunt humana lædendo corpora de sanitate in infirmitatem. *THEOL.* Audi ergo quid bestiæ tales Petro iudici, de quo supra retuli, nefas fecerint. Diu enim se in eo vindicare studebant, sed quia fidem bonam gerebat, & se diligenter crucis signo munire solebat, seque auisatus aliquotiens ab occasione eorum abstinebat per quę maleficia procurari solent, idcirco illæsus, propter astutiam talium, euadebat, vno excepto tempore in quo ex delicto proprio meruit non in toto custodiri à domino, prout mihi retulit. Consueuerat enim, in territorio Bernensium in castro Blanckenburg habere residentiam tempore quo terram eandem gubernabat. Postquàm autem officio resignauit, & ciuitatem Bernensem reintrauit, ibique domicilium tenebat, die quadam rediens ad castrum prædictum, vbi cognatus suus suum in officium substitutus fuerat, in eodem castro Petrus quædam expedire negotia apud sibi notos volebat. Tunc vna malefica, & quatuor consortes eiusdem malitiæ viri conuenerunt de sero in loco vno, machinamenta suæ artis voluentes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficijs læderent, vel occiderent, quem hæc latebant fraudis * commercia. Adueniente igitur nocte Petrus se benedicendo crucis signo, cubitum iuit, sed nocte surgere omnino proposuit ad scribẽdum necessariò quasdam epistolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex * inopinato quòd dies adesset, luce deceptus fictitia, de quo in se iratus, quia vt putabat noctem neglexerat, non se vt debuit muniendo

Petrus iudex non se muniẽs signo crucis, & ex ira maledictionis verbum proferens, nocte de gradibus præcipitatur & grauiter læditur opera maleficorũ.

c.d. commenta.

a. b.m. opinato.

niendo more ſolito, veſtimentis induit, per gradus altos verſus locum, vbi pugiliarem habuit, deſcendit, & locum clauſum reperit. De quo maiori ira exardeſcens, cum murmure per gradus, quos deſcenderat, verſus lectum iteratò ſcandebat, emittendo vnicam ex indignatione maledictionē per verbum ſatis breue, ac ſi diceret: In nomine diaboli. Et ecce ſtatim in tenebris denſiſsimis Petrus proiectus eſt in præceps per graduum prædictorum paſſus adeo grauiter, vt famulus qui de ſubter ſcalam in commodo dormiebat excitaretur, exiret, & quid adeſſet conſpicere vellet. Reperit autem. Petrum accenſo lumine ſolum in terra, priuatum rationis vſu iacentem, & colliſum, per omnia membra ſanguinem plurimum è corpore emittentem. Excitatur familia, & nemo erat qui lapſus cauſam aperire poſſet. Tandem tamen diuina arridente gratia vſum rationis recuperauit, ſed ſanitatem corporis vix in tribus ſeptimanis rehabuit. Et quamquam maleficos haberet ſuſpectos, quos pro viribus de terra radere cupiebat, tamen reos ignorabat huius ſceleris ſibi illati. Verùm quia nihil opertum, quod non reueletur, euētu quodam factum eſt poſtmodum, vt quidam latens maleficus veniens de terra Bernēſium, vbi domicilium habuit, in ciuitate Friburgenſi Lauſanenſis diœceſis die quadam in taberna cum bibulis ſederet, & ad conſocios diceret. Ecce, ait, video quòd talis (quē nominauit) in aqua vbi circa habitationem meam hamum in aquam pro captura piſcium poſui, mihi eum furto leuat, & ſurripit; diſtabant autem ab inuicem loca per ſex magna Teuthonica miliaria, per quæ opere dæmonis furtum intuebatur. Hoc verbum ponderauere fideles, reum accuſauerunt, & poſtmodum iudicialiter carceri mancipatus eſt, vbi biduo duriter

c. d. induitur.

Nota malam conſuetudinē ex ira diabolum nominandi.

Luc. 12.

Maleficus 6miliariis diſtās videt hamum ſuum ſurripi.

quæſtiona-

quæstionatus, nihil penitus fateri voluit de proprijs facinoribus. Tertia autem die, quæ fuit Sabbathum, in qua communiter ob reuerentiam beatissimæ virginis eadem colitur officiosé, tortus iterum, virus suum euomuit. Nam præfati sui verbi & furti veritatem se dixit fuisse expertum, & quòd quatuor viri malefici Petrum, præsente malefica, (quam nominauit) per manus eiusdem vetulæ in præceps proiecissent, fatebatur, & causam huius iracundiæ in vetulam venisse asserebat, quia scilicet sibi iustitiam aliquando ad libitum, iudex existendo, non ministrasset; addiditque, se alijs duobus diebus dęmonum machinamentis detentum, non potuisse in tormentis respondere; sed quia (vt ait) festum beatę virginis, quo ad officium, celebrabatur, dixit se iam liberum ad dicendum veritatem, & ita tandem iuxta patriæ municipalia igni traditus est.

Maleficas aliquãdo contradictoria dicere

Io. 8.

Notandum tamen, quod tales pseudoprophetæ aliquando omnino contradictoria dicere solent, per patrem mendacij decepti, vt idem Petrus expertũ se esse retulit. Nam quædam malefica per eum capta est, & inturrita. Habuit autẽ maritum talis maleficij non magistrum, qui curiositate ductus, ad quandam illarum partium vetulam properauit, de qua cuncti referebant quòd futura prænosceret. Ad hãc cùm venisset, supplex petiuit vt sibi diceret, anne spem habere deberet, quòd cum vita vxor sua iudicem euaderet quæ iam capta erat. Cui respondit vetula: Noli timere, indubiè liberabitur, nec hac captiuitate morietur. Quo vir factus alacrior, obuiauit iudici Petro altera die. Cui Petrus. Vbi, quęso, fuisti? At ille. Apud prophetissam, ait, fui, quæ mihi retulit vxorem de sua captiuitate liberandam esse, nec mori ex hac captiuitate. Deinde regressus Petrus in hospitium, vocabatur à capta malefica, quæ

Petro

Petro dixit. Vidi quòd maritus meus vetulam accersiuit, quæ me liberãdam esse prænunciauit, scio, mẽtitur; quia proxima die tuo sub iudicio incinerabor. Hæc cùm postmodum iudex marito dixisset, ridẽdo expectabant quę inter maleficas veritatem dixisset, sed secutum proxima die inturritæ fœminæ incendium per publicam factum iustitiam, veritatem maleficæ quæ virum habuit palam fecit. Nec tamen credere debes Petrum, vt in primo exemplo habitum est, manibus maleficorum qui in castro non erant corporaliter per gradus iactatum ad literam, sed maleficorum sacrificijs, vel cęremonijs allecti dæmones præsentes illud præcipitium fecerunt Petri, & vt mentes maleficorum deciperent in imaginatione superstitiosorum hominum effecerunt vt sibi viderentur præsentes esse. Ita etiam jn secundo & tertio exemplo dæmonis imprę́ssione in imaginatiuam maleficorum factum est, vt absentia velut præsentia cernerentur, sicuti suprà lib. præsenti cap. j. audisti ex verbis sancti doctoris & etiam cap. quinto.

Delectatio Venerea quantum fugienda sit. De feminis sub virili specie se publicè dicentes esse missas diuinitus. Et de tribus quæ raro mediũ tenent, videlicet, lingua, ecclesiasticus, & fæmina: Quæ in bonis optima, in malis verò aliquando pessima sunt.

CAPIT. VIII.

C*Ibus formicarum nonnunquam sunt cadauera animalium mortuorum*. Ad moralem intelligentiam, comedere mortua animalia est aliquando frui

peruersa

peruersa luxuria. Vnde illecti aliquando feminarum peccatricum propter famē luxuriosæ voluptatis mortua animalia comederunt, eisdem in non modicam displicentiam dei fruētes, vt in Psal. 105. sub compendio in veritate, & sub typo de Israelitico populo tangitur. Initiati, inquit, sunt Beelphegor, & comederunt sacrificia mortuorum. De quo Numeri apertius dicitur 25. Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua; at illi comederunt & adorauerunt deos earum, initiatusque est Beelphegor Israel, & iratus dominus dixit ad Moysen. Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel. Hec autem omnia fecit Israel seductus occulta machinatione Balaam malefici, qui suo consilio illius morticinæ fornicationis exordium in Israel extitit. Super quo glossa. Libidini quis seruiendo doctrinam Balaam tenet. Est ergo execrabilis etiam corporis fornicatio, quæ violat templum dei, & tollit mēbra Christi, & facit membra meretricis. Sed execrabilior est generalis fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetur, cùm anima, scilicet, consortio verbi dei ascita, & matrimonio eius associata, ab aduersario eius qui eam sibi in fide despondit, corrumpitur. Est ergo sponsus & vir animæ mundæ verbum dei, idest, Christus. Despondi vos omnes (ait Apostolus) vni viro virginem castā exhibere Christo. Dum igitur anima adheret sponso, & complectitur, & audit verbum eius, ab ipso suscipit semen verbi, & concipit, & facit filios, pudicitiam, iustitiam, patientiam, & omnes virtutes, vt salua sit per generationem filiorum, si permanserit in fide & charitate, Si autem se diabolo & dæmonibus prostituerit, faciet filios adulterij, scilicet omnia peccata.]

Num. 31. & Apocal. 2.

Glos. ord. ad c. 25. Num.

1. Cor. 6.

2. Cor. 11.

1. Timot. 2.

ta.] Et iterum glossa Originis ibidem: Per omnia peccata quæ committimus, maximè si non surreptione aliqua, sed studio peccamus, illi dæmoni, cui curæ est quod admittimus, consecramur. Et fortè tot dæmonibus consecramur, quot peccata committimus, & mysteria idoli illius pro illo suscipimus.] Assimulantur autem corpora fornicantium meritò fœtidorum animalium corporibus, quia vt Ecclesiast. 9. dicitur. Omnis mulier fornicaria quasi stercus in via cōculcabitur. Propter quod propheta postquàm de his qui potentes sunt ad bibendum vinum in quo est luxuria locutus est Isaiæ. v. paulò post ita subiungit de eisdem. Facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio plateatum. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius, scilicet dei, extenta. *FIG.* Suntne nostro tempore boni viri aliqui decepti per magas, vel maleficas tuo iudicio? *THEOL.* Meum in sequentibus suspendo iudicium, sed ea quæ publica vox tradit & fama referam: Habemus hodie sacræ theologiæ professorem insignem fratrem Heinricum Kaltyseren inquisitorem hæreticæ prauitatis. Hic cùm anno proximè præterito inquisitionis officio in ciuitate Coloniensi insisteret, vt mihi ipse retulit, percepit circa Coloniā quandam virginem esse quæ in habitu virili omni tēpore incessit, arma deferebat, & vestimenta dissoluta, velut vnus de nobilium stipendiarijs, choreas cum viris ducebat, & potibus ac epulis adeo insistebat, vt metas feminei sexus, quem non negabat, omnino excedere videretur. Et quia eodem tempore (sicut heu hodie) sedem Treuerensis ecclesiæ duo pro eadem contendentes, grauiter molestabant, gloriabatur se vnam partem posse & velle inthronisare; sicut virgo Iohanna (de qua statim dicetur) regi

Henricus Kalteisen inquisitor

Virgo quadam habitu virili incedēs mira designat.

 Carolo

Carolo Francorum paulò anteà fecerat, in suum eum regnum confirmando, immò illa se eandem Ioannam à deo suscitatam esse affirmabat. Cùm igitur die quadam cum comite iuniori de * Virnenburg, qui eam tuebatur & fouebat, Coloniam intrasset, & ibidem mira in conspectu nobilium fecisset, quæ magica arte videbantur fieri, tandem per prædictum inquisitorem, vt inquireretur, diligenter inuestigabatur, & citabatur publicè. Mappā enim quandam dicebatur lacerasse, & subitò in oculis omnium reintegrasse: Et vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum in momēto reparasse, & similia plura inania ostentasse. Sed misera parere mandatis ecclesiæ renuit, comitem antefatum in tutelam, ne capererur, habuit, per quē clam de Colonia educta, manus quidem inquisitoris, sed excommunicationis vinculum non euasit. Quo tandem arctata partes Alemaniæ exiuit, metasque Galliæ intrauit, vbi militem quendam, ne ecclesiastico interdicto vexaretur, & gladio, duxit in matrimonium. Deinde sacerdos quidam, leno vocandus potius, magam hanc verbis deliniuit amatorijs, cum quo postremò furtim recedens, Metensem ciuitate intrauit, vbi velut cōcubina secum habitans, quali spiritu ducta fuerit cunctis patenter ostēdit. Fuit præterea infra decem annorum spatia nouiter in Francia quædam, de qua præmisi, virgo, Iohanna nomine, tam prophetico spiritu, quàm miraculorum potestate, vt putabatur, clarens. Hæc enim veste virili semper vtebatur, nec vllis doctorum quorumcunque persuasionibus emolliri potuit, vt tales deponeret vestes femineis contenta, præsertim cùm se palam virginem & feminam esse protestaretur. Sub hoc, inquit, habitu virili in signum futuræ victoriæ, vt verbo * prædicem

e.d. — Vuirtenberg

De Ioanna virgine in frācia famosissima.

a.b.m. predicam

dicem, & habitu, à deo missa sum iuuare verum Francorum regem Carolum, & in suo firmare reggno, à quo eum fugare nituntur rex Angliæ, & dux Burgundię; Pro tunc enim hi iuncti mutuò cædibus & armis Franciam premebant grauissimè. Igitur cum suo domino Ioanna continuè velut miles equitabat, futura & fausta multa prædicebat, victorijs bellicis quibusdam intererat, & alia mira talia perpetrabat; de quibus nedum Francia, sed omnia Christianorum regna stupebant. Ad tantam denique præsumptionem venit Iohanna, vt nondum adepta Francia, iam Bohemis, vbi hæreticorum multitudo tunc fuit, minas intentaret per literas. Dubitabant exinde seculares & ecclesiastici, regulares & monastici quo spiritu regeretur, diabolico an diuino. Scripserunt proinde quidam viri litteratissimi tractatus eius ex parte, in quibus non modò diuersa, sed etiam aduersa de virgine senserunt. Postquam autem regem Carolum in multis iuuisset, & firmasset regno annis quibusdam, demum nutu, vt creditur, diuino, per Anglicorum armatam capta est, & * incarcerata. Accersitis autem & vocatis in magna multitudine magistris tam diuini, quàm humani iuris multis diebus examinata est. Et prout à magistro Nicolao Amici, licentiato in Theologia audiui, qui ambasiator fuit vniuersitatis Parisiensis, tandem ipsa fassa est se habere familiarem dei angelum, qui iudicio literatissimorum virorum iudicatus est esse malignus spiritus ex multis coniecturis, & probationibus, per quem spiritum velut magam effectam, ipsam ignibus per publicam iustitiam consumi permiserunt, * & prout de hac historia rex Angliæ nostro imperatori Sigismundo satis latè scripto-tenus historiam innotuit. Eodem tempore duæ feminæ

c.d. incinerata.

Quo spiritu ducta fuerit.

m. omittit &.

Aliæ duæ feminæ quæ se à

Deo visse festo dicebant.

prope Parisius surrexerunt, se publicè dicentes missas esse à deo, vt Virgini Ioannæ essent in subsidium, & quemadmodum à prędicto magistro Nicolao viuæ vocis organo audiui, obinde velut magæ, vel maleficæ per inquisitorem Franciæ captæ sunt, & per plures sacræ theologiæ doctores examinatæ, tandem repertæ sunt maligni spiritus deliramentis deceptæ. Vnde cùm vna ex eisdem feminis se per angelum sathanæ seductam conspiceret, ex magistrorũ informatione à cœptis resipuit, & errorem, prout debuit, statim reuocauit. Alia verò in pertinacia permanens ignibus cõsumpta est.
PIG. Mirari non sufficio, quomodo fragilis sexus in tantas audeat prosilire præsumptiones.
THEOL. Apud simplices tui similes mira sunt ista; sed in prudentum oculis hæc rara non sunt. Sunt enim tria in rerum natura, quæ si suæ conditionis limites excedunt, aut in diminutione, aut in excessu, bonitatis vel malitiæ apicem sibi vendicant: lingua videlicet, ecclesiasticus, & femina, quæ si bono reguntur spiritu optima, si verò malo, pessima fieri consueuerunt. Linguæ enim vnius bono ministerio (vt de lingua primò exemplificemus) fidei Christianæ plurima regna subiugata sunt, vt in sanctis Christi Apostolis, & in sapientibus patet prædicatoribus. Prudentis etiam viri lingua nonnunquam infinitorum hominum strages præpeditur, propter quod Salomon Prouerb. x, dicit. In labijs sapientis inuenitur sapientia, & virga in dorso eius qui indiget corde. Argentum electum lingua iusti, cor impiorum pro nihilo. Labia iusti erudiũt plurimos, qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur. Cuius causa ibidem. xvj. subditur; Quia hominis est pręparare animũ, & domini gubernare linguam. De malitia linguæ Ecclesiastici 28. dicitur.

Tria, quæ dum exorbitant, modum vixiꝯ ẽt.

Bona lingua.

Mala lingua.

28. dicitur: Lingua testificās adducit mortem. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos à gente in gentem, ciuitates munitas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Vide ibi multa mala, & Iacobi 3. similiter, quæ mala lingua facit. Est autem tertia lingua eorum qui inter duas contrarias partes incautè vel malitiosè loquuntur aliqua. De ecclesiasticis secundò plurima exempla habemus. Sub ecclesiasticis autem clerici & religiosi intelliguntur in vtroque sexu. Quo ad malos enim clericos dicit beatus Hieronymus in epistola ad Nepotianum. Negociatorem clericum, ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum quasi quandam pestem fuge.] Et beatus Bernardus homil 33. super cantica, loquens de clericis dicit. Si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras, & aresceret; si violentus inimicus absconderent se forsitan ab eo (boni scilicet pastores). Nunc verò quem eijcient, aut à quo abscondet se? Omnes amici, & tamen omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt.] Hinc beatus Gregorius in pastorali dicit: Nemo amplius in ecclesia nocet, quàm qui peruersè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur.] De religiosis etiam dicit beatus Augustinus ad clerum & populum Hipponēsis ecclesię: Simpliciter fateor charitate vestræ coram domino deo nostro, qui testis est super animā meam, ex quo deo seruire cœpi, *quomodo difficilè sum expertus meliores, quàm qui in monasterijs profecerunt: ita & non sum peiores expertus, quàm qui in monasterijs defecerunt.]

De malis ecclesiasticis. *Hieron.* *Bernar.* *Philip. 2.* *Gregor. in past. par. 1. c. 2.* *August. epist. 137* *rest. ex or. pro quoniam.*

De mulierum verò malitia Ecclesiast. 25. dicitur. Non est caput nequius, super caput colubri, & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quàm habitare cum muliere nequam. Et inter plura quæ sequuntur, & præcedunt ibidem de nequam muliere concludit. Breuis omnis malitia super malitiam mulieris. Hinc Chrysostomus super isto Matth. xix. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier, quàm amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura boni colore depicta? Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem * verè tormentum est: necesse est, aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas tenentes, habeamus.] Tullius denique ij. Rhetoricæ dicit: Viros ad vnumquodque maleficium singulæ cupiditates impellunt, mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit, muliebrium enim vitiorum omnium fundamentum est à natura. Et Seneca in suis prouerbijs: Aut amat, aut odit mulier, nihil tertium dedisse. Flere feminam est mendacium. Duo genera lacrymarum habentur in oculis feminarum, veri doloris vnũ, insidiarum aliud. Mulier cùm sola cogitat mala cogitat.] De bonis autem mulieribus tanta laus est, vt etiã beatificasse viros legãtur & saluasse, atque gentes, terras, & vrbes: vt de Delbora, Iudith patet, & Hester, Hinc Apostolus j. Corint. 7. Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, nõ dimittat virum. Sanctificatus enim est vir infidelis per mulierem fidelem. Ideo Ecclesiastici. xxvj. dicitur: Mulieris bonæ beatus vir, numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabilissima, per totum enim capitulum, de ex-

apud Chrysost. in opere imperfecto.

Descriptio mulieris.

vest. ex br. pro ferè.

Cicero.

apud Senec in pro

De bonis mulieribus.

de excellentia bonarum. Similiter Salomon immo ſpiritus ſanctus Prouerb. vltimo per totum capitul. de muliere forti. Præfata ſatis in noui teſtamēti feminis claruerunt, primò in virginibus, & alijs feminis ſanctis, quæ ad Chriſtianam gentem perfidos traxerunt, vt Magdalena, Catharina, Margareta, Martha, & eis ſimiles. Sic etiam totum Hungariæ regnum ab olim idololatriæ deditum per Gillam ſororem Chriſtianani imperatoris, fidei catholicæ adiunctum eſt per regem Hungariæ, cui præfata Gilla in matrimonium eſt tradita, per quā etiam conuerſus eſt rex, & in baptiſmo Stephanus nominatus, poſteaque, miraculis clarus, canonizatus, vt Vincētius ponit in hiſtoriali ſpecul. lib. xxvj. cap. ix. Sic præterea per Clothilden Chriſtianam virginem natam de Burgundorum ſtipite, rex Frācorum Clodoueus paſsim perſuaſus, tandem idololatrias reliquit, & cum regno ad Chriſti fidem deuenit, vt Vincentius narrat lib. xxij. cap. iiij. v. & vj.

Hungaria regnum per feminam conuerſum, & Franciæ.

Vincent. Bello.

Tres modi ſunt corrigendi vitia. Et quòd incubi ſint & ſuccubi dæmones, prout probatur per exempla, & per auctoritates.

CAPIT. IX.

SE *lædentes homines humore acuto formicæ pungunt, non tamen tam lædunt grauiter, quàm apes ſuos perſecutores.* Sunt enim duæ potentiæ, quas vnicuique rei diuina prouidentia tribuit; iraſcibilis & concupiſcibilis; iſta qua commodum deſideratur, illa qua nociuum fugatur. Per concupiſcibilem namque neceſſaria affectantur & delectabilia, ſed per iraſcibilem noxia refutantur & triſtabilia. Iſta primis elementis quatuor conſpicimus eſſe in omnibus

 vegetabili-

vegetalibus & animantibus vsque ad rationale animal hominem, immo suo modo in separatis spiritibus. Sed in hoc est differentia, quod appetitus rei delectabilis, & repulsa rei tristabilis in sola rationali creatura virtus fieri potest vel vitium, non in inferioribus. Et sicut inter minuta animalia triplex reperitur punctio, formicę, & minima quæ statim transit, apis durior; sed scorpionis pessima: ita inter rationales creaturas triplex reperitur vindicatio, leuis eorum qui charitate repleti sunt, dura eorum qui indiscreto zelo feruent, & pessima in dæmonibus & eorum sequacibus. Primi in punitione similitudinem gerunt formicæ, quæ sine aculeo humoris tantummodo perfusione iniuriam vlciscitur. De tali se emendare cupiebat qui in psal. ait. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Et Apostolus ad Galatas sexto. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerás temetipsum, ne & tu tenteris. Vnde beatus Hieronymus in epistola ad Oceanum. Quid necesse est bis pungere, nisi recalcitrãtem, per se satis erubescentem confundere amplius, cui sua ratio magister est, cui propria conscientia virga, & ingenita verecundia lex & disciplina est? Et Gregorius lib. 19. moralium. Regat disciplinæ vigor mansuetudinē, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta] De huius primœ punitionis modo parobolicum satis accommodum fertur de nostris tale formicis exemplum. Fuit enim quidam villanus qui nimis ceruicosæ voluntatis vxorem habebat, quæ viro in cunctis ferè mandatis recalcitrauit. Anxius autem diu vir per quid rebellem compesceret discretè & rationabiliter, quadam die con-

Triplex corripiẽdi modus.

Psal. 140

Hieron.

Gregor. l. 19 moral. c. 12. al. 16.

Exemp. cuiusdam qui discretè vxorem puniuit, liga.

die contra se brigāti respondit: Femina es, nec verbis emendata es meis, per verbera grauia in te miles effici nolo, nec contractam per meas plagas te in lecto iacentem velut contractam desidero, sed tibi dico, nisi te emendaueris, paruis meis amicis de te querelam vno proponam die contra te effrené. Cui illa. In hoc, inquit, liquet tuus effeminatus animus, atque genealogia ignobilis, qui de parui status tuis mihi minaris amicis; nō enim mulier minaris plebeis. At ille respōdit. Hac vice tibi tantùm parcam, & die ista, sed reuerâ si te non emendaueris paruis meis conquerar amicis. Cumque misera non melior, sed efficeretur peior, seruauit vir discretus, & prudens suarum minarum veritatem adimplere in crastino. Tunc enim illa velut anteà virū inuadere cœpit verbis plurimum contumelosis. Cui maritus. Modò tēpus adest, vt factis verba compensem. Vxorem igitur propriam inuadit, vestimentis omnibus præter camisiam exuit, manibus & pedibus versipellem ligauit, & humeris proprijs clamantem & maledicentem in proximum sui horti cumulum formicarum proiecit, vbi aliquantisper formicarum humore solito perfusa & correcta, animum ad meliora conuertere cœpit. Nam bestiolæ more solito in auribus & naribus, in ore & in alijs mulieris artubus eam cruciabant grauiter. Tunc illa eiulatu grandi, iuramentis, & sacramentis promisit grauibus, se de cœtero viro velle ad nutum obedire, tantùm cruciatum amicorum paruulorum euaderet. Ex hinc liberata per virum mulier, mirum in modum emendata est, & felix effecta, quam fecerunt deinceps propria pericula cautiorem. Hic igitur modus corrigendi satis discretus & temperatus fuit. Indiscretè verò corrigentes pro læsionibus, iratis apibus sunt

tam proijciens in nidum formicarum.

sunt similes, quæ lædendo alium, dum aculeus manet in vlti vulnere, sese perpetuo fructu laboris puniunt. Tales crudeles sunt de quibus Seneca de clementia ad Neronem dicit. Crudelitas nihil aliud est quàm atrocitas animi in pœnis exigendis. Crudeles vocabo, qui puniendi causam habent modum non habent. Et tamen, vt Hugo de sancto Victore dicit libro de institutione nouitiorum. Difficile est cor malitia induratum ad formam disciplinæ & speciē honestatis incuruare; sed necesse est, vt dura materia, cùm facile ad formam non flectitur, ei & acrioris flammę incendium, & mallei grauioris tunsio adhibeatur.] Scorpionum autem percussionibus vindicatio maleficorum & dæmonum designatur. In quibus, vt beatus Dionysius dicit quarto capit. de diuinis nominibus, est furor irrationabilis & phantasia proterua.] Cui Genes. quadragesimo nono Iacob maledixit in persona Simeon & Leui: In furore suo, ait; occiderunt virum: maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum quia dura, diuidam eos. De his beatus Hieronymus in prologo super Iosue dicit. Cesset arcuato vulnere cōtra nos insurgere scorpius, & sanctū opus venenata carpere lingua desistat.] Tales sunt illæ mōstruosæ locustæ, & mortiferæ, de quibus Apocalypsis nono dicitur. Habebant caudas similes scorpionū, & aculei erant in caudis earum, & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Et habebāt super se regem angelum abyssi, cui nomen, exterminans. Secundum glossam autem per bestias tales veram fidem peruertere molientes intelliguntur, quia suis dolosis sententijs, vt scorpius coram blādiuntur, & latenter pungunt, cumque tumultu nocere nequeunt, quærunt auxilium principum, qui caudæ dicuntur, quia vt astringant, terrent & blādiuntur,

Sen. l. 2. de clemēt. c. 4.

Hugo de S Vict. de inst. nouit. c. 12.

Dionys. Areop. de diuinis. no. c. 4. par. 4.

Hieron.

Glos. ord.

diuntur;& ſuperſe habent angelum abyſsi, diabolum dominantem terrenis, cuius nomen exterminans, quia à patria vitæ ſecludit ſuos.' PIG. Satis de correctionis punctione diſcreta & irrationabili diuerſi alios ediderunt tractatus. Sed vnum eſt, quod de maleficio dæmonum multi non credúnt, eos videlicet qui inter dæmones incubi vocantur & ſuccubi, non niſi in phantaſia, non realitate aliquo humore nociuo & reali pungere & fœdare; quid igitur de hoc verum ſit vel fictitium velis enodare?

Gloſſ. inter.

Quæſtio de incubis & ſuccubis.

THEOL. Hanc quæſtionem ſanctus Auguſtinus de ciuitate dei lib. iij. cap. iiij. quidem mouet, ſed nõ determinat, vbi ſic dicit: Vtrum potuerit Venus ex concubitu Anchiſæ Æneam parere, vel Mars ex concubitu *Numitoris filiæ Romulum gignere, in medio relinquamus. Nam penè talis quæſtio etiam de ſcripturis noſtris * oboritur, qua quæritur. Vtrũ præuaricatores angeli cum filiabus hominum concubuerint, vnde natis gigantibus, id eſt, nimium grandibus & fortibus viris tũc terra completa eſt.] Sed libro xv. cap. xxiij. quęſtionem determinat in hæc verba. Et quoniam creberrima fama eſt, multique ſe expertos, vel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſſet, audiſſe confirmant, Siluanos & Faunos, Panos, quos vulgò incubos vocant, ſæpe improbos extitiſſe mulieribus, & earum appetiſse ac peregiſſe concubitum, & quoſdam dæmones quos Duſios Galli nuncupant, aſsiduè hanc immunditiam & tentare & efficere plures taleſque aſſeuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille. Poſteà ibidem determinat ſecundam quæſtionem, videlicet, quòd illud Geneſ. vj. Videntes filij dei, id eſt, Seth, filias hominum, id eſt. Cain: non de incubis intelligitur. Quòd autem incubos eſſe non ſit incredibile, ad aliud ibidem

Auguſt.

reſt. ex or. pro iunioris.

reſt. pro aboritur ex or.

Auguſt. l. 15. de ciuit. dei c. 23.

Glos. ord. ibidem est glossa, quæ dicit sic. Non est incredibile ab hominibus, non ab angelis, sed quibusdam dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines, id est gigantes esse procreatos, scilicet de quibus in litera dicitur, Gigantes autem erant super terram: quia & post diluuium corpora non solum virorum, sed etiam mulierum incredibilis magnitudinis extiterunt. Ad idem est glossa Isaiæ 13. vbi propheta desertioné Babylonicæ ciuitatis prædicit, & monstra in ea † habitanda. Ibi, inquit, habitabunt struthiones, & pilosi saltabunt in loco pilosi. Vnde glossa dicit. Pilosi sunt siluestres homines hispidi, qui incubones, vel Satyri, vel genera dæmonum. Et Isaias. xxxiiij. super illo loco vbi prophetat desolationem terræ Idumęorum qui persequebantur Iudæos. Erit, inquit, cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia, Glossa interlinealis, id est, monstra dæmonum ad inuicem. Et glossa beati Gregorij ibidem. Qui alij pilosi nomine figurantur, nisi hi quos Græci Panas, Latini verò incubos vocant?] De dæmonibus etiam Cassianus collatione prima abbatis Sereni passum exponit præfatum. Ad eidem est beatus Isidorus libro viij. cap. vltimo sic dicens. Pilosi, qui græcè Panitæ, latinè Incubi appellantur, siuè innij, ab ineundo passim cum animalibus; vnde & incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones Galli Dusios nuncupant, quia assiduè hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgò incubonem vocant, hunc Romani Faunum vicarium dicunt, ad quem Horatius dicit:

.i. habitatura. *Glos. ord.* *Glos. ord. ex l. 7. moral. c. 12. al. 14.* *Cas. c. 32.* *Isidorus l. 8. orig. c. vlt.*

Fa[illegible]

Faune Nympharum fugientum amator
Per meos fines, & aprica rura
Lenis incedas.]

Insuper illud Apostoli .j Corint. xj. Mulier debet velamen habere super caput suum propter angelos. Multi Catholici exponunt quod sequitur propter angelos, id est, incubos. Ad idem est Iosephus super textu Genes. 6. præalegato. Item Guillelmus lib. de vniuerso parte vltima circa vi, multipliciter. Præterea hoc determinat sanctus doctor parte j. quæst. lj. & in secundo scripto dist. viij. & quodlibeto vj. quæst. x. atque super Isaiam cap. xiij. & 14. cuius motiua sunt verba beati Augustini in de ciuitate Dei. Vnde talia negare dicit Thomas impudentiæ est. Id enim quod multis videtur non potest omnino falsum esse, secundum philosophum in de somno & vigilia in fine, & in vij. Ethicorum. Sileo de historijs multis & authenticis tam catholicorum quàm ethnicorum, qui incubos esse palam asseuerant. Causa autem quare dæmones se incubos faciunt vel succubos, hæc esse videtur, vt per luxuriæ vitium hominis vtriusque naturam lędant, corporis videlicet, & animæ, qua in lęsione præcipue delectari videntur: Vnde enumeratis per altissimum multis luxuriæ vitijs, à quibus suum populum mundum esse voluit, in quibus infideles irretiti erant, ait Leuitici xviij. Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt gentes, quas ego eijciam ante conspectum vestrum è quibus polluta est terra, cuius scelera ego visitabo, dicit glossa super verbo, gentes. Dæmones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes vniuersę, qui cùm omni peccato gaudeant, præcipuè fornicatione & idololatria: quia in his & corpus

Horat. l. 3. carmin ode. 18.

Iosephus. l. 1 Antiq. c 4.

Thom. p. 1. q. 51. ar. 3.

In 2. dist. 8. q. vnic. ar. 4.

quodl. 6. q. 10. ar. 18.

l. 15. c. 23

p. 3. voi supra.

Arist.

Cur dæmones se incubos faciant aut succubos.

Glos. ord.

corpus & anima maculatur,& totus homo qui terra dicitur.] Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus est,qui autem fornicatur in corpus proprium peccat An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur? vt patet.j.Corint.vj.Historias de incubis & succubis si intueri libet, Guillelmum vbi suprà in suo vltimo libro de vniuerso, & Thomam Brabantinum in libro suo de vniuerso, qui vulgo de apibus intitulatur,legito,& mirabilia conspicies. Præterea virginis cuiusdam multùm pulchræ corporis dispositione,& quo ad animam valde deuotæ in Basiliensi constitutę diœcesi bonam & diuturnam notitiam habui,quia confessor suus fui, cuius dæmon cellulam sæpissime & dormitionis locum perturbabat modò strepitibus, modò terrificis apparitionibus. Verùm quia in cunctis quæ virgo gessit omni plena fuit custodia,Christi assistente gratia,à cũctis viris, & ab incubo semper remansit intacta. Nam secum ipsa consistens nullo teste conscio,propter boni angeli sui custodis reuerentiam, cui diligentissimè semper obsequebatur, pede nudo sese conspicere non audebat, & obinde vestita die noctuque iacebat. Fuit denique fama communis virorum fide dignorum eo tempore quo Constantiense Cõcilium generale celebrabatur,in quo,hoc est,in ciuitate ipsa Constantiensi (quod verecundum est dictu) propter principum secularium & mechanicorum præsentiam, incredibilis meretricum multitudo aderat;eodem, inquam, tempore in eadem diœcesi prope oppidum Vvinterthaur in campi latitudine quædam vt videbatur femina pulcherrima secundum corporis pulchritudinem cursori cuidam obuiauit in ipso itinere. Quæ cùm virum istum deum timentem ad opus nefarij concubitus

Thomas Cantiprat.l.2.c.vlt.

Exem. virginis quæ se nõquam denudabat, ab incubo semper illesæ.

Exem. de succubo in specie pulchræ mulieris.

cubitus inuitaret, facinus horruit, Dei protectus adiutorio. Cumque simplici animo cursor vnde femina veniret ab ea quæsisset, respondit, de Constantiensi venio concilio. Et aperta quam in latere portabat crumena, subintulit: Ecce has omnes pecunias in præfato loco corporis mei mercedé conquisiui. Et hoc dicto velut fumus protinus euanuit, & quod succubus fuerit, spurcissimis verbis & fuga, ostendit.

Quæ sit munditia & immunditia carnis & spiritus. Quàm periculosius sit contactus maris & feminæ. Incubi vtrum generent. Quomodo quædam virgines in conceptu & partu aureolam non perdunt virginum. Remedia fugandi incubos dantur; & quomodo quædam phantasticè solùm se concepisse putant.

CAPIT. X.

INquinant formicæ manus eas multum tangentium, & inquinantur potiùs, vel sese maculant qui incautè eas contrectant. Cùm enim conditionis sint liberæ, sua libertate carere nolentes, sicut se molestantes humore acuto pungunt, ita captiuitatem earum quærentes manibus polluuntur. In quo contactus omnis illicitus nobis prohiberi moraliter innuitur, ne in interiori præsertim homine coram diuino & angelico maculati appareamus conspectu. Sumus enim dicit Apost. ij. Corint. vj. & vij. templum dei viui, sicut dicit deus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ipsi mihi erunt populus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam

piam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit dominus omnipotens. Has igitur habentes promiſsiones chariſsimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore dei. Verba ſunt Apoſtoli per totum. Quo contrà maximè luxurioſi delinquere reperiuntur, corpus coinquinãtes & ſpiritum, qui virgines vel feminas tangunt illicitè, vel vbi ſexus femineus ſeipſum palpat, vel ⁎ tractari ſinit inuerecundè. De quibus beatus Petrus ij. ſua canon. ij. capitulo ſic dicit. Hi ſunt velut irrationabilis pecora, voluptatem exiſtimantes diei delicias, coinquinationis & maculæ, delicijs affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriantes vobiſcum, oculos habentes plenos adulterij & inceſſabilis delicti, pellicientes animas inſtabiles. Quamuis enim formica inter minuta animalia ſit ingenio & ſagacitate nobiliſsimum, tamen incautè tactum, quantumcunque quis ſit nitidus, eum reddit immundum: ita humanum corpus licet à peccato ſit actuali innoxium, tamen à diſpari ſexu tactum faciliter nimis vtrumque hominem facit pollutum. Cinis quippe tactus à cinere, modiciſsimo adhibito humore, in lutum ſtatim conuertitur. Argentum inſuper etiamſi ad nitorem purgatum fuerit ſeptuplũ, vel minera qualiſcunque alba, etiamſi aurũ fuerit obrizum, cùm in charta munda ſuo tractu ducitur, protinus in liquorem ex motu inſenſibiliter reſoluitur, & macula de mundo ſuper nitido contrahitur. Hinc huius in typum olim Deus vetaſſe legitur, ne ſuper terram reptantia vel eidem multum hærentia ab electo tangerentur populo, alioquin pœna inquinationis quis mulctabatur. Vnde Leuit. xj. Omne quod reptat ſuper terram. Gloſſa terrena ſapiens, abominabile erit, nec aſſumetur in cibum.

reſt. pro tactare.

Pſ. 11.

Gloſ in terl. & infra quater.

bum: Quicquid super pectus quadrupes graditur (glossa gastrimargiæ studens) & multos habet pedes. (Glossa, ex * varijs scripturis, & varia doctrina sibi salutem futuram affirmans) siue super humum trahitur, (euangeliorum prędicatione abutens, luxuriosè viuendo,) non comedetis, quia abominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tãgatis quicquam eorum, ne immundi sitis, ego enim sum dominus deus vester. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Glossà, Notat hic non esse pollutionẽ in mortuis corporibus: vnde sequitur: Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod mouetur super terram. FIG. Quia hic locum habet adhuc sibi cauendi ab inquinatione vtriusque hominis qua quis inficitur, potisimè per luxuriam, prout probasti; scire cupio de incubis quędam mihi occurrentia dubia. Primum, an incubi generent aliquando fetus. Secundò, cur plus improbi sint vel esse videantur feminis, quàm viris. Tertiò, quibus remedijs liberari posint, qui ab incubis vexantur. THEOL. Ad primi solutionem tria aduertas, videlicet quòd dæmones propriè non generant, nec concupiscentiam sensitiuam in Venereis habent, licet generationem prolis procurare posint nõ suæ, sed illius viri, cui se fecit succubum dęmon aliquis, vel & illius cuius virtus sementina est, & femellæ huius cuius delusor est incubus. Primi dicti rationem si scire libet, videre poteris in sancto doctore, vbi prius, & in Vvillelmo. Secũdum deducit idem & præcedens, quia spiritus carnem & ossa non habet, neque generationis instrumenta, per quæ sola & voluptas concupiscibilis, & generatio carnalis explentur. Præterea, vt verbis vtar Vvillelmi, si concupiscentiam libidinosam haberent, cùm pesimi sint, vtique à Sodomitico vitio se non contine-

or. alijs.

Tres quæst. de Incubis.

Resp. ad 1.

Thom. locis c. prac. citatis.

Vvilh. Paris. c. penult. totius oper. de vniuerso.

rent in viros,quod tamen nullibi reperimus:benedictus autem altissimus,qui virilem speciem in hominibus à flagitio eorum vsque hodie sic seruauit. Quod autem generationem procurent aliquando, ex præcedentis capituli auctoritatibus palam est, & ex Vvillelmi dictis sic claret: quia gentem Hunorum ab huiusmodi dæmonibus generatam esse euidenter historia regnorum occidentalium narrat, & insulam Cypri totam populatam esse & inhabitatam à filijs incuborum fama prædicat.] Denique quod gigantes procreare valeant vt nascantur vel concipiantur,causas sanctus doctor assignat, quia scire possunt virtutes virtutis sementinæ ex dispositione viri huiusmodi à quo decisa est, & mulieris eidem proportionatę complexionem agnoscere,& * ita constellationem optimè ad hoc cooperantem: quibus simul concurrentibus possibile est genitos magnos esse & fortes corpore.] Quo etiam non obstante,incubi calliditate & maleficio vir *possit habere filium,& femella eundem,salua vtriusque virginitate,non tamen in dignitate tali, qualis in beatissima virgine extitit,licet cum vtriusque aureola si scire desideras,in quodlibeto sexto quæstione decima sanctum Thomam legas ; & ita esse possibile clarè disces.Nec mireris in hoc . Nam in Bambergensi diœcesi virginis notitiam habui,quę puerum genuit,& virgo vera post partum permansit, non integritate carnis, quod solius dei genitricis priuilegium est,sed inexperientia voluntariæ libidinis. Fuit enim virgo pulchra valde , & formæ elegantis dominæ nobili obsequens , quam quidam iuuenis dolosus & potens cognoscere quæsiuit vijs quibus potuit.Hunc cùm virgo deuota velut hostem vitaret virusque hominis, ipse nocturno tempore insidias virgini posuit,& quod obdormiens fortissimè

&inex-

Vuilhelm. Paris. ibid.

Thom. in 2 dist. 8. q. vnic. ar. 4.

or. etiam.

e. d. possit.

Thomas quod. 6 q. 10. ar. 18.

Exem. de quadam quæ mente, virgo permanēs filium peperit.

f. vtriusque.

& inexcitabiliter quodammodo in primo ſomno iacere conſueuiſſet, neſcio vnde didicit, ex hac occaſione in cubiculum virginis venit, dormientem cognoſcit: neſcit virgo, vt dicit in conſcientia ſua, quomodo imprægnauerit, & ita receſsit. Cùm autem virgo doli etiam poſtmodum penitus ignara, ſigna imprægnationis habere inciperet, & ad examen coram honeſtis matronis poſita, imprægnata eſſet reperta, fugit reus de patria, qui aliâs palo transfixus fuiſſet: ipſa autem virgo incredibilibus lacrymis ſeſe deplanxit. Fuerunt tunc multi qui virgini, vt ſine periculo pareret, matrimoniũ ſuaſerunt, alij quod deterius extitit, ea abuti concupierunt, præfatam partus difficultatem allegantes. Sed virgo deuota votum quod Chriſto de virginitate ſtatuerat ſeruandum, etiamſi mors ſequeretur, conſtanter ſeruare decreuit, & perfecit. Nam tempore oportuno peperit, & in magna deuotione iam plurimis annis vixit, ſeque à mundi huius cõcupiſcentijs ita nudam fecit, vt aureolam virginum eam tandem percepturam non dubitem. Diſcant ex hac virgines, quàm cautè theſaurus ille neceſſariò ſeruandus ſit, quem ſaltem de corporis integritate aliquando incubus, aliquando homo inſidioſus, aut in dormitionis naturali fortitudine, aut in potus artificialis collatione rapere poteſt. Ad ſecundum dubium reſpondet Guillelmus, quod veriſimiliter nec ſuccubi, nec incubi amore concubitus, nec deſiderio voluptatis talia viris & mulieribus faciunt, ſed potiùs malignitatis ſtudio, videlicet, vt vtrimque polluant eos & eas ſpurcitia. Similem cauſam audiſti in gloſſa vna præcedenti capitulo. Cur autem incubi amplius vexare reperiantur mulieres, & etiam puellas pulchros crines habentes, reſpondet dominus Guillelmus. Non mihi alia

Reſp. ad 2 Vuilhelm. Pariſ. vbi ſupra.

Gloſ. ord. ad c. 18. Leuit.

Guillel. vbi supra.

Cur magis ab incubis vexentur puellæ pulchros crines habentes.

alia causa occurrit, nisi vna istarum, quia, aut curæ, aut ornatui crinium nimium incumbunt huiusmodi: aut, quia per crines viros inflammare cupiūt vel consueuerunt: aut quia in eis inaniter gloriantur: aut quia diuina bonitas hoc permittit, vt terreantur mulieres inflammare viros per ea per quæ etiam dæmones inflammare viros volunt. Cur autem dæmones in Veneris vitio potentiam generatiuam plus molestēt etiam in sexu masculino per maleficia, habuisti causam ex sancto doctore Cap. v. huius libelli. Ad tertium de remedijs propellendi incubos, in diuersis diuersa legi, & reperi quod per quinque modos quidam liberati reperiuntur, videlicet, per exorcismorum applicationē, per sanctam exercitationem, per sacramentalem confessionem, per loci certi mutationem, & per cautam sanctorum excōmunicationē. De primo, satis habitū est suprà præsenti libro cap. vj. De secundo, sanctis exercitijs, videlicet crucis consignatione, vel angelica salutatione refert Cęsarius in suo dialogo, quod in Bunna postquam sacerdos quidam se suspendit, eius concubina monasterium intrauit, & per incubū ad luxum * procata est, quem per crucis consignationem repulit, & per aquę benedictę aspersionem, sed statim postea redijt. Quando autem angelicam salutationem dicebat, longè velut sagitta disparuit, & recessit; sed interdum redijt, licet propè accedere ad eam non auderet. De tertio, sacramentali confessione videlicet, patet per eundem Cæsarium, qui dicit, quod concubina antedicta cùm iam confessa esset purè, in toto derelicta est ab incubo. Refert idem quod quidam vir in Leodio passus succubum, confessione sacramentali finita totaliter liberatus est. Ponit insuper exemplum ibidem de quadam inclusa propter Deum, quam in-

R. ad 3.

Quinque remedia contra incubos.

Cæsarius, l. 3 c. 13.

** f. prouocata.*

Virtus angelicæ salutationis

Cæsar. ibid.

Cæsar.

Idem. l. 5. c. 46.

quam incubus, nec crucis signo, nec oratione, nec confesſione, nec propter aliud ſpirituale exercitiũ reliquit, quin eius lectum aſcẽderet: ſed cũm ad informationem cuiuſdam viri religioſi diceret: Benedicite, eam ſtatim dæmon reliquit.] De quarto, videlicet loci mutatione dicit qui prius: quòd filia cuiuſdam ſacerdotis ſtuprata per incubum, & facta ex dolore phrenetica, trans Rhenumq́ue elongata ab incubo demiſſa eſt, ſed pater eius quia à loco filiam depoſuerat, à dæmone percuſſus eſt, adeo vt moreretur in triduo. In de apibus prope finem ſermo fit de quadam quæ per incubum crebrô in lecto vexata proprio conſociam deuotam petijt, vt loco vexatæ iaceret, quod cũm feciſſet, tota nocte quaſdam inquietudines grauiſsimas ſenſit, & prior tunc quieta fuit. De quinto, de excommunicatione, quæ fortaſsis aliquando eadem eſt exorcizationi, patet in legenda beati Bernardi. In Aquitania ſiquidem quædam mulier ab incubo ſex annis iam vexata incredibili abuſu libidinis, audiuit ſibi incubum ne ad virum ſanctum, qui venturus erat, appropinquaret, minantem. Nihil, inquit, tibi proficiet, ſed eo recedente tuus crudeliſsimus ero perſecutor, qui hactenus tuus amator extiti. Quæ cũm virum ſanctum Bernardum inuocaret; Reſpondit: Tolle meum baculum, & loco tuo infige, & faciat malignus quod poteſt. Hoc cũm feciſſet, dęmon cameram feminæ non eſt auſus intrare, ſed foris minabatur atrociſsimè eam velle perſequi Bernardo recedente. Quo per feminam audito, conuocat populum beatus Bernardus omnes iubet accenſas candelas geſtare in manibus, & dæmonem cum vniuerſo qui aderat cœtu excõmunicauit, ac ne ad illam, vel ad aliam deinceps acceſſum habeat interdixit, & ita illa plenè liberata eſt: Aliquando verò

Idem l. 3. c. 8.

Thom. Cantip. l. 2. c. vlt. par 25.

l. 2. vita Bernardi c. 6.

S. Bernardi baculus incubum fugat.

nullum prædictorum remediorum iuuat, vt dæmonis abscedat nequitia: vt in de apibus circa finē ponit Thomas Brabantinus exemplum de quadam quæ incubum passa, nullo confessionis remedio, vel crucis, aut huiusmodi applicatione liberabatur, licet causam vexationis suæ satis nudè confessa esset. Similis ratio assignata est suprà capitul. vj. de maleficio quare non semper tollitur. Tunc enim pœna est vexatio dæmonis, & pro peccatis satisfactio, si prout oportet, sustineatur in charitate, sicut alia mala huius mundi quæ nos premunt, sed ad deum ire compellunt. *PIG.* Cùm feminæ sint timidæ & faciliter mirabilium formarum in imaginatione susceptiuæ, nunquid contingit quibusdam ex eis quod in veritate per incubum nō vexantur, sed tantummodo ita se vexari putant. Sicut etiam quædam ex eadem radice falsè se imprægnatas esse putant per incubos (vt fertur) quę tamen grauidæ non sunt. *THEOL.* Vtrumque verum esse agnoscitur, vt dicit dominus Guillelmus, vbi prius. Multæ, inquit, de apparitionibus phantasticis ex morbo melancholico in multis fiunt, sed in mulieribus maximè, sicut apparet de visionibus & reuelationibus. Et causa in hoc est, præter eam quā norunt medici, ipsa natura muliebrium animarum, ob hoc videlicet quoniam longè facilioris & leuioris impressionis sunt, quàm animæ viriles.] Et subdit idem. Scio me vidisse mulierem quæ credebat se cognosci ab intus, & à diabolo, & alia incredibilia se sentire dicebat. Nonnunquam etiam imprægnatæ sibi videntur mulieres ab incubis, & intumescunt vehementer ventres earum, & cùm partus tempus aduenisse credunt, sola emissione multæ ventositatis detumescunt. Nam de ouis formicarum in potu sumptis incredibilem ventositatem, &

Thomas Cantip. l. 2. c. vlt. par. 14.

Quæstio.

Guillelm. Paris. c. antep. operis de vniuerso.

Ibidem c. penult.

tem & tumultum in ventre generant hominis, similiter de granis cataputiæ, & de granis arboris, quæ dicitur nigra pinus, consimilia in ventre fiunt. Facillimum est autem dæmoni similia & maiora in ventribus hominum procurare. Et si libris maleficorum creditur, scripserunt experimentum ludificatorium, quo apparere dicebant mulieribus se in lecto pluries cognosci, quàm cognoscerentur. Verbi gratia, cùm cognoscerentur nisi semel aut bis ab eo qui experimentum illud operaretur, putarent se cognosci quadragesies, aut sexagesies. Essent ergo similes ludificationes incuborum. Etiam ex testimonio sanctę cuiusdã mulieris sciri potuit, quòd quidam ex huiusmodi dæmonibus cùm sic ludificasset eam, videlicet, concubitu phantastico, tanto fluxu seminis inquinauit eam realiter, vt mille homines non tantum emitterẽt. Hæc omnia de Guillelmo.

Homo perfectus est triplex particularis homo. Ex duplici causa aliqui possidentur. Sex modis dæmones solent possidere. Quòd possessi Eucharistiam recipere possunt, & quid valeant exorcismi.

CAPIT. XI.

R*Adices lædunt arborum formicæ, vbi iuxta arbores nidificare sinuntur:* quia radices inde rodunt, & succo exinde exhausto arescit radix, & exinde stipes & rami. In hominis natura tres particulares homines sunt qui radices suas habent, quas lædere valẽt nociuæ formicæ. Est enim exterior & inferior homo, qui oculis etiam patet alienis in figura quan-

Triplex homo exterior, interior. animalis.

itatis corporeę: Superior homo qui ſpiritualis dicitur homo, & interior; & eſt ſenſualis tanquam medius, & animalis homo dicitur. Quiſquis autem horum, quia radicem ſuam habet propriam, ramos, & ſtipitem, arbori aſsimilatur. Nam primi hominis figura, arboris, ſed euerſæ ſimilitudinem pręfert ſecundum philoſophos, quia crines radicibus in capite aſsimilantur, truncus pectus, & eidem adiacentia dicuntur, membra verò reliqua ramorum vices habere videntur, & operatio talium fructus ſunt corporei. Vnde Marci viij. legimus de cæco, quem dominus paulatim iuxta fidei ſuæ crementum ſanabat, quòd primo ſputo eius tetigit oculos, & an videret quæſiuit. Cui ille reſpondit: Video, ait, homines velut arbores, ambulantes. De hac arbore corporis non curandum eſſe dominus docet, dicens, Matthæi ſexto: Quis veſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnū? Omnes, inquit, Matth. x. veſtri capitis capilli numerati ſunt. Nolite ergo timere. Alius autē eſt homo animalis, de quo j. Corinth. ij. Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei; ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, vbi gloſſa: Animalis homo dicitur vel vita, vel animi ſenſu. Vita autem animalis dicitur, * qui fertur diſſoluta laſciuia animæ ſuæ, quam intra naturales metas ordinis ſpiritus rector non cōtinet, eo quòd ipſe Deo ſe regendum non ſubijcit. Animi verò ſenſu dicitur animalis, qui de Deo iuxta corporum phantaſiam, vel legis literam, vel rationem phyſicā iudicat.] Quare autem animalis non percipit, ſubdit. Stultitia eſt illi ſecundum humanum ſenſum, ideo non poteſt intelligere ſpiritualia.] Huius hominis, id eſt, ſenſualitatis radices ſunt ſecundum medicos humidum radicale, & calor naturalis, & elementorum

Homo arbor inuerſa.

Gloſ. ord.

reſt. pro quæ ex. or.

Gloſ. interl.

quatuor

quatuor qualitates, cuius cura ſpectat ad medicos, qui tamen in omnibus non ſunt imitandi, dicente beato Ambroſio ſuper pſalmum centeſimum decimum octauum. Contraria diuinæ cognitioni præcepta medicinæ ſunt. A ieiunio reuocant, lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Et concludit. Itaque qui ſe medicis dederit ſeipſum ſibi abnegat.] Hominis enim animalis mēbra mortificare iubet Apoſtolus. Coloſſ. iij. Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam. Huius hominis mēbra manus, pedes, & oculos abſcindere Chriſtus iubet cùm ſcandalizant nos Matth. 18. Hoc, inquit, Apoſtolus, Rom. vj, ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ſcilicet, cum Chriſto, vt deſtruatur corpus peccati, & non vltra ſeruiamus peccato. Tertius verò ſpiritualis homo eſt & interior, de quo, j. Corinth. ij. dicit: Spiritualis autem homo iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur. Vbi gloſſa. Spiritualis autē eſt homo vita, vel ſcientia. Spiritualis eſt vita, qui ſpiritum domini habens rectorem animā regit. Scientia verò ſpritualis eſt, * qui etſi ex parte, & per ſpeculum videt, tamen de Deo ſecundum imagines corporum, vel legis literam, vel humanam philoſophiam non ſapit: ſed ſpiritui Dei ſubiectus certiſsimè, ac fideliter iudicat omnia certa fide occultorum, non patenti cognitione: & ipſe à nemine, ſcilicet, à nullo homine animali iudicatur, id eſt, intelligitur vtrum bene vel malè intelligat.] Huius hominis ſpiritualis radix eſt gratia, fides, & charitas: ſtipes animæ eius eſſentia, rami potentiæ, gemmæ cogitatus, folia verba, flores, voluntates,

Ambroſ. in pſ. 118. ſer 22. verſu 6.

Gloſ. partim ord. par. inter.

reſt. pro quia ex or 1. Cor. 13.

voluntates, & fructus virtutes, & earum opera. De quibus Apostolus Rom. vj. dicit: liberati â peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam; gratia autem dei vita æterna in Christo domino nostro. Et ad Ephesios tertio: Flecto genua mea ad patrē domini nostri Iesu Christi, à quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det * nobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius, interiorem hominem habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas & profundum. Hinc beatus Gregorius in homilia quadam: Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.] Ex quibus iam patenter conuincitur, quanta damna hominibus inferant, qui velut nociuæ formicæ fidem, gratiam, vel charitatem de cordibus hominū cassant. *PIG.* Puto dæmones in huiusmodi radicibus damna maxima inferre, quando eos constat alicuius hominis corpus potenter possidere, quia in hoc omnium trium quas descripsisti arborum radices lædere videntur: quamobrem scire cupio de hac materia; vtrum tantummodo pro grauibus criminibus possideant, quibus modis vexent & possideant, & quibus remedijs iuuari valeant possessi. *THEOL.* Satis bene consideras, sed non distinguis. Diuersimodè enim diuersi possidentur, quidam plus, alij minus per dæmones, à quibus non semper potenter possidentur, nec propter quodlibet mortale peccatum quis possidetur. Vnde ad primam tuam quæstionem audi sancti doctoris

tex vobis.

Gregorius homil. 27 in euang.

Tres quæstiones.

Quod.

Quodlibeta iij. quæst. iij. responsum. Quantum, inquit, ad corpus potest diabolus hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arreptitijs, sed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ, quàm ad rationem culpæ. Pœnæ autem corporales huius vitæ, nō semper consequuntur culpam eius qui punitur, sed quandoque non peccantibus inferuntur, vt dicitur Iohannis nono de cæco nato, & hoc * modo est secundum altitudinem incompræhensibilium iudiciorum dei: vnde non cum qualibet culpa mortali diabolus inhabitat hominem substantialiter, etiam quantum ad corpus. Hæc ille. Reperio autem quod quinque de causis aliquem contingit posideri. Aliquando pro proprio maiori suo merito: aliquando pro alieno leui delicto: aliquando pro suo veniali peccato: aliquando pro graui peccato alieno: & aliquando pro magno fecinore proprio. De primo patet in dialogo Seueri beati Martini charissimi discipuli, vbi fertur quendam patrem sanctissimæ vitę tantè dotatum in gratia expellendi dæmones, vt hi nedum verbis suis proprijs fugarentur, sed etiam eiusdem patris epistolis & cilicio. Cùm autem coram mundo pater esset celeberrimus, se tentari sensit vana gloria, cui vitio licet viriliter resisteret, tamen vt humiliaretur amplius, totis præcordijs deum precabatur, quatenus quinque mensibus à dæmone posideretur. Quod & factum est, nam eum statim possessum vinculari oportebat, & omnia applicare sibi dæmoniacis communia. Finito autem quinto mense, prorsus & ab omni vana gloria, & à dæmone liberatus est. De secundo, quomodo ex alieno leui delicto aliquis posidetur, ponit exemplum beatus Gregorius de beato Eleutherio abbate viro simplicissimo, qui cùm prope monasterium virginum pernoctaret, ei ignoranti ordinauerunt

Thom. quodl. 3. q. 3. ar. 8.

or. omit. modo.

Quinque de causis aliqui possidentur, & de singulis exemplum.

De 1. Seuer. Sulp. dia. seu. l. 1. c. 14.

Quidam Sanctus orat à dæmone possideri.

Exēp. de 2

Greg. l. 3. dial. c. 33

nauerunt ad ſuam cellam poni paruulum puerum qui omni nocte vexabatur à dæmone, ſed eadem nocte à dæmone liberatus eſt per patris præſentiam. Hic cùm rem didiciſſet geſtam, & puer iam poſitus eſſet in monaſterio ſancti viri, & tranſactis multis diebus paulò immoderatè lætus de liberatione pueri, ait ad confratres ſuos: Fratres, diabolus ſibi cum illis ſororibus iocabatur, ſed vbi ad ſeruos Dei venit, puerum hunc accedere non præſumpſit. Et ecce ſtatim diabolus puerum vexare cœpit, & per lacrymas & ieiunia ſancti viri, & confratrum difficulter: ſed eadem die liberatus eſt. De tertio, videlicet de proprio veniali peccato, patet per Caſſianum collatione abbatis Sereni prima, dicentem de Moyſe: Moyſes, inquit, in eremo cùm ſingularis & incomparabilis vir eſſet, ob reprehenſionẽ vnius ſermonis quem cõtra abbatem Macharium diſputans paulò durius protulit, quadam ſcilicet opinione præuentus, tam diro confeſtim traditus eſt dæmoni, vt humanas egeſtiones ori ſuo ab eo ſuppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia ſe dominus intuliſſe, ne ſcilicet in eo vel momentanei delicti macula reſideret, velocitate curationis eius, atque auctore medio demõſtrauit. Nam continuò abbate Machario in oratione ſubmiſſo, dicto citius, nequam ſpiritus ab eo fugatus abſceſsit.] Simile videtur huic quod primo Dialogorum refert beatus Gregorius de quadã Dei famula in monaſterio virginum, quæ hortum ibidẽ ingreſſa lactucam conſpiciens, & concupiſcens, quam ſigno crucis benedicere oblita, auidè momordit, arrepta à dæmone cecidit, & vexabatur, quouſque ſtatim vocato beato ibidem patre Equitio, per eundem liberata eſt. De quarta cauſa, qua dictum pro alieno graui peccato aliquem poſsideri, patet ibidem, per

Exemp. de 3.

Caſſ. coll. 7. quæ eſt 1. abb. Sereni c. 27

Aliud.

Greg. l. 1. dial. c. 4.

Exemp. de 4.

per beatū Gregorium. Nam, vt refert, beatus Fortunatus episcopus diabolū ab obsesso homine propulerat. Serò igitur dæmon idem in specie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit. O virum sanctum Fortunatum, eiecit de hospitio peregrinum. Quém quidam vir inuitauit suum ad hospitium, & quærendo causam expulsionis, est gauisus super derogatione sancti viri, quam à peregrino ficto audiuit. Exinde autem diabolus puerum inuasit, & prunis iniecit, ac animam eius excussit, sicque pater miser primùm quem recipisset hospitio intellexit. De quinta verò causa proprij facinoris & magni, communiter tam in sacra scriptura, quàm in sanctorum paßionalibus legimus. Nam sic ij. Reg. xv. Saul inobediens Deo, possessus est. Tempore quo in Vniuersitate Coloniensi sacræ Theologię studio asscriptus fui, quędam virgo quindecim, vel sedecim annos habens, moribus secundum seculum satis composita in domo cuiusdam suæ consanguineæ nutriebatur extra domum parentum. Cumque cognatæ suæ scyphum satis vilem terreum quendam à casu fregisset, cognata ira replebatur in lapsus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tantò hoc molestius tulit, quantò vasculum vilius extitit. In iram igitur commota virgo, hora sumendi cibum nec comedere, nec ad mensam præ ira se præsentare voluit. Cuius cognata ait: Oportet vt comedas. Ac virgo apud se (vt mihi postmodum & exorcistæ retulit suo) huiuscemodi verba submurmurando dicebat. Si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. Sic mensam accedit, benedictionem mensę, quam bene sciebat, dicere neglexit, & in primo morsello, vt putabat, muscam ori illatam sensit, quam cùm nulla arte eij-

Greg. ibid. c. 10.

Exemp. de 5.

Aliud.

arte eijcere valeret, deglutiuit, & immediatè obsessa fuit, semper tamē vsum rationis bonum habuit, licet sępe satis vexaretur à dęmone. Cùm autem in domum parentum cum magna mœstitia reduceretur, & diutissimè nullus reperiretur qui liberare posset, tandem quidam frater nostri ordinis, nunc magister Gotfridus Slussel sacræ theologię professor, calamitati parentum & puellæ compatiens, se de eius exorcisatione intromisit, pacto tali præuio, vt si liberaretur nihil terreni exorcistæ daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, liberè, & non in matrimonio, de cętero deo militaret. Legit igitur pater præfatus missam, obtulit obsessa oblationem consuetam in eadem, affuit per totum, & in nullo vexari videbatur; finitoque officio post satis diutinum exorcismi actum membris omnibus virginei corporis penè præcontusis exijt dæmon, & ita virgo deinceps domino in castitate seruiuit. Porrò quo ad secundum dubium, quibus modis dæmon possideat, vel homines lædat, ad plenum, puto, nullus in hac vita sine miraculo posset edicere. Sunt tamē sex modi satis conuenientes (vt perfunctoriè transeamus) quibus potestatem exercent in homines, sed tantummodo pro quanto à deo permissi fuerint. Nam vexant aliquando tantum in rebus fortunæ exterioribus. Aliquando etiam aliquos in proprijs vexant tantummodo corporibus, Aliquando in corpore simul & in potentijs interioribus. Aliquando quidem per eos intus & extra solùm tentantur. Alij castigatione eorum ad tempus tantummodo vsu rationis priuantur. Alij vero velut bestiæ irrationales redduntur. De tribus primis manifestum est in beato Iob, deum dęmonem licentiasse in res exteriores eius tantummodo, quando deus sathan ait: Ecce vniuersa quæ

Sex modi quibus homines à dæmonibus vexātur cum exemp.

Excmp. de tribus primis

habet

habet, in manu tua sunt, tantùm in eum ne extendas manum tuam Iob j. In corpus vbi postmodum ait ibidem ij: Ecce in manu tua est, veruntamē animam eius serua, id est, vitam eius ne auferas. In potentias interiores verò agēdi potestatem dedit ibidem vij. vbi dicit Iob ad dominum: Si dixero, consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in * strato meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties, dæmone scilicet procurante, secundum Nicolaum de Lira. Nam vt sanctus Thomas ibidem ad literā exponit, homines sapientes quando solitarij sunt, & à tumultibus hominum & negotiorum semoti, tunc magis * secum loqui possunt secundum r: tionem aliquid cogitando. Sed ista remedia Iob iuuare non poterant, quia tempore quo his remedijs vti debebat aderant sibi alia impedimenta, quibus perturbabatur, scilicet somnia terribilia, & horribiles visiones, & hoc est quod subdit. Terrebis me per somnia, quæ scilicet dormienti apparent; & per visiones, quæ scilicet apparent vigilanti ab vsu exteriorum sensuum alienato. Solent nocturna phantasmata conformia esse diurnis cogitationibus. Vnde quia Iob in die * mœrores cogitabat, similibus phātasmatibus perturbabatur in nocte. Infirmitas enim corporis ad hoc operatur, vt perturbata phantasmata dormientibus appareant. Sic igitur vndique consolatione exclusa, nullus modus Iob remanere videbatur tot angustias euadendi nisi per mortem.] Horrore, inquit, concuties. De quarto diabolicæ vexationis modo patet in Iuda. Ioan. xiii. Cùm iam diabolus misisset in cor, vt traderet Iesum Iudas: Vbi beatus Augustinus dicit. Misio illa spiritualis suggestio est, & non fit per aurem, sed per cogitationem.] De quinto modo habes

tex strato.
Nicol lyr. ad hunc locum.
Thomas ibidem lect. 3. addidi secum ex or.
rest. ex or. pro mortis sua.
Excep. de 4. 5. & 6.
August. tract. 55 in Ioan.

habes Matth.xvij.in lunatico exemplum, cuius pater ait ad Iesum: Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur. Et de Saul, j. Reg. xvj. & in sequentibus. De sexto modo typum gessit illa mulier, quam (vt Christus ait) alligauit sathanas decem & octo annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere, sicut nec bestiæ. vt patet Lucæ xiij. vbi glossa Basilij. Brutorum siquidem caput humi deflexum est, & terram cernit: caput hominis erectum est in cœlum, oculi superna conspiciunt. De tertij solutione dubij quibus remedijs liberentur possessi à dæmone, quinque reperiuntur pro talibus experta antidota. Aliqui enim liberati sunt per exorcismos ecclesiæ: aliqui verò contritione vera vel confessione: aliqui Eucharistiæ sacra communione: aliqui sanctorum locorum applicatione, vel bonorum oratione: aliqui etiam in excommunicationis absolutione. De primo satis dictum est, & de secundo præcedenti capitulo. De tertio dicit Cassianus collatione abbat. Sereni j. Communionem sacrosanctam nequitiæ spiritibus traditis à senioribus nostris nunquam memini interdictam, quinimmo, si possibile esset, & quotidie eis impartiri eam debere censebant, quę ad purgationem ac tutelam corporis animæque prouenire credenda est. Quæ ab homine percepta, eum qui in membris eius insidet spiritum, seu in ipsis latitare conatur, velut quodam exurens fugat incēdio. Hoc namque modo curatum & abbatem Andronicum nuper aspeximus, aliosque quàm plures. Magis namque ac magis inimicus insultabit obsesso, cùm eum à cœlesti medicina viderit segregatum, tantoque durius & frequentius attentabit, quantò eum à spirituali remedio senserit longiùs abdicatū. Hæc Cassianus. Et iterum de eisdem ibidem dicit. Duo

Gloss.

Quinque remedia quibus possessi & vexati à dæmonibus liberātur.

Cas. c. 30 Possessis dari posse Eucharistiam.

hæc cre-

hæc credere immobiliter oportet; primò quòd sine dei permissu nullus ab eis spiritibus omnino tentatur; secundò quòd omnia quæ à deo nobis inferuntur siue tristia ad pręsens, siue læta videantur, velut à pijssimo patre clementissimoque medico pro nostris vtilitatibus irrogantur, & idcirco eos velut pædagogis traditos humiliari, vt discedentes ex hoc mundo, vel purgatiores ad vitam aliam transferantur, vel pœna leuiore plectantur, qui secundum Apostolum traditi sunt in præsenti sathanæ in interitum carnis, vt spiritus salui fiant in die domini nostri Iesu Christi.] *PIG.* Quid ergo erit de vsum rationis non habentibus, qui se probare non possunt, & sic edere de cibo hoc secundum Apostolum non valent? *THEOL.* Sanctus Doctor de hoc in tertia parte quęst. 80. sic distinguit de omnibus amentibus. Aliqui, inquit, dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. Vno modo, qui habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non videns qui malè videt: & quia tales possunt aliquam deuotionem concipere huius Sacramenti, non est eis hoc Sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere vsum rationis, quia sic à natiuitate permanserunt: & sic talibus non est hoc Sacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præcessit huius Sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc si prius quando erant suæ mentis compotes apparuit in eis huius Sacramenti deuotio, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde legitur in concilio Carthaginensi, & habetur in decretis xxvj. quæst. vj. Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, si casu dum ad eum inuitatus sacerdos venit, op-

1. Cor. 5.

ibid. 11.

Thom. p. 3. q. 80. ar. 9. in corp.

Concil. 4. Carthag. ca. 76.

pressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, debet testimonium quæri ab his, qui eum audierunt. Et si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. De baptizatis qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur est eadem ratio, & de alijs amentibus. Hæc Thomas, & ad hoc Cassianum allegat. Addit tamen in iiii. distinct. ix. Dæmoniacis non est deneganda communio, nisi fortè certum sit pro aliquo crimine à diabolo torqueri. Cui sic Petrus de Palude addit. In hoc casu pro excommunicatis sunt habendi, qui traditi sunt sathanæ. Hæc Petrus. Ex quibus liquet, quòd si aliqui sunt possessi à dæmone etiam propter sua crimina, habentes tamen lucida interualla & rationis vsum, postea conuertuntur de peccatis vel debitè confitentur, tales cùm sint absoluti coram deo, nullatenus sunt à communione diuinissimi Sacramenti Eucharistiæ sequestrandi. De sanctorum locorum applicatione vel deuota oratione, quod pro quinto remedio tactum fuit, legendæ sanctorum refertę sunt. Merita enim sanctorum martyrum, confessorum, & virginum exigunt, vt hi spiritus nequam Sanctorum in patria existentium intercessione vincantur, quos sancti in via vicerunt. Similiter viatorum deuotæ orationes liberationem obsessorum obtinuisse sæpe leguntur. Vnde ad hoc hortatur Cassianus vbi suprà. Si inquit, haberemus hanc sententiam, immò fidem quam superius comprehendi, vt & omnia per dominum fieri, & pro vtilitate animarum dispensari vniuersa credamus, non solùm nequaquam despiciemus eos, sed etiam pro eis, inquit, tanquam pro membris nostris incessanter orabimus, eisque totis visceribus ac pleno compatiemur affectu.]

Thomas ibid. ad 2.

Thom. in 4. dist. 9. ar. 5.

Petr. Palud. ibid. q. 4. in fine.

Cass. c. 30.

fectu.] De sexto modo absoluendi ab excommunicatione sciendum, quòd nec iste communis est, nec forte licitus, nisi habenti auctoritatem, & specialem reuelationem, vel probabilitatem, quòd possessus quis sit propter excommunicationem ecclesiæ, sicut Apost. j. Corint. v. excommunicatum à se & à plebe Corinthium fornicarium tradidit sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret in die domini nostri Iesu Christi, id est, (vt glossa dicit) vsque ad illuminationem gratiæ contritionis, vel ad iudicium]. Et pseudo-doctores qui fidem perdiderunt, videlicet Hymenæum & Alexandrum tradidit sathanæ, vt discerent non blasphemare. j. Timot. j. Tantæ enim potestatis (dicit glossa) erat Apostolus, tantamque gratiam habebat, vt recedentes à fide, solo verbo traderet diabolo]. Vnde sanctus Thomas in quarto distinct. xviij. vbi Magister tres effectus excommunicationis tradit, eosdem sic declarat sanctus doctor. Ex hoc ipso verò, inquit, quòd aliquis suffragijs ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragijs ecclesiæ consequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ eis qui habent, vel ad merendum eis qui non habent. Et quantum ad hoc Magister dicit, quòd gratia subtrahitur per excommunicationem. Valent etiam ad custodiam virtutis. Et quantùm ad hoc dicit, quòd protectio subtrahitur, non quòd omnino à dei prouidentia excludantur, sed ab illa protectione qua filios ecclesię specialiori modo custodit. Valent etiam ad defendendum ab hoste, & quantum ad hoc dicit, quod diabolo maior potestas seuiendi in ipsum datur & corporaliter, & spiritualiter. Vnde in primitiua ecclesia quando oportebat per signa ad fidem homines inuitare,

Gloss. inter. secundum sensum.

Glos. ord. & est Haymo.

Thom. in 4. dist. 18. q. 2. ar. 1.

ſicut ſpiritus ſanctus viſibili ſigno manifeſtabatur, ita excommunicatus corporali vexatione à diabolo innoteſcebat. Nec eſt inconueniens, ſi ille qui non eſt deſperatus, hoſti datur, quia non datur ei, quaſi damnandus, ſed quaſi corrigendus, cùm in poteſtate eccleſiæ ſit, ex eius manu ipſum eripere cùm voluerit. Hæc Thomas. Ex quo vltimo verbo patet ſextum remedium. Sed cauendum eſt valde exorciſtæ cuilibet, ne de ſuis viribus faciliter præſumat; aut iocum aut ludum ſerioſo dei operi intermiſceat: aut ſuperſtitioſum vel ſuſpectum aliquid de maleficio adijciat, alioquin pœnam vix euadet, vt declaratur per exempla. Nam de primo refert beatus Gregorius j. dialog. de quadam cõtra conſcientiam ſuã à marito petente & obtinente debiti redditionem in vigilia dedicationis eccleſiæ ſancti Sebaſtiani, quia contra conſcientiam ſe proceſsioni eccleſiæ immiſcuit, poſſeſſa eſt, & publicè furiebat. Quo viſo ſacerdos eiuſdem eccleſiæ ex altari ſindonem tulit, eamque cooperuit. Sed & hunc ſacerdotem repente ſimul diabolus inuaſit: Et quia vltra vires voluit quicquam præſumere, compulſus eſt cognoſcere in ſua vexatione * quis eſſet. Hæc Gregorius. Nec de officio, quod exorciſtatus ſanctum ordinem requirit, quis iocum faciat. Nam vidi in conuentu Colonienſi fratrem verbis ſatis iocoſum, ſed in gratia expellendi dæmones valde famoſum; hic cùm in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obſeſſo corpore arctaret, iam dæmon petiuit à fratre locum recedendi. Quo gauiſus frater ait in ioco. In cloacam meam vadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dire eum torſit prope cloacam, vt vitam cum difficultate ſaluaret. Cùm præterea maleficorum præſidia ſuper poſſeſſos inuocantur,

Grego. 1. dial. c. 10.

or. quid.

Exem. nõ eſſe ioco agendum cum diabolo in obſeſſis.

cantur, finis deterior, quàm principium ſæpe efficitur. Vnde de præfata fœmina refert Gregorius vbi ſuprà. Cùm inquit, propinqui eam carnaliter amantes, atque amando perſequentes ad obtinendum ſalutis remedium maleficis tradiderunt. Ducta igitur per eos ad fluuium, atque in aquam merſa, & multis incantationibus agitata, dum vnus dæmon ab ea expelli debuit, legio eam intrauit, cuius diſtinctis vocibus iam clamare cœpit. Quod tandem conſanguinei confitentes, & de hoc dolentes, eam præſentarunt ſancto Epiſcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus duobus diebus eam ex integro ſanauit.

Gregor. ibid.

Stipes, radix, gemma, flos, folia, & fructus quid ſignificent. De herbis, petris, & melodiis an dæmonem arcere poſſint. De variis modis poſſidendi hominem aliquando phantaſticis per maniam, & de remediis contra maniam.

CAPIT. XII.

AD ſummitates arborum formicæ ſcandunt, & ibi earum flores, aliqua ſæpe gramina & fructus lædũt. Quæ radices ſint, arbor, & rami in morali intellectu, qui lędi poſſunt à nociuis formicis, dictum eſt in pręcedentis capituli principio. Flores autem ſunt bona propoſita, & fructus opera, verba verò velut folia. Vnde Eccleſiaſt. 24. Ego quaſi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honeſtatis. Vbi gloſſa. Terebinthus arbor eſt fru-

Gloſ ord.

ctuosa, flos racemosus sicut oliuæ, sed * rubeus folia habet densa, & folliculos emittentes quædam animalia quasi culices, plenior resina quæ de cortice erumpit. Per terebinthum significatur ecclesia, quæ per totum orbem ramos prędicationis & fidei extendit, cuius resina pręcipua, id est animarum medicina. Masculi huius arboris sine fructu sunt, quia qui in se confidunt fructum virtutis non faciunt. Feminarum autem duo genera sunt; & cum vite maturescunt. Qui enim infirmitatem suam agnoscunt, & spem suam in domino ponunt, fructum martyrii sibi acquirunt: aut per continentiam, aut munditiam cordis & corporis spirituale præmium possidebunt.] Qui etiam sint flores & fructus vineæ spiritualis in hęc verba tradit beatus Gregorius libro duodecimo moralium; Bene, inquit, per Salomonem dicitur. Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cum mentes fidelium bona opera proponunt; sed fructus non pariunt, si ab eo, quod proposuerunt aliquibus victi erroribus infirmantur. Non ergo intuendum est, si vineæ floreant, sed si flores ad partum fructuum conualescunt. Quia mirum non est, si quis bona inchoat, sed valde mirabile est si intentione recta in bono opere perduret. Vnde fit plerunque, vt si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus, quod bonum creditur, amittatur. Hæc ille. Orandum ergo nobis est deuotè cum Psalmista. Domine deus virtutum, vide & visita vineam istam quam plantauit dextera tua, & ne singularis ferus eam depascat, aut aper eam determinet de silua. Ne etiam dominus de * nobis sicut de gente maligna comminetur illud Ezechielis.39. Feris auibus, omnique

*[Marginal notes: * or. rubens. — Gregor. l. 12. mo. c. 24. al 26. — Cant. 7. — Psal. 79. — * b. m. vobis.]*

niique volatili, & bestiis terrę dedi te ad deuorandum. Glossa. aduersarijs potestatibus, dæmonibus scilicet qui iuxta viam comedunt sementem.] Venit enim diabolus & tollit verbum de corde hominum, ne credentes salui fiant, vt ipsa veritas ore expressit proprio. *PIG.* Finem tractatus prope habemus, de maleficis igitur adhuc operationibus scire desidero; vtrumne alij modi sint quibus possidere consueuerunt dæmones in hac vita homines.? *THEOL.* Tres adhuc mihi occurrunt. Vnus est in corporali vexatione. Alius est in animę necatione. Tertius est in sola opinione. Primus aliquando fit sine delicto præuio. Secundus semper cum mortali peccato. Tertius oritur ex complexionis vitio. Primus est de quo latè dictũ est in præcedentibus. *PIG.* Vnum adhuc est mihi dubiũ de præfata materia, vtrumne per herbas, petras, & melodias valeant expelli dæmones. *THEOL.* Valent certè talia nonnunquam debitè applicata, & si non semper vt ex toto, tamen vt pro parte liberentur. Patet illud Tobiæ. vj. vbi Raphael ait Tobiæ. Cordis particulam, scilicet de pisce quem cepisti, si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos. Idem in effectu patuit ibidem viij. vbi magister in historia sic addit: Nec super hoc mirari debemus. Cum fumus cuiusdam arboris adustæ eandem vim habere perhibeatur.] Nec hoc venerabilis Hugo negat commentando eandem historiam, immo beatus Hieronymus dicit: Dæmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione. Et habetur in forma xxvj. quæst. vij. dæmonium sustinenti. Ad idem allegat dominus Guillelmus Parisiensis vltima parte summę suæ de vniuerso satis probabiliter

Gloss. interl.

Luc. 8.

Tres modi quibus homines possidētur à dæmonibus.

An per herbas petras aut melodias expelli possint.

M histo. riar.

Petr. Comestor.

Hugo.

26 q. 7. c. Dæmoniũ sustinēti.

Guil. Paris. c. 21.

liter. Præterea certum eſt exorciſmi iure te aliquos fideles in vſu habuiſſe. Vnde actuum decimo-nono de ſeptem refertur. Super quo dicit Magiſter in hiſtoria. Licet per exorciſmos Salomonis * eiecerint, non tamen abſque labore multo, ſed quibuſdam herbis & gemmis adhibitis, vt tradit Ioſephus.] Hæc ibi. Verùm quòd prænominata non directè de ſui natura aduocant, vel compellunt dæmones, videlicet, verba, herbæ, & petræ, dicit ſanctus Thomas in ij. diſt. vij. articulo vltimo. Non eſt, inquit, credendum aliquibus virtutibus corporalibus dęmones ſubiacere, & ideo non coguntur inuocationibus & factis quibuſdam maleficis, niſi in quantum per hoc fœdus cum eis initur, ſecundum quod dicitur Iſaiæ 28. Percuſsimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.] Et illud Iob xl. An extrahere poteris Leuiathan hamo & ſequentia, ſic finaliter * exponitur ſecundum Thomam dicentem. Si quis rectè conſiderat, omnia præmiſſa videntur pertinere ad præſumptionem necromanticorum confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum inire, ac eos ſibi ſubijcere, vel qualitercunque conſtringere. Oſtenſo ergo quòd homo non poteſt vllo modo ſua virtute diabolum ſuperare, * quod ex omnibus pręmiſsis concludit dicẽs & ſubdens. Pone ſuper eum manum tuam, ſubaudi, ſi potes quaſi diceret nullo modo tua virtute potes; ſuperatur tamen virtute diuina. Vnde ſubdit: Memento belli, quo ſcilicet ego contra eum pugno. Hæc de Thoma. Vnde etiam poſteà capitulo xlj. dicitur. Non eſt poteſtas ſuper terram quę ei comparetur. Super quo idem. Per hoc, inquit, ſignatur, quod nulla virtus corporalis poteſt adęquari poteſtati dæmonis, quæ eſt poteſtas ſpiritualis naturæ. Et ſequitur. Qui

Petrus Comeſt. ad c. 19. Act.

or. eijcerẽt

Thom. in 2. diſt. 7. q. 3. ar. 2. ad 3.

reſt pro exponit.

Thom. in c. 40. Iob. lect. 3.

or. quaſi.

Iob. 40.

Tho. in c. 41. Iob. lect. 2.

factus

factus est vt nullum timeret. Diabolus enim hoc habet ex conditione suæ naturæ in qua factus est à deo, vt nec hominem timeat, nec aliquam creaturam corporalem. Hæc de Thoma. Indirectè autem quodammodo dæmone obsessus potest virtute melodiæ, vel herbæ, vel corporalis rei sibi à naturali proprietate inexistente cerebrum vel partem corporis læsi à dæmone sanare, vel reducere vt tolerabilius habeat, vt tenet dominus Albertus Lucæ ix. & Nicolaus de Lira j. Reg. 16. & doctores ibidē. Nec omnino certum est, dæmones aliquos nisi in pœnam in potestate eorum impediri qui igne corporali cruciantur, & sanctorum orationibus. Certum etiam est eos præfatis rebus, si in laudem dei vel sanctorum assumuntur, vel cum inuocatione diuina & beatorum, sæpe cruciari, vt in multis legendis sanctorum patet. Præterea quod his maius est, tenet Paulus Burgensis in additionibus super j. Reg. 16. hanc conclusionem, videlicet: Non solùm concedendum videtur, quòd * per aliqua sensibilia possunt afflicti à dæmonibus leuius ferre, vt scilicet Nicolaus de Lira tenet, sed quòd etiam per sensibilia aliqua à dæmonibus afflicti posśint totaliter liberari, quod probatur per eādem rationem quam Nicolaus adducit. Nam cùm dæmones non possint materiam corporalem secundum suam voluntatem transmutare, sed mediantibus actiuis qualitatibus quæ disponunt materiam ad suscipiendum actionem afflictiuam in corporibus ab eis obsesśis, vt Nicolaus dicit. Eadem ratione per aliquam rem sensibilem potest causari dispositio in corpore humano, per quām, non sit aptum ad suscipiendum actionem dæmonis, verbi gratia. Nam mania est maximè dispositiua ad alienationem mentis secundum medicos, & per consequens ad suscipiendum afflictio-

Paul. Burg.

add per ex orig.

affli&ctionem dęmoniacam. Quæ quidem manica passio, sicut potest alleuiari per sensibilia medicamina, sic & penitus curari, & per consequens curata, * cessat talis dispositio in corpore humano ad suscipiendum afflictionem dęmonum correspondentem tali dispositioni, & sic recedet penitus afflictio dæmonis actiua recedente passiua in possesso. Idem potest dici de iecore piscis Tobiæ. Idem de melodia Dauid, ratione cuius, licet primò refocillaretur Saul & leuius haberet; tamen totaliter expulsus fuit per eam. Vnde dicit litera. Recedebat ab eo spiritus malignus. Nec consonum est literę, dicere, quòd hoc fiebat ex merito Dauid seu per orationes eius, quia non est verisimile quòd hoc scriptura taceret, cùm esset in laudem Dauid notabiliter, de quo tamen nullam mentionem facit. Hæc de Paulo. Secundus verò modus quo dæmones possidēt homines est grauissimus, de quo Cassianus collatione abbatis Sereni prima dicit. Illi sũt verè miseri ac miserabiles iudicandi, qui cùm se vniuersis criminibus flagitijsque contaminent, non solùm nullum in eis visibiliter signum diabolicę suppletionis ostenditur, sed ne aliqua quidem operibus eorum condigna tentatio, nec vllum flagellum correptionis infertur. Non enim merentur celerem temporis istius expeditamque medicinam, quorũ duritia & impœnitens cor pœnam vitæ prę-sentis excedens, thesaurizant sibijpsis iram & indignationem in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, in quo vermes eorum non morientur, & ignis eorum non extinguetur.] Et iterum idem Cassianus comparando corporalem obsessionem & animæ per peccatũ, paulò anteà dicit. Multo grauius, inquit, constat illos vehementiusque vexari, qui cùm corporaliter ab ipsis suppleri minimè videantur, ani-

vel ex or. pro esset.

Cas. c. 31.

Rom. 2.

Isa. vlt. & Mar. 9.

Cas. ibid. c. 25.

tur, animo tamen perniciosius possidentur, eorũ scilicet vitijs vel voluptatibus inuoluti. Secundum Apostoli namque sentẽtiam. A quo quis superatur, eius seruus efficitur, nisi quòd in hoc isti desperatiùs ægrotant, quod cùm sint eorum mancipia, nec impugnari se ab illis, nec dominatum eorum ferre cognoscunt.] Tertius modus possessionis non est verus nec proprius, sed tantũ putatiuus, quo quidã aut ex tentatione mera dæmonis, aut ex vitio corporeę complexionis sese possessos existimãt. Noui in ciuitate Nurenbergensi quandam iuuenẽ de ditioribus & maioribus honestã dominã in matrimonij lege sub viro constitutam. Hæc per quatuor circiter annos se sola conscia & quadam deuota sibi famula, putabat omnino se esse possessã à dæmone. Et quia se notari timuit & natos quos habuit, si proderet, apud semetipsam tabescere cœpit in corpore tam grauiter, vt nec pueri quos habebat pulchros, nec mariti admodum probi pręsentia, neq; amicorum, vel epularũ quarumcũque delitię eã lętificare valerent. Veni ego ad locum prædictæ ciuitatis, & quia mei notitiam habuit, ideo in porta conuentus me de animæ salute, & de alijs consulere cœpit. Cumq; inter mea verba dæmonẽ, nescio quo casu, nominarem, diuertere cœpit femina à me cautè caput, vt faceto more saliuam eijceret. Ex phantasijs enim pręteritis quotiẽs nomen dæmonis nominari audierat, horruit eius animus ex contracta assuetudine. Post quædam igitur verba cùm in gestu feminæ, timorem eius quem celauerat agnouissem, sibi dixi: Domina, si mihi veritatem fateri volueritis, secretam vestram tentationem, quam celatis, indicabo. Quæ respondit admirando. Ita faciam, si veritatem dixeritis. Tunc ego. Vos putatis vos esse possessam. De quo stupẽs respondit. Veritas est, & hæc

2. Pet. 2.

Exem. cuiusdam matronæ quæ se obsessã existimabat.

hæc mea grandis dudum triſtitia extitit, & durat hodie. Viſa itaque conditione feminæ, & auditis ſui timoris circunſtantijs, ſibi dixi. Secura eſtote, poſſeſſa non eſtis, ſed aut tentatio eſt, aut maniæ naturalis paſsio. Quo audito cœpit gaudere, & melius dietim habere, multoque tempore poſteà viuebat alacriter & honeſtè. Tempore quo in Vviennenſi ſteti ſtudio, fuit ibidem ciuis vnus vxoratus de meliori ciuitatenſium proſapia mihi multisque notus. Hic in forma ſtrepitus cuiuſdam ſecularis iudicij cautionem quandam literatoriam produxit in medium inſcius, vt multis videbatur, quæ oppoſita ſolis radijs quibuſdam videbatur per raſuram falſificata. Super quo poſtmodum clam auiſatus coram amicis, quia probus & fide dignus ſemper extiterat, ſatis erubuit, & ſe die noctuque perpetuæ infamiæ maculam contraxiſſe ſuſpicabatur, nec ſuper hoc conſolationem cuiuſcumque recepit. Ductus igitur ad examen in medicinis expertorum, adeſſe iuueni viderunt infirmitatem, ſcilicet maniæ. Vnde poſtquàm multa ſibi adhibita eſſent remedia, nec quicquam adiuuarent, ſuaſerunt cautè medici multum prudenter & catholicè, vt Sacramentalem confeſsionem faceret, Euchariſtiæ Sacramentum reciperet, & ſe per omnia diſponeret ac ſi mori vellet, ne ex mania futura imperſuaſibilis, ſine talibus moriendo, putaretur à dæmone poſſeſſus; & factum eſt ita. Nam pauló poſt ſibi incidit quód mortuus eſſet, & quia mortui nec bibunt, nec comedunt, nec alia communia viuis faciunt; ità nec iſte facere vlla perſuaſione voluit. Vnde tandem mera fame interijt; nec iuuabat remedium quo quidam ſe mortuum fingens, & comedens, ſimilem (vt fertur) aliquando ſanauerat maniacum. Vidi alium non de infimis in ciuitate

Exem. viri qui ſe mortuum exiſtimabat ideoque noluit comedere nec bibere.

Colo-

Coloniẽsi, virum literatum & diuitem, ac multum honoratum, de cuius ore audiui, quòd quadam vice periculosè infirmabatur, & iam lecto decumbẽti vbicunque se inspexit sibi apparebat quòd ipse duo homines essent. de quo stupens, & an dormiret vel amens esset ambigere cœpit. Deinde concludens quòd hoc impossibile esset, ne ab alijs vsu rationis priuatus esse videretur, clam vocauit medicũ corporis, qui maniam adesse conspiciens confortabat infirmum bona spe, & animum euadendi dedit; dummodo diuina Sacramenta reciperet. Quo factò de die in diem conualescebat infirmus, & cum gratiarum actione recedẽte infirmitate abscessit etiam & * manica passio, quàm se habuisse postmodum ferè cunctis celauerat, quousque me coram audiuit, quòd infirmitas hæc naturalis esset. In ciuitate alia notitiam alterius magni & diuitis atque probi viri habui, qui licet esset ditissimus & perpetuis multis possessionibus reddituatus, & vir magni consilij, tandem timere cœpit quòd tandem eum mendicare oporteret, cùm tamen omnium iudicio tantarum esset diuitiarum homo, & prouisus redditibus, vt ad comedendum argentum satis haberet, si vellet. Præfata igitur mania territus supra modum grauabatur, nec vlla persuasione sibi ista à suo remoueri poterat capite, & ita catholicè, non sine nota tamen vita functus tandem. Habuit protunc filium iam adultum nouiter traditum nuptui, qui nouiter simili vexatus mania, grauius eam in præfata materia quàm*potest habere fertur. PHC. Si ista passio quàm tu ex medicorum libris maniam vocas, imaginationes tam firmiter solidat in mente hominis; vt in potestate liberi arbitrij non sit eas deponere, quale remedium adhibendum est talibus quæro? THEOL. Medicorum

De alio qui se duos homines esse existimabat.

m. maniaca.

De alio ditissimo qui ex mania timuit ne mendicare cogeretur.

De filio illius eodẽ vitio laborante.

f. pater.

corum intereſt taliuſmodi dare remedia, qui quidem ſæpiſsime ſalubria leguntur inueniſſe antidota. In diœceſi Bambergenſi aliquando fui vocatus ad domum cuiuſdam mechanici ſatis infirmi, qui de animæ ſuæ ſalutę totaliter deſperatè loquebatur, & crebrô arma vt ipſe ſeipſum perimeret ſollicitè quæſierat. Suaſi quantum occurrit de ſacræ ſcripturæ paſsibus viro præfato mechanico, videlicet, maniaco, vt verè dolens de peccatis ſuis veniam ſe à Deo plenè conſecuturum firmiter ſperaret, ſed nihil profeci: peccatum enim quoddam ſatis modicum ipſe allegabat ſe feciſſe, nec non ingeminaſſe, & idcirco ſe putabat atque dixit non poſſe ſaluari. Inſteti autem acrius, replicando maiores peccatores fore gratiam conſecutos. Veruntamen ille verba mea explodit dicendo. Domine experientiæ credo, nam actu video ad inferni barathra, & exinde verſus me flammas terribiliter aduolare conſpicio. Tūc ſuaſi vt medicus aduocaretur, & remedia dormiendi, vel alia neceſſaria ſecundum medici conſilium applicarentur, & receſsi. Sequenti die redij, & vt anteà de ſpebus veniæ perſuadebam. At ille. Putatiſ-ne me veniam peccatorum poſſe conſequi? Reſpondi lætus, quod ſic. Dormierat enim, & per medicinalia melancholia tepuerat; vnde quia iam dubitauit animæquior factus, ad ſpem veniæ faciliter reductus eſſe videbatur. *PIG.* Fortaſsis hi qui contra fidei articulos nonnunquam per inquiſitores hæreticæ prauitatis reperiuntur duri, tali manica laborant paſsione: & iſta ignorantes tales ſtatim ſeculari tradunt brachio, vbi cremantur prçcipitanter nimis. *THEOL.* Fieri poteſt per incautos inquiſitores proüt tangis, & fortaſsis ita factum fuiſſet cum iſto ſacerdote Hungarico, de quo ſuprà lib. iij. cap. x. tibi retuli, niſi magna literatorum

De alio qui ex mania deſperabat.

prudentia hoc præuenisset. Quamobrem probandi sunt spiritus an ex Deo sint, vel an ab infirmitate, vel an à malignitate dæmonis, vel à malitia pertinacitatis. Tempus in his, locus, & persuasiones salubres, atque considerationes prudentes dandæ sunt ab his, qui tales curare habent, ne quid de contingentibus omittatur, vbi non modò de salute corporum, sed de periculo animarum perpetuo agitur. Præterea noui quendam in artibus, & in sacra pagina professorem excellentem plurimum, qui premi cœpit imaginatione grauissima & mania de interficiendo se cum proprio cultro. De quo erubuit valde se manifestare, nec tamen poterat phãtasiam amouere. Venit tãdem ad me occultè, fleuit vbertim, & remedium petiuit. Cui expurgationem conscientię per Sacramentalem confessionem primum certis de causis suasi aggredi, quam & fecit, nec liberatus est, quia iudicio medici corporalis maniam patiebatur. Vnde aliquando idem maniacus, qui in alijs magnæ prudentiæ fuit, mihi flendo dixit: Mirabile, inquit, negotium, ego me vti ratione experior, & scio me esse contradictoriè liberum, nec valeo istam phantasiam de me necando cum tota animi libertate deponere: Talibus sæpe opus est longè plus medico corporis quàm animæ.

1. Ioan. 4

De alio qui se proprio cultro volebat interficere.

FINIS.